

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KADIN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İLLİBERAL POPÜLİZM BAĞLAMINDA
TOPLUMSAL CİNSİYET KARŞITI SÖYLEM:
AİLE DERGİSİ ÖRNEĞİ

Oğuz ERİŞİK
2501210407

Tez Danışmanı
PROF. DR. Nilüfer TİMİSİ NALÇAOĞLU

İstanbul - 2024

ÖZ

İLLİBERAL POPÜLİZM BAĞLAMINDA TOPLUMSAL CİNSİYET KARŞITI SÖYLEM: AİLE DERGİSİ ÖRNEĞİ

OĞUZ ERIŞİK

Bu araştırma, Türkiye'deki toplumsal cinsiyet karşıtı hareketin nasıl geliştiğini ve meşruiyet kazandığını; bu söylemlerin toplumsal cinsiyet politikaları üzerinde nasıl etkili bir ideolojik araç haline geldiğini incelemektedir. Araştırmamın temel sorusu, “toplumsal cinsiyet karşıtı söylemin hangi kavram ve gerekçelerle çerçevelenerek siyasal/yönetişimsel bir meşruiyet aracı olarak” ortaya çıktığının çözümlemektir. Araştırmanın teorik çerçevesi, toplumsal cinsiyet karşıtlığının aşırı sağcılar ve kökten dinciler tarafından kullanılan tutarlı ve bütünlüklü bir ideolojik inşa olduğu anlayışına dayanmaktadır. Bu yeni ideolojik yapı, muhafazakâr çevrelerin ötesine geçerek daha geniş kitlelerle etkileşime girmekte ve liberal değer sistemlerine yönelik eleştirileri küresel kapitalizm karşıtlığı ile etkili bir şekilde harmanlayarak muhafazakâr anti-feminizmden ayrılmaktadır. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet karşıtı hareket ilk olarak, Avrupa'daki aşırı sağ partileri ve hareketleri birleştiren bir "sembolik yapıstırıcı" olarak ele alınmıştır. İkinci olarak, ailecilik ve güvenlikçilik ilkelerine dayalı illiberal popülizm bağlamında incelenmiştir. Ayrıca, toplumsal cinsiyet karşıtlığı, milliyetçi tepkileri ifade etmenin bir aracı olarak, sömürgecilik karşıtı bir çerçeve içinde de değerlendirilmektedir. Bunun yanında hareketin, neoliberalizmin krizi, sağ popülizmin yükselişi ve ‘erkeklik krizi’ ile olan ilişkisi de değerlendirilmiştir. Türkiye bağlamında Türkiye'deki otoriter dönüş sürecinde neoliberal ve neo-muhafazakâr paradigmaların toplumsal cinsiyet politikalarını nasıl dönüştürdüğü ve ailecilik ve güvenlikçilik paradigmaları ile siyasi rejimin illiberal dönüşümünün toplumsal cinsiyet karşıtı hareketin ortaya çıkışı üzerindeki etkisi tartışılmıştır. Araştırmanın yöntemsel yaklaşımı, süreç izleme ve eleştirel söylem analizi yöntemlerinin birleşiminden

oluşmaktadır. Bu süreçte, toplumsal cinsiyet karşıtı söylemlerin gelişimi ve bu söylemlerin diğer toplumsal, siyasi ve ekonomik gelişmelerle olan etkileşimleri incelenmiştir. Eleştirel söylem analizi yöntemiyle, Diyanet Aile Dergisi'nin Ocak "Cinsiyetsizleştirme: Fıtratın Tahribatı" başlıklı 61. Sayısı eleştirel söylem analizi yaklaşımıyla incelenmiştir. Bu analiz, dergideki metinlerin ve görsellerin toplumsal cinsiyet karşıtı retorik ve stratejileri nasıl kullandığını ve bu söylemlerin hangi temalara dayandığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışmada, popülist söylem stratejileri, dikotomiler, metaforlar ve metinlerarası göndermeler incelenerek, toplumsal güç ilişkilerinin ve iktidar yapılarını nasıl yeniden üretildiği analiz edilmiştir. Ayrıca, özne konumlarının, ailenin ve milli kimliğin nasıl inşa edildiği, "biz" ve "onlar" ikiliğinin nasıl araçsallaştırıldığı, ötekilerin hangi dışlayıcı stratejilerle kurgulandığı ve komplo teorileri, distopik anlatılar ve savaş metaforlarının ötekilere yönelik tehdit algısının şekillendirilmesinde nasıl işlevselleştirildiği çözümlenmiştir. Sonuç olarak, bu araştırma, Türkiye'deki toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin nasıl kurumsallaştığını ve bu söylemlerin toplumsal cinsiyet ve sosyal politikaların şekillendirilmesinde nasıl etkili bir ideolojik çerçeve olarak kullanıldığını kapsamlı bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, Diyanet Aile Dergisi'nin, toplumsal cinsiyet karşıtı söylemin meşrulaştırılmasında hegemonik bir araç olarak işlev gördüğü tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: toplumsal cinsiyet karşıtı hareket, toplumsal cinsiyet karşıtı söylem, illiberalizm, illiberal popülizm, sağ popülizm, ailecilik, güvenlikçilik, neoliberal neo-muhafazakârlık

ABSTRACT

ANTI-GENDER DISCOURSE IN THE CONTEXT OF ILLIBERAL POPULISM: THE CASE OF FAMILY JOURNAL

OĞUZ ERIŞİK

This research examines how the anti-gender movement in Türkiye has developed and gained legitimacy, and how these discourses have become an effective ideological tool for gender politics. The main question of my research is to analyse ‘with which concepts and justifications the anti-gender discourse is framed and how it emerges as a political/governance legitimation tool’. The theoretical framework of the research is based on the understanding that anti-genderism is a coherent and holistic ideological construct used by right-wing extremists and religious fundamentalists. This new ideological construct goes beyond conservative circles and interacts with wider audiences and differs from conservative anti-feminism by effectively blending criticism of liberal value systems with opposition to global capitalism. In this context, the anti-gender movement has been treated, firstly, as a ‘symbolic glue’ uniting far-right parties and movements in Europe. Secondly, it is analysed in the context of illiberal populism based on the principles of familism and securitism. It is also analysed within an anti-colonial framework, as a means of expressing anti-gender, nationalist reactions. The movement's relationship with the crisis of neoliberalism, the rise of right-wing populism and the ‘crisis of masculinity’ is also analysed. In the Turkish context, it is discussed how neoliberal and neo-conservative paradigms transformed gender policies during the authoritarian turn in Türkiye, and the impact of familism and securitisation paradigms and the illiberal transformation of the political regime on the emergence of the anti-gender movement. The methodological approach of the research is a combination of process tracing and critical discourse analysis. In this process, the development of anti-gender discourses and their interactions with

other social, political and economic developments were analysed. With the critical discourse analysis method, the 61st issue of the January issue of Diyanet Family Journal titled ‘De-sexification: Destruction of Fıtrat’ was analysed with a critical discourse analysis approach. This analysis aims to reveal how the texts and visuals in the magazine use anti-gender rhetoric and strategies and on which themes these discourses are based. The study analyses how populist discourse strategies, dichotomies, metaphors and intertextual references are used to reproduce social power relations and power structures. Furthermore, how subject positions, family and national identity are constructed, how the dichotomy of ‘us’ and ‘them’ is instrumentalised, through which exclusionary strategies others are constructed, and how conspiracy theories, dystopian narratives and war metaphors are functionalised in shaping the perception of threat against others are analysed. In conclusion, this study comprehensively reveals how anti-gender movements in Türkiye have been institutionalised and how these discourses have been used as an effective ideological framework in shaping gender and social policies. In this context, it has been determined that Diyanet Family Journal functions as a hegemonic tool in the legitimisation of anti-gender discourse.

Keywords: anti-gender movement, anti-gender discourse, illberalism, illiberal populism, right-wing populism, familialism, securitization, neoliberal neoconservatism

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın hazırlanmasında bana yol gösteren, cesaret veren ve çalışmanın çok daha iyi bir noktaya taşınmasını sağlayan kıymetli danışmanım Prof. Dr. Nilüfer Timisi Nalçaoğlu'na teşekkürlerimi sunarım. Çalışmam boyunca bana sağladığı destek ve yönlendirmeler, bu tezin tamamlanmasında büyük bir rol oynamış ve kolektif bir üretimin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Tez yazma sürecimde büyük bir katkısı olan; ayrıca eleştirel bir şekilde düşünme, sorgulama, okuma ve yazma pratiğimin gelişmesi adına birçok şeyi borçlu olduğum çok değerli Prof. Dr. Serpil Çakır'a ne kadar teşekkür etsem azdır.

Bu tezde çalıştığım konuyla ilişkililenmemi sağlayan Dr. Berrin Oktay Yılmaz'a ve metinleri belirli bir kuramsal çerçeveye dayalı olarak ve eleştirel bir perspektifle okuma pratiğini kazanmamı sağlayan, her zaman motive eden Dr. Şenay Kara'ya da teşekkür borçluyum. Ayrıca bu tezin oluşma sürecinde akademik yazına yaptıkları katkıları ile yol gösterici olan ve üretimleri aracılığıyla bu süreçte bana yoldaşlık eden Prof. Dr. Alev Özkazanç'a, Prof. Dr. Dilek Cindoğlu'ya, Didem Unal Abaday'a, Doç. Dr. Nihal Kocabay Şener'e, Doç. Dr. Hatice Çoban Keneş'e, Prof. Dr. Nur Betül Çelik'e, Ferda Fahrioğlu Akın'a, Ece Öztan'a, Prof. Dr. Feride Acar'a, Gülbanu Altunok'a ve Prof. Dr. Deniz Kandyoti'ye teşekkür ederim.

Ayrıca, çalışma sürecinde bana büyük destek olan sevgili Niyaz Uslu'ya Elçin Şahin'e, Okay Gökmen'e, en değerli varlığım anneanneme, gücüyle ilham veren anneme, kedim Nisan'a ve köpeğimiz Muni'ye de çok teşekkür etmek istiyorum. Onların desteği ve teşviki olmasaydı, bu yolculuğu bu kadar güçlü bir şekilde sürdüremezdim. Ayrıca örneklem belirleme sürecinde büyük bir katkısı olan Av. Burcu Uçaran'a teşekkür ederim.

Bu araştırma, Türkiye'de toplumsal cinsiyet karşıtı hareketin nasıl şekillendiğini ve siyasal bir meşruiyet aracına dönüştüğünü anlamlandırmaya yönelik bir süreçti. Bu çalışmanın, akademiye ve feminist yazına katkı sunacağını, yeni sorulara kapı

aralayacağını ve daha geniş tartışmalara katkı sağlayacağını umuyorum.

Tez çalışmam boyunca bana ilham ve cesaret veren tüm akademisyenlere, düşünörlere ve daha eşit ve özgür bir dünya için mücadele eden herkese minnettarlığımı ifade etmek istiyorum.

OĞUZ ERİŞİK

İSTANBUL, 2024

İÇİNDEKİLER

ÖZ	ii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	vi
GÖRSELLER LİSTESİ	xi
KISALTMALAR LİSTESİ	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TOPLUMSAL CİNSİYET KARŞITI HAREKETİN GELİŞİMİ, İDEOLOJİK YAPISI VE TEMEL TALEPLERİ

1.1. Toplumsal Cinsiyet Kavramı ve Kavrama Yönelik Eleştiriler.....	6
1.2. Küresel Bir Fenomen Olarak Toplumsal Cinsiyet Karşıtı Hareket.....	14
1.2.1. Sokak Eylemlilikleri ve Temel Talepler	14
1.2.2. Ulusal ve Ulusötesi Mobilizasyon Stratejileri.....	19
1.3. Toplumsal Cinsiyet Karşıtı Söylemin Ana Hatları	27
1.4. Toplumsal Cinsiyet Karşıtı Hareketin İdeolojik Yapısına İlişkin Temel Kavramsallaştırmalar	31
1.4.1. İlliberal Popülizm, Ailecilik ve Güvenlikçilik Ekseninde Toplumsal Cinsiyet Karşıtı Hareket	33
1.4.2. Sembolik Bir Yapıştırıcı Olarak Toplumsal Cinsiyet	37
1.4.3. Sömürgecilik Karşıtı Çerçeve	40
1.5. Neoliberal Kriz ve Toplumsal Cinsiyet Karşıtı Hareketler	43

1.6. Sağ Popülizm ve Toplumsal Cinsiyet Karşıtı Hareket Arasındaki Etkileşimler	48
1.7. "Erkeklik Krizi" Bağlamında Toplumsal Cinsiyet Karşıtı Hareket	54

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE İLLİBERAL POPÜLİZM BAĞLAMINDA TOPLUMSAL CİNSİYET KARŞITLIĞININ YÜKSELİŞİ

2.1. Türkiye’de Neoliberal Neo-Muhafazakârlığın Uyumlanişı ve Otoriter Dönüş Bağlamında Toplumsal Cinsiyet Politikaları	57
2.1.1. Neo-Muhafazakâr Ailecilik İdeolojisi Çerçevesinde Toplumsal Cinsiyet Politikaları	64
2.1.2. Güvenlik Paradigması Çerçevesinde Toplumsal Cinsiyet Politikaları.....	75
2.2. Türkiye’de İlliberal Popülizm ve Toplumsal Cinsiyet Karşıtlığının Yükselişi.....	79
2.2.1. Toplumsal Cinsiyet Karşıtı Strateji Çerçevesinde İstanbul Sözleşmesi’nin Hedef Haline Getirilmesi	96
2.2.2. İstanbul Sözleşmesi Karşıtı Retorikte Kullanılan Popülist Söylem Stratejileri.....	99

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİYANET AİLE DERGİSİNİN ELEŞTİREL SÖYLEM ANALİZİ YAKLAŞIMIYLA İNCELENMESİ

3.1. Araştırma Metodolojisi ve Örneklem	104
3.1.1. Söylem ve Eleştirel Söylem Analizi.....	107
3.1.2. Araştırma Soruları	112
3.2. Diyanet Aile Dergisi: Fıtratın Tahribatı Cinsiyetsizleştirme.....	113

3.2.1. Cinsiyetsizleştirme İdeolojisi	115
3.2.2. Fıtratın Tahribatı: Cinsiyetsizleştirme	117
3.2.3. Dehümanizasyon Bir Kesişme Dijitalleşme ve Cinsiyetsizleşme.....	126
3.2.4. Fıtratın ve Aile Yapısının Tahribatı: Cinsiyetsizleştirme İdeolojisi	149
3.3. Bulgular ve Tartışma: Diyanet Dergisinde İnşa Edilen Toplumsal Cinsiyet Karşıtı Anlatının Genel Değerlendirmesi	157
3.3.1. "Fıtrat" Kavramı Üzerinden Öznenin ve Ailenin İnşası.....	157
3.3.2. İkili Karşıtlıklar	165
3.3.3. Ötekinin İnşası	167
3.3.6. "Biz" ve "Onlar": Milli Kimliğin İnşası	171
3.3.4. "Cinsiyetsizleştirme İdeolojisi" Metonomisi	177
3.3.5. "Cinsiyetsizleştirme İdeolojisi"nin Kullandığı Öne Sürülen Araçlar.....	185
3.3.7. Komplo Teorileri, Distopik Anlatılar ve Savaş Metaforları	187
SONUÇ	195
KAYNAKÇA.....	210

GÖRSELLER LİSTESİ

Görsel 1	114
Görsel 2	117
Görsel 3	118
Görsel 4	120
Görsel 5	125

KISALTMALAR LİSTESİ

AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
ADF	: <i>Alliance Defending Freedom</i>
AEA	: Avrupa Ekonomik Alanı
AfD	: Almanya İçin Alternatif Partisi
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AIDS	: Edinilmiş Bağışıklık Yetersizliği Sendromu
ATAD	: Avrupa Toplulukları Adalet Divanı
CEDAW	: Birleşmiş Milletler
CEMR	: Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
ETCEP	: Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Projesi
FIDESZ	: <i>Hungarian Civic Alliance</i>
HABITAT	: Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddete Karşı Eylem Uzman Grubu
IOF	: <i>International Organization for the Family</i>
KADEM	: Kadın ve Demokrasi Vakfı
KEİG	: Kadın Emeği ve İstihdamı Girişimi
KSSGM	: Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü
LGBTİ+	: Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans, İnterseks, Artı

PİS	: Hukuk ve Adalet Partisi
STK	: Sivil Toplum Örgütü
TNSA	: Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜRAP	: Türkiye Aile Platformu
UNESCO	: <i>United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization</i>
UNFPA	: Nüfus ve Kalkınma Komisyonu
WCF	: <i>World Congress of Families</i>
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurumu

GİRİŞ

Son yıllarda, "toplumsal cinsiyet ideolojisi" olarak adlandırılan bir olgunun var olduğu fikri, küresel ölçekte siyasal yaşamda giderek daha etkili hale gelmektedir (Gunnarsson Payne, 2019). "Toplumsal cinsiyet karşıtlığı" terimi genel olarak 2010 yılından sonra patlak veren ve 2012-2014 yılları arasında kitlesel destek bulan "toplumsal cinsiyet ideolojisi" veya "toplumsal cinsiyetçilik" karşıtı hareketleri ifade etmektedir. "Toplumsal cinsiyet ideolojisinin" toplumun dokusuna ve hatta insan uygarlığına, ama en çok da "geleneksel aile değerleri" ve cinsiyet kimliklerinin heteronormatif tanımları açısından tanımlanan ulusa ve ulusal kültüre ciddi bir tehdit oluşturduğu düşünülmektedir. (Kováts ve M. Pöim, 2015; Kuhar ve Paternotte, 2017). "Toplumsal cinsiyet ideolojisi"ni protesto etmek için gösteriler düzenlenmekte, otoriter liderler seçimleri kazanmak için kavramı araçsallaştırmakta, cinsel haklar ve üreme hakları bunun bir sonucu olarak görüldüğü için geri alınmakta veya aşındırılmakta ve bazı disiplinlerin bu ideolojiyi yaydığı düşünüldüğü için akademik özgürlükler engellenmektedir (Gunnarsson Payne, 2019). Toplumsal cinsiyet karşıtı hareketler toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının pek çok yönünü hedef almakla birlikte esas olarak üreme hakları, LGBTİ+ hakları ve eşcinsellerin medeni hakları, çocuklara yönelik cinsellik eğitimleri, kadına yönelik şiddeti ortadan kaldırmayı amaçlayan ulusal düzeydeki yasal düzenlemeler ve uluslararası sözleşmeler konularına odaklanmaktadır. Toplumsal cinsiyet kavramının kendisi, toplumsal cinsiyet ve kadın çalışmaları disiplini, feminizm ve queer teori bilim dışı, ideolojik, hatta totaliter ya da kültürel Marksizmin bir versiyonu olduğu gerekçesiyle hedef alınmaktadır. Bu hareketler çoğunlukla tabandan ve yerel temelli olup, genellikle Katolik Kilisesi, muhafazakâr entelektüeller ve bazı dini STK'lar tarafından tetiklenmektedir (Korolczuk, 2016). Ancak başlangıçta yerel girişimler olarak ortaya çıkan bu hareketlenmeler birkaç yıl içinde büyüyerek merkez sağdan aşırı sağa kadar birçok farklı sağ parti ve hareketi içeren daha geniş bir ittifakın ulusal çapta güçlü hareketleri haline gelmiştir. Ayrıca kendi aralarında önemli ulus ötesi bağlantılar geliştirmiş ve zaman içinde küresel bir hareket biçimini almıştır (Özkazanç, 2020).

Güncel olarak toplumsal cinsiyet karşıtı fikirler çeşitli muhafazakâr Hristiyan grupların, popülist sağ partilerin, popülist liderlerin, neo-Nazi grupların ve anti-feminist hareketlerin söylemlerinde bulunabilmekte ve birçok ülkede hızla ana akım siyasette önemli bir siyasi araç olarak ortaya çıkmaktadır (Gunnarsson Payne, 2019). Ayrıca "toplumsal cinsiyet", Chantal Mouffe'un Avrupa'nın "popülist anı" olarak adlandırdığı mevcut kutuplaşmış siyasi durumda siyasi sınırların inşasında merkezi bir rol oynamaya başlamıştır. Ayrıca, kimi durumlarda ulusal sınırları belirginleştiren ve Doğu ile Batı arasındaki sembolik sınırı güçlendiren siyasi bir ayraç olarak işlev görmektedir (Gunnarson Payne, 2019; Mouffe, 2016; 2018). İlgili literatürde illiberal popülizmin ulusötesi düzeyde yükselişinin bir parçası olarak görülen bu hareketlerin temel siyasi amaç ve gündemlerini AB'nin gücünü ve ulusal kültüre zarar verdiği düşünülen "liberal-solcu" toplumsal cinsiyet eşitliği gündemini engelleme hedefleri oluşturmaktadır (Özkazanç, 2020). Mevcut toplumsal cinsiyet karşıtı hareket Avrupa'da daha geniş çevrelere 2010'ların başından ortalarına kadar ivme kazanmıştır. Bununla birlikte bu siyasetin savunucularının yirmi yılı aşkın bir süredir harekete geçerek faaliyet yürütmektedir (Gunnarson Payne, 2019).

Türkiye'de 2018 yılı sonu ve 2019 başına dek bağımsız bir toplumsal cinsiyet karşıtı hareket ortaya çıkmamıştır (Özkazanç, 2020). Bunun yerine 2011 yılından itibaren gelişen ve 2013 ile 2015 yıllarında hız kazanan bir otoriter dönüşle birlikte, neoliberal ve neo-muhafazakâr paradigmaların toplumsal cinsiyet politikalarını derinden dönüştürmesiyle şekillenen bir süreç yaşanmıştı (Acar ve Altınok, 2013; Altınok, 2016; Cindoğlu ve Ünal, 2017; Kandiyoti, 2016). Ancak Türkiye'de güçlenen ailecilik ve güvenlikçilik paradigmaları bu hareketin ortaya çıkmasına katkıda bulunmuş ve rejimin giderek illiberal popülist bir yönde dönüşmesiyle bağlantılı bir şekilde 2018 yılı sonları ve 2019 yılının başlarında görece bağımsız bir toplumsal cinsiyet karşıtı hareket ortaya çıkmaya başlamıştır. Birkaç yıl içinde büyük bir hız kazanarak güçlenen ve çok çeşitli sağ popülist aktörler, siyasi partiler, sivil toplum örgütleri, dini cemaatler, akademisyenler, mevcut siyasi rejim ve onun kurumlarının koalisyonundan oluşan bu hareket; Türkiyeli kadınların ve LGBTİ+'ların temel haklarını tartışmaya açmakta, marjinalleştirmekte ve belirli hakların sınırlandırılması veya geri çekilmesi yönünde

kampanyalar örgütlemektedir. Ayrıca siyasal yaşama etki edilerek, sosyal politikalar, eğitim politikaları ve yasal düzenlemeler kadınların ve LGBTİ+'ların aleyhine olacak bir biçimde dönüştürülmekte; İstanbul Sözleşmesi'nin feshedilmesinde olduğu gibi kadınlara, çocuklara ve LGBTİ+'lara yönelik şiddeti ortadan kaldırmayı amaçlayan uluslararası sözleşmeler hedef haline getirilmekte veya bu sözleşmeler yürürlükten kaldırılmaktadır. Siyasi iktidar tarafından benimsenen toplumsal cinsiyet karşıtı strateji, inşa edilen bir tehdit algısı ve "biz" ve "onlar" karşıtlığı üzerinden neoliberal ve neo-muhafazakâr hegemonyanın güçlendirilmesine, kendi tabanını konsolide etmeye, milli kimliğin yeniden üretilmesine ve Batı ile varsayılan siyasal sınırların netleştirilmesine katkı sunan bir siyasal araç olarak işlev göstermektedir. Türkiye'de bu hareketin ortaya çıkışı ve siyasal iktidar tarafından bir strateji olarak benimsenmesi, 2008 küresel ekonomik krizi ile neoliberalizmin ve liberal demokrasilerin derin krizi, kitlesel toplumsal hareketlerin baskı altına alınması veya sönümlenmesi, otoriterleşmenin hız kazanması ve baskılara rağmen güçlü bir feminist hareket ve LGBTİ+ hareketinin varlık göstermesi ile yakından ilişkilidir (Özkazanç, 2024).

Bu araştırmanın amacı, Türkiye'deki toplumsal cinsiyet karşıtı söylemin nasıl çerçevelenerek siyasal ve yönetişimsel bir meşruiyet aracı haline getirildiğini analiz etmektir. Bu genel amaç doğrultusunda, araştırmanın alt amaçları şu şekilde belirlenmiştir: Türkiye'deki toplumsal cinsiyet karşıtı hareketin, küresel hareketle olan benzerliklerini ve farklılıklarını ortaya koymak; toplumsal cinsiyet karşıtı söylemlerin din, sermaye ve heteronormatif aile anlayışı ile nasıl iç içe geçtiğini incelemek; Toplumsal cinsiyet karşıtı söylemin Diyanet Aile Dergisi'nde hangi temalar üzerinden işlendiğini ve bu temaların nasıl çerçevelendiğini araştırmak; dergideki toplumsal cinsiyet karşıtı perspektifin güçlendirilmesi için kullanılan söylemsel stratejileri belirlemek; Diyanet Aile Dergisi'nde aile, evlilik, cinsellik, toplumsal bütünlük, eşitlik, özgürlük, fitrat gibi temaların nasıl ele alındığını incelemek; ötekileştirme pratiklerinin dergide nasıl işlendiğini ve bu pratiklerin milli kimlik inşasında nasıl kullanıldığını analiz etmek; Diyanet Aile Dergisi'nde toplumsal cinsiyet karşıtı perspektifin milli kimliğin konsolide edilmesinde nasıl stratejik bir araç olarak kullanıldığını incelemek; Diyanet Aile Dergisi'nde toplumsal cinsiyet karşıtı

söylemlerin neoliberal ve neo-muhafazakâr ideolojilerle nasıl harmanlandığını anlamak; toplumsal cinsiyet karşıtı söylemlerin dini argümanlar ve bilimsel söylemlerle nasıl bir arada sunulduğunu analiz etmek ve toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesinin düşmanlaştırılması için kullanılan argümanların, Diyanet Aile Dergisi'nde nasıl bir meşruiyet zemini inşa ettiğini ortaya koymaktır. Bu amaçlar, araştırmanın temel sorusunu derinlemesine inceleyerek, toplumsal cinsiyet karşıtı söylemlerin siyasal iktidar ile stratejik iş birliği çerçevesinde nasıl kurumsallaştığını ve bu söylemin siyasal iktidar tarafından benimsenerek toplumsal cinsiyet ve sosyal politikaların şekillendirilmesinde etkili bir ideolojik çerçeve olarak nasıl kullanıldığını ortaya koymaktır. Araştırmanın temel sorusuna yanıt aramak amacıyla, 2021-2024 yılları arasında toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin gelişimi süreç izleme yöntemiyle takip edilmiştir. Bu süre zarfında, konuya ilişkin gelişmeler kapsamlı bir şekilde izlenmiş ve incelenmiştir. Bu bağlamda, 2021 yılından itibaren online gazete haberleri, köşe yazıları, makaleler, konferans ve çalıştay raporları, YouTube yayınları, Instagram ve X (eski Twitter) paylaşımları ile online dergiler araştırmanın veri kaynağını oluşturmuştur. Bu kaynaklar, toplumsal cinsiyet karşıtı söylemlerin gelişimini, yoğunluğunu ve diğer toplumsal, siyasi ve ekonomik gelişmelerle olan bağlantılarını incelemek amacıyla derlenmiştir. Araştırmada, toplumsal cinsiyet karşıtı söylemler, literatürde yer alan kavramsal çerçeveye uygun olarak analiz edilmiştir. Bu çerçeve; toplumsal cinsiyetin dışarıdan dayatılan bir ideoloji olarak tanımlanması, ulusal güvenliğe ve aileye tehdit olarak gösterilmesi, insan hakları paradigmasının tersine çevrilmesi, komplo teorileri ve korku temelli söylemler, kapitalizm ve sömürgecilik karşıtlığı gibi temalardan oluşmaktadır. Eleştirel söylem analizi yöntemiyle, Diyanet Aile Dergisi'nin Ocak 2024'te yayınlanan "Cinsiyetsizleştirme: Fıtratın Tahribatı" başlıklı 61. sayısında yer alan metinler ve görseller feminist bir perspektifle incelenmiştir. Bu çalışmada, dergideki metinlerin ve görsellerin toplumsal cinsiyet karşıtı retorik ve stratejileri nasıl inşa ettiği ve bu söylemlerin hangi temalara dayandığı ortaya konulmuştur. Analiz sürecinde, dergide kullanılan popülist söylem stratejileri, dikotomiler, metaforlar ve metinlerarası göndermeler detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu bağlamda özne konumlarının, ailenin ve milli kimliğin fıtrat kavramı üzerinden

nasıl inşa edildiği; "biz" ve "onlar" ikiliğinin ve diğer ikili karşıtlıkların nasıl araçsallaştırıldığı; ötekilerin hangi dışlayıcı stratejilerle inşa edildiği; komplo teorileri, distopik anlatılar ve metaforların geleneksel aile modelinin, milli kimliğin, ulusun ve insanlığın geleceğinin tehdit altında olduğuna yönelik bir algının şekillendirilmesinde nasıl kullanıldığı çözümlenmiştir. Analiz kapsamında, toplumsal güç ilişkilerini, iktidar yapılarını ve ideolojik söylemleri metinler üzerinden inceleyen eleştirel söylem analizi yaklaşımını benimsemiştir. Bu yöntemle, söylemin iktidar ilişkilerini nasıl yeniden ürettiği ve toplumsal eşitsizlikleri nasıl meşrulaştırdığı araştırılmıştır. Farklı söylem analizi yaklaşımlarının bir araya getirilmesiyle, metinlerin toplumsal, ideolojik ve güç ilişkileri bağlamında nasıl şekillendirildiği daha kapsamlı bir şekilde ele alınması amaçlanmıştır. Fairclough'un yaklaşımı, söylemlerin toplumsal yapılar üzerindeki etkisini ve bu yapıları nasıl güçlendirdiğini analiz etmek için kullanılmıştır. Foucaultcu söylem analizi, özne konumlarının inşası ve iktidar ilişkilerinin dinamiklerini incelemek amacıyla; Wodak'ın yaklaşımı ise popülist söylem stratejilerinin belirlenmesi ve yorumlanması için kullanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TOPLUMSAL CİNSİYET KARŞITI HAREKETİN GELİŞİMİ, İDEOLOJİK YAPISI VE TEMEL TALEPLERİ

1.1. Toplumsal Cinsiyet Kavramı ve Kavrama Yönelik Eleştiriler

Cinsiyetin ne olduğuna dair net, genel geçer ve herkesi memnun edecek bir tanımlama yapmak imkânsız görünmektedir. Cinsiyete yüklenen anlamlar; içinde yaşanan kültüre ve coğrafyaya, ilgili olunan akademik disipline, sahip olunan inanca veya ideolojiye göre farklılıklar gösterebilmektedir. Ancak en genel itibarıyla ‘cinsiyet’, cinsiyet kimliğine ilişkin biyolojik özelliklere ve anatomik farklılıklara göndermede bulunurken; ‘toplumsal cinsiyet’ cinsiyet kimliğinin toplumsal, psikolojik ve kültürel süreçler arasındaki karmaşık ilişkilerin sonucunda şekillendiğine dikkat çeken analitik bir kavram olarak ortaya çıkmıştır. Yani bir anlamda ‘toplumsal cinsiyet’ biyolojik olana toplum tarafından atfedilen anlamların ve kişilerin kendi cinsiyetlerine yönelik algılarının belirleyici olduğunu ifade etmek için kullanılmaktadır (Oakley, 1985). Oakley (1985) aynı zamanda güncel antropolojik çalışmalardan yola çıkarak farklı toplumsallıklarda farklı cinsiyet sistemlerinin var olduğuna ve cinsiyet rollerinin kültüre göre farklılıklar gösterdiğine dikkat çekmektedir. Psikanalist Robert Stoller Türkçe’ye henüz kazandırılmamış olan "Sex and Gender: The Development of Masculinity and Femininity"(1968) kitabında cinsiyet ile toplumsal cinsiyet arasında bir ayrıma gitmiş, böylece toplumsal cinsiyeti biyolojik cinsiyetten farklı bir olgu olarak ele alınabileceğine dair bir kavrayış getirmiştir. Buna göre toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyetten farklı olarak toplumsal, kültürel ve psikolojik süreçlere bağlı olarak inşa edilmektedir (Stoller, 1968). Toplumsal cinsiyet kavramı en genel ifadesiyle cinsiyet kimliğinin ve ona atfedilen rollerin toplumsal bir inşa olduğu tespitine dayanmaktadır. Ayrıca toplumsal cinsiyetin toplumda var olan kültürel, ideolojik, dini sistemlerle güçlenerek cinsiyete dayalı toplumsal iş bölümü ile şekillenen bir sistemin taşıyıcısı olarak işlev gördüğü düşünülmektedir (Ostergaard,

1992). Kavram kadın ile erkek arasındaki biyolojik ve psikolojik özelliklere dayalı ayrımları ifade etmekle birlikte, kültürler tarafından oluşturulan ayrımların da bulunduğunu ve bu ayrımların tarihsel olarak erkeklerin lehine olacak bir biçimde kadın-erkek arasındaki eşitsizliğe dayalı olarak kurulduğuna işaret etmektedir (Özkazanç, 2015). Toplumsal cinsiyet sistemi kavramı, tarihsel olarak kurulan yapısal eşitsizliklere ve kadının ikincil konumuna dayalı patriyarkal bir yapıyı ifade etmek için kullanılmaktadır.

Feminizmin ilk ortaya çıkışından itibaren kadınlar, eşitsizlikler üzerine kurulu olan cinsel fark sistemini reddetmiş ve bu sistemin tarihsel olarak iktidar ilişkileri aracılığıyla kurulduğunu belirtmişlerdir. Ancak toplumsal cinsiyet kavramı, 1970'lerde feminist kuramsal çalışmaların derinleşmesiyle birlikte yeni bir anlam yüklenerek kullanılmaya başlanmıştır. Böylece feminist kuramın merkezi, ancak tartışmalı kavramlarından biri haline gelmiştir. Zira feminizmler içerisinde cinsiyet ile toplumsal cinsiyet kavramları arasındaki ilişkinin niteliğine ilişkin farklı konumlanmalar bulunmaktadır (Özkazanç, 2010). Feminist literatürde toplumsal cinsiyet kavramının yaygın bir biçimde kullanılmaya başlanması feminist hareket ve politikada gerçekleşen bazı önemli değişimlerle ilişkilidir. Zira 1960'larda feminist politikada "kadın özgürleşmesi", "kadınların kurtuluşu" gibi söylemler öne çıkarken 1980'lerden itibaren "ayrımcılık karşıtlığı", "toplumsal cinsiyet eşitliği" ifadeleri vurgulanmaya başlanmıştır. Bu vurgu cinsiyet ve cinsel yönelim ayrımı yapılmaksızın her bireyin ayrımcılığa uğramadan temel insan haklarını kullanmaları gerekliliğini merkeze alan bir politik zeminin geliştiğini göstermektedir. Ne var ki kavram küresel feminist harekette yaygın olarak kullanılmakla ve Birleşmiş Milletler, AB sözleşmelerince de tanımlanarak norm haline gelmekle birlikte tartışmaları ve kavramın kullanımına ilişkin çeşitli itirazları da beraberinde getirmiştir. Zira ikili cinsel fark sistemi, biyolojik cinsiyet ve toplumsal cinsiyet arasında varsayım ayrımlar sorgulanmakta ve feminist literatürde bu kavramların nasıl tanımlanacağına ilişkin bir uzlaşa bulunmamaktadır (Özkazanç, 2019).

Akademide, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet konularının onlarca yıldır eleştirel bir

şekilde ele alınması, toplumsal cinsiyetin analitik bir kategori, yani cinsiyetler arasında algılanan farklılıklara dayalı toplumsal ilişkilerin kurucu bir unsuru ve güç ilişkilerini ifade etmenin birincil yolu"(Scott, 1986) olarak görülmesine yol açmıştır. Toplumsal cinsiyetin politika oluşturma ve yönetim alanlarına yerleşmesi hem bir yaklaşım hem de bir politika aracı olarak 'toplumsal cinsiyeti anaakımlaştırma'nın gelişmesine yol açmıştır. Herhangi bir kamusal eylem alanına toplumsal cinsiyet merceği uygulamak isteyen bu yaklaşım, toplumsal cinsiyetin işleyişine dair belirli anlayışları ifade etmekte ve belirli aktörlerin gönüllü siyasi müdahaleler yoluyla toplumsal cinsiyet ilişkilerini nasıl dönüştürmeyi umduklarını göstermektedir. Ayrıca 'anaakımlaştırma'ya yapılan atıf, toplumsal cinsiyet kavramının daha yaygın bir kullanım kazanmasına dikkat çekmekte, bu da kavrama yönelik tepkileri beraberinde getirmektedir (Bracke ve Paternotte, 2016).

Toplumsal cinsiyet kavramının kullanımına ilişkin ilk itirazlar 1994 yılında Kahire'de düzenlenen BM Nüfus ve Kalkınma Konferansı ve 1995 yılında Pekin'de düzenlenen Kadın Konferansı sırasında ortaya çıkmıştır. Vatikan, çeşitli ülkelerden gelen muhafazakâr gruplar ve bazı hükümet temsilcileri Pekin Kadın Konferansı sırasında toplumsal cinsiyet kavramının kullanılmasına yönelik itirazlarını dile getirmişlerdir. Bu itirazların bir kısmını geleneksel kültürel ve dini değerlerin korunması, toplumsal cinsiyetin kültürel çeşitlilik içinde anlaşılması ve evrensel bir tanımın dayatılmasına karşı çıkılması gibi temalar oluşturmaktadır. Bununla birlikte, cinsel haklar ve üreme haklarının, yani kürtaajın uluslararası alanda tanınması, eşcinselliğin meşrulaştırılması ve geleneksel anneliğe yönelik saldırılar için bir araç haline gelmesinden duyulan endişe de dile getirilmiştir. Yeni tanımlanan toplumsal cinsiyet kavramı yerine cinsiyetler arasındaki tamamlayıcılık fikri savunulmaktadır. Toplumsal cinsiyet ise aileye saldırmak ve onu istikrarsızlaştırmak için stratejik bir araç olarak görülmektedir (Buss ve Herman, 2003).

Pekin'de yaşanan tartışmalara yakından bakmak gerekirse: Kendini yaşam hakkı aktivisti olarak tanımlayan Amerikalı gazeteci Dale O'Leary'nin Pekin Kadın Konferansı'na katılarak STK Forumu'nda "Toplumsal Cinsiyet, Kadınların

Yapısökümü" başlıklı bir yazı dağıtmıştır. O'Leary toplumsal cinsiyet kavramını, özellikle de 'Toplumsal Cinsiyet Feminizmi' olarak adlandırdığı kavramı eleştirmekte ve çeşitli feminist perspektifleri bu etiket altında toplamaktadır. O'Leary, Eylem Platformu'nda kullanılan ifadeleri inceleyip çözümleyerek 'üreme hakları" ifadesini kürtajla ve 'yaşam tarzı' ifadesini eşcinsellikle ilişkilendirerek, bu kullanımların bir tür komploya işaret ettiğini iddia etmiştir. Ona göre toplumsal cinsiyetin kadınlar ve erkekler arasındaki rol ve ilişkilerin sosyal inşası olarak tanımlanmasının, ailenin merkeziliği, annelik ve eve erkek getiren erkek modeli dahil olmak üzere geleneksel kavramlara meydan okunması anlamına gelmektedir. O'Leary, feministlerin toplumsal inşaya ilişkin argümanlarına, bu fikirlerin bilimsel olarak kanıtlanmadığını ileri sürerek karşı çıkmaktadır. Cinsiyete dayalı davranışsal özelliklerin ve sosyal seçimlerin genetik olarak programlandığını ve anketlerin kadınların geleneksel rolleri özgürce seçtiğini gösterdiğini, bunun da 'yanlış bilinç' kavramıyla çeliştiğini öne sürmektedir. Bu görüşler feminizme karşı muhafazakâr tepkilerin oldukça tipik bir örneği olarak kabul edilebilir. Bununla birlikte muhafazakârların 'toplumsal cinsiyet' terimine yönelik kaygıları, bu terimin cinsellik ve üreme üzerindeki potansiyel etkilerinden, özellikle de muhafazakârların başlıca kaygıları olarak görülen eşcinsellik ve kürtaj konularından kaynaklanmaktadır (Paternotte ve Kuhar, 2017).

Muhafazakâr müttetiklerle koalisyon halinde yapılan hazırlık toplantılarında yürütülen tartışmalar neticesinde toplumsal cinsiyet terimi paranteze alınmış ve genel konferansta tartışılmaya açık bırakılmıştır (Baden ve Goetz, 1997). Sonuç olarak Pekin'de bir kavramın tanımına ilişkin bir uzlaşya varılamamış ve toplumsal cinsiyet kavramının "Eylem Platformu'nda kullanıldığı şekliyle, olağan ve genel kabul görmüş kullanımda olduğu gibi yorumlanması ve anlaşılması amaçlanmıştır" (Buss, 1998). Bununla birlikte, toplumsal cinsiyet kavramı 1995 Pekin Kadın Konferansı'nın Eylem Platformu belgesine dahil edilmiş ve eğitim, sağlık, ekonomik katılım, şiddetle mücadele gibi birçok alanda toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik hedef ve stratejilerde yaygın bir şekilde kullanılmıştır. Toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılık ve eşitsizlikle mücadelede kapsamlı bir yaklaşım öneren ve birçok ülkenin politika ve programlarına ilham kaynağı olan bir belgede kavramın yaygın bir kabul görerek kullanılması

Vatikan ve diğer muhafazakâr aktörler için tehdit edicidir ve bir yenilgi niteliğindedir (Paternotte ve Kuhar, 2018).

O'Leary "Toplumsal Cinsiyet, Kadınların Yapısökümü" adlı yazıyı diğer birkaç yazıyla birlikte "Toplumsal Cinsiyet Ajandası" kitabında toplanmasının ardından fikirleri daha etkili hale gelmiştir. Toplumsal cinsiyetin tehlikelerine dikkat çekmek için dünyayı dolaşarak kampanya yürütmüştür ve çalışmaları Peru piskoposlar konferansının "toplumsal cinsiyet ideolojisine" verdiği ilk tepkiye ilham kaynağı olmuştur. Konferansın ardından Vatikan "toplumsal cinsiyet ideolojisi" olarak tanımladığı şeyin kadın-erkek eşitliği adı altında eşcinsellik ve kürtaj savunusu yapmak anlamına geldiğini söylemiş ve kadınlık ve erkekliğin tanrı tarafından belirlenen doğal ve meşru cinsiyetler olduğunu belirterek, toplumsal olarak inşa edilen kategoriler olduğu düşüncesine itiraz etmiştir. Kahire ve Pekin sonuçlarını birer yenilgi olarak değerlendiren Vatikan bir karşı strateji geliştirerek toplumsal cinsiyet kavramına karşı aktif bir şekilde mücadele etmeye başlamıştır. Böylece negatif bir terim olan "toplumsal cinsiyet ideolojisi" hem Vatikan'ın sorgulamalarına bir cevap olarak hem de küresel bir Katolik stratejisi çerçevesinde ele alınması gereken bir eylem aracı olarak ortaya çıkmıştır. Vatikan "toplumsal cinsiyet ideolojisi" olarak adlandırdığı şeyi küresel bir fikirler savaşı bağlamında değerlendirmektedir. "Post-modern toplumsal cinsiyetin" varsayılan kültürel ve politik hegemonyasına karşı çıkılmakta ve buna karşı çeşitli stratejiler geliştirilmektedir. Örneğin ilginç bir şekilde reddedilen kavramlar anlamları yıkılıp yeniden inşa edilerek kullanılmakta, böylece alternatif fikirlerin yayılması amaçlanmaktadır. Kilise bu yolla toplumsal cinsiyet, feminizm gibi kavramları benimseyip yeniden tanımlayarak, feministlerin geçtiğimiz on yıllar boyunca aktarmaya çalıştığı anlamlar konusunda ortalama vatandaşlar arasında kafa karışıklığı yaratmaya çalışmaktadır (Paternotte ve Kuhar, 2018).

"Toplumsal cinsiyet ideolojisi" söylemi cinsiyetlerin farklılığı ve tamamlayıcılığını vurgulayan John Paul II'nin Kadın Teolojisi ve Beden Teolojisi öğretilerinde yoğun bir şekilde işlenmiştir. Bu aynı zamanda Vatikan'ın kadın ve erkek arasındaki karşıtlığı arttırmak yerine iş birliğine dayandığı iddia edilen yeni bir feminizmi teşvik etme

girişimlerini de yansıtmaktadır. Bu strateji John Paul II ile sınırlı kalmamış; İnanç Doktrini Cemaati, Aile için Papalık Konseyi, Laiklik için Papalık Konseyi, Kültür için Papalık Konseyi ve Yaşam için Papalık Akademisi olmak gibi Roma Cemaatleri'nin desteğiyle Papa Benedict ve Francis tarafından da benimsenmiştir. Bu hat 2003 yılında İnanç Doktrini Cemaati'nin desteğiyle Papalık Aile Konseyi tarafından toplumsal cinsiyet de dahil çok çeşitli etik konulara ilişkin maddeler içeren "Aile Hayatı ve Etik Sorularla İlgili Muğlak ve Tartışmalı Terimler Sözlüğü" adlı bir yayında kendini göstermiştir (Case, 2011; 2016; Garbagnoli, 2016).

Dale O'Leary'nin yanı sıra din insanlarından ve farklı alanlardan Michel Schooyans, Tony Anatrella, Gabriele Kuby ve Marguerite Peeters gibi yazarlar toplumsal cinsiyet karşıtı söylemin geliştirilmesi ve detaylandırılmasına katkıda bulunmuştur. Bu yazarlar Vatikan'ın toplumsal cinsiyet konusundaki düşüncelerine ilham vermişlerdir. Kitapları birçok dile çevrilerek ve sınırların ötesindeki okuyucu kitlelerine ulaştırılmıştır. Bu yazarlar aynı zamanda ulusal düzeyde birçok uzmana da ilham kaynağı olmuştur ve söylemleri onlar aracılığıyla da yaygınlaşmıştır. Fikirleri popüler kültür ürünleri, kamuya açık toplantılar gibi söylemsel üretim alanları ve yayılma kanalları aracılığıyla da yaygınlaştırılmaktadır (Paternotte ve Kuhar, 2017).

Toplumsal cinsiyet karşıtı fikirler ve seferberlikler toplumdaki çeşitli ideolojik alanlarda mevcut olmakla birlikte, genel olarak dini alanla ya da özel olarak tek bir dini gelenekle sınırlandırılmamalıdır (Verloo, 2018). Bununla birlikte toplumsal cinsiyet karşıtlığı etrafında bir araya gelen hareketlerin Roma Katolik Kilisesi içindeki mobilizasyon çabaları tarafından yönlendirildiği ortaya konulmuştur (Case 2011; Garbagnoli 2016; Kuhar 2015; Paternotte 2014). Bu proje aynı zamanda felsefesi ve eylem biçimleri bakımından Kilise'nin Yeni Evangelizasyon olarak adlandırılan diğer önemli çabalarıyla da kesişmektedir. Dahası, ampirik çalışmalar, bu söylemi çerçevelemek ve bu seferberlikleri inşa etmek ve sürdürmek için Kilise içindeki mevcut ağların, kanalların ve kaynakların kullanıldığını kanıtlamıştır (Paternotte, Case ve Bracke, 2016).

Bununla birlikte Katolik Kilisesi toplumsal cinsiyete yönelik çağdaş muhalefet ve

toplumsal cinsiyetin reddi konusunda tekel olduğu düşünülmemelidir. Katolik Kilisesi, "toplumsal cinsiyet ideolojisi" söyleminin ortaya çıkmasında ve gelişmesinde kuşkusuz çok önemli bir rol oynamıştır. Ancak, ulusal seferberliklerin doğrudan Vatikan tarafından yönlendirildiğini varsaymak yanıltıcı olacaktır. Bununla birlikte birçok durumda Kilise, entelektüellerin ve aktivistlerin bir araya gelerek görüş ve strateji alışverişinde bulunabilecekleri bir alan sunmuştur ve güçlü bir mobilizasyon ve yayılma ağı da sağlamıştır. Buna karşın diğer dini geleneklerde de çeşitli toplumsal cinsiyet karşıtı tutumların ortaya çıktığı bilinmektedir. (Paternotte ve Kuhar, 2017). Analitik bir kategori olarak toplumsal cinsiyet, kavrama karşı olmak dışında hiçbir ortak noktaya sahip olmayan çok farklı teorik ve siyasi perspektiflerden dirençle karşılanmaktadır. Bunlar arasında, sosyolojik güç analizleri konusunda kötü bir sicile sahip olan pozitivist ve neoliberal paradigmaların yanı sıra, sınıf sorununa indirgenemeyen güç dinamiklerini açıklamada başarısız olan bazı Marksist bakış açıları da yer almaktadır. Dahası, toplumsal cinsiyet kavramına yönelik eleştiriler, feminist düşünce ve kadın hareketleri alanları içinde de mevcuttur (Bracke ve Paternotte, 2016).

"Toplumsal cinsiyet" kelimesi, O'Leary'nin deyiimiyle kulağa masum gelse de kadınlarla erkekler arasındaki tüm farklılıkları ortadan kaldırmaya, hedonistik cinsel zevkler lehine tüm cinsel normları çözmeye, "geleneksel aileleri", özellikle de anneliği yok etmeye ve aile planlaması, doğum kontrolü ve kürtaj yoluyla dünya nüfusunu azaltmaya yönelik bir gündem taşıdığı düşünülen bir Truva atı olarak görülmektedir (O'Leary 1997; 2011; 2015). Komplo söylemi olarak nitelendirilebilecek bu fikir, içinde formüle edildiği Katolik çevrelerin çok ötesine yayılmıştır. Söylemin bu başarısının anahtarlarından birinin siyasi düşmanın, baskıcı bir rejimle ilişkilendirilen ve sıradan ve "normal" insanların yaşamlarına yönelik bir tehdit olarak "onlar" şeklinde formüle edilmesi olduğu söylenebilir (Gunnarsson Payne, 2019).

Bu düşman inşası, radikal feminizm, (post) Marksizm ve Judith Butler'ın queer teorisinden oluşan güçlü bir koalisyonla doruğa ulaşan ve toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması, cinsiyet kotaları ve okullarda cinsel eğitim gibi totaliter olarak

görülen önlemler yoluyla sıradan insanlara dayatılan bir "Kültür Savaşı" anlatısı ile şekillenmektedir. Bu anlatıya göre, "toplumsal cinsiyet ideolojisi" dünya nüfusunu azaltmak için (Neo-Maltusçuluk) öjeni, aileyi, dini ve sınıflı toplumu yok etmeye çalışan komünist devrimciler, feminist hareket, LGBTİ+ hareketi, filozoflar, psikologlar ve siyaset kuramcıları ile yoksul sınıflar kendilerinden daha fazla üremeyi başırırsa iktidarı kaybetmekten korkan ABD'deki zengin Anglosakson protestanlar gibi güçlü çıkar grupları ve bu gruplar arasındaki koalisyonlar tarafından desteklenmektedir (Kuby 2015: 17). Ayrıca toplumsal cinsiyet ideolojisi AB ve BM gibi uluslar üstü organlar tarafından uygulanmakta ve Ford Vakfı, iş insanı George Soros tarafından kurulan Açık Toplum Vakfı ve Rockefeller Vakfı gibi zengin vakıflar aracılığıyla küresel sermaye tarafından desteklenmekte olarak tasvir etmektedir (Kuby 2015: 74).

Psikanalitik kuramcı Renata Salecl'in 1990'lardaki Avrupa milliyetçi hareketleriyle ilgili olarak gözlemlediği, mazlum olan halkın düşmanı olarak müesses nizama karşı olanlar şeklinde kurulan ikili karşıtlığa çok benzer bir biçimde, toplumsal cinsiyet karşıtı hareketler de ulusa yönelik tehditler hakkında belirli fanteziler yaratarak güçlerini harekete geçmekte ve kendilerini bir ulusun parçası yapan şeyin koruyucuları olarak öne sürmektedirler. "Göçmen", "yabancı"ya da "Yahudi" gibi klasik milliyetçi düşmanlar gibi, "toplumsal cinsiyetçi", "feminist", "solcu", "LGBTci"ler de 'toplumumuza kendini sokan ve bizi bizim yaşam biçimimize aykırı alışkanlıklar, söylemler ve davranış biçimleriyle sürekli olarak tehdit eden bir yabancılar' olarak yorumlanır (Salecl 1992: 52). Bu bağlamda, toplumsal cinsiyet karşıtı politikalarda sıklıkla kullanılan bir politik söylem, toplumsal cinsiyet ideolojisinin dışarıdan (örneğin Batılı ve/veya "küreselci") bir "ithalat" olduğu ve yukarıdan (örneğin BM veya AB ya da bazı ülkelerde devlet veya siyasi elitler) "dayatıldığı"dır. Tehdit duygusu genellikle, Polonya'da olduğu gibi, "Brüksel'den gelen Ebola" ve "komünizm ve Nazizmin toplamından daha kötü" bir şey gibi yok oluşla ilgili duygusal yüklü metaforların kullanılmasıyla aşılansaktadır (Korolczuk ve Graff, 2017). Bu hegemonik müdahale yoluyla cinsel azınlıklar ve toplumsal cinsiyet eşitliği savunucuları, baskıcı bir rejimin parçası olan failler olarak tarif edilmektedir

(Paternotte ve Kuhar, 2018; Wodak, 2015b).

"Toplumsal cinsiyet ideolojisi" kavramı asıl olarak, doksanlı yılların ortalarında cinsel haklar ve üreme haklarının Birleşmiş Milletler haklar sistemi içerisinde tanınmasına bir yanıt olarak şekillenmiştir. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet eşitliğinin kurumsallaşmasına ve anaakımlaşmasına verilen muhafazakâr bir tepki niteliğindedir (Girard 2007, Swiebel 2015). Toplumsal cinsiyet karşıtlığının ortaya çıkışı Katolik Kilisesi içindeki tartışmalarla yakından ilişkili olmakla birlikte yalnızca dini bir mesele olmadığını belirtmek önemlidir. Bu karşıt strateji aynı zamanda Avrupa’da yükselmekte olan sağ popülizm ile etkileşim içerisinde ve devletlerin gücünü artırmak için yürüttükleri bir siyasi projenin parçası olarak da görülebilir (Paternotte ve Kuhar, 2018).

1.2. Küresel Bir Fenomen Olarak Toplumsal Cinsiyet Karşıtı Hareket

1.2.1. Sokak Eylemlilikleri ve Temel Talepler

2012 ve 2014 yılları arasında Fransa, İtalya, Slovenya gibi Avrupa ülkelerindeki çeşitli şehirlerin kent meydanlarında belirli bir eylem biçiminin yaygınlaşmakta olduğu gözlenmiştir. Farklı ülkelerdeki eylemciler kendilerini genellikle ifade, düşünce ve vicdan özgürlüğünün savunucuları olarak konumlandırmaktadırlar. ‘Toplumsal cinsiyet ideolojisi’, ‘toplumsal cinsiyet teorisi’ veya ‘toplumsal cinsiyetçilik’ gibi kavramlara karşı hizalanan bu gruplar temelde toplumsal cinsiyet eşitliğine ve LGBT haklarına karşı çıkmaktadırlar. Avrupa’nın dört bir yanına yayılmakta olan ve hem belirli bir eylem biçimini benimsemeleri hem de benzer söylemsel pratikleri ortaya koymaları açısından oldukça büyük benzerlik gösteren bu tür hareketlenmelere bakıldığında; Sloven aktivistlerin İtalyan aktivistlerden, İtalyan aktivistlerin ise kendi ülkelerine ithal edip melezleştirdikleri Veilleurs (Nöbetçiler) adlı Fransız gruptan esinlendikleri görülmektedir (Paternotte ve Kuhar, 2017).

Bu eylem biçiminin ilk temsilcilerinden olan Veilleurs (Nöbetçiler), 2013’te Paris’te,

eşcinsel evlilik yasa tasarısına karşı çıkmak ve 'insan ekolojisini' teşvik etmek isteyen, çoğunlukla Katolik gençlerden oluşan bir grup olarak ortaya çıkmıştır. Eylem biçimleri; şiddet içermeyen bir biçimde, kent meydanlarında mum ışığında oturma eylemi düzenlemek, şarkı söylemek, Gramsci, Gandhi, Martin Luther King, Saint-Exupéry gibi yazarlardan alıntılar okumak şeklindedir (Paternotte ve Kuhar, 2017). Sessizce kitap okumak; Avrupa'da ortaya çıkan, toplumsal cinsiyet ideolojisine karşı olduğunu iddia eden ve onun zararlı etkilerine karşı harekete geçen bu yeni hareketlenmenin repertuarındaki eylem biçimlerinden yalnızca biridir. Ulusötesi bir niteliğe sahip olan bu hareketlenmeler çarpıcı benzerlikler taşıyan söylem, strateji ve eylem biçimlerini paylaşmaktadırlar (Hodžić ve Bijelić 2014; Kuhar ve Paternotte, 2017).

Toplumsal cinsiyet karşıtı söylem, özellikle 2010'dan itibaren Avrupa'da ve başka yerlerde çok sayıda hareketlenmeye yol açmıştır (Paternotte ve Kuhar, 2017; Paternotte ve Kuhar, 2018). İlk olarak Avrupa'da ortaya çıkan bu muhalif hareket, Fransa'daki "La Manif pour tous" (Perreau 2016; Robcis 2015) ve Almanya'daki "Marsch für das Leben" (Mißler, 2023) örneklerinde görüldüğü gibi yüz binlerce insanın sokaklara döküldüğü büyük gösteriler biçimini almıştır (Paternotte ve Verloo, 2018). La Manif pour tous, eşcinsellerin evlilik eşitliği hakları etrafında dönen tartışmaların ardından organize edilmekle birlikte, seferberlik çerçeveleri eşcinsel evliliği tartışmalarını aşmıştır. Gösterilere damgasını vuran imgeler arasında pembe ve mavi renklere boyanmış çekirdek aile, küçük şövalye ve prenses silüetleri ile 'Toplumsal cinsiyet kalıplarımıza dokunma' veya 'Toplumsal cinsiyet değil, cinsiyet istiyoruz' gibi sloganlar yer aldığı gözlemlenmiştir (Fassin, 2014; Stambolis-Ruhstorfer ve Tricou. 2017).

2012-2013 yıllarında Fransa'da eşcinsel evliliğe karşı çıkan bir hareket olan La Manif pour tous'nun bir broşüründe şu cümle yer aldığı aktarılmaktadır: "Toplumsal cinsiyet ideolojisi doğa karşıtı olduğu kadar yıkıcı, gerici, anti-sosyal ve anti-popülerdir." Broşür, Avrupa toplumları için büyük bir tehdit oluşturacak olan toplumsal cinsiyetin göz ardı edilen tehlikelerine karşı Fransızları uyarmaktadır. Bu söylem Fransızlar için

bir istisna teşkil etmemektedir. Farklı ülkelerde farklı argümanlar vurgulansa ve farklı talepler öne çıksa dahi, yıllar içinde ortak bir teorik çerçevede tanımlanabilecek kapsamlı bir düşünce bütünü geliştirilmiştir. "Toplumsal cinsiyet ideolojisi" kadın ve LGBT hakları aktivizminin yanı sıra toplumsal cinsiyet ve cinselliğe ilişkin özcü ve doğalcı varsayımları yapısöküme uğratan akademik çalışmalara karşı çıkmak için oluşturulan bir kavramdır (Paternotte ve Kuhar, 2017).

Vatikan'ın uzun yıllardır süren toplumsal cinsiyet karşıtı söylemleri, Fransa'daki La Manif pour tous gibi endişeli ebeveynlerin kitlesel protestoları, ABD'de "toplumsal cinsiyet gündemine" yönelik saldırılar ve Rusya, Ukrayna ve Gürcistan'daki LGBT karşıtı ve anti-feminist tepkilerin yanı sıra Latin Amerika ve Afrika da dahil olmak üzere diğer bölgelerdeki toplumsal cinsiyet karşıtı hareketler arasında düşünsel ve örgütsel bağlantılar bulunmaktadır (Datta 2018; Gradszkova 2018). Örneğin, Graff ve Korolczuk'un (2022) katılımcı gözlemci olarak katıldığı Eylül 2015'te Polonya'da düzenlenen "Eğitimde Ahlaksızlığa Son" mitinginde Büyük Britanya, Doğmamış Çocukları Koruma Derneği'nden Antonia Tully; Fransa, La Manif Pour Tous üyesi ve Avrupa Katolik Aile Dernekleri Federasyonu Başkanı Antoine Renard ve Almanya, Demo für alle'den Christoph Scharnweber gibi tanınmış kürtaaj karşıtı aktivistler konuşmacı olarak bulunduğu gözlenmiştir.

Toplumsal cinsiyet karşıtlığı tabanda genellikle kendisini 'endişeli ebeveynler' olarak tanımlayan gruplar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu gruplar eğitim müfredatlarındaki cinsellik ve toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimlerine karşı çıkarak 'çocuklarının devlet zoruyla cinselleştirilmesini' protesto etmektedirler. Bu projenin özellikle çocuklar için tehdit edici olduğu söylenmektedir. Toplumsal cinsiyet karşıtlarına göre çocukların okullarda çok erken yaşlardan itibaren, velilerinin rızası olmadan beyinleri yıkanmaktadır. Toplumsal cinsiyet çocukların kafasında cinsiyete ilişkin antropolojik referansları bulanıklaştırarak, onların gelişimleri üzerinde ağır sonuçlar yaratacaktır. Hatta "toplumsal cinsiyet ideolojisi" kimi zaman çocukların aşırı cinselleştirilmesini ve pedofiliyi teşvik etmekle suçlanmaktadır (Fábíán ve Korolczuk 2017; Höjdestrand 2017; Strelnyk 2017).

İspanya (Ramos ve Büttner, 2017; Cabezas, 2022), Fransa (Fassin, 2014; Robcis 2015; Perreau 2016; Stambolis-Ruhstorfer ve Tricou, 2017), Almanya (Blum, 2015, Villa, 2017; Mißler, 2023) Avusturya (Mayer ve Sauer, 2017; Mayer, Ajanovic ve Sauer, 2020) İtalya (Garbagnoli, 2017, Lavizzari ve Prearo, 2019; Trappolin, 2022; Lavizzari ve Siročić 2023), Hırvatistan (Juroš, Dobrotić ve Flego, 2020; Lavizzari ve Siročić 2023; Čeriman ve Vučković Juroš, 2023), Slovenya (Kuhar, 2017; Kuhar ve Pajnik, 2020) ve Slovakya (Đurinová, 2015) gibi Avrupa ülkelerinde yükselişte olan toplumsal cinsiyet karşıtı hareketler LGBTİ+ hakları, üreme hakları, okullardaki cinsellik eğitimleri, üniversitelerdeki toplumsal cinsiyet çalışmaları, ulusal ve uluslararası sözleşmeleri hedef almakta ve bu temalar etrafında bir araya gelmektedirler. Geleneksel heteronormatif aile yapısının devamlılığına büyük önem atfeden bu hareketler evliliğin ancak bir erkek ve bir kadın arasında gerçekleşebileceğini savunmaktadır. Bu bağlamda eşcinsellerin evlilik eşitliği ve evlat edinme gibi medeni haklarına geleneksel aile yapısına tehdit oluşturduğu gerekçesiyle karşı çıkılmaktadır. Üreme haklarına yönelik muhalefet toplumsal cinsiyet karşıtı hareketin en temel unsurlarından birini oluşturmakta olup bu hareketlerin temeli büyük ölçüde kürtaj karşıtı hareketlere dayanmaktadır. Kürtajın dini ve etik açıdan doğru olmadığı, aile değerlerine ve "doğal hukuka" ters düştüğü gibi gerekçelerle kürtaj hakkının yasaklanması veya sınırlandırılması gerektiği savunulmaktadır. Kendilerini genellikle "yaşam hakkı aktivisti" olarak tanımlamakta ve "ölüm kültürü"ne karşı mücadele ettiklerini savunmaktadırlar. Toplumsal cinsiyet karşıtları, toplumsal cinsiyet teorisinin tutarlı ve bilimsel bir teori olmayıp ideolojik olduğunu iddia etmektedir. Toplumsal cinsiyete ilişkin akademik çalışmaların meşruiyeti sorgulanmakta ve bu çalışmaların tartışmasız olarak gördükleri biyolojik bulgularla çeliştiğine yönelik eleştiriler geliştirilmektedir. Bu gerekçelerden yola çıkılarak toplumsal cinsiyet ve kadın çalışmaları programlarının kapatılması veya bu programlara devlet tarafından finansman sağlanmasının önüne geçilmesi talep edilmektedir. Toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin en temel taleplerinden biri okullardaki toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı müfredat içeriklerinin ve cinsellik eğitimlerinin kaldırılmasıdır. Bu hareketler, bu tür eğitimlerin çocukların zihinsel ve ahlaki gelişimlerine zarar verdiği; çocukları

erken yaşıta cinsellikle tanıştırmamanın zararlı olduğu ve onların masumiyetini bozacağını öne sürmektedirler. Ayrıca LGBTİ+ cinsel yönelim ve cinsiyet kimliklerinin meşrulaştırılmasına ve empoze edilmesine zemin hazırladığı gerekçesiyle bu eğitimlere karşı çıkmaktadırlar. Toplumsal cinsiyet karşıtları, bu tür müfredatların çocuklara "yanlış" fikirler aşıladığını ve toplumsal düzeni, geleneksel aile yapısını tehdit ettiğini savunmaktadırlar. Ayrıca, ulusal eğitim müfredatlarında yer alan toplumsal cinsiyet eşitliği ve cinsellik eğitimlerinin, ailelerin çocuklarını kendi ahlaki ve dini inançlarına göre yetiştirme hakkı, ifade özgürlüğü ve din ve inanç özgürlüğü gibi haklarla çeliştiğini iddia ederek, savlarını insan hakları odaklı bir zemine oturtmaktadırlar. Toplumsal cinsiyet karşıtları aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitliği, ayrımcılık yasağı ve kadına yönelik şiddete ilişkin ulusal düzeydeki yasal düzenlemelere ve uluslararası sözleşmelere karşı güçlü bir muhalefet sergilemektedir. Bu hareketler, söz konusu mevzuat ve sözleşmelerin toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlama adı altında kürtaşı ve eşcinselliğı savundukları; ulusal güvenliğı tehdit ettikleri, kendi dini özgürlüklerini ve ifade özgürlüklerini engelledikleri ve aslında "toplumu cinsiyetsizleştirmeye" yönelik gizli bir ajanda taşıdıklarını öne sürmektedirler. Bu iddialar doğrultusunda, belirli yasal düzenlemelerin iptal edilmesi ve uluslararası sözleşmelerden geri çekilmesini talep edilmektedir (Datta, 2018; Heinrich Böll Stiftung, 2015; Kováts ve Pöim , 2015; Köttig, Bitzan ve Petö, 2017; Paternotte ve Kuhar, 2017).

Orta ve Doğı Avrupa'daki endişeli ebeveyn hareketleri de, örgütlenme pratikleri ve mobilizasyon stratejileri ülkeden ülkeye farklılıklar gösterse de birçok ortak özelliğı paylaşmaktadır. Bu hareketler, temelde çocukların eşcinsellikten korunması, okullarda verilen toplumsal cinsiyet ve cinsellik eğitimi, devletin aile yaşamına müdahalesi gibi temalar etrafında örgütlenerek tepkilerini dile getirmektedirler. Daha genel anlamda, toplumsal cinsiyet eşitliğı politikalarına ve "gender ideolojisi"ne, LGBTİ+ haklarına, devletin aile üzerindeki müdahalesine, çocuk yetiştirme üzerindeki kontrolüne ve Batılılaşma ile kültürel yozlaşmaya karşı çıkmaktadırlar. Ebeveyn hareketleri, toplumsal cinsiyet eşitliğı ve LGBTİ+ haklarını, Batı'nın kültürel "yozlaşması"nın bir parçası olarak görmekte ve Batı'dan gelen liberal değerlerin, yerel ve ulusal

kültürlerini tehdit ettiğini düşünmektedirler. Özellikle Rusya ve Macaristan gibi ülkelerde, Batı karşıtı söylem bu hareketler içinde oldukça yaygındır. Bu gruplar, çocuklarını doğal cinsiyet rollerine ve muhafazakâr ahlaki değerlere uygun bir şekilde yetiştirme hakkını talep etmektedirler. Hareketler genellikle muhafazakâr sivil toplum örgütleri ve kilise aracılığıyla örgütlenmekte olup, sosyal medya ve dijital platformları etkili bir şekilde kullanarak tabanla etkileşime geçmektedirler. Ayrıca Macaristan ve Polonya gibi ülkelerde, lobicilik faaliyetleriyle hükümetle iş birliği yaparak eğitim müfredatlarına ve sosyal politikalara etki etmektedirler. Bu gruplar yerel düzeyde ebeveyn hareketleri olarak faaliyet gösterebilirler de *World Congress of Families*, *Agenda Europe*, *CitizenGO*, *Family Watch International*, *European Dignity Watch* ve *Alliance Defending Freedom* gibi uluslararası ağlar aracılığıyla büyük koalisyonlara dönüşmekte ve farklı ülkelerdeki benzer gruplarla dayanışma içinde hareket etmektedirler. Bu durum, hareketin söylemlerinin ulusötesi düzeyde benzeşmesine ve örgütlenme pratikleri ile mobilizasyon stratejilerinin ortaklaşmasına yol açmaktadır (Fábíán & Korolczuk, 2017).

1.2.2. Ulusal ve Ulusötesi Mobilizasyon Stratejileri

Sosyal medya ve çevrimiçi dilekçe platformları aracılığıyla yürütülen kampanyalar, ulusal sınırların ötesindeki gruplar ve ağlar arasında benzeri görülmemiş bir iş birliğini mümkün kılmış ve aşırı muhafazakâr dünya görüşünün modern bir formatta dolaşıma girmesi için araçlar sağlamıştır (Bennett ve Segerberg, 2013; Castells 2000). Bu eğilimlerin kesiştiği noktada oldukça marjinal bir dini proje olarak ortaya çıkan "toplumsal cinsiyet gündemi"ni ortadan kaldırma hayali; siyasal eğilimleri etkileyebilen, hatta siyasal iktidara ulaşabilen bir harekete dönüşmüştür (Graff ve Korolczuk, 2022). Çeşitli ülkelerde ortaya çıkan yerel düzeydeki toplumsal cinsiyet karşıtı hareketler "karmaşık bir takımyıldızı"nı andıran birbiriyle etkileşim içinde küresel bir cereyanın parçasıdır (Kuhar ve Paternotte, 2017). Bu hareketler arasındaki hem bölgesel hem de ulus ötesi düzeyde 1990'lardan bu yana gelişen kurumsal iş birlikleri bulunmaktadır (Bob 2012; Buss ve Herman 2003).

Polonya'daki Ordo Iuris Enstitüsü ve onun finansman organı olan Peder Piotr Skarga

Hristiyan Kültürü Derneği, 1960 yılında Brezilya'da ortaya çıkan ve daha sonra Doğu Avrupa da dahil olmak üzere dünyanın diğer bölgelerine etkinlik gösteren TFP, *Tradition, Family and Property* yani Gelenek, Aile ve Mülkiyet adlı aşırı muhafazakâr ağ tarafından kurulmuştur. Sosyal muhafazakârlığı ekonomik hiper-liberalizmle birleştiren ve aşırı sağcı hareketlerle iliŗki içerisinde olan bu kuruluŗ Katoliklik içinden bir baŗkaldırı hareketi olarak ortaya çıkmıştır. Fransa gibi bazı ülkelerde bir tarikat olarak etiketlenmesine ve merkezlerinde çocukları telkin etmekle suçlanmasına rağmen geniŗlemeye devam etmiştir. 21. yüzyılın baŗlarında özellikle Fransa ve Polonya'da etkinlik gösteren hareketin temel stratejileri arasında Avrupa Birliği (AB) organları ve yerel yönetimler gibi karar alma alanlarına girmek; geleneksel kanallar ve sosyal medya aracılığıyla cinsel haklar ve üreme hakları konusunda aşırı muhafazakâr g r ŗleri teŗvik ederek sahadaki insanları harekete geçirmek bulunmaktadır (Datta, 2019). Doğu Avrupa bölgesinde önemli bir merkez haline gelen *Ordo Iuris* Hırvatistan'daki "kardeŗ kuruluŗu" olan *Vigilare Vakfi*'nin kurulmasında önemli bir role sahiptir ve bu kuruluŗa danıŗmanlık desteği sağlamaktadır. *Vigilare Vakfi*, Polonya'da uygulanan stratejilere benzer biçimde kürtajın yasaklanması için imza ve bađıŗ toplamak gibi faaliyetler yoluyla, kürtaj karŗıtı bir propoganda y r tm ŗt r (Graff ve Korolzcuk, 2022: 44).

Fransız ve İtalyan toplumsal cinsiyet karŗıtı mobilizasyonlar arasında da yakın bir iŗ birliği bulunmaktadır. Fransa'daki toplumsal cinsiyet karŗıtı eylemlerin baŗarısı İtalya'daki Katolik oluŗumların toplumsal cinsiyet karŗıtı söylemi benimsemelerine yol açmıştır. İtalya'daki toplumsal cinsiyet karŗıtı hareket, Fransa'daki protestoların logolarını, isimlerini ve eylem tarzlarını olduğu gibi benimsemiŗlerdir. Fransız grupların muadili olarak: *La Manif pour tous Italia*, *Sentinelle in Piedi* ve *Hommen Italy* (Garbagnoli, 2016). İŗbirliđinin Atlantik'in ötesinde ger ekleŗtiđine dair de veriler mevcuttur. Meksikalı ultra-Katolik ve aşırı sağcı  rg t *HazteOir.org*'un baŗkanı Ignacio Arsuaga ve *La Manif pour tous*'dan Ludovine de La Roch re Washington DC'deki *National Organization for Marriage*'in düzenlediği *March for Marriage*'i (Evlilik Y r y ŗ ) açıkça desteklemiŗtir. Bunun yanında ABD'deki *The American Center for Law and Justice* (Amerikan Hukuk ve Adalet Merkezi), *Alliance Defending*

Freedom (Özgürlüğü Savunma İttifakı) veya *The Federalist Society* (Federal Toplum) gibi örgütler Avrupa'daki aşırı muhafazakâr girişimleri ve faaliyetleri desteklemek için milyonlarca dolarlık yatırım yapmaktadır (Feder, 2014).

Bu örnekler, toplumsal cinsiyet karşıtı fikir ve stratejilerin sınırlar arasında dolaştığını ve bazıları aynı kalırken, diğerlerinin yerel ihtiyaçlara göre uyarlandığını göstermektedir. Toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin farklı ulusal örnekleri karşılaştırmalı bir şekilde incelendiğinde ortak temaları ve kaygıları paylaştıkları görülmektedir. Bu hareketler aynı zamanda ortak entellektüel kaynaklardan beslenmekte ve benzer örgütlenme stratejilerini kullanmaktadır. Stratejileri arasında gösteriler düzenlemek, yayınlar çıkarmak, çalıştaylar ve konferanslar organize etmek ile parlamentolarda siyasi girişimlerde bulunmak yer almaktadır. Bunun yanında toplumsal cinsiyet karşıtı aktivistler interneti oldukça iyi kullanmakta ve "geleneksel aile ve değerlerin savunucuları"olarak ortak bir kimlik duygusu oluşturmaktadırlar. Toplumsal cinsiyet karşıtları sayıları giderek artan aşırı muhafazakâr web siteleri, sosyal medya kuruluşları ve açık platformlar aracılığıyla bilgi yaymakta; insanları çevrimiçi imza kampanyalarını imzalamaları, protestolara katılmaları ve yerel ve ulusal düzeyde faaliyet göstermeleri için harekete geçirmektedir (Kuhar ve Paternotte, 2017). Örneğin 2013 yılında İspanya'da kurulan ve 17 ülkede çevrimiçi imza kampanyaları yoluyla insanları harekete geçiren çok dilli CitizenGO çevrimiçi platformunun 17.000.000'dan fazla kayıtlı kullanıcısı bulunmaktadır. "Dünya çapında yaşamı, aileyi ve özgürlüğü savunma"yı amaçlayan çevrimiçi platformun "radikal lobilerin kendi gündemlerini topluma dayatmasını engelleyen vatandaşlar" tarafından oluşturulduğu iddia edilmektedir (CitizenGo).

Küresel toplumsal cinsiyet karşıtı hareket, kendisini Batı medeniyetinin değerlerinin gerçek mirasçısı olarak görmekte ve giderek BM ve AB'deki ilerici güçlerin rakibi olarak işlev görmektedir. Bu uzun vadeli strateji, hem ulusötesi örgütler düzeyinde yapılan müdahalelerde hem de aşırı muhafazakâr örgütler tarafından üstlenilen özgül girişimlerde kendini göstermektedir (Graff ve Korolzcuk, 2022). Örneğin, İtalya'da "eşcinsel evliliği, trans haklarını, üreme özgürlüğünü ve LGBTİ+lara yönelik

ayrımcılığa karşı mücadeleleri Hristiyanlığa saldırı olarak gösteren"(Butler, 2021) ve muhafazakâr aşırılıkçı yüzden fazla kuruluştan oluşan şemsiye örgüt (Neil, 2018) Agenda Europe ve sağcı-popülist Lega Partisi ile yakından bağlantılı Novae Terrae Vakfı, İnsan Onuru Küresel Endeksi başlıklı bir rapor yayınladı. Vakıf, 2016 yılında belirli ülkelerdeki insan hakları ihlalleri hakkında bilgi veren Evrensel İnsan Hakları Endeksi adlı tanınmış bir BM raporunu taklit eden "İnsanlık Onuru Endeksi"ni yayınlamıştır. Burada, haysiyetin "evrensel doğma hakkı" anlamına geldiği ve doğum kontrolü ve kürtaja erişimde sınırlamalar getirilmesi gerektiği savunulan bir "haysiyet derecelendirmesi" önerilmektedir (Rivera, 2019: 18). Böylece, kürtajı yasaklama çabaları stratejik olarak evrensel insan hakları arayışı olarak yeniden çerçevelenmektedir (Graff ve Korolzcuk, 2022).

2020 sonbaharında, Polonya'daki Ordo Iuris tarafından benzer şekilde yapılandırılmış bir girişim başlatılmıştır. Hükümetin İstanbul Sözleşmesi'ni reddetme çağrısının ardından, aşırı muhafazakâr örgütler bu sözleşmenin yerine *Ordo Iuris* avukatları tarafından hazırlanan Aile Hakları Sözleşmesi'nin getirilmesini önermiştir. Bu sözleşme CitizenGo ve *European Center for Law and Justice* (Avrupa Hukuk ve Adalet Merkezi) tarafından dolaşıma sokulmuştur ve Avrupa'nın dört bir yanından toplumsal cinsiyet karşıtı aktivistler tarafından desteklenmiştir. *Ordo Iuris* başkanı Avukat Karolina Pawłowska bu hareketi Batı normlarının dayatmasına karşı bölgenin kendini savunması olarak şu şekilde açıklamaktadır: "Bu girişimin başlamasının nedeni Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Polonya, Romanya, Bulgaristan gibi ülkelerde aile ve evlilik tanımını adım adım ihlal etmeye çalıştığının görülmesidir. Ayrıca AB'nin LGBT stratejisi eşcinsel evliliği tanıyan ülkelerde yapılan evliliklerin tanınmasını, bu evlilikleri tanımayan ülkelere dayatan yeni bir projeyle karşı karşıyayız. Sözleşmemizin amacı "doğal aile"ye dayalı doğal toplumsal düzeni korumaya çalışan ülkeleri bu ideolojik diktaya karşı savunmaktır"(Ciobanu, 2020).

Aşırı muhafazakârlar ile siyasi aktörler arasındaki iş birliği, *World Congress of Families*, WCF (Dünya Aileler Kongresi) gibi ulusötesi ağlar ve örgütler tarafından kolaylaştırılmaktadır. Kürtaj, doğum kontrolü ve LGBTİ hakları karşıtı gruplardan

oluşan küresel bir ağ olan kongre, küresel bir aile yanlısı hareket olarak konumlandırılmaktadır (Korolczuk ve Graff, 2018). Dünya Aile Kongresi 1997 yılında ABD’de muhafazakâr tarihçi Allan Carlson tarafından kurulan *Howard Center for Family, Religion and Society* (Howard Aile, Din ve Toplum Merkezi)’nin bir projesi olarak ortaya çıkmıştır. İsmi 2016 yılında *International Organization for the Family*, IOF (Uluslararası Aile Örgütü) olarak değiştirilen örgütün liderliğini, 2007 yılında Kaliforniya’da eşcinsel evliliğin yasallaşmasına karşı çıkmak için kurulan Ulusal Evlilik Örgütü’nün de başkanı olan Brian Brown yürütmektedir. Bugün IOF’nin Rusya da dahil olmak üzere dünya çapında kırktan fazla resmi ortak kuruluşu bulunmaktadır. IOF’nin ana hedefi, resmî web sitelerinde de belirtildiği gibi: "toplumun tek temel ve sürdürülebilir birimi olan doğal aileyi savunmak için dünya çapında liderleri, kuruluşları ve aileleri birleştirmek, desteklemek ve güçlendirmek"tir. "Doğal aile" olarak adlandırdıkları yapıyı koruma çabaları, "doğmamış çocukları koruma, evliliği teşvik etme, yoksulluğu azaltma, çocukların ve yetişkinlerin sağlığını iyileştirme, yetimlerin yuva bulmasına yardımcı olma ve insan kaçakçılığı ve fuhuşu ortadan kaldırma çabaları" olarak belirtilen bir dizi stratejiyi içermektedir (Koch, 2024). Örgütün evlilik eşitliğine ve üreme haklarına karşı çıkmak gibi faaliyetleri ABD Hristiyan Sağının hedefleriyle örtüşmektedir. Cinsel azınlıklara yönelik ayrımcı ve damgalayıcı söylemleri nedeniyle *Southern Poverty Law Center* (Güney Yoksulluk Hukuk Merkezi), IOF’yi nefret grubu olarak listelemektedir (Graff ve Korolczuk, 2022).

IOF, Dünya Aileler Kongresi, ABD Hristiyan Sağı ile Avrupalı milliyetçiler, sağcı popülistler ve otokratlar, Rus Ortodoks Kilisesi ile birlikte Putin Rusya’sını da içeren ideolojik bir ittifakı kolaylaştırmıştır. Birçok akademisyen ve araştırmacı bu bağlantıların izini kapsamlı bir şekilde sürerek belgelemişlerdir (Bob 2012; Datta 2018; Moss 2017; Rivera 2019). Örgütün kurucuları 2011’de Rusya Devlet Sosyal Üniversitesi’nde ve 2012’de Ulyanovsk’ta düzenlenen birinci ve ikinci Dünya Demografi Zirvelerinin düzenlenmesinde rol oynamışlardır. Ayrıca 2012 yılında Rusya’da aile politikaları alanında kilit karar alıcıları ve kanaat önderlerini etkilemeyi amaçlayan güçlü bir savunuculuk grubu olan *FamilyPolicy.ru*’nun kurulmasına

yardımcı olmuştur (Graff ve Korolzcuk, 2022).

Sivil toplum temsilcilerini siyasi aktörlerle buluşturan bir başka transatlantik iş birliği platformu da *Political Network for Values*, (Değerler için Siyasi Ağ)'dır. 2014 yılında kurulan kuruluş, geleneksel aile, evlilik ve inanç özgürlüğünü desteklemeye odaklanmaktadır. Platformun danışma kurulunda Macaristan Aile ve Gençlik İşlerinden Sorumlu Devlet Bakanı Katalin Novák'ın yanı sıra Arjantin, Brezilya, Şili, Kolombiya, Hırvatistan, Kenya, Litvanya, Peru, İspanya ve Slovakya'dan parlamenterler yer almaktadır. Yönetim kurulunda ise Sharon Slater (*Family Watch International* Başkanı), Benjamin Bull (*First Liberty* Savunuculuk İcra Direktörü) ve Brian Brown (Ulusal Evlilik Örgütü Başkanı) gibi sivil toplum temsilcileri; Macaristan eski aile bakanı ve Cumhurbaşkanı Katalin Novák ve İspanya eski içişleri bakanı Jaime Mayor Oreja gibi politikacılar ve CitizenGo Başkanı Ignacio Arsuaga bulunmaktadır. Ağ, Birleşmiş Milletler'in alternatifi olma iddiasının bir işareti olarak Zirve adı verilen Bölgesel, Transatlantik ve Uluslararası yıllık toplantılar düzenlemektedir. Son yıllarda bu tür Zirveler Brüksel, Washington, Madrid ve Bogota'da gerçekleştirilmiş ve aralarında Polonya ve İsveç'in de bulunduğu çeşitli ülkelerden siyasetçi ve sivil toplum temsilcilerini bir araya getirmiştir. Grubun önemli bir girişimi olan *Values Observatory*'nin (Değerler Gözlemevi) internet sitesinde, kürtaj, LGBT hakları, üremeye yardım ve ötenaziye ilişkin ulusal mevzuat ve politikalara bağlı olarak çeşitli ülkelere belirli dereceler veren dünya haritaları yer almaktadır. Bu sıralama Birleşmiş Milletler'in Evrensel İnsan Hakları Endeksi'ni yansıtmakla birlikte onu tersine çeviriyor. Eşcinsel evliliğe ya da kürtaja izin veren ülkeler endişe verici kırmızı renkle işaretlenirken, hamileliğin sonlandırılmasına ya da üremeye yardımcı olunmasına erişimin yasak olduğu bağlamlar umut verici yeşil renkle gösteriliyor (Graff ve Korolzcuk, 2022).

2013 yılında cinsellik ve üreme haklarına ilişkin insan hakları konusundaki yasal düzenlemeleri ve siyasi gelişmelere eleştirel bir tutum benimseyen ABD merkezli ve Avrupalı 20 aşırı muhafazakâr kampanyacı bir araya gelerek bir grup oluşturmuşlardır. Agenda Europe adını alan bu grup o zamandan bu yana 30 Avrupa ülkesinden 100'den

fazla kuruluşu kapsayacak şekilde büyümüştür. Ağın fikir ve amaçları köktendincilerinki ile tutarlıdır; ancak dini referanslarla temellendirilen dil, "haklar" ve görünüşte tarafsız Doğal Hukuk söylemi ile stratejik olarak yer değiştirmiştir. Grubun manifestosunun anonim yazarlarının iddiasına göre "Doğal Hukuk", insanlığı yok ettiği düşünülen ve cinsel devrimle eş tutulan "Kültür Devrimi" tarafından baltalanmıştır. Batı medeniyeti çöküşün eşiğindedir ve Agenda Europe'un acil kurtarma planı cinsellik (LGBT hakları) ve üreme (doğum kontrolü, kürtaç, tüm yardımcı üreme teknolojileri) başta olmak üzere; boşanma, embriyonik kök hücrelerin kullanımı, ötenazi ve organ nakli ile ilgili mevcut yasaların kaldırılmasını içermektedir. Ağın üyeleri karşıt olarak gördükleri grupların kullandıkları stratejileri devralarak çatışmayı yeniden şekillendirmeyi amaçlayan strateji izlemektedir. Buna göre, kendilerini "Kültür Devrimi"nin kurbanları, "kültürel devrimcilere veya Hristiyanafobi'ye karşı mücadele eden inanç savunucuları" olarak konumlandırmaktadırlar. Ayrıca Agenda Europe'un manifestosunda "insan haklarının sömürgeleştirilmesi" tanımlanan; cinsellik ve üreme konusundaki aşırı muhafazakâr dini pozisyonların insan hakları diline uyarlanmasına dayalı bir strateji dikkat çekicidir. Buna göre, Agenda Europe temsilcileri, feminist ve LGBT aktivistleri tarafından "dilini kirletilmesi" olarak gördükleri şeyi tersine çevirmek için ilerici güçler tarafından kullanılan terimleri geri almak ve onları kendi amaçları doğrultusunda "kirletmek" gerektiğini savunmaktadır. Böylece aşırı muhafazakârlar, insan hakları söylemi tarafından ortaya atılan anahtar terimleri devralmak suretiyle tartışmayı yeniden çerçevelendirmeyi ve "uluslararası düzeyde saygın bir muhatap" olmayı amaçlamaktadır. Nihayetinde bir BM oyuncusu olarak tanınmak ve Antlaşma İzleme Organlarına, ATAD ve AİHM'de Özel Raportör ve yargıç olarak ve AB kurumlarına dahil olmak hedeflenmektedir (Datta 2018: 18).

Yeni oluşmaya başlayan bir literatür (Griffon vd., 2021; McEwen, 2024; Almazidi, 2024) toplumsal cinsiyet karşıtlığının Orta Doğu, Kuzey Afrika, Güney ve Güney Doğu Asya bölgelerinde de yaygınlaşmakta olduğunu göstermektedir. Bu ülkeler arasındaki mobilizasyon, BM bünyesindeki *The Group of Friends of the Family, GoFF* (Ailenin Dostları Grubu) gibi ağlar aracılığıyla sağlanmaktadır. Grup, Rusya, Belarus,

Bangladeş, Mısır, Libya, İran, Irak, Pakistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Tacikistan, Endonezya, Malezya, Suudi Arabistan, Katar, Kuveyt, Yemen ve çeşitli Afrika ülkelerinin dahil olduğu 28 BM üyesi devletin koalisyonundan oluşmaktadır. 3 şubat 2015'te, "ailenin toplumun doğal ve temel birimi olduğu ve toplum ve devlet tarafından korunma hakkına sahip olduğu" ilkesiyle kurulan grup, "gerçek ve etkili sürdürülebilir kalkınmanın aile olmadan sağlanamayacağı" inancını taşımaktadır (Evseenko, 2024). Birçoğu rekabetçi otoriter rejimlerle yönetilen bu devletler, toplumsal cinsiyet eşitliği yerine "ailenin korunması, teşvik edilmesi ve anaakımlaştırılması" politikalarını benimsemeleri ve LGBTİ+ bireylere yönelik ağır yaptırımlar içeren yasaları kabul etmeleri açılarından ortaklaşmaktadır.

Örneğin, 2023 yılı ağustos ayının başında Irak İletişim ve Medya Komisyonu, tüm kamu iletişimde "toplumsal cinsiyet" teriminin kullanılmasını yasaklayan bir yönerge yayınlamıştır. Ayrıca "eşcinsellik" kelimesinin "cinsel sapkınlık" ile değiştirilmesini tavsiye edilmiştir. Alkhudary'nin (2023) aktarımına göre alınan karar, hâkim siyasi partilerin kontrolünde olan medya kuruluşlarında yürütölen ve "toplumsal cinsiyet" teriminin kullanımını eşcinselliğin "yaygınlaşması", transseksöel kimliklerin "teşvik edilmesi", "ahlaki çüröme"ve dini ve milli değerlerin ihlali ile ilişkilendiren bir dezenfermasyon kampanyasının ardından gelmiştir. Bu süreçte Irak'ın önde gelen feminist aktivistlerinden Hanaa Edwar, Irak'ta "eşcinselliğin anası" olarak damgalanmış ve ölkede "eşcinselliği ve ahlaki çöküntüyü yerleştirmek için zemin hazırlayan" bir yabancı ajanı olarak etiketlenmiştir. Karar kısa bir süre içerisinde üniversitelerdeki akademisyenler ve insani yardım alanında çalışan profesyoneller üzerinde olumsuz sonuçlar doğurmaya başlamıştır. Toplumsal cinsiyet çalışmaları dersi veren bazı akademisyenler derslerini askıya almak durumunda kalmış ve kalkınma sektöründe toplumsal cinsiyet eşitliği temelli çalışmalar yüröten sivil toplum çalışanları çalışmalarında bu terimi kullanmamaları konusunda uyarılmıştır. Ayrıca, parlamentoda fuhuşla mücadele yasasının, eşcinselliği ölümler dahil cezalarla suç sayan bir bölüm içerecek şekilde değiştirilmesi önerisine yol açmıştır. Alkhudary'nin yorumuna göre Irak'ta yürütölen toplumsal cinsiyet karşıtı kampanya, ana akım siyasi partilerin azalan popölaritelerini tersine çevirmek amacıyla Irak'ın sivil alanını

daraltmaya yönelik artan çabaları yansıtmaktadır (Alkhudary, 2023).

1.3. Toplumsal Cinsiyet Karşıtı Söylemin Ana Hatları

Toplumsal cinsiyet ve cinsellikle ilgili soruların hem dini gelenekler içinde hem de dışında kaygı ve sorun yaratma konusunda uzun bir geçmişi vardır. Son yıllarda toplumsal cinsiyet kavramını analitik bir kavram olarak reddeden özel bir sorun türünün yükselişine tanık olunmaktadır. Bu karşıtlık, toplumsal cinsiyetin, ulusal ve uluslararası yönetim, siyasi örgütlenme ve seferberlik, akademik araştırma dahil olmak üzere bir dizi alanda toplumsal gerçekliği açıklayan çerçevelere girdiği kısmi, kusurlu ve sıklıkla istikrarsız yolları takip etmektedir (Bracke ve Paternotte, 2016). Toplumsal cinsiyet karşıtlığı farklı biçimler ve şekiller alır. Bunlardan bazıları toplumsal cinsiyetin kullanımına yönelik karşı çıkışları içerirken, diğerleri toplumsal cinsiyet kavramını tümden reddetmektedir. 'Toplumsal cinsiyet ideolojisi' terimi etrafında bir araya gelen toplumsal cinsiyet karşıtı bakış açıları ve seferberlikler kavrama ilişkin tümden bir itiraz etrafında şekillenmektedir (Kuhar, 2015).

Toplumsal cinsiyet karşıtlığı politik doğruculuğa karşı 'direniş' ve 'yeni totalitarizm' biçimlerine karşı geliştirildiği iddia edilen popülist bir politik dile dayanmaktadır. Toplumsal cinsiyet, yozlaşmış elitlerin dünyayı alaşağı etmeye ve kendi sapkın ve azınlık değerlerini empoze etmek için iktidarı ele geçirmeye çalıştıklarına dair küresel bir komployu işaret eden bir kavram olarak kodlanmaktadır. Bracke ve Paternotte (2016)'nın aktarımına göre, "Toplumsal cinsiyet ideolojisinin" başlıca eleştirmenlerinden biri olan Fransız rahip ve psikanalist Tony Anatrella (2011: 3) geniş bir uluslararası kurumlar ağı tarafından desteklenen bu "ideolojinin" "Marksist ideolojinin yerini aldığını, ancak daha baskıcı ve daha zararlı olduğunu, çünkü haksız kısıtlamalardan öznel bir kurtuluş, kişisel özgürlüğün tanınması ve herkesin kanun önünde eşitliği kılıfı altında sunulduğunu" belirtmektedir.

Latin Amerika'dan bir örnekte, Lopes Gomes Pinto Ferreira'nın (2021)aktarımına göre: Scala'ya (2011) göre toplumsal cinsiyet perspektifi ve toplumsal cinsiyet merceğinin aslında "toplumsal cinsiyet ideolojisinin" parçasıdır. Scala, bu "ideolojiyi"

küresel boyutları olan ve ahlaki yönergeleri değiştirmek, insanları ve toplumu yok etmek amacıyla "yeni bir antropoloji empoze etmeye" çalışan totaliter bir model kurmayı hedefleyen, yabancılaştırıcı bir söylemsel siyasi araç olarak tanımlamaktadır (Scala 2011). Scala (2011), "toplumsal cinsiyet teorisini" evlilikleri, aileleri ve toplumları yok edebilecek radikal bir teori olarak nitelendirir. Ona göre, radikal feminist, sözde antropolojik ve toplumsal cinsiyet temelli bir yaklaşım benimsemek, bireyleri endoktrine etmeyi ve toplumsal mühendislik yapmayı amaçladığı için korkunç sonuçlara yol açabilir. Scala, "toplumsal cinsiyet ideolojisinin" kökenini 1960'ların cinsel devrimine dayandırır ve bu devrimin kadınlar için ciddi bir kimlik krizi yarattığını öne sürer. Ona göre, kadınlar cinsiyet eşitliğini sağlamak için medeni ve siyasi haklarla yetinmemiş, bunun yerine "toplumsal cinsiyet ideolojisi" aracılığıyla bu amaca ulaşmaya çalışmışlardır. Scala, bu "stratejiyi" destekleyen kadınların biyolojinin kadınları sınırladığı gerçeğini reddettiklerini ve bunun yerine toplumsal olarak inşa edilen toplumsal cinsiyetin onlara kısıtlamalar getirdiğini düşündüklerini ileri sürer. Scala, aile içi şiddetin, onun tanımına göre, yani heteroseksüel bir çift arasında resmi bir evlilik olarak gördüğü aile içinde var olmadığını iddia eder ve nihayetinde feminizmi kınanması gereken bir davranış olarak nitelendirir ve eşcinselliği "psişik bir anomali" olarak tanımlar.

Toplumsal cinsiyet karşıtları, toplumsal cinsiyet kavramının kendisini cinsel haklar ve üreme hakları, eşcinsellerin evlilik ve evlat edinme hakları, yeni üreme teknolojileri, cinsel eğitim, toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması, toplumsal cinsiyet temelli şiddete karşı koruma gibi bir dizi etik ve sosyal reformun ideolojik matrisi olarak görmektedir. Kavramın tarihsel bağlamını göz ardı eden "toplumsal cinsiyet ideolojisi" karşıtı yazarlar, karşı çıkışlarını büyük ölçüde John Money'nin sorunlu deneylerine dayandırmakta ve hatalı bir biçimde Judith Butler'ı "toplumsal cinsiyet ideolojisi"nin anası olarak görmektedir. Bunun yanı sıra ilginç bir şekilde, Simone de Beauvoir, Shulamith Firestone, Monique Wittig, Germain Greer, Margaret Sanger, Alfred Kinsey, Wilhelm Reich, hatta bazen Herbert Marcuse, Sigmund Freud ve Friedrich Engels gibi düşünürleri bir araya getirerek yorumlamaktadırlar. Toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik reformların benimsenmesine karşı çıkılmakta ve bunları

iddia edilen bir komplo altında farklı türden aktörlere atfeden yorumlayıcı ve bütüleştirici bir çerçeve sunmaktadır (Paternotte ve Kuhar, 2017).

"Toplumsal cinsiyet karşıtlarına göre, "toplumsal cinsiyet ideolojisi" özellikle Batı'daki çoğu toplumu tehdit etmekte ve insanlığı tehlikeye atmaktadır. Toplumsal cinsiyet antropolojik bir devrime yol açacaktır, zira cinsel farklılıkları ve cinsiyet tamamlayıcılığını yadsıyarak "ailenin antropolojik temelini ortadan kaldırmaktadır"(Papa Francis, 2016). Bu ideolojinin gelişiminin, Batı toplumlarında hedonizm, laiklik, görecelilik ve bireyciliğin yayılması ve feminizmin yanlış kavranmasından kaynaklandığı iddia edilmektedir. Kürtaj, doğum kontrolü ve ötenazı gibi eylemlerin arkasında olduğu düşünülen bu ideoloji Jean-Paul II tarafından "ölüm kültürü olarak adlandırılmaktadır ve kilisenin teşvik ettiği "yaşam kültürü"nün karşısında konumlandırılmaktadır (Grzebalska ve Soós, 2016).

Toplumsal cinsiyet karşıtı kampanyalar, özellikle sosyal ve beşerî bilimlerdeki post-yapısal araştırmaları ve toplumsal cinsiyet ve kadın çalışmaları bölümlerini hedef almaktadır. Bu araştırmaların sağduyuya uygun olmadığı ve biyoloji, tıp gibi alanların belirli yaklaşımlarıyla çeliştiği, dolayısıyla bilimsel değil ideolojik olduğu öne sürülmektedir. Bu nedenle sosyal ve beşerî bilimlerdeki geniş bir araştırma yelpazesi, özellikle de postyapısalcı bir yaklaşımdan esinlenen araştırmaları ortadan kaldırmayı amaçlamaktadırlar. Aslında teolojiye dayanan kadın ve erkek cinsiyetleri arasında temel farklılıklar olduğu ve bu cinsiyetlerin birbirleri için tamamlayıcı olduğu düşüncesi mutlak ve sorgulanamaz kabul edilmektedir. Toplumsal cinsiyet karşıtları inanç ve fikir alanlarının, gerçeklik alanından ayrıldığı ve toplumsal cinsiyetin birincisine atandığı bir bakış açısını çağrıştırarak onlarca yıllık toplumsal cinsiyet çalışmaları akademisinin bilgi üretimini ve hakikat iddialarını baltalayan özel bir retorik işlevi görmektedir. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet kuramına yönelik karşı argümanların üretilmesi hedeflenmektedir. Dolayısıyla, toplumsal cinsiyete yönelik bu karşıtlıklar alternatif bilgi üretimi projeleri olarak da okunabilir (Kuhar, 2015; Kuhar ve Paternotte, 2017).

"Toplumsal cinsiyet ideolojisi" yalnızca antropolojik ve epistemolojik bir tehdit değil,

iktidarı ele geçirmeyi ve sapkın ve azınlık değerlerini ortalama insanlara dayatmayı amaçlayan bir tür komplo veya siyasi strateji olarak da görülmektedir. Örneğin toplumsal cinsiyet karşıtı ideologlardan Gabriele Kuby, iktidar seçkinlerinin siyasi stratejiler ve yasal önlemler yoluyla erkek ve kadınların cinsel kimliklerini değiştirme yetkesini ellerinde bulundurduklarını iddia etmektedir. Kuby toplumsal cinsiyet anaakımlaştırma politikalarını taktiksel olarak kadın-erkek eşitliği bayrağı altında yürütülen bir savaş, küresel bir sosyal mühendislik projesi olarak görmektedir (Kuby 2016: 42). Kuby toplumsal cinsiyetin Marksizm ve Faşizm'den daha tehlikeli yeni bir tür totaliter rejimi temsil ettiğini iddia etmektedir. Ona göre totalitarizm kendini özgürlük, hoşgörü, adalet, eşitlik, ayrımcılık karşıtlığı ve çeşitlilik gibi çarpıtılmış, tartışmalı terimler ardına gizleyerek yeniden ortaya çıkmaktadır (2016, 12). Kuby, iddia edilen "cinsiyet devriminden" sonra erkek, kadın ve her birinin heteroseksüel, homoseksüel veya biseksüel versiyonu olan en az altı cinsiyet olacağından ve her şeyin doğadan "özgürleştirilmiş" bir insan yaratmakla ilgili olduğundan söz etmektedir (Kuby, 2011).

Toplumsal cinsiyet karşıtı yazarlara göre yozlaşmış elitler ve uluslararası kuruluşlar ulusal egemenlik ve demokratik müzakere ilkelerinin altını oyan "toplumsal cinsiyet ideolojisinin" yaygınlaştırılmasında kilit rol oynamaktadır. Paternotte ve Kuhar (2017)'ın aktarımına göre Tony Anatrella bu ideolojiyi DSÖ, UNESCO, Nüfus ve Kalkınma Komisyonu gibi BM kurumlarına hizmet eden bir Truva atı olarak tanımlamaktadır. Aynı zamanda Brüksel Komisyonu'nun ve çeşitli AB Üye Devletlerinin yeni çerçevesi haline gelmiştir. Ona göre "toplumsal cinsiyet ideolojisi"özel bir özgürleşme algısını kişisel özgürlük ve herkesin kanun önünde eşitliği kisvesi altında dayatmaktadır. Bu açıdan Marksist ideolojinin yerine geçmekle birlikte, ondan daha baskıcı ve daha tehlikeli görülmektedir (Anatrella 2011, 3).

Anatrella'nın söylemlerinden de anlaşılabileceği gibi "toplumsal cinsiyet ideolojisi" komünizmin küllerinden doğan yeni bir sol ideoloji olarak görülmektedir. Toplumsal cinsiyet karşıtı yazarlar komünizmin yenilgisini toplumsal devrimin başarısız olmasına bağlamaktadır. Bu bağlamda Gramsci'nin hegemonya kavramından

hareketle, Marksizmin hâkim olabilmesi için zihin ve düşünce yapısını değiştirecek bir kültürel devrime ihtiyaç olduğunu, bunun da toplumsal cinsiyet projesi yoluyla gerçekleştirilmeye çalışıldığı iddia edilmektedir. Bu argüman "toplumsal cinsiyet teorisinin" yeni Marksizm olarak sınıflandırıldığı post-Sovyet ülkelerinde iyi yankı bulmaktadır (Paternotte ve Kuhar, 2017).

Toplumsal cinsiyet karşıtı söylemin önemli bir yönünü Batı'nın entelektüel, kültürel ve toplumsal tarihinin alabildiğine kötümser ve oldukça anti-modernist anlatısı oluşturmaktadır. Bu anlatıya göre Hristiyan teolojisine ve onun değerlerine dayalı Avrupa medeniyeti, Karl Marx, Friedrich Engels, Sigmund Freud, Frankfurt Okulu, feminizm ve postmodernizmin etkisi altına girerek yozlaşmış ve dejenere olmuştur. Zira Kuby, "toplumsal cinsiyet ideolojisinin", Marksist filozoflardan ve özellikle Almanya'daki Frankfurt Okulu'ndan aldığı güçle geliştirilmiş bir proje olarak tanımlamaktadır. Ayrıca bu hareketin cinselliği ahlaki kısıtlamalardan, hatta ensest tabusundan dahi kurtarmak; cinsel serbestliğin hüküm sürdüğü, "baskıcı olmayan bir toplum" yaratmak üzere geliştirildiğini iddia etmektedir (Kuby, 2014). Kuby ayrıca, 1968 savaş karşıtı toplumsal hareketleri, cinsel devrim ve "toplumsal cinsiyetçilik" ve Malthusçuluk veya "dünya nüfusunu azaltma projesi" arasında güçlü bir ilişki kurmaktadır. O, cinsel normları düzenleyen kuralların kaldırılmasının kültürün imhasıyla sonuçlanacağını iddia etmektedir (Kuby, 2013). Bu bağlamda, toplumsal cinsiyet karşıtları kültürel yozlaşmadan henüz etkilenmediği ve bu kültürel değişime karşı direnç gösterdiği düşünülen Orta ve Doğu Avrupa ve Küresel Güney'e özel bir önem atfedilmektedir. Batı'nın "ruhunu" ve nüfusunu yok olmaktan kurtaracak olanın ise, Hristiyan değerleri ve medeniyetini, yani gerçek ve birincil Batı değerlerini savunmak olduğu ileri sürülmektedir (Korolczuk ve Graff, 2018).

1.4. Toplumsal Cinsiyet Karşıtı Hareketin İdeolojik Yapısına İlişkin Temel Kavramsallaştırmalar

Toplumsal cinsiyet karşıtlığı aşırı sağcılar ve kökten dinciler tarafından kullanılan tutarlı ve bütünlüklü bir ideolojik inşadır. Bu yeni örgütlenme ve söylem biçimlerini

içeren direniş dalgası muhafazakâr çevreleri aşarak daha geniş kitlelerle etkileşime girmektedir. Ayrıca liberal değer sistemleri eleştirisi ve küresel kapitalizm karşıtlığını etkili bir şekilde harmanlaması ile muhafazakâr anti-feminizmden ayrılmakta ve yeni bir ideolojik yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Muhafazakârlar toplumsal cinsiyete üç düzeyde karşı çıkmaktadırlar. Bunlardan ilkinin kavramın kullanımına ve norm haline gelmesine yönelik itirazlar oluşturmaktadır. İkinci olarak, kavram bir ideoloji olarak tanımlanmakta ve "toplumsal cinsiyet ideolojisi" adı altında, ona atfedilen diğer anlamları ve bu ideolojiye yöneltilen daha çeşitli unsurları barındıran itirazları da kapsayan daha geniş bir karşı çıkış söz konusudur. Üçüncü olarak ise kavram, çeşitli toplumsal pratikleri ve siyaset yapma biçimlerini tanımlayacak bir referans noktası haline gelmekte ve ona, bir toplumsal pratik ve siyasi proje olarak karşı çıkılmaktadır (Case, 2011; Favier, 2015). Toplumsal cinsiyete yönelik karşı çıkışlar tüm bu bağlamları içine alacak bir biçimde "toplumsal cinsiyet karşıtı hareket" olarak tanımlanmış ve bu olguya ilişkin geniş bir kavramsal çerçeve geliştirilmiştir (Kováts ve Pöim, 2015). Ayrıca bu hareketin yerel düzeylerdeki bir anomali olmadığı, ulusötesi sağcı bir strateji olduğuna dikkat çekilmektedir (Korolczuk ve Graff, 2018). İlgili literatürde bu ideolojik inşanın yapısının çözümlenmesine ilişkin farklı, ancak birbirini tamamlayıcı nitelikte olan kavramsallaştırmalar ve teorik yaklaşımlar bulunmaktadır (Kováts and Pöim 2015; Petö, 2015, 2021; Kuhar ve Paternotee, 2017; Grzebalska, Kováts ve Petö, 2017; Grzebalska ve Petö, 2018; Korolczuk ve Graff 2018). Toplumsal cinsiyet karşıtlığı ilk olarak Avrupa'daki aşırı sağ partileri, örgütlenmeleri ve hareketleri birleştiren bir "sembolik yapılandırıcı" olarak ele alınmıştır (Petö, 2015; Grzebalska, Kováts ve Petö, 2017; Grzebalska ve Petö, 2018). Buna göre toplumsal cinsiyet karşıtı hareketler toplumsal cinsiyet politikasına yönelik karşı argümanlarını Avrupa siyasi ve değerler sisteminde daha derin ve köklü bir değişimi teşvik etmek için bir araç olarak kullanmaktadır (Petö, 2015). İkinci olarak bu yaklaşım daha geniş bir perspektife oturtularak toplumsal cinsiyet karşıtlığının yeni bir ideolojik yapının ve yönetim biçiminin ortaya çıkışına işaret ettiğine dikkat çekilmiştir. Özellikle Macaristan ve Polonya örneklerinden yola çıkılarak toplumsal cinsiyet karşıtlığı, bu ülkelerde yaşanan illiberal dönüşümün önemli bir bileşeni olarak ele alınmıştır.

Fenomen illiberal polipor devletin ortaya çıkışı ve onun ideolojik yapısının önemli bileşenleri olan ailecilik ve güvenlikçilik bağlamlarıyla ilişkili olarak tartışılmaktadır (Grzebalska ve Petö, 2018; Petö, 2021). Ayrıca Orta ve Doğu Avrupa ve dünyanın geri kalanındaki gelişmeler doğrultusunda yapılan gözlemlerde, toplumsal cinsiyet karşıtlığının sömürgeciliğe karşı milliyetçi tepkileri ifade etmenin bir aracı olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda diğer yaklaşımlara ek ve tamamlayıcı bir kavrayış olan "sömürgecilik karşıtı çerçeve" geliştirilmiştir (Korolczuk ve Graff, 2018).

1.4.1. İliberal Popülizm, Ailecilik ve Güvenlikçilik Ekseninde Toplumsal Cinsiyet Karşıtı Hareket

İliberal demokrasi çok partili sistem ve genel seçimler gibi belirli demokratik prosedürlerin devam ettiği; ancak iktidarın anayasal sınırlarını ve vatandaşların bireysel haklarını ihlal ettiği bir siyasi rejimdir (Zakaria, 1997). Petö ve Grzebalska (2016) illiberal dönüşüm sürecinin, çürümekte olan bir ağaçtan beslenerek onun çürümmesine katkıda bulunan ve karşılığında tamamen bağımlı bir organizma üreten parazit bir mantar olan polipor ile karşılaştırılarak anlaşılabilirliğini savunulmaktadır. İliberal polipor devlet tanımlaması da bu benzetmeye dayandırılarak geliştirilmiş ve yeni bir yönetim biçimine ve siyasi rejime işaret eden bu fenomene adını vermiştir. Jan Kubik (2012) tarafından yapılan daha detaylı bir tanıma göre illiberalizmin dayandığı üç ilke popülizm, örgütsel çoğulculuk karşıtlığı ve ideolojik tekçilik olarak sıralanabilir. Popülizm "halkın iradesini" yüceltme iddiasında olan güçlü bir lider tarafından demokratik mekanizmaların reddedilebildiği veya kısıtlanabildiği bir siyaset yapma ve yönetim biçimidir. Tasavvur edilen bir siyasi "öz"ü tanımlamak ve korumak birincil önemdedir ve siyasi prosedürler, bu "öz"le çatıştığı durumlarda bertaraf edilebilir. Örgütsel çoğulculuk karşıtlığı, belirli bir siyasi alandaki tüm potansiyel veya fiili rakiplerin ortadan kaldırılmasını amaçlayan bir dizi strateji anlamına gelmektedir. Bu strateji, "saf olmayan" veya bazı "yabancı" kimliklerin ve onların "düşmanca" çıkarları temsil ettiği iddia edilen siyasi muhaliflerin meşruiyetinin reddedilmesine dayalıdır. İdeolojik tekçilik ise belirli bir ideolojinin topluma empoze edilmesi girişimini ifade etmektedir. Bu genellikle "uygun" görülen

ideolojinin teşvik edilmesi ve ideolojik rakiplerin itibarsızlaştırılması biçiminde gerçekleşir (Kubik, 2012). Liberal demokrasiye karşı illiberal meydan okuyuş sol veya sağdan gelebilmekle birlikte, çok büyük bir oranda sağcıdır ve etno-milliyetçi yabancı düşmanlığını içermektedir (Rydgren, 2010).

Mudde'ın (2018) değerlendirmesine göre illiberal popülist ideoloji, "demokratik olmayan bir liberalizme verilen illiberal demokratik bir tepkidir." İlliberalizm seçimlerin devam etmekte olduğu, buna karşın egemen failin belirsiz olduğu, devletin kendi anayasal sınırlarını esnettiği ve liberal demokratik değerlerin altını oyarak, onları içeriden çürüterek faaliyet gösterdiği bir yönetim biçimidir (Özkazanç, 2021). İlliberalizm son kırk yıl boyunca bireyler ve devlet arasındaki ilişkileri şekillendiren küresel, neoliberal modelin başarısızlıklarına karşı çoğunlukçu milliyetçi bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. İlliberal partilerin seçmenleri için liberal demokrasinin reddi, küreselleşme, neoliberalizm, siyasi süreçlerin elitler tarafından tekelleştirilmesi ve AB veya BM gibi ulusötesi kurumların ulusal siyaset ve değerler üzerindeki etkisine karşı çıkmanın bir yoludur (Grzebalska ve Petö, 2018). İlliberalizm, neoliberal küreselleşmenin yarattığı sorunlarla bağlantılı temel koşulları (Kováts, 2016) ve işleyiş tarzı açısından; liberal demokratik değerlere karşı bir hegemonik proje, yeni ve benzersiz bir yönetim biçimi olarak okunabilir (Grzebalska ve Petö, 2018). Bu yönetim biçiminin yükselmekte olduğu ülkeler olan Macaristan ve Polonya'da illiberalizmin güçlenişinin benzer adımlar izlenerek gerçekleştiği gözlenmiştir. Demokratik seçimlerde çoğunluğu elde etmekten, parti ve devlet arasındaki ayrımın bulanıklaşmasına kadar uzanan bu adımlar; anayasanın belirli amaçlara göre değiştirilmesi ya da açıkça ihlal edilmesi, yargının iktidar partisine tabi kılınması, medyanın, devlete ait şirketlerin ve eğitim sisteminin kontrolünün ele geçirilmesi, paralel bir sivil toplum sektörünün oluşturulması ve iktidar partisinin müttefiklerini ve seçmen tabanını destekleme ve zenginleştirme girişimlerini içermektedir. Toplumsal cinsiyet politikaları aşırı sağcıların karşı-hegemonyalarını ifade etmelerini ve sağlamlaştırmalarını sağlayan kilit bir unsurdur. Bu açıdan illiberalizm yönünde yaşanan paradigma değişiminin önemli bir bileşenidir ve "sembolik bir yapıstırıcı işlevi" görmektedir (Petö, 2015; Grzebalska, Kováts ve Petö, 2017).

Orta Avrupa'daki illiberalizmin en önemli ilkelerinden biri aileciliktir. Ailecilik, geleneksel aileyi ulusun temeli olarak gören; bireysel üreme ve kendi kaderini tayin etme haklarını ulusun yeniden üretiminin normatif talebine tabi kılan bir biyopolitika biçimidir (Kemper, 2016). Macaristan ve Polonya'da aileci politikalar, demografik krize verilen illiberal bir yanıt olarak toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik politikaların yerini almış ve bunu üreme haklarına yönelik saldırılar izlemiştir. Polonya'da ve dünyanın pek çok başka ülkesinde, aileci politikalara "toplumsal cinsiyet ideolojisi" söylemi eşlik etmektedir. Bu söylem toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın hakları konularını ölümcül bir tehdit olarak sunmakta, ulusun ahlaki ve biyolojik çürümeye sürüklendiği ve ulusal egemenliğin altının oyulduğu iddia edilmektedir (Kováts ve Pöim, 2015). Örneğin Macaristan'da Anayasanın yerine geçen Temel Kanun, Macaristan'ın "bir erkek ve bir kadının birliği olarak evlilik kurumunu koruyacağını" çünkü ailenin "ulusun hayatta kalmasının temeli" olduğunu beyan etmektedir ve hükümet aile politikasında buna göre hareket etmektedir (Szikra, 2014).

İlliberal yönetişimin temel ideolojik dayanaklarından bir diğeri, devleti çoğunluk yönetiminin bir aygıtı olarak kavramsallaştıran çoğunlukçu milliyetçiliktir (Anand, 2014). İlliberal partiler, ulusun idaresi adı altında, destekçilerine kendi görüşlerini toplumun geri kalanına empoze etme fırsatı sunar. Azınlık hakları ise, çoğunluğun isteklerini gerçekleştirme hakkını tehdit ettiği gerekçesiyle reddedilir. Saygınlık ve dayanışma sadece "gerçek vatanseverlerden" oluşan sınırlı bir topluluğa mensup olanlara tanınır. Ulusal iradeye karşı çıkanlar, ise gayrimeşru veya yabancı çıkarlara hizmet eden hainler olarak görülmektedir (Ost, 2016).

Güvenlikleştirme pratiği, tehdit olarak algılanan insan hakları mücadelesine ve sivil topluma dair çeşitli konuların sosyo-ekonomik ya da siyasi-ideolojik meseleler olarak resmedilerek şeytanlaştırılmasını ve güvenlikleştirilmesini içermektedir. Böylece bu konular ihtilaflı meseleler haline getirilerek normal siyasetin ötesine taşınmaktadır. İnsan hakları alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütleri özellikle ulusun bütünlüğünün ve onun en savunmasız üyelerinin, yani çocukların refahını tehlikeye atan ve bu nedenle uygun bir kamuoyu tartışması olmadan ele alınması gereken

varoluşsal tehditler olarak görülmektedir (Buzan, Wæver ve de Wilde, 1998; Wæver, 1995).

Macaristan ve Polonya örneklerinde; feminizm, LGBTİ+ örgütleri, insan hakları sektörü ve genel olarak ilerici siyasi aktörler, illiberaler tarafından ulusal çıkarlar için potansiyel olarak tehlikeli olan yabancı güdümlü projeler ve ajanlar olarak damgalandığı görülmektedir. Macaristan hükümeti 2013 yılında insan hakları alanında çalışan sivil toplum örgütlerine yönelik bir saldırı başlatmıştır. Bu süreçte muhafazakâr Heti Válasz gazetesine 14 Ağustos 2013 tarihinde yayınlanan bir makalede AEA (Avrupa Ekonomik Alanı), Norveç ve George Soros'un açık Toplum Vakfı'ndan hibe aldığı iddia edilen yirmi dört sivil toplum örgütü listelenerek, yabancı çıkarlarını desteklemekle suçlanmış ve "Kirli 24" olarak adlandırılmıştır. Suçlamalar FIDESZ sözcüsü tarafından da yinelenmiş, ardından hükümet 63 yararlanıcı hakkında soruşturma başlatmış ve bu STK'ların bazılarında denetim yapma girişiminde bulunmuştur. İzleyen süreçte sağ-popülist ve milliyetçi-muhafazakâr FIDESZ sözcüsü suçlamaları yinelemiş ve altmış üç yararlanıcı hakkında soruşturma başlatılmıştır. Başbakan Viktor Orbán da Temmuz 2014'te yaptığı bir konuşmada sivil toplumu "yabancı çıkarlara hizmet etmeye çalışan ücretli siyasi aktivistler" olmakla suçlamıştır (Grzebalska ve Petö, 2018). Bu örnek güvenlikçiliğin insan hakları mücadelesi ve sivil toplum üzerindeki olası etkilerini göstermesi bakımından önemlidir. Aynı zamanda bu stratejinin ana hatlarına ve izlediği adımlara dair belirli bir motifin varlığını ortaya koymaktadır.

Polonya örneğinde, toplumsal cinsiyet karşıtı kampanyanın başlangıcından itibaren toplumsal cinsiyet meseleleri normal siyasi alanın dışına çıkarılarak acil durum moduna itilmiştir. Buna göre toplumsal cinsiyet Polonyalıların ulusal bütünlüğüne ve sosyo-ekonomik çıkarlarına yönelik ciddi bir tehdit olarak tasvir edilmiştir (Grzebalska ve Petö, 2018). Toplumsal cinsiyet karşıtı aktörler destekçilerini harekete geçirmek için sıklıkla "tehlike altındaki çocuk" figürünü kullanmaktadır. (Koroleczuk, 2014) "'Toplumsal cinsiyet ideolojisinin" çocukları mastürbasyon yapmaya ve kendi cinsiyetlerini seçmeye teşvik ederek", duygusal ve ahlaki kafa karışıklığına" yol açtığı

ve medeniyetin temellerini yok ettiği iddia edilmektedir. Toplumsal cinsiyet alanında çalışan uzmanlar, cinsel azınlık aktivistleri ve feminist akademisyenler ise Polonya'ya yeni bir totalitarizm biçimi dayatmayı amaçlayan ulusötesi bir lobinin temsilcileri olarak sunulmaktadır. Sağ popülist PİS (Hukuk ve Adalet Partisi) parti programına 'toplumsal cinsiyet ideolojisiyle' mücadeleyi dahil etmiş ve 2014 yılındaki seçim kampanyası sırasında konuyla ilgili korkuları harekete geçirmek üzere birçok toplantı düzenlemiştir (Grzebalska, 2015).

Grzebalska ve Petö (2018)'e göre sosyal aktivizm, toplumsal cinsiyet eşitliği, açık toplum ve azınlık haklarının kültürel veya ahlaki bir varoluşsal tehdit olarak kurgulanması ciddi sonuçlar doğurmaktadır. İlk olarak, köktendinci veya radikal aktörlerin aşırılıkçı fikirleri ve politika önerilerinin yaygınlaştırmasını mümkün kılarak iktidar partilerini daha radikal tutumlar benimsemeye itmektedir. İkincisi, güvenlikleştirme insan hakları meselelerinin depolitize edilmesine ve insan hakları savunucularının siyasi rakipten ziyade düşman olarak sunulmasına yol açmaktadır. Üçüncü olarak, güvenlikleştirme söylemi, algılanan tehditlere karşı 2014'te Macaristan'da ve 2017'de Polonya'da sivil toplum örgütlerine yapılan baskınlarda olduğu gibi özellikle insan hakları alanında çalışan sivil toplum örgütlerine yönelik olağanüstü tedbirler alınmasını meşrulaştırmaktadır.

1.4.2. Sembolik Bir Yapıştırıcı Olarak Toplumsal Cinsiyet

Eşitlik politikaları, illiberal dönüşümde mevcut politik durumda yanlış olan her şeyin sembolü olarak işlev görmektedir. Neoliberal politika uzlaşısının ilkeleri tarafından yönlendirilen sosyo-ekonomik dönüşüm süreci boyunca yaratılan güvensizlikler ve adaletsizlikler için bir metafordur. 'Toplumsal cinsiyet ideolojisi' kavramının bir düşman figürü olarak kullanılması, illiberal aktörlerin liberal gündeme atfedilen çeşitli sorunları tek bir şemsiye terim altında birleştirmelerine olanak sağlamaktadır. İlk olarak bunlar arasında üreme hakları, cinsel azınlıkların hakları, toplumsal cinsiyet çalışmaları ve toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması yer almaktadır. İkinci olarak, AB'ye katılım sürecinde uygulanan eşitlik politikalarının şeytanlaştırılması, kültürel hegemonya için mücadele eden yeni muhafazakârlar tarafından siyasi karşıtlığın

tanımlanmasında önemli bir retorik araç haline gelmiştir. Geniş bir kitle için yeni bir siyasi sağduyu inşa etmenin bir yolu, yani neyin normal ve meşru olarak algılandığına dair bir konsensus oluşturulması amaçlanır (Verslius, 2006). Bu karşı-hegemonik proje ulus, aile ve din üzerine odaklanmıştır. Son olarak, "toplumsal cinsiyet ideolojisi"ne muhalefet, illiberalilerin, aralarında ana akım muhafazakârlar ve aşırı sağcı grupların yanı sıra köktendinci Hıristiyan ve Müslüman grupların da bulunduğu, geçmişte her zaman iş birliği yapmaya istekli olmayan aktörlerden oluşan geniş bir cephe inşa etmelerine olanak sağlamıştır (Grzebalska ve Petö, 2018).

Liberal projenin toplumsal cinsiyet eşitliğini konusunda barındırdığı çeşitli çelişkiler ve başarısızlıklar, Beatrix Campbell'ın (2014) "neoliberal neo-patriyarka" olarak adlandırdığı biçimi almıştır. Buna göre toplumsal cinsiyet rejimi, bir yandan toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik girişimleri devreye sokarken; diğer taraftan kemer sıkma politikaları ile refah devletini parçalamış, sosyal dayanışmanın altını oymuş ve gerçek eşitliğe ulaşmak için gereken yapısal reformları uygulamamıştır (Fraser, 2009, 2013). Anaakım feminizm tarafından desteklenen dar, piyasa odaklı ve kültüralist eşitlik tasavvuru; ücretli istihdamın özgürleştirici yönlerine aşırı vurgu yapılması ve bakım işinin değerinin göz ardı edilmesinin yanı sıra yapısal değişikliklerin hedeflenmesi yerine bireyciliğin fetişleştirilmesiyle sonuçlanmıştır. Bu eğilim, toplumsal cinsiyet perspektifini eşitliği inşa etmeyi amaçlayan eleştirel bir perspektiften ziyade esnekliği ve etkinliği artırarak ekonomik hedeflere hizmet eden bir araç olarak gören AB politikalarında gözlemlenmektedir (Elomäki, 2015; Stratigaki, 2004). Sonuçta bir yandan kadınların ücretli istihdama katılabildiği ve iktidar pozisyonlarına dahil edilebildiği; diğer taraftan geniş kadın kitlelerinin yoksullaştığı ve sistem dışına itildiği çelişkiler barındıran bir sistem ortaya çıkmıştır.

Toplumsal cinsiyet eleştirmenleri, popülist 'biz ve onlar' ikiliğinden yola çıkarak, susturulmuş bir halkın endişelerini dile getirdiklerini ve yurttaşları gözden kaçırmış olabilecekleri tehditler konusunda uyardıklarını savunmaktadır. Ekonomik krize ve bazı Avrupa ülkelerindeki kemer sıkma önlemlerine verilen tepkiler, yolsuzluğa bulaştığı iddia edilen elitlere yönelik memnuniyetsizlikle bütünleşerek toplumsal

cinsiyet karşıtı protestoları ve günah keçisine dönüştürülen azınlıklara yönelik saldırıları teşvik etmektedir. Bu çerçevede toplumsal cinsiyet, farklı hedef ve stratejilere sahip aktörlerin ortak bir düşmana karşı birlikte çalışmasını sağladığı için bir "sembolik yapıştırıcı" olarak işlev görmektedir (Kováts ve Pöim 2015).

Toplumsal cinsiyet eşitliğine karşı duruşu sembolik bir yapıştırıcı olarak kullanan illiberal popülist devrim; toplumsal cinsiyet karşıtlığının güçlü ve etkili bir söylem ve iyi düşünülmüş bir siyasal mobilizasyon stratejisi olarak kullanılmasıyla mümkün hale gelmiştir. İliberalizme yönelik artan halk desteği yıpranmış sol siyasetin gerçek başarısızlıklarından ileri gelmektedir. Zira sağ popülist aktörler her ne kadar neoliberalizm krizinin yarattığı güvencesizliklere yönelik işlevsel olmayan çözümler geliştirse de geniş kitlelerin örgütlü bir şekilde dile getirilmemiş eşitlik ve temsil taleplerini ortaya çıkararak halkla etkileşime girmektedir. Sağ popülistler kitlelerin sahip olduğu yanlış bilinci; değer yüklü ikilikleri; kültürel, sembolik ve yaşam tarzı temelli toplumsal kutuplaşmayı istismar ederek nüfuzlarını güçlendirmektedir. Bu aynı zamanda yaratılan ikiliğin solunda yer alan toplumsal kesimlerin, özellikle de kadınların ve cinsel azınlıkların eşitlik taleplerinin ve doğal haklarının ihtilaflı konular haline getirilmesini sağlamaktadır. Böylece toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesi tartışmaya açılmakta, gerçek politik bağlamından koparılarak bireysel veya kimlik temelli meseleler olarak gösterilmesini sağlamaktadır (Grzebalska, Kováts ve Petö, 2017).

Bu siyasi strateji feminizmin ve LGBTİ+ hareketinin eşitlik ve özgürlük mücadelelerini neoliberalizme hizmet ettiği veya bir avuç marjinal azınlığın talepleri olduğu gerekçesiyle itibarsızlaştırılmasını içermektedir. Aynı zamanda mevcut sosyo-ekonomik sistemdeki baskının işleyiş mekanizmalarının ve eşitsizliğin yapısal kaynaklarının görünmez kılınmasına neden olmaktadır. Aslında mevcut durumda farklı toplumsal kesimler neoliberal sistem içerisinde gömülü olan birçok yapısal sorundan olumsuz bir biçimde etkilenmektedir. Ancak toplumsal cinsiyetin sembolik bir yapıştırıcı olarak kullanılarak ulusa ve onun kültürüne bir tehdit olarak gösterilmesi; ekonomik eşitsizlikler, devletin küçülmesi, iş güvencesizliği, bakım

hizmetlerinin özelleştirilmesi gibi toplumsal cinsiyete dayalı sonuçları olan sorunların üzerinin örtülmesine olanak tanımaktadır (Kováts ve Pöim, 2015).

1.4.3. Sömürgecilik Karşıtı Çerçeve

Papa Francis 2015 yılında yaptığı bir konuşmada inançlı insanları zengin Batı ülkelerinden gelişmekte olan ülkelere dayatılan tehlikeli bir şey olan 'toplumsal cinsiyet ideolojisi'ne karşı uyarmıştır. Aynı yıl yaptığı diğer konuşmalarda bu ideolojinin 'ideolojik sömürgecilik' olduğunu vurgulayarak, ancak güçlü aileler tarafından yenilebileceğini belirtir (O'Connell, 2015). Ayrıca Papa toplumsal cinsiyete duyarlı eğitimleri hedef alarak, bu eğitimler aracılığıyla okullarda çocuklara herkesin kendi cinsiyetini seçebileceğinin öğretildiğini ifade etmektedir (Quinlan, 2016). Temmuz 2016'daki Dünya Gençlik Günü öncesinde Polonyalı piskoposlarla bir araya gelen Papa Francis, çağdaş dünyada 'ideolojik sömürgeleştirme' olarak adlandırdığı durumun yaygınlığından üzüntü duyduğunu ifade etmiştir. Francis, Polonyalı bir piskoposun mültecilerin durumuyla ilgili sorusuna cevaben şunları söylemiştir:

"Avrupa'da, Amerika'da, Latin Amerika'da, Afrika'da ve Asya'nın bazı ülkelerinde ideolojik sömürgeleştirmenin gerçek biçimleri yaşanmaktadır. Bunlardan biri de 'toplumsal cinsiyet ideolojisi'dir. Bugün çocuklara okullarda herkesin kendi cinsiyetini seçebileceği öğretiliyor. Bunu neden öğretiyorlar? Çünkü kitaplar size para veren kişi ve kurumlar tarafından sağlanıyor. Bu ideolojik sömürgeleştirme biçimleri nüfuzlu ülkeler tarafından da destekleniyor. Ve bu çok korkunç!" (Papa Francis, 2016).

Her ne kadar sömürgecilik karşıtı retorik yeni olmasa da bu tür bir sağ söylemi yeni kılan aslında sömürgecilikle ilgisi olmayan söylemsel bir araç olarak kullanılmasıdır. Sömürgecilik karşıtlığının bu biçimi toplumsal cinsiyet eşitliğini sömürgecilikle eşleştirmekte ve onu 20. yüzyılın totaliter rejimleri, küresel terörizm ve Ebola gibi salgınlarla karşılaştırmaktadır. Bu yeni sömürgecilik karşıtı çerçeve şeytanlaştırdığı küresel elitlere karşı sıradan insanları savunma iddiasında olup illiberal popülist bir çizgidedir. Toplumsal cinsiyet karşıtları sivil toplumun yabancılar tarafından fonlandığını, yozlaştığını ve topluma yabancılaştığını öne sürerek gerçek sivil toplumu temsil ettiklerini iddia etmektedirler (Korolzcuk ve Graff, 2018).

Kökten dinciler ile illiberal popülistlerin ittifakı üzerine kurulu olan toplumsal cinsiyet karşıtlığı günümüzde ulusötesi bir hal almıştır. Söz konusu hareket toplumsal cinsiyet kavramını ‘ahlak yitimi, kürtaj, normatif olmayan cinsellikler ve cinsiyet karmaşası ile eş anlamlı olarak kullanmakla birlikte (Mayer ve Sauer, 2017) terimi, küresel neoliberal elitlerin ideolojisini ifade edecek biçimde de kullanmaktadır. Böylece otantik kültüre dışarıdan dayatılan bir ideoloji olarak algılanan terim feminizm ile eşleştirilmekte ve feminist hareketin eşitlik mücadelesine karşı muhalefet sömürgecilik karşıtlığı ile eş tutularak güçlendirilmektedir. Toplumsal cinsiyet karşıtı retoriğin Peeters ve Kuby gibi öncü ideologları ise liberallerin ve solcuların demokrasi ve özgürlük kavramlarını gasp ettiklerini, asıl demokrasi ve özgürlük savunucularının kendileri olduğunu iddia etmektedirler. Toplumsal cinsiyet karşıtları ulusal ölçekte ulusal ve yerel topluluklar, dini kurumlar, siyasi partiler ve medya aracılığıyla; küresel ölçekte ise uluslararası kürtaj karşıtı ittifaklar, Dünya Aile Kongresi gibi örgütler, CitizenGo gibi çevrimiçi imza kampanyaları aracılığıyla insanlara ulaşarak onlarla etkileşime girmektedirler (Korolczuk ve Graff, 2018).

Eszter Kováts ve Maari Pöim (2015) toplumsal cinsiyet karşıtlığını Avrupa’daki aşırı sağ ve muhafazakâr partilerin çeşitli söylem ve itirazlarını bütünleştirerek dile getirmek için araştırdıkları ‘sembolik bir yapıştırıcı’ olarak tanımlamışlardı. Korolczuk ve Graff (2018) ise bu kavrayışa ek olarak küresel ölçekteki toplumsal cinsiyet eşitliği karşıtı ittifaka sömürge karşıtlığının ideolojik bir bütünlük sağladığını ortaya koyarak var olan kavramsal çerçeveyi genişletmektedirler. Onlara göre toplumsal cinsiyet karşıtı hareket günümüz illiberal popülist dönüşümün önemli bir bileşenidir.

"Toplumsal cinsiyet ideolojisi"nin Batı toplumlarıyla sınırlı bir saldırı olmayıp, Batı tarafından dünyanın geri kalanına da dayatıldığı düşünülmektedir. Bu bağlamda, toplumsal cinsiyet karşıtları kendilerini, kültürel ve ideolojik sömürgeciliğin ve neoliberal sömürü sisteminin yeni biçimlerine karşı direniş gösterenler olarak tanımlamaktadır. Buna göre dünyanın sömürgeleştirilmiş halkları; hakları ellerinden alınmış ve ekonomik olarak dezavantajlı durumda olan mazlumlar; geçim kaynakları,

otantik kültürleri ve geleneksel değer sistemleri küresel neoliberal sistemin tehdidi altında olanlar bu hareketin hedef kitlesini oluşturmakta ve kendilerini onların koruyucuları olarak göstermektedirler. Bu görüşün toplumsal cinsiyet karşıtlığı ile bütünleşmesini sağlayan, yerel ve otantik kültürlerin daima muhafazakâr ve heteronormatif olduğuna yönelik varsayımdır. Bu varsayıma göre toplumsal cinsiyet muhafazakârlığı bu egemen kimliğin özünü oluşturmaktadır. Böylece toplumsal cinsiyet karşıtları kendilerini baskı altına alınmış çoğunluğun savunucuları olarak; toplumsal cinsiyet eşitliği savunucularını ise otantik kültüre saldırıp onu yok etmek isteyen sömürgeci güçler olarak konumlandırmaktadır. Burada sömürgecilikle itham edilenler ise feministler, uluslararası sivil toplum kuruluşları, Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği gibi uluslararası kurumlar, tahayyül edilen bir "eşcinsel lobisi" ya da genel itibarıyla Batı'nın kendisidir. Ayrıca tüm bu unsurlar Papa'nın ifadesiyle "para putperestliğinin" belirlenen küresel piyasaların gücüyle, yani neoliberal ekonomik sistemle ilişkilendirilmektedir (Korolczuk ve Graff, 2018).

Bu bağlamda "toplumsal cinsiyet ideolojisi" Avro-Amerika toplumlarının ahlaki değerlerinin ve bütünlüğünün çökmekte oluşunun bir semptomu olarak görülmekte; bu ideolojinin Batılı aktivistlerin ve hükümetlerin kendi çökmekte olan değerlerini ihraç ederek Batı dışı toplumları sekülerleştirmeye çalıştıkları yeni bir sömürgeci hareket olarak okunabilmektedir. Neo-sömürgeci iktidarın kendi yozlaşmış ideolojisini küresel ölçekte yaymasını sağlayan kilit alanların ise uluslararası kurumlar olduğu ileri sürülmektedir. Buna göre, bu ideolojinin yaygınlaşmasını sağlayan kurumların başında, Birleşmiş Milletler, UNICEF, Dünya Sağlık Örgütü, Dünya Bankası gibi kurumların yanı sıra Global Fund to Fight AIDS, Tuberculosis, and Malaria gibi çeşitli uluslararası vakıf ve dernekler gelmektedir (Höjdestrand 2017; Strelnyk 2017). Açık Toplum Vakıfları veya Ford Vakfı gibi uluslararası kuruluşlar ve özel fon sağlayıcılar, özellikle yoksul ülkeleri destek ve para karşılığında ahlaki açıdan sorunlu yasa ve düzenlemeleri kabul etmeye zorlayarak bu süreçte merkezi bir rol oynamakla suçlanmaktadır (Kuhar ve Paternotte, 2017).

Toplumsal cinsiyet karşıtları aile planlaması ve nüfus politikalarının küresel

kapitalizme yön veren çok uluslu şirketlerin kar hırslarıyla bağlantılı olduğunu iddia etmektedirler. Buna göre Birleşmiş Milletler'in aile planlaması ve üreme politikaları, ulusal hükümetlere dayatılan büyük ölçekli bir nüfus azaltma projesinin bir parçası olarak yorumlanmaktadır. Bu politikaların asıl amacının, "kürtaj endüstrisine" ve doğum kontrol ilaçları satan ve tüp bebek tedavisi sunan ilaç şirketlerine kâr sağlamak olduğu ileri sürülmektedir. Ayrıca küresel neoliberal güçlerin, kendi politik ve ekonomik konumlarını güçlendirmek amacıyla, özellikle Asya ve Afrika'nın gelişmekte olan ülkelerinin nüfuslarını azaltmaya yönelik politikalar uyguladığı öne sürülmektedir. Bu bağlamda, "toplumsal cinsiyetçilik" küresel bir güç olarak görülürken, bu ideolojiye karşı direniş her zaman yerel bir direniş olarak sunulmaktadır. Bu bağlamda ulusal egemenlik ve ekonomik bağımsızlık, toplumsal cinsiyet karşıtlarının korumayı ve savunmayı amaçladıkları değerler olarak öne çıkmaktadır (Korolczuk ve Graff, 2018).

1.5. Neoliberal Kriz ve Toplumsal Cinsiyet Karşıtı Hareketler

David Harvey neoliberalizmi "yaratıcı yıkım" olarak betimlemektedir. Ona göre sermaye birikim sürecinde reel üretimin yerini önemli ölçüde finansal sermayenin alması yoluyla sınıf iktidarının yeniden kurulmasını sağlayan neoliberalizm yeni bir siyasal ve toplumsal mantığı hâkim kılmıştır (Harvey, 2006: 145-158). Sermaye birikiminin önündeki sosyal harcamalar gibi engelleri ortadan kaldırarak refah devletini geçersiz kılan ve ulusal ve uluslararası kuruluşlar, devletler ve yeniden şekillenen toplumsal ilişkiler aracılığıyla tüm dünyaya yayılan neoliberalizm yeni bir fikir ve pratikler bütünüdür (Gamble, 2006). Ayrıca Harvey'e göre neoliberalizmde ortak yaşam alanlarının ve doğal kaynakların zor kullanılarak veya yaptırım yoluyla özelleştirilmesi, kapitalizmin erken gelişim evrelerindeki "ilkel birikim sürecindeki" dinamiklerin yeniden canlandığının göstergesidir. Bu olgu hukukun muğlaklaştırılmasını ve yoksulluk gibi yapısal şiddet türlerinin olağanlaşmasını beraberinde getirmektedir. Neoliberal ekonomi modelinde dünyanın birçok yerinde yaşanan finansal krizler zarardan çok fayda getirmektedir. Buna göre neoliberalizm yarattığı krizleri kendi lehine çevirebilmekte ve sermaye dağılımını "yaratıcı bir

yıkım" aracılığıyla yeniden düzenleyebilmektedir (Harvey, 2015).

20. yüzyılın sonunda neoliberal piyasa düzeninin yarattığı yarılma toplumsal yaşamın çeşitli katmanlarında belirsizliğin yeni bir norm haline gelmesi sonucunu doğurmuştur. Bu belirsizlik postmodernizm çokkültürlülük ve küreselleşme olgularıyla ifade edilmeye çalışılmakla birlikte, dünyadaki iki kutuplu yapının ortadan kalkmasıyla birlikte oluşan boşluğun harekete geçirdiği etnik ve dini çatışmalar, terörizm ve hukuksuzluğun sonucu olarak da algılanmaktadır. Toplumsal ve siyasal şiddet neoliberalizmin ortaya çıkardığı yeni iktidar biçimlerine içkin kavramlardır. Egemen failin belirsiz olduğu, suç ve suçlu kategorileri arasındaki ayrımın ortadan kalktığı bir denetim mantığı olan neoliberalizm; sürdürülebilirliğini düzensizliğe, toplumsal çatışmaya krizlerin sürekliliğine borçludur (Gambetti, 2009: 146). Neoliberalizmde siyasal iktidarın önüne liberalizmin veya sosyalizmin çıkardığı engeller büyük ölçüde bertaraf edilmiştir. Bu yeni düzende devlet ile holding ve çokuluslu şirketler arasında bir güç birliği söz konusudur, Savaşlar, toplumsal çatışma ve krizler piyasaları genişletmenin bir aracı haline gelmiştir ve hukuk; birey ve grupların haklarını koruyan bir mekanizma olmaktan çıkıp öncelikli olarak sermayenin çıkarlarını koruma ve alternatifleri baskı altına alma aracı haline gelmiştir (Gambetti, 2009).

Neoliberalizm yalnızca bir ekonomik doktrin veya bir yönetim rejimi değil, aynı zamanda kültürel bir paradigma, yaşamın tüm alanlarına ve toplumsal katmanlara nüfuz eden bir rasyonalitedir. Neoliberalizm, ekonomik gerçekliğin kültürel üretim, vatandaşlık ve yakınlık pratikleri, kimlik ve duygular da dahil olmak üzere insan faaliyetlerinin tüm alanlarına nüfuz eder. Kârın en üst düzeye çıkarılması ve verimliliğin sorgulanamaz değerler haline gelmesi; iş birliğini, demokratik siyaseti, sosyal dayanışmayı ve adalet arayışını geçersiz kılar (Graff ve Korolzcuk, 2022). Ekonomik bir uygulama olarak neoliberalizm, küresel ve yerel eğilimlerin kesiştiği noktada faaliyet göstermektedir, Kemer sıkma politikaları eşliğinde özelleştirme ve refahın erozyona uğratılması, kuralsız bir para ve mal akışının yanı sıra emperyal bir ekonomik tahakküm politikasını da beraberinde getirmektedir. Sosyal ve kültürel bir eğilim olarak ise aşırı metalaşma ve bireycilik biçimlerini içerir. Dolayısıyla, "piyasa

rasyonalitesi, egemenlik ve vatandaşlığı uyumlaştırarak" sosyal ilişkileri ve değer sistemlerini derinden dönüştürmektedir (Ong, 2006).

Bu bireyci paradigma neo-muhafazakârlıkla yakın ittifak içinde geliştirilmiştir. Aile sorumluluğuna yapılan vurgu ve toplumsal eşitsizliklerin ahlakileştirilmesini, neoliberal politikaların kaçınılmaz ve "doğal" görünmesini sağlamaktadır. Örneğin ABD’de neoliberal dönüşüm kendi kendine yeterlilik, sorumluluk ve bakım işlerinin eve dönüşü gibi neo-muhafazakâr değerler sayesinde mümkün kılınmıştır. Yeniden üretim ve bakım işlerinin aile içerisinde sağlanması ve kadınların buradaki ücretsiz emekleri; sağlık ve çocuk bakımı alanlarının yanı sıra, marjinalleştirilmiş nüfuslara ve çalışan yoksullara yönelik sosyal programlardaki kesintilerin olumsuz etkilerini absorbe etmiştir. Neo-muhafazakârların hedefi olan toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden gelenekselleştirilmesi, pratikte Reagan dönemindeki neoliberal politikaların bir etkisi olarak neredeyse varsayılan olarak gerçekleşmiştir. "Geleneksel değerler" ve "geleneksel aile" modeli aslında neo-muhafazakârların sosyal dünyayı kapitalizmin yeni biçimine uyacak şekilde yeniden formüle etme projesidir. Neo-muhafazakârlar, "geleneksel değerlerin" serbest piyasaların vazgeçilmez bir tamamlayıcısı, tüketim toplumunda sosyal istikrarı ve ahlaki anlamı sağlamanın bir yolu olduğuna inanmaktadır (Cooper, 2017). Irving Kristol ve Friedrich Hayek gibi neo-muhafazakâr hareketin önemli isimlerine göre tüketimcilikle birlikte gelen içsel nihilizm ve ahlaki bozulmaya karşı koymak için okullarda, ailelerde ve sivil alanlarda "geleneksel değerleri" teşvik etmek hükümetin görevidir (Brown, 2006).

Korolzcuk ve Graff’e (2018) göre salt ahlaki konularla ilgili gibi görünen toplumsal cinsiyet karşıtlığı temelde neoliberal ekonomi modelinin ve liberal demokrasinin zayıflıklarını ortaya çıkaran 2008 ekonomik krizine cevap olarak ortaya çıkan bir harekettir. Toplumsal cinsiyet karşıtı mobilizasyon aslında neoliberalizme karşı bir tepki ve kısmen de bir direniş biçimi olarak işlev göstermektedir. Sağ popülizmin güçlü bir müttefiki olan günümüzün toplumsal cinsiyet karşıtı hareketi 1980’ler ve 1990’lardaki neo-muhafazakâr hareketlerin bir devamı olmaktan ziyade, neoliberalizme karşı tepkisel bir muhalefet olarak görülmektedir (Grzebalska 2016;

Kováts 2018; Zacharenko 2019). Muhafazakâr protesto hareketleri, marjinalize edilmiş insanların korkularını ve güvensizliklerini dışa vurmaları, siyasete karşı öfkelerini ve memnuniyetsizliklerini dile getirmeleri ve Avrupalı liberallerin ve sosyal demokratların bir zamanlar vaat ettiği ancak yerine getiremediği bir eylemlilik ve güçlenme duygusunu talep etmeleri için bir alan yaratmaktadır (Grzebalska, 2016).

2008 ekonomik krizi ve sonrasında yaşananlar, birçok ülkede refah devleti politikalarının ortadan kaldırılması eğilimini güçlendirerek güvencesizliğin artmasına ve bir bakım krizine yol açmıştır (Piketty, 2018; Walby, 2015). Küresel ekonomik krizin güçlü bir toplumsal cinsiyet boyutu vardır. Krizin ortaya çıkardığı artan yaşam maliyetleri, ücretlerdeki durgunluk veya azalma eğilimi, iş yaşamının istikrarsızlaşması ve güvencesizleşmesi gibi gelişmelere karşılık; krize yanıt olarak getirilen bütçe kesintileri ve sosyal hizmetlerin piyasaya devredilmesi gibi kemer sıkma önlemleri kadınlar üzerinde büyük bir etki yaratmıştır (Walby, 2015). Aşırı muhafazakârlar özel alana etki eden bu ekonomik faktörleri göz ardı ederek bu kolektif deneyimleri ahlaki bir vurguyla "ailenin krizi" olarak tanımlamışlardır. Bütçe kesintileri ve kemer sıkma önlemleri birçok vatandaşı daha iyi sosyal politikalar talep etmek üzere harekete geçirmiştir ve bu hareketlenmelerin bir kısmı daha sonra aşırı muhafazakârlar tarafından sahiplenilmiştir. Toplumsal cinsiyet karşıtı hareket, neoliberalizmin yarattığı sürekli risk altında olma halinden doğan endişelerden açıkça beslenmektedir (Korolczuk ve Graff, 2018). Ayrıca, solun etkililiğini yitirerek güç kaybetmesi (Grzebalska, Kováts ve Petö, 2017) ve mülteci krizinin etkisiyle İslam'a yönelik artan tehdit algısıyla birlikte sağ popülizmin yükselişi bu hareketlenmelerin sağa kaymasındaki önemli etkenlerdir (Dietze ve Roth, 2020, Norris ve Inglehart 2019). Bu gelişmeler "toplumsal cinsiyet ideolojisi"ne yönelik korkuyu İslamafobi ile birleştiren siyasal stratejileri benimseyen İtalya'da Lega ve Polonya'da Hukuk ve Adalet gibi partilerin iktidara gelmesini kolaylaştırmış; Almanya'da aşırı muhafazakârlarla iş birliği içinde çalışan ve onların siyasi gündemlerini benimseyen AfD gibi radikal partilerin konumunu güçlendirmiştir (Graff ve Korolczuk, 2022).

Elena Zacharenko (2019) toplumsal cinsiyet konusundaki çatışmaların, son yıllarda

Avrupa ana akım siyasetinde açıkça görülebilen daha geniş bir eğilimden kaynaklandığına işaret etmektedir. Bu eğilim insan hakları söylemini kullanma ve azınlık sorunlarına odaklanmayı, aynı zamanda sosyal imkanları azaltmak ve genel olarak refah devletini ortadan kaldırmayı içermektedir. Zacharenko'ya göre toplumsal cinsiyet karşıtı hareket, toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesini neoliberal yönetimle eşitleyen bu eğilime karşı bir tepki niteliğindedir. Piyasa demokrasisi ve toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının Batılı kurumların baskısı altında ve daha sonra AB entegrasyon sürecinin bir parçası olarak uygulamaya konulduğu Orta ve Doğu Avrupa'da "'toplumsal cinsiyet ideolojisi' Avrupa'nın Doğu-Batı hiyerarşisinin ve kapitalist dönüşümün başarısız vaatlerinin reddini ifade etmenin bir aracı haline gelmiştir (Zacharenko, 2019). "Batılı bireyciliğin" saldırısına karşı bir direniş biçimi olarak toplumsal cinsiyet gelenekçiliği, Doğu ve Orta Avrupa'daki kamusal tartışmaların temelini oluşturmakta ve feminizm bu yeni ve tehlikeli rejimin bir parçası olarak sunulmaktadır. Solda ve feminizm içinde, bir toplumsal proje ve kültürel oluşum olarak neoliberalizme karşı direnişin özgürlükçü hareketlere özgü olduğunu varsayma eğilimi mevcuttur. Ancak gerçekte, siyasi yelpazenin diğer ucunda da neoliberalizme karşı önemli bir muhalefet bulunmaktadır (Graff ve Korolczuk, 2022).

"Toplumsal cinsiyet ideolojisi"nin önce doğal cinsiyet rollerinin ortadan kalkmasına ve ailenin yıkılmasına, nihayetinde "erkekliğin yok edilişine" yol açacak aynı tasarının parçaları olduğunu iddia etmektedirler. Bu bağlamda, toplumsal cinsiyet karşıtı hareketin temsilcileri, kadınların üreme haklarına ve LGBTİ+'ların medeni haklarına karşı çıkmaktadırlar. Fakat bunu yaparken aynı zamanda feminizmi ve LGBTİ+ hareketini küresel kapitalizmle ilişkilendirerek, bu karşıt duruşlarını anti-kapitalist bir çerçeveye oturtmaktadırlar (Case, 2011; Korolczuk ve Graff, 2018). Bu bağlamda toplumsal cinsiyet karşıtı söylem, toplumsal cinsiyet ve küresel kapitalizm karşıtlığını etkili bir şekilde harmanlayarak neoliberalizme karşı direnişin ve küresel kapitalizm karşıtlığının yeni dili haline gelmektedir.

1.6. Sağ Popülizm ve Toplumsal Cinsiyet Karşıtı Hareket Arasındaki Etkileşimler

Popülizm sağ politikaların küresel ölçekte yaygınlaştığı, ekonominin politik değerleri baskıladığı, kamusal alanların, toplumsal hareketlerin ve farklılıkların baskı altına alındığı, kayıtsızlık ve uyumculuğun yaygın eğilimler olarak ortaya çıktığı politik bir söylem ve eyleme biçimidir (Mbembe, 2016). Popülizm tarihte ilk kez 19. yüzyılın ortalarında Rusya ve ABD’de ortaya çıkmıştır. Buna karşın Avrupa politikalarıyla ilişkili bir biçimde yeniden ortaya çıkışı ve yükselişi 90’lardan itibaren olmuştur. Popülizm 90’lardan itibaren popülist partilerin yaygınlaşması, popülist bir söylem biçiminin kamusal tartışmaları etkisi altına alması, bu söylem biçiminin medya aracılığıyla ve gündelik yaşamda dolaşıma girmesi ile birlikte popülizm Avrupa’daki başlıca politik olgu haline gelmiştir (Mudde, 2004). Popülizm mutlaka daha güçlü ve kapsamlı bir ev sahibi ideolojiye ihtiyaç duyan zayıf-merkezli bir ideoloji (Mudde, 2004), halk ile elitler arasındaki çatışmaya dayalı bir fikirler bütünüdür. Buna göre toplum ‘saf ve doğal olan halk’ ile ‘yozlaşmış elitler’ olarak ahlaki açıdan farklılaşan, birbirleriyle karşıtlık içerisinde olan iki grup olarak ayrıştırılır. Politikanın, toplumunun bir bölümünün yalıtılarak ve ona saflık, doğallık atfedilerek ideolojik bir biçimde kurgulanan ‘halkın’ değerleri ve istemleri üzerine kurulması gerektiği savunulur (Mudde, 2018). Tekçilik ve ahlakçılık üzerine kurulu olan popülizmde, ahlaki olarak yozlaşmış olduğu düşünülen elitlerin sadece kendi özel çıkarlarını savunduğu; bu anlamda yalnızca popülist liderin kendisinin halkı bir bütün olarak temsil edebileceği savı söz konusudur (Müller, 2016). Parti üyeliği gibi resmi siyasi katılımın azaldığı bir çağda popülist siyaset yeni siyasi katılım biçimlerini harekete geçirme kabiliyetiyle öne çıkmaktadır (Williamson, Skocpol ve Coggin). Bununla birlikte sağlam olmayan demokrasilerde popülizm demokratik kurumları aşındırabilmekte ve rekabetçi otoriter rejimleri ortaya çıkarabilmektedir (Levitsky ve Loxton, 2012). Popülizm siyasi kutuplaşma ile yakından ilişkilidir ve bazı koşullar altında parti sistemlerini çöküşün eşiğine getirebilir (Pappas 2013). Ayrıca popülist politikalar, gruplar arasındaki ahlaki sınırların yeniden çizildiği ve 'biz' ve 'onlar' kategorilerinin ortaya çıktığı siyasi

yeniden hizalanmalarda kurucu bir rol oynamaktadır (Laclau 2005).

Siyaset bilimi ve sosyoloji literatüründe popülizm bir ideoloji, söylemsel bir tarz ve bir siyasi mobilizasyon biçimi olarak tanımlanmayan üç ana kavramsal yaklaşım bulunmaktadır (Moffitt ve Tormey 2013, Pauwels 2011). Popülizm terimi coğrafi, tarihi ve ideolojik bağlamlarda siyasi hareketleri, partileri, ideolojileri ve liderleri tanımlamak için kullanılabilir (Gidron ve Bonikowski, 2013). Popülizm içinde bulunduğu siyasi kültüre ve bağlama göre de değişkenlik gösterebilir (Arter, 2010: 490). Bu açıdan kültür ve bağlamın popülist siyaseti nasıl şekillendirdiğini ve popülizmin siyasi değişimi nasıl etkilediğini anlamak gerekmektedir (Gidron ve Bonikowsk, 2013). Politikanın gittikçe gündelik yaşamdan koparak ayrıksı bir konuma yerleşmesi ve politik alan içerisindeki seçeneklerin yetersizliği kaçınılmaz bir biçimde popülist bir politik söylemin yükselmesine ve yaygın hale gelmesine neden olmaktadır. ‘Başka seçenek yok’ politikasının anaakım hale gelmesiyle birlikte insanlar ya oy vermemeyi tercih etmekte ya da onları belirli karşıtlık söylemleriyle içeriden yakalayan popülist partilere yönelmektedirler. Bu da azınlık haklarını, kadın ve LGBTİ+ haklarını, güçler ayrılığını ve hukukun üstünlüğünü zayıflatarak liberal demokratik sistemin altını oyan popülist ideolojinin giderek güçlenmesine neden olmaktadır. Popülizm kendi söylemini inşa ederken; liberal demokrasinin temel değerlerini ve kurumlarını, azınlık haklarını, kadın ve LGBTİ+ haklarını, çoğulluğu ve güçler ayrılığını hedef almaktadır (Mudde, 2018).

2008’de patlak veren ve etkileri hala aşılamayan küresel kriz sonrasında dünya ekonomisinde, siyasette ve toplumsal yaşamda yaşanan gelişmelerle birlikte popülizm kavramı giderek artan bir biçimde gündeme gelmeye başlamıştır. Ne var ki ekonomi politikaları açısından bakıldığında, erken kapitalistleşmiş ülkelerde krize verilen cevap neoliberal ekonomi modelinin sürdürülebilirliğinin sorgulanması yerine neoliberal ekonomi politikalarının daha yoğun bir biçimde uygulanması şeklinde olmuştur (Akçay ve Güngen, 2019). Sorunun asıl kaynağı olan ekonomi politikalarının ısrarla sürdürülmesi yapısal sorunları derinleştirerek merkez siyasetin itibarsızlaşmasına neden olmuş, böylece popülizmin yeşermesi ve yükselmesi için verimli bir zemin

ortaya çıkmıştır. 2016'da Donald Trump'ın başkan seçilmesi, Büyük Britanya'nın Avrupa Birliği'nden ayrılması, 2015'te Suriye'deki iç savaşın şiddetlenmesinin ardından Avrupa'ya doğru yaşanan mülteci akınını izleyen süreçte Avrupa'daki faşist akımların canlanması ve yabancı düşmanlığının körüklenmesi Avrupa genelinde milliyetçi muhafazakâr sağ popülist akımların güçlenmesi ve bazı Doğu Avrupa ülkelerinde iktidara gelmeleri ile sonuçlanmıştır. Tüm bu gelişmelerle birlikte sermayenin uluslararasılaşmasını ifade eden küreselleşme olgusu ve yeni teknolojilerin üretim süreçlerine uygulanması gibi gelişmelerle de ilişkili olarak istihdam krizinin ortaya çıkması popülizmin yükselmesine etki eden önemli eksenlerden biridir (Akçay, 2019).

Bu popülist dönem, herkes için refah ve ilerleme vaatlerini yerine getiremeyen onlarca yıllık neoliberal hegemonyanın ve sağ ile sol arasındaki ayrımı çökerterek net siyasi alternatiflerin yokluğuna yol açan post-politik bir uzlaşının ardından ortaya çıkmıştır. Bu hegemonik hakimiyete, "halk" adına konuştuğunu iddia eden, ancak "halkı" radikal biçimde farklı şekillerde tanımlayan çeşitli sağ ve sol düzen karşıtı hareketler tarafından meydan okunmaktadır. Mevcut durumda Avrupa genelinde liberal-demokratik kurumların zayıflaması ve daha otoriter rejimlere yol açması ya da "demokratik değerlerin yeniden teyit edilmesi ve genişletilmesi" ihtimallerini içeren belirsizliklerle şekillenen bir siyasi gerilim bulunmaktadır. Bu siyasi gerilimin nasıl ve hangi yönde aşılabacağı Avrupa demokrasilerinin geleceği için belirleyici olacaktır (Mouffe, 2018). Toplumsal cinsiyet meselesi bu iki siyasi alternatif arasında, kimi durumlarda ise Doğu ile Batı arasındaki sınırın çizilmesinde merkezi bir rol oynamaktadır (Gunnarson ve Payne, 2019).

Paternotte ve Kuhar (2017) on yıllar süren ulusal ve ulusötesi toplumsal cinsiyet eşitliği ve ayrımcılık karşıtı politikaların ardından "toplumsal cinsiyet" in nasıl siyasi kutuplaşmanın nesnesi haline geldiğini; neden milliyetçi sağcı projelere bu kadar kolay entegre olduğunu ve bu kadar güçlü bir şekilde tutunabildiğini sorgulamaktadır. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet karşıtı söylemin Avrupa'nın belirli bölgelerinde beklenmedik bir yankı uyandırması ve bir hareketlenme olarak ortaya çıkışını,

Vatikan'ın "toplumsal cinsiyet ideolojisi" konusundaki endişeleri ile Avrupa'da yaşanan sağ popülizm dalgası arasındaki kesişimleri çözümlemişlerdir. Buna göre toplumsal cinsiyet karşıtı kampanyalar sağ popülist dalğanın doğrudan bir sonucu olmamakla birlikte, aşırı sağa kayış bu kampanyaları güçlendirmiş ve ona yeni destekçiler kazandırmıştır. Her ne kadar biri diğerine indirgenemezse de bu hareketler bazı ideolojik yapıları ve stratejik hedefleri paylaşmaktadır.

Birçok ülkede toplumsal cinsiyet karşıtı aktörler sağ popülist partileri ve onların politikalarını destekleme eğilimindedir. Ayrıca sağ popülist partilerin üyeleri aynı zamanda toplumsal cinsiyet karşıtı örgütlere de üye olmakta veya toplumsal cinsiyet karşıtı aktivistler sağ popülist partilere oy verme eğiliminde olmaktadır. Buna ek olarak kimi durumlarda kimi aktörler toplumsal cinsiyet karşıtı siyasetin Katolik kökenlerinin farkında dahi olmadan bu siyaseti benimseyebilmektedir (Mayer ve Sauer, 2017; Villa, 2017; Kemper, 2016). Yozlaşmış uluslararası elitlerin bir başka müdahalesi ve politik doğruculuğun bir işareti olarak anlaşılan toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarına karşı geliştirilen bir tür popülist tepki, Vatikan tarafından teşvik edilen söylemle kesişmektedir. Sağ popülistler açısından toplumsal cinsiyet karşıtlığı, 68'in özgürlükçü mirasını yıkma isteğini ya da Batı Avrupa veya ABD'den gelen yeni sömürgeci dayatmalara karşı ulusal egemenliğin savunulmasını içerebilmektedir. Her şeyin daha sade ve anlaşılabilir olduğu ve cinsiyetlerin görüldüğü gibi olduğu kayıp bir altın çağa duyulan nostalji, neoliberal çağda her şey istikrarsızlaşırken daha sağlam temeller geliştirme arayışını da besleyebilmektedir. Bu bağlamda doğa ve biyoloji, yıkıcı olarak görülen toplumsal cinsiyet kavramına bir alternatif sunmaktadır. Son olarak, tartışmalı ve belirsiz erkeklikler, özellikle de tersine çevrilmiş sosyal hareketlilik veya algılanan kültürel tehditlerle iç içe geçtiklerinde, bu dinamikleri daha da güçlendirmektedir (Norocel 2013; Wimbauer, Motakef ve Teschlade 2015).

Her iki hareket için de sağduyu ve "biz" ile "onlar" arasındaki ikili ayrımlar merkezdedir. Mevcut durumun sorumlusu olarak yozlaşmış elitleri görmekte ve susturulduğu düşünülen sıradan insanlara ses vermeye çalışmaktadırlar. Avrupa

bağlamında genellikle kısaca "Brüksel" terimi ile tanımlanan uluslararası ve uluslarüstü güçleri, güçsüz halklara sapkınlıkları dayattıkları için suçlamaktadırlar. Onlara göre bu güçler Amerikalı milyarderler, Hür Masonlar, Yahudiler ve feministler de dahil olmak üzere çeşitli lobiler tarafından manipüle edilmektedir (Chetcuti-Osorovitz ve Teicher, 2018). Toplumsal cinsiyet karşıtı aktivistler, toplumsal cinsiyetin yukarıdan ve dışarıdan dayatıldığı izlenimini güçlendirmek için sıklıkla İngilizce "gender" terimini kullanmaktadır. Kavramın yerel çevirilerini reddederek, yabancı, tuhaf ve masum insanlara dayatılan bir kavram olarak yankılanmasını sağlamaktadırlar (Kuhar 2015).

Toplumsal cinsiyet karşıtı ve popülist kampanyalar, sağ popülist retoriğin gerekli araç seti olarak tanımlanan; mağduru-faili tersine çevirme, günah keçisi ilan etme ve komplo teorilerinin inşası gibi benzer söylemsel stratejileri kullanmaktadır (Wodak, 2015a). Politikaları "korku siyasetine"ve "cehaletin kibrine" dayanmaktadır. Korku siyaseti, kolektif basmakalıp tahayyüllere dayanan tehlikeli "Öteki" imgesini temsil eden günah keçileri yaratmak için azınlıkları ya da diğer sosyal grupları araçsallaştırırken, gerçek ya da hayali tehlikelere karşı korku aşılama amaçları (Marzouki, McDonnell ve Roy 2016). Pelinka'nın (2013) işaret ettiği gibi, birincil Ötekiler (asıl günah keçileri, genellikle azınlık grupları) ile ikincil Ötekiler (kültürel farklılıkları teşvik eden ve birincil Ötekinin arkasında duran elitler) arasında ayrım yapmamız gerekir. Öte yandan cehaletin kibri sağduyuya hitap eder ve bir tür modernizm öncesi düşünceyi savunur. Aslında sağduyu, başlangıçta bir günah keçisi yaratılması yoluyla aşılana bir korkuya verilen bir yanıttır. Günah keçisi yaratma yoluyla, bir sosyal grup kurban statüsünden (örneğin eşcinsel birlikteliklerin tanınmaması) fail statüsüne (eşcinsel evlilik aileyi yok edecektir) geçer. Bu, popülistlerin aynı anda hem korku yaratmalarına ve korkuları gidermelerine hem de "halk", düşman ve seçkinler arasında bir çatışma ortaya çıkarmalarına ve kendilerini gerçek mağdurlar olarak göstermelerine olanak tanır. Bu bağlamda, boş bir gösterge olarak "toplumsal cinsiyet ideolojisi" bir "tehdit" haline gelir. ve tam da bu "popülist boşluk" nedeniyle çeşitli aktörlerin koalisyon kurmasına olanak tanır. Bu, popülizmin temel yapısına tekabül etmektedir: "toplumu nihai olarak 'saf halk' ve 'yozlaşmış elitler'

olmak üzere iki homojen ve antagonistik gruba ayrılmış olarak gören zayıf merkezli bir ideoloji"(Mudde 2007: 23).

Kuby'nin *The Global Sexual Revolution: Destruction of Freedom in the Name of Freedom* (Küresel Cinsel Devrim: Özgürlük Adına Özgürlüğün Yok Edilmesi) başlıklı kitabında formüle ettiği siyasi taleplerin günümüzde birçok sağ popülist ve/veya aşırı sağ partinin siyasi programlarında bazen neredeyse birebir formülasyonlarıyla yer alması bazılarının Macaristan ve Polonya gibi ülkelerde ulusal politikalarda halihazırda uygulanıyor olması dikkat çekicidir. Bu talepler (Kuby 2015: 279) şu şekilde listelenebilir: "Toplumsal cinsiyet anaakımlaştırması yerine aile anaakımlaştırması; evliliğin yalnızca bir erkek ve bir kadın arasındaki birlik olarak tanımlanması; çocuğun biyolojik anne ve babasına sahip olma hakkının yasal olarak uygulanması; ebeveynlerin çocuklarını kendi değerlerine göre yetiştirme hakkının yasal olarak uygulanması; okullarda zorunlu Kapsamlı Cinsel Eğitim yoluyla çocukların ve gençlerin cinselleştirilmesinin önlenmesi; ayrımcılık karşıtı yasalarda "cinsel kimlik" veya "cinsel yönelim" ifadelerinin yer almaması; pornografiye karşı uluslararası ve ülke çapında kampanyalar; gebe kalmadan doğal ölüme kadar yaşam hakkının korunması". Bu taleplerin dışlayıcı milliyetçi parti ve hareketlerin gündemine entegre edilmesi Avrupa'nın popülist anının karakteristiği olan Avrupa siyasi manzarasının devam eden yeniden yapılandırılmasının önemli bir bileşeni haline gelmiştir. Bu yeniden yapılandırma anne, baba ve çocuklardan oluşan, "sıradan" ve "geleneksel" heteroseksüel çekirdek ailelerden oluşan homojen bir ulus vizyonu olarak "biz"e karşı ulusun ve insanlığın temeline yönelik bir tehdidi temsil eden "toplumsal cinsiyet ideolojisi" savunucuları olan "onlar", şeklinde bir ikili karşıtlık üzerine kuruludur (Korolczuk ve Graff, 2018). Bu aşırı muhafazakâr stratejiyi paylaşan aktörleri birbirine bağlayan şey; aşırı muhafazakâr evrenselcilik, çağdaş "modern tanrısız devletlerin"(Benedict XVI, 2008) ahlaki yozlaşması ve göreceliliği olarak algıladıkları şeyi yerinden edecek bir dünya düzeni inşa etme arzusudur. Toplumsal cinsiyet karşıtı aktörler sağcı popülistlerle güçlerini birleştirdiğinde, bu amaç milliyetçi söylemle çerçevelenerek yeni bir ahlaki düzen için verilen mücadele biçimini almaktadır (Graff ve Korolczuk, 2022).

1.7. "Erkeklik Krizi" Bağlamında Toplumsal Cinsiyet Karşıtı Hareket

Son yıllarda birçok Avrupa ülkesinde yeni aile yapılarının kabul görme düzeyleri artış göstermiştir. Bu değişim, eşcinsel evliliğin yasallaşması ve eşcinsel ailelerin giderek daha fazla kabul görmesinin yanı sıra tüp bebek ve taşıyıcı annelik gibi üreme teknolojileri alanındaki yeni gelişmeleri de içermektedir. Bu gelişmeler muhafazakâr gruplar tarafından "doğal düzene" yönelik tehditler ve "geleneksel" heteroseksüel ailenin çözülmesine yönelik küresel bir planın parçası olarak algılanmaktadır (Graff ve Korolzcuk, 2022). Aşırı muhafazakâr aktörler bu gelişmeleri Hristiyan medeniyetinin gerilemesi bağlamında çerçevelemektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliği, zaman zaman açık ırkçı bir ton kazanan bir tema olarak, yozlaşma ve demografik gerilemeye giden bir yol olarak sunulmaktadır. Avrupa'da düşen doğurganlık oranları, etnik azınlıklar arasındaki dinamik nüfus artışı ve göçmen ve mülteci akınıyla yan yana getirilmekte ve her ikisinin de Batı'nın nihai çöküşüyle sonuçlanacağı iddia edilmektedir (Gökarıksel vd. 2019).

Bu farklı temaları birbirine bağlamanın bir yolu erkekliktir: burada asıl söz konusu olan genel olarak erkeklerin toplumsal statüsü ve babanın aile içindeki rolüdür (de Zavala ve Bierwiazzonek 2021; Gökarıksel vd. 2019; Kimmel 2013). Birgit Sauer, sağ popülizmin, iyi eğitilmiş kadınlar ve göçmenler tarafından ikincil konuma düşürüldüğü iddia edilen erkeklerin otoritesini yeniden tesis etme çabası olan maskülinist bir kimlik politikası olarak yorumlanabileceğini savunmaktadır: "Bu sınır çizme, dışlama ve ötekileştirme söyleminde sağ popülizm, geleneksel toplumsal cinsiyet yapılarının yeniden kurulması ve dolayısıyla toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının ortadan kaldırılması için referans noktaları sunarak erkekliğin kendini onaylamasına katkıda bulunmaktadır" (Sauer, 2020). Çatışma yalnızca bir grup olarak erkeklerin hakları veya ayrıcalıkları üzerine değil, aynı zamanda demokrasinin kendisinin cinsiyetlendirilme biçimleri üzerinedir. Myra Marx Ferree'ye göre (2020), mevcut maskülinizm dalgası liberal demokrasi içinde süregelen bir değişime, yani "erkek kardeşlik" üzerine kurulu olan demokrasi anlayışından, ortaklık modeli olarak

adlandırılan kadınların ve erkeklerin hem aile içerisinde hem de siyasette eşit olduğu kapsayıcı bir paradigmaya geçişe bir tepkidir.

Bu bağlamda, toplumsal cinsiyet karşıtı hareketin bir yönünü, ikili cinsiyet rejimine ve tahakkümcü erkekliğe (Korolczuk ve Graff, 2018) dayalı normatif sistemin mevcut gücünü koruma eğilimi oluşturmaktadır. ABD’de okullarda verilen toplumsal cinsiyet ve cinsellik eğitimine karşı düzenlenen eylemlerde (Irvine, 2002) olduğu gibi, Polonya'daki toplumsal cinsiyet karşıtı kampanyalarda bu eğitimlerin yarattığı tehdit "erkek çocuklara zorla etek giydirildiği" iddiası üzerinden geliştirilen bir moral panik etrafında şiddetlenmektedir (Graff, 2014). Bu örneğin gösterdiği gibi, doğal toplumsal cinsiyet rollerinin istikrarsızlaşmasına yönelik korkular, nüfusun azaldığına yönelik endişeler ve ataerkinin ve erkek iktidarının sona erdiğine dair tasavvurlar birbiriyle ilişkilidir ve "erkeklik krizi"ne işaret etmektedir (Korolczuk ve Graff, 2018). Toplumsal cinsiyet karşıtları tahakkümcü erkekliğin ve geleneksel baba rolünün yeniden yükseleceğini vadetmektedir. Erkeklerin veya babaların haklarını savunan ve onların geleneksel hiyerarşik pozisyonlarını yeniden tesis etmeyi amaçlayan erkek hareketleri ile toplumsal cinsiyet karşıtı aktivistler arasındaki ittifak bunu göstermekte (Korolczuk ve Hryciuk, 2017) ve sağ popülizmin maskülinist bir kimlik politikası olduğu (Sauer, 2020) yorumunu güçlendirmektedir. Korolczuk ve Graff (2018) bu erkeklik hareketlerinin, 2008 ekonomik kriziyle birlikte güçlenen ve daha görünür hale gelen aşırı milliyetçi bir yöne savrulan yeni sınıf mücadelelerinin bir görünümü olarak yorumlanabileceğini savunmaktadır. Tryczyk (2013) ise toplumsal cinsiyet karşıtı hareketin, ekonomik başarı elde etme ümitlerini tüketmiş, "talihsizliklerinin ekonomik nedenlerini sorgulamak yerine ataerkil değerlere yüzünü dönen erkeklerin giderek büyüyen hüsrânını" belirli bir ölçüde yansıttığını ileri sürmektedir (akt. Korolczuk ve Graff, 2018). Korolczuk ve Graff (2018), Tryczyk’ın (2013) yaklaşımının belirli aşırı sağcı grupların neden toplumsal cinsiyet karşıtı harekete eklemlendiğini anlamamızı sağlayabileceğini belirtmekte, ancak meseleyi sınıf sorununa indirgemekten imtina edilmesi gerektiğini de vurgulamaktadır.

Bu gelişmelerin ışığında, toplumsal cinsiyet karşıtlığı, yalnızca feminist mücadelenin

kazanımları ve LGBTİ+'ların eşit yurttaşlık taleplerinin gerçekleşmesi üzerinde bir gerileme olarak değil, aynı zamanda demokratik değerlerin korunmasına ve toplumsal barışın potansiyel uzlaşma zeminlerinin zarar görmesine yol açan bir tehdit olarak ortaya çıkmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik bu tepkisel hareket, geleneksel erkek egemenliğini koruma çabası olarak şekillenmekte ve maskülinist kimlik politikaları ile pekiştirilmektedir. Bu durum hem bireysel hakların hem de demokratik değerlerin korunması açısından toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesinin önemini daha da artırmaktadır. Dolayısıyla, toplumsal cinsiyet karşıtlığı, yalnızca ideolojik bir sorun değil, aynı zamanda demokratik değerlerin korunması açısından da kritik bir mesele olarak ele alınmalıdır. Bu perspektiften bakıldığında, toplumsal cinsiyet eşitliğini savunmak, sadece kadın ve LGBTİ+ haklarını değil, aynı zamanda demokrasinin temel ilkelerini ve daha eşitlikçi bir toplum idealini de savunmak anlamına gelmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE İLLİBERAL POPÜLİZM BAĞLAMINDA TOPLUMSAL CİNSİYET KARŞITLIĞININ YÜKSELİŞİ

2.1. Türkiye’de Neoliberal Neo-Muhafazakârlığın Uyumlanması ve Otoriter Dönüş Bağlamında Toplumsal Cinsiyet Politikaları

Yirminci yüzyılın başındaki modernleşme girişimlerinden bu yana, modern Türkiye’de kadınların bedenleri ve cinsellikleri, sosyal, kültürel ve siyasi alanlarda her zaman söylemsel olarak kullanılmıştır (Durakbaşı, 1998; Kadioğlu, 1998). Kadınların bedenleri ve cinsellikleri üzerinden geliştirilen ve ikilikler üzerinden kurulan söylemler günümüz siyasetinin politik iklimini de karakterize etmektedir. Bununla birlikte mevcut toplumsal cinsiyet siyaseti farklı anlatı çizgilerinin kendine özgü bir karışımından oluşması bakımından daha önceki siyasi dönemlerden farklılık göstermektedir. Türkiye’deki güncel anti-feminist dalga milliyetçilik, muhafazakârlık, otoriterlik ve neoliberalizmin iç içe geçmesiyle işlemektedir. Bu da kadınların cinsellikleri üzerine karmaşık bir düzenleyici anlatılar yaması oluşturmaktadır. İdeolojik çerçevelerin ve düzenleyici söylemlerin çoklu eksenlerinden oluşan bu kendine özgü toplumsal cinsiyet politikaları yaması, çağdaş ataerkil toplumsal cinsiyet politikalarının hakimiyetini pekiştirmektedir (Cindoğlu ve Ünal, 2017).

2000’li yılların ilk on yılında askeri vesayetin çözülmesi ve farklı azınlık kimliklerinin eklemlenmesi için söylemsel alanın genişlemesini sağlayabilecek bir demokratikleşme ivmesi ortaya çıkmıştı (Dağı, 2008; İnsel, 2003; Keyman, 2007). Ancak 2011 yılından itibaren, küresel ölçekte gözlemlenen otoriter geri çekilme eğilimiyle paralel olarak, Türkiye’de demokratikleşme sürecinden uzaklaşılarak yeni bir otoriterleşme sürecine girilmiştir. Demokratik gerilemenin hızlanmasıyla şekillenen bu yeni rejim yörüngesi, otoriter ve demokratik unsurların bir arada bulunduğu "rekabetçi otoriterlik" olarak tanımlanmaktadır. Rekabetçi otoriter rejimlerde, demokratik süreçler ve kurumlar görünüşte varlığını sürdürse de gücün yürütmenin elinde yoğun bir şekilde

merkezileşmesi ve denge ve denetleme mekanizmalarının bozulması ile bu kurum ve süreçler ciddi şekilde bozulur. Bu durum, demokrasinin temel unsurlarının aşınmasına yol açarken, otoriter eğilimlerin güçlenmesine ve hegemonik bir yapının ortaya çıkmasına neden olur. (Esen ve Gümüşçü, 2016; Öniş, 2015; Taş, 2015).

Özellikle 2007'den bu yana, genellikle dini referanslarla çerçevelenen ataerkil ve ahlaki kavram ve değerler, sosyal ve kültürel alanların, siyasi ve uluslararası ilişkilerin düzenlenmesine ilişkin söylemlerde giderek daha baskın hale gelmiştir (Acar ve Altunok, 2012; Öniş, 2012). 2011'den itibaren otoriterliğe yönelişle birlikte bu söylemler kadın bedeni ve cinselliğine ilişkin siyasi söylemleri de çarpıcı bir biçimde dönüştürmüştür. Son on yılda kamusal ve özel alanların ve bu alanlardaki ilişkilerin şekillendirilmesinde veya düzenlenmesinde önemli rol oynayan iki siyasi rasyonalite olan neoliberalizm ve neomuhafazakârlık arasındaki etkileşimle birlikte mahrem olanın politikası giderek daha fazla siyasallaştırılmıştır. Cinsellik, aile, üreme ve partnerlik konularındaki söylemler, Türkiye'de siyasi alanda daha önce görülmemiş bir şekilde yaygınlaşmıştır. Özellikle kadın bedeninin ve cinselliğinin söylemsel kullanımı, neo-muhafazakâr toplumsal cinsiyet rejimini pekiştirmenin temel aracı olarak ortaya çıkmıştır (Altunok, 2016). Bu da toplumsal cinsiyet eşitliğinin giderek aşınmasına ve dezavantajlı grupların egemen güç ilişkilerinin zararlı etkilerine açık hale gelmesine yol açmıştır (Acar ve Altunok, 2013).

Neo-muhafazakârlık, ahlaki bir düzeni savunan, bireylerin ve genel olarak nüfusun davranışlarını kendi hedefleri doğrultusunda düzenleyen siyasi bir rasyonalitedir. Günümüzün 'mahrem siyaseti' temel olarak üreme, cinsellik ve aile olmak üzere üç ana politika alanının neoliberal-muhafazakâr bir şekilde düzenlenmesine dayanmaktadır (Acar ve Altunok, 2013). Kadın öznelliği üreme, cinsellik ve aile politikalarında sergilenen bu bağlantı içinde merkezi bir kategoridir. Kadın bedeninin kıyafet ve davranış kodları ile kamusal, hatta mahrem ve cinsel ilişkiler açısından ahlaki değerler doğrultusunda düzenlenmesi ve annelik temelinde bir kadın öznelliği inşası, neo-muhafazakâr disiplin iktidarının işleyişinin önemli yönlerini oluşturmaktadır. Neomuhafazakâr biyopolitika hem cinselliğin hem de üremenin

ahlaki ve meşru alanı olarak aileye özel bir vurgu yapmakta ve nüfusun refahına atıfta bulunarak farklı yaşam tarzlarını, karşı tahayyülleri ve bireylerin hak temelli taleplerini reddetmektedir. Bu açıdan neo-muhafazakârlık demokratik gerilemenin önemli bir bileşenini oluşturmaktadır (Altunok, 2016).

Neo-muhafazakâr iktidarın toplumsal cinsiyet konularına yaklaşımı, kadınların aile içindeki bakım veren rollerini vurgulama ve kadınlığı yalnızca annelikle özdeşleştirme eğilimi ile şekillenmektedir. Bu dönemde kadınlar, her şeyden önce geleneksel toplumsal cinsiyet kodları aracılığıyla aile içinde tanımlanmakta ve kendilerine atfedilen anne ve eş gibi ailevi rollere tabi kılınmaktadır (Çıtak ve Tür, 2008; Coşar ve Yeğenoğlu, 2011). Bu yaklaşım da toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının tamamen göz ardı edilmesine neden olmaktadır. Son yıllarda bu tür bir ahlaki ve ideolojik duruş, siyasi liderlerin ve kamu görevlilerinin açıklamalarında sıklıkla dile getirilmekte, mevzuatların hazırlanmasında ve sosyal politikaların tasarlanmasında ima edilmekte, önerilmekte veya teklif edilmektedir. Bu bağlamda hegemonik ahlaki değerleri ve normları pekiştirmek için çocuklu heteroseksüel ailenin bu rejimin merkezine oturtularak teşvik edilmeye başlandığı görülmektedir (Acar ve Altunok, 2013).

2011 yılını izleyen süreçte Türkiye’de yaşanan otoriter dönüşe sosyal, kültürel ve siyasal alanlarda yükselen bir muhafazakârlık da eşlik etmiştir. Dini değerler ve muhafazakâr bir yaşam tarzını teşvik eden yaygın bir söylem, kamusal tartışmalara sızmış ve kadınların üreme haklarından eğitim müfredatına kadar çeşitli yaşam alanlarının söylemsel yapılandırmasını yeniden şekillendirmiştir. Toplumsal cinsiyet meselelerine yönelik yaklaşım, bu geniş ölçekli muhafazakârlığın kristalleştiği kritik bir alan haline gelmiştir. Bu dönemde kamuoyunda kadınların bedenleri ve cinsellikleri üzerinden birçok hararetli siyasi tartışma yürütülmüştür (bkznz. Cindoğlu ve Ünal, 2017: 40). Kadınların bedenleri ve cinsellikleri üzerine anti-feminist, muhafazakâr söylemlerin belirgin bir şekilde yaygınlaşması, ataerkil toplumsal cinsiyet rejiminin sürdürülmesini sağlayan oportünist söylemlerin artan etkinliğine ve gücüne işaret etmektedir. Türkiye'deki mevcut siyasi iktidarın hegemonik karakterini sürdürmesi için cinsellik, muhafazakâr değerlerin pekiştirildiği bir alan olarak önemli

bir söylemsel araç haline gelmiştir (Cindoğlu ve Ünal, 2017).

2011 sonrası dönemde kadınlarla ilgili politika girişimleri ve söylemsel pratikler, daha önceki dönemlerdeki reformist ivmenin yön değiştirdiğini ve muhafazakâr toplumsal cinsiyet norm ve değerlerini pekiştirmeyi amaçlayan bir yöne doğru evrildiğini göstermektedir. Kürtaj karşıtı politika girişimi, pronatalist politikaların bir parçası olarak sezaryenlere getirilen kısıtlamalar, siyasetçilerden gelen geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini yeniden üreten ataerkil beyanlar ve aile, aile birliği ve kadınların ailevi rollerine yapılan vurgunun artması otoriter dönüş ve muhafazakâr değerleri güçlendirme ile şekillenen politik iklimin toplumsal cinsiyet rejimini yansıtan göstergeleridir. İzlenen bu neo-muhafazakâr toplumsal cinsiyet politikaları toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların toplumdaki konumu açısından önemli bir zemin kaybına yol açmıştır (Cindoğlu ve Ünal, 2017).

Çağdaş dönemin başat yönetim biçimi olarak karşımıza çıkan neoliberal mantık, sosyal, siyasi ve ekonomik yapıları karakterize eden kapsayıcı bir yapıdır (Brown, 2006; Harvey, 2005). Neoliberalizm, küresel olarak şekillendirilen ve yerel olarak hayata geçirilen piyasa rasyonalitesinin siyasi, sosyal ve kültürel alanlara normatif olarak dayatılmasını içerir; bu "piyasa-politik rasyonalite" olarak tanımlanır (Brown, 2006). Neo-liberal politik rasyonalite, devletin refah hizmetlerinin sağlanmasından çekilmesini ve ekonomik ilişkilerin düzenleyicisi olmaktan ziyade kolaylaştırıcısı olarak hareket etmesini gerektirir. Buna ek olarak, neoliberalizmde devlet, vatandaşların kendi refahlarından sorumlu bireysel "girişimciler" olarak yaşadığı ve faaliyet gösterdiği bir siyasi kültürün yaratılmasına aracılık eder (Brown, 2006; Lemke, 2001). Vatandaşlar, siyasi uygunlukları ve ahlaki özerklikleri 'öz-bakım' kapasiteleri ve piyasa değerleri ile ölçülen 'tüketiciler' olarak görülür (Brown, 2006). Neoliberalizm, yaşamın her alanına nüfuz eden bir yönetim anlayışı olarak, yurttaşlar üzerindeki otoritesini farklı öznellik ve tabiiyet yöntemleriyle içselleştirerek, bireyleri bir iktidar ilişkileri ağının içine yerleştirir (Rose, 1992).

Neoliberalizmde olduğu gibi, neo-muhafazakârlık da burada Brown'ın (2006: 697) ifadesiyle "devleti, hukuk da dahil olmak üzere, toplum ve hatta dünya için ahlaki-dini

pusulayı belirleme göreviyle özdeşleştiren" bir "ahlaki-politik rasyonalite" olarak anlaşılmaktadır. Neoliberal siyasi rasyonalite devletin sağlık, eğitim ve sosyal hizmetler gibi refah hizmetlerinin sağlanmasından çekilmesini gerektirirken, neo-muhafazakâr rasyonalite devlete vatanseverlik, milliyetçilik, dindarlık, kültür ve gelenek söylemleriyle sınırlandırılmış ahlaki bir misyon yükleyerek devletin siyasi düzendeki varlığını yeniden teyit etmektedir. Bu rasyonaliteler zaman zaman birbiriyle çelişen ilkeler dayatsa da, bu ikisinin bir araya gelmesi, kamusal ve özel ya da iyi ve karlı arasındaki ayrımın bulanıklaşması gibi çeşitli siyasi dönüşümlerin yanı sıra hukukun üstünlüğü, özgürlük ya da hürriyet gibi ideallere bağlılıktan ziyade hukukun ekonomik ya da ahlaki amaçlar için araçsallaştırılmasına yol açmıştır. Bu dinamiğin bir sonucu da "eşitlik" kavramının zayıflamasıdır (Brown, 2006). Neoliberalizm için rekabetçilik, kendini yaratma ve hayatta kalma temel değerler iken, neo-muhafazakârlık için eşitlikçi talepler mülk sahiplerinin zenginliğine ve mevcut sosyal düzene yönelik tehditleri temsil etmektedir. Neoliberal perspektif, devletin ekonomik kaynakları yeniden dağıtmasını piyasanın rasyonel işleyişini engellemek olarak görürken, neo-muhafazakâr yaklaşım, devletin toplumsal düzenin korunmasında müdahaleci bir rol üstlenmesi gerektiğini savunur (Acar ve Altunok, 2013).

Neo-muhafazakârlık, "devleti, hukuk da dâhil olmak üzere, toplum ve hatta dünya için ahlaki-dini pusulayı belirleme göreviyle özdeşleştiren ahlak temelli bir siyasi rasyonalite"dir. (Brown 2006, 697). Neo-muhafazakâr rasyonalitenin yönetim zihniyetine sızması hem egemen iktidar biçiminin işleyişinin hem de biyo-iktidarın ahlakileştirilmesine yol açarak genel olarak siyasetin ahlakileştirilmesiyle sonuçlanır. Dahası, neo-muhafazakârlık çerçevesinde, egemen iktidar biçimine dayalı bir yönetim tarzı benimsenmektedir. Liberal yönetimselliğin egemen iktidarın görünür ve zorlayıcı yönlerini sınırlayan yaklaşımından farklı olarak, neo-muhafazakârlık, devleti arkaik yöntemlerle ve kadim araçlarla destekleyen, otoriter ve ahlak temelli bir siyaset biçimine yol açmaktadır. Bu süreçte güvenlik, hiyerarşi ve itaat siyasetin önemli unsurları haline gelip siyasi söyleme hâkim olurken; geleneksel ilişki biçimleri, cemaatler ve hiyerarşik yapılar modernize edilmiş biçimlerde de olsa desteklenir. Siyasi söylemde dış ve iç düşmanlara artan bir vurgu görülür; eşitlik, özgürlük veya

bireysel ya da kolektif hak talepleri veya alternatif yaşam tarzları marjinalleştirilir, gayrimeşrulaştırılır ve dışlanır. Bu gelişmeler, farklı siyasi/ahlaki aktörler tarafından belirlenen ahlakileştirilmiş normlara uyup uymadıklarını denetleyen ve egemen iktidar biçiminin yürütülmesi için inisiyatif alan ahlaki failer olarak öznelere oluşumu da dahil olmak üzere sosyal, kültürel ve siyasi alanlarda önemli dönüşümlere yol açmaktadır (Altunok, 2016).

Neo-muhafazakâr rasyonalitenin önemli bir yönünü, sosyo-politik düzenin ilkelerini siyasetten önce tanımlanan ahlaki düşüncelerden türetme girişimi oluşturur. Siyasetin çok sayıda görüşün, yaşam tercihinin ve ahlaki perspektifin korunması ve teşvik edilmesine dayandığı gerçeğine aykırı bir biçimde, dinin belirli bir yorumu ahlakın yegâne kaynağı olarak kabul edilir ve belirli bir dünya görüşü kamu etiğinin veya bireysel davranışların temeli olarak teşvik edilir. Din, neo-muhafazakâr siyasi rasyonalitenin siyasi hedefleri veya stratejileriyle ilgili değerleri ve normları seçtiği ve tanımladığı bir değerler rezervuarı oluşturmakla birlikte, neo-muhafazakârlığı yalnızca bir dini rasyonalite olarak görmek mümkün değildir. Bu anlamda muhafazakârlık ile neo-muhafazakârlık arasındaki önemli bir ayrım, neo-muhafazakârlığın değerleri veya kurumları korumakla değil, sosyal-kültürel dokuyu yeniden icat etmek ve yeniden yapılandırmakla ilgili olmasıdır. Bu bağlamda, neo-muhafazakârlığın karakteristik özelliği, geleceği tahayyül edilen veya yeniden kurgulanan bir geçmiş ideale referansla şekillendirme kapasitesine sahip olmasıdır (Altunok, 2016). Neoliberal gerçeklik ve neo-muhafazakâr yönetimselliğin bu birleşimi, seçeneklerin daraltılması ve farklı yaşam tarzları, karşıt tahayyüller ve bireylerin liberal hak temelli taleplerinin reddedilmesiyle sonuçlanır (Kandiyoti, 2016).

Devletin ekonomik, sosyal, siyasi ve kültürel alanlarda neoliberal yeniden yapılandırılması, günümüz Türkiye'sinin siyasal sisteminin kilit bir bileşeni olmuştur. Medya, sosyal güvenlik, kentsel planlama, eğitim ve toplumsal cinsiyet politikaları; dahil olmak üzere yaşamın her alanı neoliberal-muhafazakâr mantığa göre yeniden yapılandırılmıştır (Acar ve Altunok, 2013; Akçalı ve Korkut, 2015; Akser ve Baybars-

Hawk, 2012; Buğra ve Candaş, 2011; Coşar ve Yeğenoğlu, 2009; İnal ve Akkaymak, 2012; Korkman, 2015). Günümüz Türkiye'sindeki neoliberal düzeni özgün kılan, dini değerlerin neoliberal yeniden yapılandırma sürecinin gereklilikleri doğrultusunda temellük etmesidir (Moudouros, 2014). Bu anlamda muhafazakâr normlar ve değerler, dini hassasiyetler ve neoliberal piyasa rasyonalitesi aynı potada harmanlanmıştır. Sonuç olarak, neoliberal, muhafazakâr ve otoriter unsurların iç içe geçmesi, günümüz Türkiye'sinde hayatın her alanının neoliberal yeniden yapılandırılmasını pekiştirmektedir (Cindoğlu ve Ünal, 2017). Neoliberalizm ve muhafazakârlığın uyumlanışı, toplumsal cinsiyet ilişkileri alanında oldukça kritik sonuçlara yol açmıştır. Bu uyumlaşmanın temel dayanaklarından biri olan aile politikaları geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini pekiştirmek için güçlü bir söylemsel araç haline gelmiştir (Korkman, 2015; Korkut ve Eslen-Ziya, 2011; Yılmaz, 2015).

Türkiye'nin neoliberal ve neo-muhafazakâr yeniden yapılandırılmasının bir tezahürü olan toplumsal cinsiyet alanındaki söylemsel değişimlere, bir dizi kurumsal değişiklik eşlik etmiştir. Toplumsal cinsiyet eşitliğini izlemekle görevli ulusal mekanizma olarak CEDAW sürecinin bir gereği olarak 1990 yılında kurulan Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü (KSSGM); 2011 yılında Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü ve Özürlüler İdaresi Başkanlığı ile birlikte yeni kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesine dahil edilmiştir. Böylece kadınlara yönelik ayrımcılık, çocukların, engellilerin ve yaşlıların korunmasının yanına yerleştirilerek bir sosyal refah meselesi olarak işaretlenmiştir. Kadınlar, bağımsız ve yetkin sivil özneler olmaktan ziyade öncelikle 'koruma' nesneleri olarak görülmektedir. Feminist sivil toplum örgütleri tamamen marjinalleştirilirken, birçoğu ailenin ve genel ahlakın korunması ve yüceltilmesini amaçlayan Türkiye Aile Platformu (TÜRAP) şemsiye kuruluşu altında faaliyet gösteren, hükümet onaylı sivil toplum örgütleri güçlendirilmektedir (Kandiyoti, 2016).

2.1.1. Neo-Muhafazakâr Ailecilik İdeolojisi Çerçevesinde Toplumsal Cinsiyet Politikaları

Devlet iktidarı, toplumsal cinsiyet rejiminin kuruluşunda tarihsel ve dinamik bir pozisyona sahiptir. Bunu aile, istihdam, nüfus, yerleşim, yaygın eğitimin örgütlenmesi, sağlık ve cinselliğin denetimi gibi politika alanlarını düzenleyerek ve bu alanlara müdahale ederek gerçekleştirir. Sosyal politika ve refah rejimlerinin yükselişi, siyasal rejimlerin mahrem olan alanlara politika düzeyinde nüfuz etmesini beraberinde getirmektedir (Özta, 2014). Devletin yeniden üretim, cinsellik, ebeveynlik ve aile ilişkileri, hastalık ve sağlık gibi kişisel yaşamın kritik alanlarına nüfuz etmesi biyopolitika kavramıyla açıklanmaktadır (Rose, 2001). Modern vatandaşlık ise, kültürel, etnik ve sınıf temelli tahakkümler ile üreme, cinsellik ve toplumsal cinsiyet söylemlerinin kilit rol oynadığı cinsel düzenlere dayanan dışlayıcı bir mantık üzerine kurulmuştur. (Yuval-Davis 1997). Nüfusun yeniden üretimi bu sistemin en temel niteliklerinden biridir. Modern devletler açısından üreme siyasi bir görev, aile de yeniden üretiminin sağlandığı siyasi bir yapı olarak işlev görmektedir (Parla, 2001). Neoliberal modelde ise belirli türden refah kavramları ve disiplin işlevleri de aileye devredilmiştir. Bu açıdan yeniden üretim, cinsellik ve beden neoliberal hegemonyanın birincil coğrafyasıdır (Özta, 3013).

'İdeal' yurttaş-özne arayışında aileyi devlet müdahalesinin bir odağı olarak ele almak Türkiye tarihinde yeni bir olgu değildir. Eşit erkeklerden oluşan bir topluluk olarak hayal edilen Türkiye Cumhuriyeti'nin egemenliğin erkek hane reislerine dağıtılmasına dayanmaktadır. 'Ailesel vatandaşlık' olarak tanımlanan bu durum ideal vatandaşın bir bireyden ziyade egemen bir koca ve ona bağımlı bir eş ve anne olarak tanımlandığı cinsiyetçi bir söylem üzerine oluşturmuştur (Sirman, 2005). Bu söylemle devamlılık özelliği gösteren; ancak neoliberal, neo-muhafazakâr ve biyo-politik gündemlerin kendine özgü bir karışımından oluşan rejim, "mahrem olanın siyaseti" başlığı altında ele alınmaktadır. Bu siyaset neo-muhafazakâr disiplin gücünün, üreme tercihleri, kürtaj, cinsel yönelim ve evlilik öncesi cinsellik de dâhil olmak üzere mahrem cinsel ilişkilerin yanı sıra giyim ve davranış kodları açısından kadın bedeninin

düzenlenmesinde kendini göstermektedir (Acar ve Altunok, 2013).

Cinsellik ve aile politikaları; din ve ahlak, neoliberal öznellik ve piyasa rasyonalitesinin nasıl iç içe geçebildiğini ve neoliberal hegemonyanın politikanın farklı ölçeklerine ve beden, aile, cinsellik dahil olmak üzere toplumsal yaşamın her alanına nasıl nüfuz edebildiğini göstermektedir. 2000'li yılların Türkiye'sinde neoliberal ve neo-muhafazakâr politikaların eklemlenmesi yeni bir tür hegemonyaya yol açmıştır. Bu hegemonyanın temel eksenlerinden birini ise ailecilik oluşturmaktadır. Günümüz aileciği, yeniden üretim ve kadın bedeninin denetimi üzerinden özel alana ve gündelik yaşama nüfuz etme kapasitesi barındırmaktadır. Aile içerisindeki ilişkilerin dinamiği, ev işlerinin ve bakım işinin organizasyonu, özel alan ile kamusal alan arasındaki etkileşimin çözülmesi için kritik öneme sahip olgulardır. Bunun da ötesinde özel alana ait görülen bu olgular ücretli iş ve istihdam ilişkileriyle doğrudan bağlantılıdır (Öztan, 2014). Ailecilik, aile örüntülerini merkeze alan ve onlara belirli biçimler, işlevler ve değerler atfeden bir ideoloji veya değerler sistemidir. Ailecilik heteroseksüel evliliğin, maternalist ahlakın, toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümünün ve belirli yeniden üretim davranışlarının normalleştirilmesinin yanında refahın örgütlenmesi gibi siyasal çerçevelerin de meşrulaştırılmasını ifade etmektedir. Ailecilik pratik ve maddi dinamiklerin yanında dini, muhafazakâr ve milli değerler ile neoliberal rasyonalitelerin iç içe geçtiği bir kültürel inşa ve devlet müdahalesi sürecini içermektedir (Ok, 2006; Song, 2009).

Türkiye'de modernleşme projesiyle birlikte kadınlar, eğitim ve istihdam gibi alanlarda kamusal yaşama daha fazla katılma fırsatı bulmuştur. Ancak, toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki olumlu gelişmeler ülke genelinde eşit bir şekilde yayılmamış ve karşılıksız yeniden üretim emeğinin kadının doğal ve asli vazifesi olarak görüldüğü egemen aile modeli yaygınlığını sürdürmüştür (Özbilgin ve Healy, 2004). 1980'lerde Türkiye'nin küresel ekonomiye entegrasyonuna eşlik eden sosyo-ekonomik ve mekânsal dönüşümler, geniş ailenin geleneksel bakım işlevini ve refah rejimini aşındırmıştır. Neoliberal dönüşümlerle birlikte, kadınların çekirdek ailedeki ücretsiz bakım emeği ve dolayısıyla refahın aileyi koruyan muhafazakâr özellikleri oldukça

belirgin hale gelmiştir (Buğra ve Keyder, 2003, 2006). Bununla birlikte küresel ekonomi modelindeki dönüşümler ve artan kentleşme, aile yapılarında değişimlere yol açmış, doğurganlık oranlarının düşmesi, boşanma oranlarının artması ve toplumsal cinsiyet rollerinde daha eşitlikçi dinamiklerin ortaya çıkması gibi olgular ortaya çıkmıştır. Bu değişimler, Türkiye'de aile sistemlerinin melezleşmesine ve kültürel heterojenleşmeye yol açmıştır (Kavas ve Hoşgör, 2010). Neoliberal dönüşümle birlikte, kadınların artan bağımsızlaşma eğilimleri ve iş hayatına katılımı, demografik gerileme olgusunu ortaya çıkarmıştır. 2008 yılında yürütülen Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması'nda (TNSA, 2008) doğurganlık hızının son 30 yılda neredeyse yarı yarıya azaldığı gözlenmiştir. Bu araştırma o güne kadar Türkiye tarihinde ilk kez düşük doğum oranı nedeniyle nüfus artış oranının düştüğünü göstermektedir. TNSA 2018 bulgularına incelendiğinde de doğurganlık oranının 2008'e kıyasla düşüş gösterdiği görülmektedir. TNSA 2008'de toplam doğurganlık hızı 2.16 iken, TNSA 2018'de bu oran 2.08'e düşmüştür (TNSA, 2018). 2023 TÜİK verileri ise doğurganlık hızının kaydedilen en düşük seviyeye gerileyerek 1,51'e düştüğünü göstermektedir. Bu oran nüfusun azalma eğilimine girme eşiği olan 2,1'in altına düştüğünü göstermesi bakımından çarpıcıdır. Ayrıca 2001 yılından bu yana doğurganlık hızında artış kaydedilen bir yıl olmamıştır ve doğurganlık hızı 2016'dan bu yana yenilenme düzeyinin altında seyretmektedir (Robins, 2024). Bu veriler, Türkiye'de kadınların daha az çocuk sahibi olma eğiliminde olduğunu, doğurganlık eğilimlerinin hızla azaldığını, nüfus artış hızının yavaşladığını ve nüfusun azalma eğilimine girdiğini göstermektedir.

Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana kadınlar eşit yurttaşlar ve işgücünün temel bir bileşeni olarak değil, erkeğin ekmek kazandığı bir aile modelinde yeniden üretim işlerini karşılıksız bir biçimde yerine getiren kişiler olarak görülmüştür. Buna bağlı olarak sosyal politikalar kadını istihdamın önemli bir parçası olan bağımsız bireyler olarak değil, onlara aile modeli içerisinde tanımlayan bir bakış açısıyla geliştirilmiştir (Öztañ, 2013). Köyden kente göçle birlikte tarımsal işgücünden ayrılan kadınların kentsel istihdama yaygın bir şekilde katılımları söz konusu olmamış; bunun yerine bir ev kadınlaşma sürecine girilmiştir. Kadınların kentsel istihdama katılımları özellikle

evli kadınlar arasında düşüktür. Türkiye’de kadınların kentsel istihdama katılımları açısından; sosyo-ekonomik düzey, kültürel arkaplan, eğitim durumu, medeni hal, çocuk sahibi olma gibi özelliklere bağlı olarak büyük farklılıklar görülmektedir. Yalnızca küçük bir grup eğitilmiş kadın formel sektöre beyaz yakalı olarak çalışırken; birçok kadın karşılıksız biçimde ev kadını olarak yeniden üretim işlerinde veya enformel sektörlerde çalışmaktadır. Bu durum kadınların gündelik yaşamlarında oldukça çelişkili örüntüler yaratırken; istihdam, eğitim, sosyo-ekonomik düzey, doğum oranı, evlilik yaşı gibi olgular açısından kutuplaşmış bir kadın nüfusunun varlığını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda sosyal güvence ve haklar açısından kadının erkeğe bağımlı olduğu, ailenin kadınlar için temel sosyal güvenlik ağı olarak işlev gördüğü bir durum söz konusudur. Bunun yanında çalışan kadınlar için dahi ev kadınlığı sözleşmesi geçerli bir norm olarak varlığını sürdürmektedir (Öztan, 2014).

KEİG Platformu’nun Kasım 2018 Bilgi Notu’na göre, çalışan kadınlar arasında iş yaşamından çekilme oranı oldukça yüksektir. Veriler incelendiğinde tüm sektörlerde, bir yıl içinde çalışan her yüz kadından 16’sının iş yaşamından çekildiği görülmektedir. Bu oran erkeklere göre dört kat daha yüksektir. Yaş aralığına göre bakıldığında iş yaşamından en yüksek oranda çekilen grubun genç kadınlar olduğu görülmektedir. 15-24 yaş grubu çalışan her yüz kadından 23’ü bir yıl içinde işini bırakıp çalışma yaşamından çekilmektedir. Bu rakam erkeklerde yüzde 9’tür ve erkekler en çok stajyerlik, eğitim ve öğretim nedenleriyle işlerini bırakmaktadırlar. Bu yaş grubundaki yüz kadından 71’i ise ev işleri, çocuk, hasta ve yaşlı bakımı nedeniyle iş yaşamından çekilmiştir. Kadın erkek eşitsizliğine ilişkin iş yaşamından çekilme oranı bakımından en büyük fark 25-34 yaş grubundadır. Bu yaş grubundaki her yüz kadından 14’ü işgücü dışında kalırken bu rakam erkeklerde yüzde 1’i bile bulmamaktadır. Kadınlar genellikle çocuk doğurma ve bakım ihtiyacını karşılama amacıyla 25-34 yaş grubu iş yaşamından çekilmek zorunda kalmaktadır. Erkeklerde 25-34 yaş grubunda kadınların aksine işten çekilme oranı en düşük düzeydedir. İşgücü piyasasında gözlenen kadın erkek arasındaki bu eşitsiz dinamikler, hane içindeki toplumsal cinsiyete dayalı cinsiyetçi iş bölümünün bir sonucu olarak oluşmaktadır (KEİG, 2018). Zira Türkiye İstatistik Kurumu, 2022 aile yapısı araştırması sonuçlarına göre 2021 yılında hanedeki

ev işlerinin genellikle kim tarafından yapıldığı incelendiğinde, evin badana/boyası hariç tüm işlerin genellikle bir hanehalkı ferdi tarafından üstlenildiği görülmektedir. Hanehalkı ferdi tarafından yapılan ev işleri cinsiyete göre incelendiğinde, ev işlerini genellikle kadınların üstlendiği görülmüştür. Kadınlar en fazla %94,4 ile çocuk bakımı, %85,6 ile çamaşır ve bulaşık yıkama (makineyle bile olsa), %85,4 ile yemek yapma ve evin günlük toplanması ve temizlenmesi işlerini üstlenmektedir. Erkekler en fazla %74,1 ile aylık faturaların ödenmesi, %65,2 ile küçük bakım, onarım, tamir gibi işlerle ilgilenmektedir (TÜİK, 2022).

Türkiye kadınların işgücüne katılım oranının en düşük olduğu ülkelerden biridir (Dünya Bankası ve T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, 2009). Dünya Ekonomik Forumu'nun 2013 Cinsiyet Uçurumu Raporu'na göre Türkiye, ekonomik katılım alt endeksi açısından 136 ülke arasında 120. sıra ile en kötü performans gösteren ülkelerden biridir. Buna göre her 100 kadından sadece 30'u işgücüne katılmaktadır (WEF, 2013: 360). Ayrıca güçlü geleneksel aile içi işbölümü nedeniyle, kadınlar profesyonel olarak çalışsalar dahi, yine de ev içi rollerine öncelik vermeleri beklenmektedir. Dünya Ekonomik Forumu 2023 verilerine göre ise Türkiye 146 ülke arasında 127. sıradadır ve kadınların istihdama katılımı açısından Suudi Arabistan, Nijerya, Ürdün, Sri Lanka gibi ülkelerden daha kötü bir performans göstermektedir (WEF, 2024). Araştırmalar, düşük istihdam oranlarının arkasındaki temel faktörlerin, başta evlilik ve çocuk doğurma olmak üzere kadınların yaşam süreçlerindeki kritik aşamalar olduğunu göstermektedir (Memiş ve Kızılırmak, 2012). Sosyal güvenlik modelleri dikkate alındığında bu tablo daha da kötüleşmektedir. Kadınların düşük istihdam düzeyleri ve yüksek kayıt dışı istihdam oranları nedeniyle emeklilik haklarından ve genel olarak sosyal güvenlikle daha az yararlanmaktadırlar. Çalışan kadınların sadece yüzde 24'ü sağlık sigortasına sahipken, yaşlı kadınlar arasında yaşlılık aylığı oranı sadece yüzde 8'dir. Tüm çalışma hayatları boyunca sigorta primi ödeyen kadınların bile daha düşük emekli maaşı alması muhtemeldir. Tüm bu kalıplar hem evli kadınları hem de bekar kadınları sigortalı kocalarına veya babalarına bağımlı hale getirmektedir. Dolayısıyla aile, Türkiye'de kadınlar için hala birincil sosyal güvenlik ağı olarak işlev görmektedir (Benli; 2008; Çetindamar, Gupta, Karadeniz ve

Eğrican, 2012).

Evlilik ve ebeveynlik Türkiye'de normdur ve bu norm ülke çapında yaygındır. 20 yaş ve üzeri tüm kadınların yaklaşık olarak yüzde 79'u evlidir (TÜİK, 2023). 2013 yılı verilerine bakıldığında ortalama evlenme yaşının kadınlar için 23,6, erkekler için 26,8 olduğu ve ilk evlilik ile ilk doğum arasında geçen süre iki yıldan az olduğu görülmektedir (TÜİK, 2013). Bununla birlikte bundan on yıl sonra 2023 yılında kadınlar için ortalama evlenme yaşı kadınlar için 25,7, erkekler için ise 28,3 olarak hesaplanmıştır (TÜİK, 2023). Hem boşanma ve ayrılık hem de evlilik dışı çocuk sahibi olma, nadir görülen ve sosyal olarak onaylanmayan durumlar olmaya devam etmektedir. Türkiye'de sadece evlilik değil, hanelerdeki cinsiyete dayalı iş bölümü de genel geçer bir olgudur. Türkiye'de 0-5 yaş arası çocukların yüzde 90'ından fazlasının bakımı anneleri tarafından yapılmaktadır (TÜİK, 2022).

Zaman Kullanım Anketi 2006'ya göre, kadınlar ev ve bakım işlerine günde ortalama 5 saatten fazla zaman harcarken, erkekler 1 saatten az zaman ayırmaktadır. Kadınlar işgücü piyasasına katıldıklarında bile, yeniden üretim süreçleri için ayrılan zamanda sadece küçük bir azalma olmaktadır. İşgücüne katılan her iki kadından biri evlendikten, hamilelikten veya doğumdan sonra pozisyonunu koruyamamaktadır (Korkut ve Eslen-Ziya, 2011). Bundan yaklaşık olarak on yıl sonra yayımlanan Zaman Kullanım Araştırması 2014-2015 verilerine göre de bu durumun değişmediği görülmektedir. Anket sonuçlarına göre bakım işlerine ayrılan zaman çalışma durumuna ve cinsiyete göre incelendiğinde; kadınların günde ortalama 3 saat 31 dakika, çalışan erkeklerin ise 46 dakika ayırdığı görülmektedir. Buna göre çalışan kadınlar bakım işine erkeklerden beş kat daha fazla zaman ayırmaktadır (TÜİK, 2015). Tek çocuklu çiftlerde erkeklerin ev içi üretime katılımı artarken, ikinci çocuk veya daha fazla çocuk olması durumunda azalmaktadır. Değişimin arkasında kurumsal ya da siyasi destek olmadığı için toplumsal cinsiyet ilişkilerindeki eşitlikçi dinamikler zayıf kalmaya devam etmektedir. Kadınlar, hem hane içi üretimdeki çalışma saatleri hem de işgücü piyasası açısından çocuk sayılarından önemli ölçüde etkilenmektedir (Memiş ve Kızıllırmak, 2012). Bu eşitsiz ve ayrımcı toplumsal örüntüler, politikalar ve

kanunlar tarafından da desteklenmekte ve yasalaştırılmaktadır (Ecevit, 2012). Örneğin İş Kanunu'na göre, yeni evli bir kadın işçi evlendikten sonraki bir yıl içinde kendi isteğiyle sözleşmesini feshederse kıdem tazminatına hak kazanır (1475 sayılı İş Kanunu, Madde 14 ve 4857: Madde 120).

Bu göstergeler, geleneksel cinsiyete dayalı iş bölümü ve aile yapısının Türkiye'de hala yaygın bir örüntü olduğunu göstermektedir (Öztan, 2013). Toplumsal cinsiyet ilişkilerindeki kimi eşitlikçi dinamik ve olanaklar; sosyal politikaların, yasal çerçevelerin, kurumsal ve politik desteklerin, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik reformların var olmayışı veya yetersiz kalışı; çoğu durumda da var olan toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ve ayrımcılığı destekler nitelikte olması nedeniyle aşınmaktadır. Türkiye'de 1980'lerden itibaren kadınların istihdama ve siyasete katılımına yönelik olarak önceki dönemlere kıyasla daha eşitlikçi eğilimler ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte ana akım siyasette geleneksel aile yapısının ve cinsiyete dayalı iş bölümü ile şekillenen toplumsal rollerin büyük ölçüde sürdürülmesi yönündeki politikalar benimsenmiştir (Öztan, 2014). AKP programı, 1980 sonrası siyasi partilerin yaklaşımıyla kıyaslandığında, kadınlar açısından daha kapsamlı ve ilerici bir yaklaşım benimsemekteydi. Ancak, kapsamlı yaklaşımına rağmen bağlam her zaman aile oldu. AKP programında yer alan 'Kadın' başlıklı madde, kadınların yeniden üretim rollerine vurgu yaparak başlamaktadır: 'Kadınlar sadece nüfusun yarısını oluşturdukları için değil, aynı zamanda sağlıklı bir gelecek neslin yetiştirilmesinde birinci derecede etkili bireyler oldukları için partimizde kadınlara öncelik verilmektedir' (AK Parti Programı).

1989 yılında Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'nun kurulması, 1980 sonrası dönemde muhafazakâr aileciliğe doğru atılan ilk adım olmuştur. İzleyen süreçte kurumun tüm yönetim kadroları milliyetçi-muhafazakâr temsilcilerle doldurulmuştur (Atılğan, 2000: 145-146). Kurum 2000'li yıllara kadar politika açısından işlerlik kazanmamıştır. Ancak 2004 yılında, kurumun statüsü Genel Müdürlük olarak değiştirilmiş, görevleri ve personel yapısı genişletilmiştir. Aile Araştırma Kurumu tarafından 1990 yılından bu yana düzenlenen Aile Şuralarının çalışma komisyonlarına

bakıldığında, 2000'li yıllarda belirli bir sosyal politika yaklaşımına doğru tematik bir kayma olduğu açıkça görülmektedir. Daha önce kadın sorunlarından sorumlu olan devlet bakanlığının lağvedilerek Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) adında yeni bir bakanlığın kurulması, kadın haklarının marjinalleştirilmesinin ve aileciliğin sosyal politikaların merkezine oturtulmasının bir örneğidir (Kandiyoti, 2016).

Aile, günümüz Türkiye'sinde sadece sosyo-ekonomik nedenlerle değil, aynı zamanda ahlaki, manevi ve dini değerler de dahil olmak üzere ideolojik meşruiyet açısından da hayati önem taşımaktadır. Aile aynı zamanda neoliberal muhafazakâr hegemonyanın inşasında önemli bir metafor ve işlevsel bir zemindir. Örneğin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından yayınlanan ve aile dışında kalan bireyleri umutsuz ve kaybolmuş kişiler olarak resmeden kamu spotu '...hepimiz kocaman bir aileyiz' sloganıyla tamamlanarak, ailenin sembolik değerini yansıtmaktadır (bkznz. Öztan, 2013: 179). Benzer şekilde, 'Hep birlikte Türkiye'yiz', 'Hepimiz kocaman bir aileyiz' ve 'Büyük Millet-Büyük Güç' gibi sloganlar içeren siyasi afişler de benzer duyguları yansıtmaktadır. Bu söylemler, geleneksel dini muhafazakâr referanslarının yanı sıra, toplumun duygularını ve empati hislerini harekete geçirmeyi amaçlayan, bazı akademisyenlerin "empati ekonomileri" veya "piyasanın duyguları" olarak tanımladığı bir stratejiyi de içermektedir (Pedwell, 2012; Cleminson, 2012).

Günümüz Türkiye'sinin toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümü ve pronatalizme dayalı besleyici geniş aile vizyonu, idealize edilmiş çekirdek aile imgeleri ve devletin önceki aile planlaması projeleriyle karşıtlık içindedir. Kadınlara sürekli olarak en az üç çocuk yapmaları çağrısında bulunulması, bir yandan merkeziyetçi ve düzenleyici aile planlaması biçimlerine karşı bir tepki, diğer yandan da ekonomiyi ve 'büyük milleti' canlandırmak amacıyla yeni pronatalist nüfus politikalarının başlangıcını işaret eden bir strateji olarak değerlendirilebilir (Öztan, 2013). 2000'lerin Türkiye'sinde, geçmişin merkezi ve düzenleyici nüfus politikalarına ve çekirdek aile idealine karşı geliştirilen 'en az üç çocuk politikası', bir taraftan siyasi meşruiyetin yeniden formülasyonunu sağlamakta; diğer yandan ekonomik büyümeyi büyük bir nüfusla sahip olmakla eşleyen bir anlayışla ve milliyetçi ve dini öğelerle bütünleştirilmiş pronatalist bir nüfus

politikasına işaret etmektedir. Bu dönemdeki aile politikaları, oldukça katı bir biçimde tanımlanmış normatif bir aile tanımına, cinselliğin denetimine ve dini, kültürel ve ahlaki değerlere bağlı olarak şekillendirilmektedir. Devlet eliyle yürütülen çeşitli kampanya ve projeler aracılığıyla, ailelerin sosyal politikaların uygulayıcıları olarak muhafazakâr aileci ideoloji çerçevesinde düzenlenmesine ilişkin adımlar atılmaktadır (Öztan, 2014). Bu bağlamda aile, devletin belirli ideolojik hedeflerini ve politikalarını topluma benimsetme ve uygulama işlevini yerine getiren bir birim olarak işlev görmektedir. Yani aile, devletin sosyal politika hedeflerini hayata geçiren, muhafazakâr ideolojinin yerleşmesini ve muhafazakâr değerlere dayalı bir toplumsal düzenin devamlılığını sağlayan bir araç olarak görülmektedir.

Aileler ve topluluklar, neoliberal politikaların nüfuz ettiği aracı mekanizmalar ve toplumsal alanlar olarak değerlendirilir. Dolayısıyla aile, aynı zamanda sosyal politikaların uygulanması için işlevsel bir alan olarak önem kazanır. Neoliberal yeniden dağıtım stratejileri aile, topluluk ve piyasa üzerine kurulmuştur. Bu perspektifte aile, sadece ideolojik bir temel olarak değil, aynı zamanda refah yönetişimi için işlevsel bir birim olarak da hizmet etmektedir. Kadınlar, özellikle anneler, devletin veya toplum müdahalesinin temel demografik odağıdır. Ailecilik, sözleşmeye dayalı ilişkilerin ve kendi kendine yardım ideolojisinin vatandaşların gündelik yaşamlarına nüfuz etmesini kolaylaştırır. Bu nedenle aile, hayır kurumları ve sivil toplum örgütleri gibi diğer aracı mekanizmalarla birlikte, yoksulluğun azaltılmasından sosyal yardıma kadar refah programlarının yeni aracı haline gelmiştir (Öztan, 2013).

Aileye yapılan güçlü vurgu, kadınların yaşlı ve/veya çocuk bakımı konusundaki ailevi sorumluluklarını daha da artıran sosyal güvenlik sisteminin son dönemdeki neoliberal yeniden yapılandırılmasıyla yakından ilişkilidir (Coşar ve Yeğenoğlu, 2009, 2012). Neoliberalizm, dini temelli dayanışma kavramları ve aileciliğin bir sentezinden oluşan Türkiye'deki sosyal güvenlik sisteminin sınırlı kapsamı, aileyi sosyal güvenliğin ana sağlayıcısı olarak tanımlamaktadır. Bu sistem içerisinde kadınlar hane halkının bakımını üstlenmesi ve 'ailesel güvenlik sisteminin' devamlılığını sağlaması gereken

birincil figürler olarak konumlandırılmaktadır. Mevcut sosyal güvenlik sisteminin temelinde yatan toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliklerin, kadınların eş ve anne rollerinin söylemsel olarak yeniden üretilmesiyle birlikte, kadınları Türkiye'deki ataerkilliğin kamusal ve özel alanlardaki tezahürleri karşısında daha da savunmasız hale getirmektedir (Cindoğlu ve Ünal, 2017). Bu anlamda, aile üzerindeki güçlü vurgu günümüz Türkiye'sinde muhafazakâr değer ve yaşam tarzlarını sürdürmek için ideolojik bir araç olmanın yanında; ekonominin neoliberal yeniden yapılandırılmasının yıkıcı etkilerini hafifletmek için de önemli bir rol oynamaktadır. Buna göre sosyal bakım masrafları devletten aile kaynaklarına kaydırılmaktadır (Yazıcı, 2012). Bu bağlamda aileye yapılan aşırı vurgu, esasen yaşlıların, engellilerin ve çocukların evde bakımını teşvik eden sosyal politikaların bir yansımasıdır (Yazıcı, 2012).

Aile birliğine kutsallık atfeden söylem ve politikalar, vatandaşlar arasında aile idealinin ahlaki ve siyasi önemine ilişkin güçlü bir bağlılık uyandırmaya çalışan muhafazakâr bir aile siyasetine dayanmaktadır. Günümüz Türkiye'sinin pronatalist politikalarına belirli bir etnisite, cinsel yönelim ve yaşam tarzı anlayışı eşlik etmektedir. Buna göre heteroseksüel, Türk, muhafazakâr yaşam tarzına sahip evli çiftlerin yeniden üretimi teşvik edilirken, diğer etnik kökenler, cinsel yönelimler ve birlikte yaşama pratikleri dışarıda bırakılmaktadır (Baba, 2011; Erten, 2015). Pronatalist söylemdeki aile fikri toplumsal ve siyasal tahayyülde düzenleyici bir ilke olarak kullanılmanın yanında, paternalist aile mantığını siyasal alana uygulayan güçlü bir siyasal metafor olarak da işlev görmektedir. Bu da vatandaşların aile üyeleri, siyasetçilerin de hane reisleri olarak görüldüğü erken dönem Türk Cumhuriyet aile destanıyla büyük bir benzerlik göstermektedir. Bu da hanenin ataerkil karakterinin siyasi alanda yeniden üretilmesiyle sonuçlanmaktadır (Cindoğlu ve Ünal, 2017).

Kandiyoti'nin (2016) değerlendirmesine göre günümüz Türkiye'sinde toplumsal cinsiyet normlarını denetleme ve muhafazakâr aile değerlerini uygulama üzerine kurulu ideolojinin çerçevesini üç önemli alan oluşturmaktadır. Bu sistem ilk olarak, toplumsal cinsiyeti bir farklılık işareti olarak ayrıcalıklı kılan, otantik olarak milli bir

'biz' ile 'anti-milli' bir 'onları' karşı karşıya getiren bir popülizm; ikinci olarak, neoliberal refah ve istihdam politikaları ile neo-muhafazakâr ailecilik arasındaki uyumlanma ve gündelik siyasi söylem ve pratikte şiddetin normalleştirilmesi üzerine kuruludur. Günümüz Türkiye'sindeki yaygın siyasi söylem, iradesi siyasi lider tarafından temsil edilen ve tercihen liberal demokrasilerin denge ve denetleme mekanizmalarından muaf olan 'halk' ile ya ulusal 'mazlum'u ezen ya da potansiyel olarak hain unsurlar olarak sunulan grup ve tabakaları karşı karşıya getiren bir popülizme dayanmaktadır (Kandiyoti, 2016). Bu ötekileştirme ve dışlama temel olarak dindar/seküler ikilemine dayanmakla birlikte (Kandiyoti, 2012), farklı dini ve etnik azınlıkları, muhalifleri, cinsel azınlıkları veya toplumsal cinsiyet normlarına uymayan kadınları içerebilmektedir. Toplumsal cinsiyet normları ve özellikle kadınların davranışları ve edebi, 'biz' ile potansiyel olarak hain ve ahlaksız olarak görülen tüm siyasi muhalifler ve azınlıklardan oluşan 'onlar' arasındaki sınırların belirlenmesinde kilit bir rol oynamaktadır (Kandiyoti, 2016).

Çok sayıda araştırmacı refah ve istihdam rejimlerindeki neoliberal dönüşümlerle birlikte, kadınların doğal bakım sağlayıcıları olarak algılanmasıyla paralel olarak aile içerisinde tanımlanmasına ve bağımlı statüsünün pekiştirilmesine işaret etmektedir (Kılıç 2008; Buğra ve Yakut-Çakar 2010; Yazıcı 2012; Dedeoğlu 2012; Acar ve Altunok 2013). Devletin sosyal koruma sorumluluğunu azaltmaya yönelik neoliberal hedef, 'aileyi güçlendirmeye' yönelik söylemsel bir kayma ile eş zamanlı olarak gelişmektedir (Yazıcı, 2012). 'Güçlü aile' söyleminin sık sık dile getirilmesiyle, çocukların, engellilerin ve yaşlıların sosyal korumasının en iyi aracı olarak üç kuşaklı geniş aile teşvik edilmektedir. 'Güçlü aile' söylemine genellikle 'Batı'daki zayıf aile bağlarından farklı olduğu vurgusu eşlik etmektedir. Neoliberal refah politikalarının uygulanması, neoliberalizmin ideolojik merkezi olan 'Batı'yı kınayan muhafazakâr bir söylemle eşzamanlı olarak üretilmesi dikkate değer bir paradoks oluşturmaktadır. Bu söylem olasılıkla, 'güçlü Türk ailesi'nin tahayyül edilen ve kötülen 'öteki'sine karşı bir folyo görevi görmektedir. Bu esnada, zaten kırılgan durumda olan ailelerin yardım talepleri, devletin sosyal koruma rolünün azalması nedeniyle daha da zayıflamaktadır (Kandiyoti, 2016).

Refah reformu ve doğum yanlısı biyopolitikanın çeşitli etkileri ile istihdam eğilimleri ve politikaları arasında güçlü bir bağ bulunmaktadır. Kadın işgücünün büyük bölümünün düşük vasıflı olması bir yana, vasıfsız ve sendikasız erkek işçi arzının fazla olması nedeniyle işverenler kadın işçi istihdam etmeye istekli değildir. Bu isteksizlikte kadınlara verilen uzun süreli doğum izninin yükünü paylaşmak istememeleri de etkili olmaktadır. Rekabet üzerine kurulu güncel piyasa gerçekliğinde, çalışma koşulları kadınların iş ve aile yaşamını uzlaştırmasını neredeyse imkânsız hale getirmektedir. Ek olarak özel sektörde ve kamuda okul öncesi eğitim ve çocuk bakım hizmetlerinin sunulması konusunda açık bir direnç bulunmaktadır. Dolayısıyla, kadınların ev içerisinde ücretsiz çalışan rolü hem işgücü piyasası eğilimleri hem de refah politikaları tarafından pekiştirilmektedir (Buğra ve Yakut-Çakar, 2010).

Günümüz Türkiye'sinin ailecilik ideolojisi, heteronormatif ataerkil aile kavramına, biyolojik determinizme ve cinselliğin disipline edilmesine dayanmaktadır. Cinsellik, üreme ve toplumsal cinsiyet söylemleri, siyasi gücün pekiştirilmesi ve artan otoriter eğilimlerle örtüşmektedir. Siyasi temsilciler tarafından ifade edilen homofobik, cinsiyetçi ve anti-feminist söylemler (bkznz. Öztan, 2013: 182), cinselliğin ve özellikle de kadın bedeninin disipline edilmesine yönelik bir dizi girişimin, mevzuatın ve projenin habercisi niteliğindedir. Günümüz aileciliği, yakın Türkiye tarihinde örneği olmayan güçlü bir doğum yanlısı politikanın teşvik edilmesi, üreme haklarına yönelik doğrudan saldırılar, evliliklerin ve hatta erken evliliklerin teşvik edilmesi, boşanmayı zorlaştıracak yeni yasaların çıkarılması ve aile politikasının hem ideolojik hem de kurumsal olarak dini bir çerçevede şekillendirilmesi gibi çeşitli düzeylerde ve birçok yolla teşvik edilmekte ve desteklenmektedir (Güneş-Ayata ve Doğangün, 2017).

2.1.2. Güvenlik Paradigması Çerçevesinde Toplumsal Cinsiyet Politikaları

Eleştirel güvenlik çalışmalarının post-pozitivist yaklaşımları devlet merkezli ve militarist güvenlik anlayışına meydan okuyarak, güvenliği nesnel bir olgudan ziyade geniş ve sosyal olarak inşa edilmiş bir olgu olarak incelemektedir. Kamusal bir tartışmanın veya politik bir olgunun güvenlileştirilmesi, söz konusu meseleyi

varoluşsal bir tehdit olarak sunarak ve siyasi prosedürün normal sınırlarının ötesinde acil önlemler alınarak siyaseti yerleşik kuralların ötesine taşıyan aşırı ve stratejik bir siyasallaştırma biçimini ifade eder. Güvenlikleştirme süreçleri, tehlike kaynağı olarak işaret edilen 'tehdidin' ve ciddi tehditler karşısında varoluşsal önem atfedilen ulus, kültür, aile gibi 'referans nesnelerinin' söylemsel olarak yeniden üretilmesini gerektirir. Bu süreçler aynı zamanda belirli bir siyasi meselenin bir güvenlik sorununa dönüştürüldüğü söylemsel şartları belirleyen aktörleri ve ikna edilmesi gereken hedef kitleyi de tanımlar. Güvenlikleştirmenin söylemsel siyaseti, belirli bir olayın veya gelişmenin, koruma altına alınması gereken değerleri veya varlıkları tehdit ettiği iddiasını hedef kitleye kabul ettirmeye çalışır. Böylece, acil ve olağanüstü siyasi müdahalelerin gerekli olduğunun toplum nezdinde meşrulaştırılması amaçlanır. Güvenlikleştirme teorisinde, söz konusu tehdidin gerçek mi yoksa hayali mi olduğunu tanımlamaya odaklanılmamaktadır. Daha ziyade güvenlik sorunlarını belirleyen ve bunları ele almak için acil eylemde bulunan belirli siyasi eylemler için belirli gerekçelendirme ve normalleştirme biçimlerini ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır (Buzan, Weaver ve De Wilde 1998; Balzacq 2000, 2011).

İlliberal popülizmin son dönemdeki yükselişinin de gösterdiği gibi, sağ popülist siyaset ve güvenlikleştirme mantığı ayrılmaz bir şekilde ilişkilidir ve karşılıklı olarak kurucu bir ideolojik çerçeve ortaya koymaktadır (Graff ve Korolczuk 2022; Grzebalska ve Petö 2018). Wojczewski'ye göre (2020: 7), popülist güvenlikleştirmenin üç ana unsuru bulunmaktadır. Bunlar: dramatizasyon ve korku tellallığı, güvenlik sorununun tek nedeni olarak belirli bir aktörü ve kolektif kurban olarak 'halkı' belirleyerek basitleştirme ve günah keçisi ilan etme ve normal siyasetin askıya alınmasını ve popülist aktörün halkı güvence altına alabilecek tek kişi olarak onaylanmasını gerektiren bir olağanüstü halin yayılmasıdır.

2013 sonrası dönemde kısıtlayıcı yasa ve yönetmelikler, karalama kampanyaları ve feminist aktivizmin ve LGBTİ+ aktivizminin kriminalize edilmesi yoluyla feminist hareketler ve LGBTİ+ hareketi güvenlikleştirilip marjinalleştirilmiştir. Ayrıca hükümete yakın sivil toplum örgütleri rejimin hedefleriyle uyumlu bir şekilde faaliyet

göstermeleri koşuluyla desteklenmiştir (Kütük-Kuriş, 2022). Ayrıca, 2016'daki başarısız darbe girişimi sonrasında güvenlikleştirme perspektifleri önemli bir zemin kazanmıştır (Coşar ve Özcan, 2021). Bu dönemde popülist eylem ve söylemler, siyaseti giderek 'iyi' ve 'kötü' arasında bir mücadeleye dönüştürmüş ve siyasal iktidarı tehdit altındaki halkı savunan tek meşru siyasal aktör olarak göstermiştir (Aydın-Düzgit ve Balta 2018; Elçi 2019). Bu kriz yüklü siyasal söylem, korku siyasetini kullanmakta ve doğası gereği siyasal meseleleri ulusal aidiyete yönelik varoluşsal tehditlere dönüştürerek güvenlikleştirmektedir (Yılmaz, Demir ve Morieson, 2021; Wodak 2015a).

15 Temmuz 2016 darbe girişiminin ardından iki yıl süren bir olağanüstü hâl ilan edilmiş ve bu süreçte devlet kurumları, akademi, medya ve sivil toplumdaki muhalif aktörlere yönelik kanun hükmünde kararnamele büyük bir tasfiye gerçekleştirilmiştir (Kıvılcım 2018). Güvenlikçi paradigmanın güçlenmesiyle birlikte sivil toplum aktivistleri ve insan hakları savunucuları üzerindeki baskılar artmış, Barış Bildirisi'ni imzalayan yüzlerce akademisyen üniversitelerden tasfiye edilmiş (Başer, Akgönül ve Öztürk, 2020) ve Kürt meselesinin aşırı derecede güvenlikleştirilmesi sonucunda birçok Kürt siyasetçi dava edilmiş veya tutuklanmıştır. Bu süreçte popülist çerçeveler yeniden üretilip pekiştirilerek, 'laik elit düzene' karşı 'milli irade' ile şekillenen 'biz' ve 'onlar' antagonizması yeni anlamlar eklenerek ve genişletilerek güçlenmiştir. Sonuç olarak 2016 ve sonrasındaki süreçte sivil toplum aktivizmi, akademik özgürlük ve ifade özgürlüğü alanları önemli ölçüde daralmış ve Türkiye'deki demokratik gerileme hızlanmıştır (Unal, 2023: 5).

Toplumsal cinsiyet politikaları, popülist güvenlikleştirme mantığının yükselişinde önemli bir rol oynamaktadır. İlgili literatürün işaret ettiği gibi (Graff ve Korolzcuk, 2022; Grzebalska ve Petö, 2018; Kuhar ve Paternotte, 2017) toplumsal cinsiyet karşıtlığı güvenlikçilik ve sağ popülizm arasında ideolojik, söylemsel ve stratejik düzeylerde organik bir bağ bulunmaktadır. Bu simbiyotik ilişkinin bir boyutu, toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesini ve politikalarını heteroseksüel ailenin normatif düzenine ve otantik kültürel değerlere bir saldırı olarak çerçeveleyen ve sağ

popülist aktörlerin toplumdaki antagonistik bölünmeleri pekiştirmesini sağlayan güvenlikleştirme perspektifine dayanmaktadır. Güvenlikçi mantığın Türkiye’de yaygınlaşmasıyla birlikte aile, kültür ve ulus etrafında toplumsal cinsiyete dayalı bir ahlaki paniğin yükselmekte olduğunu izlemek mümkündür (Unal, 2023).

Demokratik gerilemenin yaşandığı bir ortamda, illiberal siyasi aktörler toplumsal cinsiyet politikasını siyasi rejimin ideolojik temellerini bir araya getirmek ve çok çeşitli aktörleri harekete geçirmek için 'sembolik bir yapıştırıcı' olarak kullanabilir (Kováts ve Pöim 2015), bunu politik bir yöntem olarak etkinleştirebilir ve eylemlerini meşrulaştırmak için toplumsal cinsiyete dayalı söylemsel araçlar kullanabilirler (Dietze ve Roth, 2020; Graff, Kapur ve Walters, 2019; Graff ve Korolczuk 2022; Grzebalska ve Petö, 2018). Bu strateji politika düzeyinde toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının doğrudan ortadan kaldırılmasına ya da daha iyi ihtimalle uygulamanın ve hesap verebilirliğin erozyona uğramasına yol açmaktadır (Roggeband ve Krizsán 2018).

Türkiye bağlamında, anaakım siyasetin son dönemindeki söylemlerinde, siyasi strateji ve uygulamalarda toplumsal cinsiyet karşıtı müdahalelerin ve ve politika tepkilerinin şu biçimleri tespit edilmiştir: (i) toplumsal cinsiyete duyarlı politikaların tasfiyesi, (ii) halen yürürlükte olan politikaların itibarsızlaştırılması ve iptal edilmeleri için zemin hazırlanması, (iii) yeni eşitlik karşıtı politika çerçeveleri için kampanya yürütülmesi, (iv) kadınların bakım emeğine ve ev kadınlığına öncelik veren aileci sosyal politikalar, (v) feminist harekete ve LGBTİ+ hareketine yönelik baskılar ve hükümet destekli kadın örgütlerinin kurulması, (vi) toplumsal cinsiyet çalışmaları alanını bastırılması ve 'toplumsal cinsiyet ideolojisine' karşı alternatif bilgi üretmek için cinsiyete göre ayrıştırılmış yükseköğretim kurumları ve aile araştırma merkezleri kurma planları ve (vii) LGBTİ+ haklarına karşı anayasal engeller getirmeye yönelik yasal girişimler (Akkan 2018; Arat 2022; Cindoğlu ve Ünal 2017; Çelebi 2022; Eslen-Ziya 2020; Hülügü 2021; Unal 2021).

Toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının bu şekilde parçalanmasının ideolojik çerçevesinin bir yönü, ‘fitrat’ fikrinden türetilen ve insanların biyolojik ve ilahi olarak

emredilmiş doğasına atıfta bulunan cinsiyet tamamlayıcılığı ilkesine dayanmaktadır (Diner 2018; Eslen-Ziya 2020). Bu dindar-muhafazakâr modelde, toplumsal cinsiyet rolleri, kadın ve erkeklerin 'doğal' cinsel farklılıklarını dikkate alacak şekilde yeniden tasarlanmaktadır. Buna göre kadınların temel toplumsal rolleri annelik ve bakım faaliyetlerinde konumlandırılmaktadır (Akkan, 2018). Bu modelin savunucuları toplumsal cinsiyet kavramının doğal cinsiyet düzenini baltaladığını öne sürerek, toplumsal cinsiyete ilişkin sorunları ele almak için alternatif kavramlar, paradigmlar ve yöntemler inşa etmek üzere anti-feminist perspektifler kullanmaktadır (Unal, 2023).

Son on yılda Türkiye’de, cinsiyet tamamlayıcılığı modeli 'Batılı' toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesine alternatif, ‘yerli, milli ve kültürel olarak özgün’ bir politika vizyonu olarak hayata geçirilmiş ve dini referanslar üzerinden anneliği ve kadınların bakım sorumluluklarını yücelten toplumsal cinsiyet politikalarının ana işleyiş biçimi olarak işlevselleştirilmiştir (Akkan 2018; Adak 2021; Korkman 2016). Diğer taraftan, feminist hareket ve LGBTİ+ kimlikler bu gerileme bağlamında giderek daha fazla siyasallaştırılmıştır (Savcı, 2020). LGBTİ+ kimlikler Batılı yaşam tarzlarının sembolleri ve ‘yerli, milli ve otantik kültürel’ değerlere karşıt olarak çerçevelendirilmeye devam edilmiş; söylemsel ve politik olarak marjinalleştirilmiş ve mücrimleştirilmiştir (Özbay ve Öktem, 2021). Toplumsal cinsiyet konusunun artan bir biçimde güvenlikleştirme mantığı bağlamında ele alınması, toplumsal cinsiyet rejiminin yeniden şekillendirilmesinde yeni bir konjonktüre işaret etmektedir. Bu konjonktür, toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik politikaların kaldırılması, yeniden çerçevelendirilmesi ve uygulama düzenlemelerinin geçersizleştirilmesini içeren çarpıcı bir politika gerilemesi ile şekillenmektedir. (Roggeband ve Krizsán, 2021).

2.2. Türkiye’de İlliberal Popülizm ve Toplumsal Cinsiyet Karşıtlığının Yükselişi

Türkiye örneğinde 2019 yılına dek Avrupa’dakine benzer toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin yükselişine tanık olunmamıştır. Türkiye’de AB yönelimli hükümet politikalarını eleştiren toplumsal cinsiyet karşıtı bir halk hareketi yerine, sert toplumsal

cinsiyet karşıtı politikalara sahip tamamen gelişmiş bir illiberal rejim görülmektedir. Tam gelişmiş bir illiberal rejim olarak Türkiye, illiberal polipor devlete ve onun cinsiyetçi yönlerine çok benzer özellikler göstermektedir. Yeni rejimin üç karakteristik özelliği olan sivil toplumun güvenlikleştirilmesi, ailecilik ve polipor devlet mantığı bunu göstermektedir. Yeni Türkiye rejiminin, Avrupa liberal demokrasisinin yaşamsal kaynakları ve kurumlarından beslenen bir tür polipor devlet olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği, Türkiye'nin hiçbir zaman bu birliğin doğrudan bir parçası olmadığı gerçeği göz önüne alındığında, net değildir. Yine de son 30 yılda Türkiye'deki sivil toplum ve siyasetin liberal demokrasi yönünde ve AB'ye katılım sürecine uygun olarak belli ölçüde dönüştüğü iddia edilebilir. Dolayısıyla, insan hakları dilini ve altyapısını kendine mal etmek, paralel bir sivil toplum inşa etmek ve demokratik prosedürleri yönetici elitlere ve müttefiklerine hizmet etmek için kötüye kullanmak gibi birçok çarpıcı benzerlikler görülmektedir (Özkazanç, 2020).

2019'dan bu yana Türkiye'de, siyasi rejimin krizinin giderek derinleşen belirtilerine ek olarak, toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin artmasıyla karakterize olan yeni bir döneme girilmiştir (Özkazanç, 2024). Bu dönemin belirleyici özelliklerinden biri, küresel ve yerel dinamiklerin bir araya gelerek toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin güçlenmesine zemin hazırlamasıdır. Dünya'da olduğu gibi Türkiye'de de toplumsal cinsiyet karşıtlığının yükselişi, 2008 küresel ekonomik krizi ve neoliberalizmin ve liberal demokrasilerin derin kriziyle ilişkilendirilebilir. 2013 yılında gerçekleşen bir kitlesel demokratik protesto hareketi olan Gezi hareketinin (bkznz. Gambetti, 2014) sönümlenmesinin ardından otoriterleşme süreci hız kazanmış, feminist ve LGBTİ+ hareketlerine yönelik baskılar artmış ve aşırı sağ popülizm siyasette giderek daha fazla hâkim olmaya başlamıştır. Türkiye'de toplumsal cinsiyet karşıtı hareketin ortaya çıkışını küresel bir perspektiften anlamak için önemli bir bağlam, uzun bir mücadele geçmişi ve kazanımlarıyla güçlü bir küresel kadın hareketinin ve LGBTİ hareketlerinin varlığıdır. Toplumsal cinsiyet karşıtı hareket, ilerici hareketlerin kazanımlarına ve iddialarına karşı bir tepkiyi temsil etmekle birlikte, daha geniş ve daha karmaşık bir otoriter popülizm söylemine ve liberal demokrasi ve neoliberalizme meydan okuyan yeni bir illiberal yönetim tarzının gelişimine işaret etmektedir

(Özkazanç, 2024).

Türkiye’de feminist hareket 2013-2015 yıllarındaki otoriter dönüşün beraberinde getirdiği, artan baskı ve kontrol altına alma girişimlerine rağmen ivme kazanmış ve canlılığını sürdürmüştür. Olağanüstü halin hüküm sürdüğü 2016-2018 yıllarında dahi kadın hareketi radikal bir duruş sergileyerek, toplumsal cinsiyet politikalarındaki geri gidişe karşı direnç göstermiş ve önemli başarılar elde etmiştir. Ayrıca 2015’ten bu yana yoğun bir baskıya ve nefret kampanyalarına maruz kalan LGBTİ+ hareketi görünürlüğünü ve siyasi faaliyetlerini sürdürmüş; LGBTİ+ haklarının daha geniş bir kamuoyunda yaygınlaşması ve kabul görmesi engellenememiştir. Bunun yanında Türkiye’de gençlerin ve kadınların özerklik arzularını tersine çevirmeye yönelik girişimler, pronatalist ve aileci söylem ve politikalar etkisini gösterememiştir (Özkazanç, 2024). Zira mevcut demografik veriler evlilik yaşının hızla yükseldiğini, geniş aileden oluşan hane halklarının oranının azaldığını, aralarında eş, çekirdek aile modelinin dışında birlikte yaşam modellerinin arttığı, tek kişilik hane halklarının arttığı, nüfus artış hızının düştüğü ve bir demografik gerileme olgusuyla karşı karşıya olduğu görülmektedir (TÜİK, 2023).

Özkazanç (2020)’nin gözlemine göre illiberal polipor devletin cinsiyetçi doğasına ilişkin çarpıcı benzerliklere rağmen, toplumsal cinsiyet politikalarının Türkiye’nin daha geniş siyasi manzarasına ilişkin rolü ve belirginliği Avrupa örneklerinden oldukça farklı görünmektedir. Türkiye deneyimi açısından bakıldığında, toplumsal cinsiyetin sembolik bir yapıştırıcı olarak kavranması oldukça tartışmalı görünmektedir. Bunun iki temel nedeni bulunmaktadır. Özkazanç’a göre bu nedenlerden ilki, toplumsal cinsiyet karşıtlığının köktendinciler ve dindar olmayan popülist sağcı aktörleri birleştiren tutarlı bir ideolojik yapı olarak işlev gördüğünün gözlemlenmemesidir. Bu bağlamda Türkiye’de toplumsal cinsiyet politikası sağ popülistlerin hegemonik bir blok oluşturma girişiminin en güçlü yönü değil; Aşıl’ın topuğu, en zayıf, en kırılgan noktasıdır. Türkiye’de aşırı milliyetçiler ile İslami güçlerden oluşan sağ güçler koalisyonunun birleştirici unsurlarının insan hakları söyleminin keskin bir şekilde kınanmasıyla birlikte, sömürgecilik karşıtı bir söylemle çerçevelenmiş bir İslam-

Türkçülük ideolojisi olduğu söylenebilir. Ancak, birleştirici çimentonun esasen devletçi ve milliyetçi duygulardan oluştuğunu ve toplumsal cinsiyet sorununun ön planda olmadığını görülmektedir. Toplumsal cinsiyet, özellikle Polonya örneğinde olduğu gibi, diğer önemli etnik ve dini işaretlerin yokluğunda stratejik bir kimlik işareti haline geldiği Orta Avrupa'da sembolik bir yapıştırıcı görevi görebilir (Grzebalska, 2015). Ancak etnik ve dini bölünmeler gibi köklü kimlik belirteçlerinin her zaman siyasi çatışmaların merkezinde yer aldığı Türkiye'de durum daha farklı gözükmemektedir (Özkazanç, 2020).

Özkazanç'ın (2020) analizini yaptığı tarihten bu yana ortaya çıkan bir dizi gelişme, toplumsal cinsiyetin yalnızca ırk ayrımını ve dindar/seküler ikiliğini aşan bir şekilde, aşırı sağ, ulusalcı/sol popülist ve aşırı sağcı Kürt aktörleri stratejik olarak bir araya getiren bir sembolik yapıştırıcı olarak işlev gördüğünü göstermektedir. Örneğin, 18 Eylül 2022 ve 17 Eylül 2023 tarihlerinde İstanbul Saraçhane Parkı'nda gerçekleşen Büyük Aile Yürüyüşleri'nde (bkz. Erol, 2023) aşırı muhafazakâr ve aileci sivil toplum örgütleri ile Vatan Partisi ve onunla ilişkili Cumhuriyet Kadınları Derneği arasındaki ittifak dikkat çekicidir. Söz konusu parti, onunla ilişkili dernek ve Ulusal Kanal, Aydınlık gibi medya organları, toplumsal cinsiyet karşıtı retoriği benimsemekte ve aşırı sağ unsurlarla benzer söylemler kullanarak toplumsal cinsiyet eşitliği ve LGBTİ+ haklarına karşı bir duruş sergilemektedir. Bu bağlamda, Vatan Partisi ve onunla ilişkili Cumhuriyet Kadınları Derneği'nin (bkz. Kaos GL, 2023), genellikle sömürgecilik karşıtı bir perspektiften hareket ederek büyük ölçüde aşırı sağcılardan oluşan toplumsal cinsiyet karşıtı koalisyonu eklemlenmektedir. Aynı zamanda Hüda-Par örneğinde çok benzer referanslarla yüklü bir toplumsal cinsiyet karşıtı retoriğin benimsendiği ve bu retoriğin kendi tabanını mobilize etme ve kendini Kürtleri temsil etme iddiasında olan diğer siyasi partilerle ayrıştıran bir siyasi araç olarak kullanıldığı gözlenmektedir (bkz. İLKHA, 2023; Bismil Haber, 2023) Bu gelişmeler dikkate alındığında, toplumsal cinsiyet karşıtlığının dindar-seküler ikiliğini, hatta ırk ayrımını aşan güçlü bir çimento işlevi gördüğü ve giderek artan bir hızla yükselen bir sembolik aygıt haline geldiği söylenebilir.

Özkazanç (2020) toplumsal cinsiyet şiddetinin erkeklik sorunu ile olan ilişkisine dikkatimiz çekmekte ve toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin ya da illiberal rejimlerin aileci duruşuna çok fazla vurgu yapmanın, erkeklik krizi sorununun aciliyetini ve özerkliğini gözden kaçırma riskini barındırdığını belirtmektedir. Benzer şekilde Korolczuk ve Graff (2018) de, doğal toplumsal cinsiyet rollerinin istikrarsızlaştığı iddiası etrafındaki ahlaki paniklerin, nüfusun azalmasına ilişkin kaygılar ve ataerkilliğin ve erkek iktidarının sonuna dair korkularla ilişkilendirdiği gözleminde bulunmaktadır. Bu olgu genellikle "erkeklik krizi" olarak adlandırılmaktadır. Türkiye örneği erkeklik, hiper maskülenlik ve erkeklik krizi toplumsal cinsiyet karşıtı politikaların önemli bir yönü olarak ele alınmasına duyulan acil ihtiyacı ortaya koymaktadır. "Erkeklik krizi" ile kastedilen, kadınlar ve LGBTİ+lar güçlendikçe, ataerkil erkeklik bağı veya erkek kardeşlik ittifakı üzerine kurulu liberal demokratik sistem (Pateman, 1993) neoliberalizm tarafından zayıflatıldıkça, toplumsal cinsiyete dayalı güç ilişkilerinin sarsılmasına yönelik yeni eril hoşnutsuzluk biçimleri ve tepkilerdir (Horrocks, 1994). Hiper erkeklik özellikleri içeren veya onun somutlaşmış hali olan bir siyasi rejim ataerkil ailenin çözülmesi bağlamında anlaşılabilir. Burada görülen hukuk devletinin çözülüşü ve çöküşü ve bunu takip eden ataerkil iktidar krizinin ortasında "geleneksel" veya "ataerkil ailenin" çöküşüdür. Ortaya çıkan patoloji, kadınların ve LGBTİ+ların kamusal görünürlüğüne ve insan haklarına karşı ağır cinsiyetçilik, heteroseksizm ve büyük ölçüde kadın düşmanlığı içeren aşırı sağcı erkek üstünlükçü bir tepkidir (Özkazanç, 2020).

2019 yılının başlarında, Türkiye’de Avrupa tarzında bir toplumsal cinsiyet karşıtı hareketin tohumlarının atılmakta olduğu gözlenmiştir. Bu hareket hükümete karşı daha radikal bir İslamcı tepkiyi yansıtmakta ve çoğunlukla çocuk velayeti, boşanma nafakası ve kadınları şiddete karşı koruyan yasa gibi aile hukukuna ilişkin bazı kritik toplumsal cinsiyet konularının siyasallaştırılmasına dayanmaktadır. Bu yeni söylemle birlikte toplumsal cinsiyet meselesine ilişkin artan eril tepkilerin İslami bir projeye sıkı sıkıya bağlama ve şu anda başarısız olan boşanmış babalar hareketi örneğinde görüldüğü gibi toplum tabanındaki sağcı güçlerin geniş bir koalisyonunu sağlama girişimleri ortaya çıkmıştır. Ayrıca bazı aşırı muhafazakâr gazeteci ve yazarların

"toplumsal cinsiyet eşitliği" gündemini hedef alarak "toplumsal cinsiyet" teriminin kullanılmasını kınamaya başladıkları görülmüştür (bnz. Arseven, 2019). Yeni ortaya çıkan söylem toplumsal cinsiyet kavramını İstanbul Sözleşmesi'nin arkasında gizlenen, cinsiyetlerin doğal düzenini yok etmeyi amaçlayan ve "sapkınlığı" teşvik eden Truva atı olarak mahkûm etmektedir. İzlemenin yapıldığı 2019 yılının ilk haftalarında "Toplumsal cinsiyet kabilesinin aptalları" üzerine bir yazı yazan ve toplumsal cinsiyet çalışmalarını bilim dışı ve ideolojik olarak kınayan bir köşe yazarı tarafından tetiklenen ve aşırı sağcı gazeteler tarafından yürütülen toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik yeni bir saldırı dalgası başlatılmıştır (bknz. Yıldırım, 2019). Bu yazı bir gazetede türünün ilk örneğidir ve Avrupa'daki tartışmalardan doğrudan ödünç alınmış gibi görünmektedir (Özkazanç, 2020).

Türkiye'de toplumsal cinsiyet karşıtı bir hareketlenmenin gelişmekte olduğunu gösteren bir başka önemli gelişme de eğitim alanında gerçekleşmiştir. 2014-2016 yılları arasında Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından Avrupa Birliği desteğiyle okullarda uygulanan Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Geliştirilmesi Projesi (ETCEP) 2016 yılında sona ermişti. Ancak, 28 Aralık 2018 tarihinde, Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk okullarda toplumsal cinsiyet eşitliğini temel alan projelerin yaygınlaştırılacağını açıklamıştır. Bu açıklamayı takiben, muhafazakâr medya organları, köşe yazarları, üniversite mensupları ve çeşitli dernekler, aşırı sağcı çevrimiçi platformlar ve medya organlarında, toplumsal cinsiyet eşitliği kavramını hedef alan ve Millî Eğitim Bakanlığı'ndan bu projelerin kaldırılmasını taleplerini içeren yazılar kaleme almışlardır. Bu konu etrafında yürütülen tartışmalar büyüyerek kamuoyunda geniş yankı bulmuştur. Bu tartışmaların ardından, Yükseköğretim Kurulu'nun (YÖK) da "toplumsal cinsiyet eşitliği tutum belgesi" ve üniversitelerde bu eşitliği geliştirmeye yönelik uygulamaları medyanın gündemine oturmuştur. Tepkilerin merkezinde, ETCEP'in "aileyi yok edeceği", öğrencileri/çocukları "cinsiyetsizleştireceği", "Batı kaynaklı bir proje" olduğu ve "değerlerimize yönelik bilinçli bir saldırı" olduğu gibi iddialar yer almıştır. Bu iddialar, köşe yazılarında, haberlerde ve sosyal medyada sıkça dile getirilmiş ve geniş bir kitle tarafından paylaşılmıştır. Bu baskılar sonucunda Millî Eğitim Bakanlığı, toplumsal cinsiyet

eşitliğine yönelik "yeni bir proje olmadığını" açıklamak zorunda kalmış ve 2019/2020 Eğitim-Öğretim Yılı Hedef Listesi'nden Toplumsal Cinsiyet Eşitliği dersini çıkarmıştır (Kocabay-Şener vd., 2022).

Millî Eğitim Bakanlığı'ndaki bu gelişmelerin ardından, bir diğer önemli adım Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından atılmıştır. YÖK, 8 Mart 2016'da yayımladığı Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tutum Belgesi'ni, Şubat 2019'da başkan Yekta Saraç'ın bu tür uygulamaların "toplumsal değerlerimiz ve kabullerimizle uyumlu olmadığı ve toplum tarafından kabul görmediği"ni gerekçe göstermesiyle yürürlükten kaldırmıştır. Saraç, aynı açıklamasında, kadın çalışmaları alanındaki müfredatın "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği" yerine, "Adalet Temelli Kadın Çalışmaları" anlayışı çerçevesinde şekillendirileceğini ve derslerde "Türk toplumunun aile kavramı başta olmak üzere sahip olduğu üstün değerlerin öne çıkarılması" gerektiğini belirtmiştir. Bu açıklamaların ardından üniversitelere yeni bir yönerge gönderilmiş ve toplumsal cinsiyet eşitliği üzerine yapılan çalışmalar akademik alanda büyük bir darbe almış, birçok üniversitede kadın çalışmaları ve toplumsal cinsiyet eşitliği çalışmaları "sakıncalı" ve "uygun görülmeyen" faaliyetler olarak askıya alınmış ve zamanla zayıflatılmıştır (Kocabay-Şener vd., 2022).

Özkazanç (2024), 2019'a doğru toplumsal cinsiyet karşıtı hareketin yükselişini, nafaka mağduru erkek hareketlerinde (bkz. Keleş, 2023) görüldüğü gibi 'maskülinist restorasyonun' bir tezahürü ve ataerkil otoriterliğin bir başka kriz belirtisi olarak değerlendirmektedir. Ayrıca, bu hareketin özelliklerini daha iyi anlamak için, rejim düzeyindeki toplumsal cinsiyet karşıtı siyaset ile bir toplumsal hareket olarak toplumsal cinsiyet karşıtı hareket arasında ayırım yapmanın gerektiğini öne sürmektedir. Türkiye'de, Doğu Avrupa'daki illiberal rejimlerin toplumsal cinsiyete dayalı işleyişine benzer, ailecilik, güvenlikleştirme ve polipor devlet (Grzebalska ve Petö 2018) özelliklerini taşıyan bir yönetim anlayışıyla, 2011 yılından itibaren toplumsal cinsiyet karşıtı politikalar siyasi iktidar tarafından uygulanmıştır. Ancak toplumsal cinsiyet karşıtlığının daha özerk ve hatta belirli bir ölçüde muhalif bir toplumsal hareket olarak ortaya çıkışı, ancak bu yeni rejimin on yıl süren ataerkil-

otoriter uygulamalarının ardından mümkün olabilmektedir. Bu bağlamda, otoriter siyasi iktidarın, toplumsal cinsiyet karşıtı hareketin ortaya çıkması için gerekli koşulları hazırladığı söylenebilir (Özkazanç, 2024).

Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Geliştirilmesi Projesi (ETCEP)'nin hedef haline getirilmesi ve akabinde müfredattan kaldırılması; Diyanet'in yayınladığı hutbeler ve yayınlar; İstanbul Sözleşmesi'nin aşırı sağcı aktörler, medya organları ve sivil toplum örgütleri tarafından hedef gösterilmesi ve ardından feshedilmesi; Tarlabası Toplum Merkezi ve Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nun önce medyada hedef gösterilmesi, ardından bu kurumlara kapatma davaları açılması; Büyük Aile Buluşmaları'nın duyurusunun ve tanıtımının TRT'de yapılması; Kadir Has Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Merkezinin adının Resmi Gazete'de yayımlanan yönetmelikle "Kadın ve Aile Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi" olarak değiştirilmesi; Diyanet Aile Dergisi'nin Ocak 2024'te yayımlanan 61. sayısının temasının "Fıtratın Tahribatı: Cinsiyetsizleştirme" olarak belirlenmesi; TRT World'de "True Colors"(Gerçek Renkler, Cinsiyet İdeolojisinin Karanlık Yüzü) belgeselinin yayınlanması; 16 Mayıs 2024'te yayımlanan Ailenin Korunması ve Güçlendirilmesi Vizyon Belgesi ve Eylem Planı'nda "cinsiyetsizleştirme ideolojisi"ne karşı mücadele edileceğinin ifade edilmesi gibi gelişmeler de, Türkiye'de toplumsal cinsiyet karşıtı aktörler, medya ve sivil toplum örgütleri ile siyasi iktidar arasında söylemsel ve stratejik düzeylerde çok güçlü bir ittifak bulunduğunu göstermektedir.

Türkiye'de Tarlabası Toplum Merkezi ve Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'na yönelik açılan kapatma davaları, Polonya ve Macaristan'daki sivil toplumun güvenlikleştirilmesi süreçleriyle büyük benzerlik göstermektedir. Beyoğlu'nun Tarlabası bölgesinde faaliyet gösteren ve ayrımcılık, sosyal dışlanma, yoksulluk gibi sorunlarla mücadele eden Tarlabası Toplum Merkezi, bölge sakinlerinin güçlenmesini ve haklara erişimini desteklemeyi amaçlamaktadır. Haziran 2021'de dernek bünyesinde Kaos GL Derneği'nin "LGBTİ+ Öğrencileri Aile ve Okul Kısacasına Karşı Nasıl Korunmalı?" kılavuzunun konuşulacağı bir gönüllü etkinliği

düzenlenmesinin planlanmasının ardından, dernek bazı medya organlarında sistematik olarak hedef gösterilmiştir. Bu süreçte çeşitli denetimlerden geçen derneğe, Şubat 2022’de "kanuna ve ahlaka aykırılık" gerekçesiyle fesih davası açılmıştır (Sivil Sayfalar, 2022). Mayıs 2022’de görülen davada, derneği uzun süre hedef gösteren *Milat* Gazetesi’nden Özlem Doğan, düzenlediği basın açıklamasında şunları dile getirmiştir:

Bugün burada sapkınlığın merkezi Tarlabası Toplum Merkezi’nin ahlaka ve hukuka aykırılık gerekçesiyle feshi davasında biz de yer almak için bulunuyoruz. Yurt dışından aldığı fonlarla, gerek Türkiye düşmanı ülkelerin vakıfları, yabancı büyükelçiliklerin desteğiyle çocuklara ve gençlere cinsiyetsizlik, erkek çocuklarına kız, kız çocuklarına erkek olmayı ve dejenerasyonu, +18 ahlaksızlığı aşıl原因an Tarlabası Toplum Merkezi’ne tepki için buradayız. Bu merkez çocuklara sözde Onur Yürüyüşü adı altında ahlaksız yürüyüşleri seyrettiren, +18 ahlaksız ifadeleri sözde eğitim olarak veren, asla çocukların gelişimini veya eğitimi düşünmeyen, sadece bunu kendisine maskeleyen, devlet düşmanlığı yaptıran bir merkezle karşı karşıyayız. Bu merkez sadece Tarlabası’nda değil, bütün ülkede üniversitelere giriyor ve gençlere cinsiyetsizliği, ya da erkek çocuklarına kız olma hayalleri kurduruyor. Çocuklara mini etek giymeyi, makyaj yapmayı, genç kız olmayı aşıyor. Bu merkezde çocuklara ailesinden ve okuldan nasıl korunması gerektiği şeklinde dersler veriliyor. Kendi pisliklerini, ahlaksızlıklarını da çocuklara eğitim olarak lanse ediyorlar. Küresel renkli çetenin piyonluğunu üstlenmiş durumdalar. Yurt dışından da fonlanıyorlar. Kendilerinin bir sloganı var "alışın her yerdeyiz diyorlar. Biz de diyoruz ki "alışın her yerde karşınıza çıkacağız (Haberler.com, 2022).

Bu basın açıklamasında kullanılan retorik, toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin temel söylemsel unsurlarını barındırması açısından dikkat çekicidir. Polonya’daki aşırı sağcı medyada yer alan ve okullarda verilen cinsellik eğitimlerinde "erkek çocuklara zorla etek giydirildiği" iddiası (Graff, 2014) ile Özlem Doğan’ın söylemi arasındaki paralellik, küresel ölçekte benzer söylemsel temaların farklı coğrafyalarda üretildiğini ve dolaşıma sokulduğunu göstermektedir.

Kadın cinayetlerine ve kadına karşı şiddete karşı mücadele eden Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu’na da benzer şekilde "kanuna ve ahlaka aykırı faaliyet yürütmek" suçlamasıyla fesih davası açılmıştır. İlk duruşma Haziran 2022’de görülmüştür. Derneğe açılan davanın gerekçesi, "kadın haklarını koruma kisvesi altında aile mefhumunu yok sayarak aile yapısını parçaladığı" iddiasına dayandırılmıştır (Tahaoğlu, 2023). Bu iki örnek, Türkiye’de illiberalizmin etkisiyle

insan hakları alanında çalışan sivil toplum örgütlerinin ve kadın hareketinin toplumsal cinsiyet karşıtı bir strateji çerçevesinde güvenlikleştirildiğini göstermektedir. Ayrıca, Polonya ve Macaristan örneklerinde olduğu gibi, öncelikle medyada hedef gösterilme, ardından düzenlenen denetimler ve nihayetinde açılan davalarla sivil toplumun altının oyulması sürecinin belirli bir örüntü izlediği görülmektedir.

Türkiye’de toplumsal cinsiyet karşıtı bir hareketin gelişmekte olduğunu gösteren bir başka gelişme 5 Haziran 2022’de, Yesevi Alperenler Derneği tarafından Büyük Çamlıca Camii Konferans Salonu’nda "Aileni ve Neslini Korum, Sapkınlığa Dur De" isimli bir programın düzenlenmesidir (Berat TV, 2022). Aynı dernek 5 Şubat 2022’de de benzer bir panel düzenlemiştir (Lalegül TV, 2022). Ayrıca Temmuz 2022’de Eyüpsultan Meydanı’nda aynı sloganla bir basın açıklaması düzenlemiştir (Yeni Akit, 2022). 5 Şubat’ta düzenlenen panelde Fikirde Birlik ve Mücadele Platformu’nun başkanı şunları belirtmektedir:

... Bu sapkın örgüt ülkemizde ve tüm dünyada aktivitelerini son yıllarda ciddi manada arttırdı. Bu sapkın örgüt yayılımını artırmak için film, sinemaya, reklamlara, kitaplardan yazılı ve görsel basına, bilgisayar oyunlarına kadar her türlü argümanı çok rahat bir şekilde kullanabilmektedir. Arkalarındaki derin güçler vasıtasıyla gerek siyasi baskı gerekse gündem oluşturarak, durmaksızın hızlıca yoluna devam etmektedir. Bizler tertiplediğimiz bu programlarla, çalışmalarla, milletimizi, neslimizi, ailemizi yok etmek, çökertmek isteyen bu arkası derin, sapkın örgütlerle mücadele etme gayreti içerisindeyiz. Ancak ne acıdır ki, milletimiz ve devlet yöneticilerimiz yarınlarımızı karanlık dehlizlere gömecek bu büyük sapkınlık projesinin yeterince farkında değiller. Bu tehlike dünyayı sarıp sarmalıyor. Adeta asrın virüsü. Çünkü arkalarındaki yapı tahminlerimizin ötesinde, oldukça güçlü, derin ve şeytani bir yapıdır. Bakın arka planda dünyayı yöneten, yaşamsal koşulları yeniden dizayn etmek için tüm insanlığı adeta masaya yatıran, istediği operasyonları çok kolay bir şekilde gerçekleştirebilen küresel bir çete var. Dünyayı yeniden dizayn etmek için hazırladıkları bu büyük planın en büyük parçası LGBTİ sapkın örgütü. Bu örgütün hedefinde bizleri var eden ailelerimiz var. Çocuklarımız var. Evlatlarımız var.

Bu konuşma toplumsal cinsiyet karşıtı söylemin ana hatlarını içermekle birlikte "virüs" vurgusu çarpıcıdır ve 30 Ağustos 2015’te Varşova’da düzenlenen cinsellik eğitimi karşıtı eylemde açılan bir pankartta yer alan "Toplumsal cinsiyet ... Polonya için Brüksel’den gelen Ebola’dır." Bu pankart ile Polonyalı sağcı popülistler Ebola virüsünü Avrupa Birliği’nin toplumsal cinsiyet eşitliği mevzuatıyla, yani İstanbul Sözleşmesi ile ilişkilendirmektedirler. Böylece Brüksel’in toplumsal cinsiyet virüsünü

yayarak Polonya ulusunun sağlıklı bedenini yok etmeyi amaçlayan bir sömürgeci olarak konumlandırılmaktadır (Korolczuk ve Graff, 2018).

5 Haziran tarihinde gerçekleşen konferansı izleyen süreçte, 17 Haziran tarihinde İstanbul Üniversitesi'nde LGBTİ+ kulübü tarafından gerçekleştirilmek istenen pikniğe radikal gruplar tarafından bir linç girişimi gerçekleştirilmiştir (UniKuir, 2022). Üniversite dışından gelen radikal gruplar tarafından gerçekleştirilen bu linç girişimiyle eşzamanlı olarak Üniversite'nin çeşitli aşırı sağcı ğrenci kulüpleri "Sapkınlığın Karşısında Fıtratın Safındayız" gibi sloganlarla basın açıklamaları düzenlediler (İstanbul Üniversitesi Genç İHH, 2022). Gerçekleştirilen sosyal medya kampanyasında ve basın açıklaması metinlerinde toplumsal cinsiyet karşıtı söylemle paralellikler gösteren bir söylem biçimi ortaya çıktığı görüldü. Ayrıca bu linç girişimi ve basın açıklamaları Türkiye'de tabanda bir toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlenmenin gelişebileceğinin işaretlerini vermekteydi. Üniversite kulüplerinin basın bildirisinde şu ifadeler yer almaktadır:

Sabitelerin hiçbir kıymetinin kalmadığı post-modern süreçte kapitalist ve emperyalist ideolojiler bütün gleriyle cinsi sapkınlığı insanlığa yeni bir kimlik olarak dayatmaktadır. Toplumun doğal gündeminde yer almayan böyle bir mesele, küresel sermayenin desteğini almış medya-siyaset-akademi iş birliğiyle yapay bir müdahale sonucunda kamuoyunu meşgul ederek kendine meşruiyet alanı amaya çalışmaktadır. Cinsel kimliğin akışkan bir yapı arz ettiği bu düşünüşe göre doğuştan gelen biyolojik cinsiyet tanımı inkâr edilmekte, toplum tarafından kültürel belirlenimler sonucu oluştuğu iddia edilen toplumsal cinsiyet kavramının kişinin kendi iradesine bağlı bir tercih olduğu düşüncesi dayatılmaktadır. Meselenin akademik boyutta açtığı alanı fırsat bilen sapkın gruplar, üniversitelerde düzenledikleri birtakım etkinliklerle kampüsleri propoganda mecrası haline getirmeye çabalamaktadır. (İstanbul Üniversitesi Genç İHH, 2022)

Basın bildirisindeki post-modernizm, kapitalizm ve emperyalizm eleştirisi, "küresel sermayenin desteği" vurgusu, homofobik söylemler, toplumsal cinsiyet eleştirisi ve "dayatma, propoganda" gibi vurgular toplumsal cinsiyet karşıtı söylemin tipik temalarını ve söylem stratejilerini içermektedir. Bu, aşırı sağcı grupların küresel toplumsal cinsiyet karşıtı hareketin retoriğini benimsemekte olduğunu ve Türkiye'de görece bağımsız bir toplumsal cinsiyet karşıtı hareketin ortaya çıktığını göstermektedir.

18 Eylül 2022’de İstanbul’da Saraçhane Parkı’nda Fikirde Birlik ve Mücadele Platformu tarafından bir miting gerçekleştirilmiştir. Bu mitingle eşzamanlı olarak İzmir, Konya, Ankara gibi büyük kentlerde de benzer eylemler düzenlenmiştir (Mutlu, 2022). Ayrıca 17 Eylül 2023’te bu defa Büyük Aile Platformu’nun organizasyonu ile bu yürüyüşün ikincisi gerçekleştirilmiştir (TRT Haber, 2022). Bu mitingler toplumsal cinsiyet karşıtı söylem ve stratejinin tabanda en azından belirli bir karşılık bulduğunu göstermesi açısından önemlidir. Ayrıca, Türkiye’deki ilk büyük toplumsal cinsiyet karşıtı sokak eylemlilikleri olup, Avrupa’daki ebeveyn hareketleri ile benzer bir nitelik taşımaktadır. Bu yürüyüşlerin duyurularının TRT’de kamu spotu olarak yayınlanması dikkat çekicidir ve yürüyüşün organizatörü olan örgütlerle siyasal iktidar arasındaki iş birliğini ortaya koymaktadır. Mitinge destek verenler arasında sol popülist Vatan Partisi’nin ve onun kadın örgütü olan Cumhuriyet Kadınları Derneği de bulunmaktadır (Erol, 2023). Bu durum Türkiye’de toplumsal cinsiyet karşıtı hareketin diğer ülkelerle benzer bir biçimde dindar veya aşırı sağ çevreleri aşarak seküler bazı yapılarla LGBTİ karşıtlığı, ailecilik, milli güvenlik gibi temalar üzerinden ittifak kurulabileceğini göstermektedir. Büyük Aile Yürüyüşü’nde toplumsal cinsiyet karşıtı görüşleri ile bilinen, Putin’in danışmanı ve stratejisti Alexander Dugin’in eyleme bir video mesaj ile destek vermesi (Erol, 2023), hareketin ulusötesi bağlantılarını da ortaya koymaktadır. Ayrıca yürüyüşe KADEM gibi muhafazakâr kadın örgütleri, Memur-Sen, profesör unvanlı çeşitli akademisyenler ve birçok siyasetçi katılmıştır. Bu da Türkiye’de toplumsal cinsiyet karşıtı hareketin, akademi, siyaset, sivil toplum ve dini cemaatler gibi farklı alanlardan aktörleri bir araya getirerek toplumsal cinsiyet eşitliği ve LGBTİ+ haklarına karşı geniş bir koalisyon oluşturduğunu, ve bu strateji doğrultusunda çeşitli alanlarda faaliyet yürütüldüğünü göstermektedir.

Katılımcı gözlemci olarak katıldığım bu yürüyüşlerden edindiğim genel izlenim, dışarıdan dayatılan bir tehdite karşı milliyetçi ve muhafazakâr değerlere sahip insanların mobilize edildiği bir etkinlik olduğu yönündedir. Meydandaki kalabalıkta ailenin parçalanacağına, milli değerlerin ve otantik kültürün yok olacağına dair negatif bir farkındalık oluşturulmuştu. Topluluk, küresel çeteler ve dış güçlerin oyunları gibi komplo söylemleriyle tehdit algısı oluşturulmuş ve hayali bir düşmana karşı mobilize

edilmiş görünüyordu. Katılımcıların büyük bir kısmı, orta yaşlı sivil kadınlar ve erkeklerden oluşmaktaydı; aynı zamanda eylemde aileleri tarafından getirilmiş çok sayıda çocuk da bulunmaktaydı. Kadınların eyleme katılım oranı oldukça yüksek olup, ailelerin yanında genç insanlar da etkinliğe katılmıştı. Eylemde, çeşitli cemaatler ve muhafazakâr sivil toplum örgütlerinden temsilciler de bulunmaktaydı. Bu temsilciler genellikle kalabalığa kumanya, bayrak, tişört ve pankart dağıtmak gibi faaliyetleri üstlenmekteydi. Katılımcılar toplu taşıma araçlarının yanında, organizatörlerin sağladığı servis, otobüs gibi özel ulaşım araçlarıyla alana ulaşım sağlamaktaydı. Yürüyüşün çağrısının kamu medyası aracılığıyla yapılması, ulaşım desteği, hazır pankartların dağıtılması, kolluk güçlerinin kolaylaştırıcı rolü, etkinliğin oldukça planlı ve organize olduğunu göstermektedir. Bu durum, eylemin kendiliğinden bir toplumsal hareket olmaktan ziyade, devlet ve aşırı sağcı sivil toplum iş birliği ile mobilize edilmiş bir kalabalık olduğu izlenimini uyandırmaktadır. Meydanında kurulan sahnede yapılan konuşmalarda, zor zamanlardan geçildiği ve gençlerin "rüzgâra, şeytana, kötü alışkanlıklara" kapıldıkları, psikolojik olarak zayıfladıkları, özlerini ve kültürlerini unuttukları vurgulanarak, bu durumun gençleri dışarıdan dayatılan "ideolojilere" açık hale getirdiği ifade edilmekteydi. Ecdat, kültürel kimlik gibi milliyetçi vurguların da yoğun olduğu bu anlatıda, özünü unutan ve kendini kaybeden bir gençlik tasvir edilerek toplumsal dejenerasyona dikkat çekilmekteydi. Eyleme destek veren Vatan Partisi ve Cumhuriyetçi Kadınlar Derneği temsilcileri "LGBTİ'nin dışarıdan yapılan emperyalist bir dayatma" olduğu ve toplumu tehdit ettiği yönünde bir söylemle gösteriye eklenilmekteydi. Son olarak, "tarihi bir buluşma", "LGBTİ dayatmasına karşı onurlu, asil bir duruş" gibi söylemlerle ve Gülpembe, Bir Başkadır Benim Memleketim gibi duygu yüklü şarkılarla kalabalığın duygularına hitap edilmekte; böylece kitleye aileyi koruma, millî değerlerin yok olmasını engelleme, kötücül güçlere karşı onurlu bir duruş sergileme sorumlulukları yüklenerek duygusal bir bağlılık oluşturulmaya çalışılmaktaydı. Eylemde, "Çocukların Cinsiyetlerini Değiştirmelerine İzin Verme!", "Kirli Ellerinizi Çocuklarımızın Üzerinden Çekin!", "Torunlarımızın Yaşam Hakkını Elinden Almaya Çalışanlara Dur De!", "Bilim Dünyasında LGBT Dayatmasına Dur De", "Aileye Savaş Açınlara Geçit Verme",

"Aile, Sorunun Değil, Çözümün Adresidir", "Önce Gökkuşakını Çaldılar, Sırada İnsanlığımız Var", "Aile Medeniyetin Temelidir", "Değerlerine Sahip Çık, Ailenden Vazgeçme", "Aile, Huzur ve Refahın Teminatıdır", "Aileni ve Neslini Korum", "Çocukların Masumiyetini Küresel Çetelere Teslim Etme", "LGBT Propogandası Yasaklansın", "Sosyokültürel Teröre Dur De" gibi aileci ve özellikle LGBTİ'leri düşmanlaştıran ve güvenlikleştiren hazır pankartlar kullanılmıştır. Büyük Aile Yürüyüşleri, Fransa'daki *La Manif pour tous*, Almanya'daki *Marsch für das Leben*, Hırvatistan'daki *U ime obitelji*, Slovenya'daki *Za otroke gre* (Paternotte ve Kuhar, 2017) ve özellikle Rusya, Ukrayna, Çek Cumhuriyeti, Polonya, Macaristan ile Slovakya'daki "endişeli ebeveyn" hareketleriyle örgütlenme pratikleri, mobilizasyon stratejileri, söylem ve talepleri açısından önemli benzerlikler göstermektedir.

Toplumsal cinsiyet karşıtı strateji siyasi bir mobilizasyon stratejisi olmanın yanında, liberal akademiye saldıran ve toplumsal cinsiyet kuramına yönelik karşı argümanlar üretmeyi hedefleyen "alternatif bilgi üretimi projeleri" olarak da yorumlanmaktadır (Kuhar, 2015; Kuhar ve Paternotte, 2017; Paternotte ve Verloo, 2021). Türkiye'de bu yorumu güçlendiren bir örnek 22 Haziran 2024 tarihinde, İstanbul Medeniyet Üniversitesi'nde "Küresel Tehditler Karşısında Aile" çalıştayının düzenlenmesidir (Büyük Aile Platformu, 2024). Bu çalıştayın sonuç raporu İstanbul Aile Vakfı tarafından kitapçık haline getirilerek çevrimiçi ortamda dolaşıma sokulmuştur. Konferansın açılış konuşmalarını İstanbul Aile Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Rektörü, bir AKP milletvekili, Prof. Dr. unvanlı MHP Genel Başkan Başdanışmanı ve İstanbul Valisi gerçekleştirmiştir. Çalıştay dahilinde çeşitli akademisyenler, "Küresel Tehditler Karşısında Çocuklar ve Gençler", "LGBT Propogandası Mecraları, Yöntemler, Etkileri", "Aile, Kimlik ve Değerler", "Küresel Tehditler Karşısında Evlilik Müessesesi", "Gençlerin Evliliğe Bakışı ve Karşılaşılan Sorunlar", "Küresel Değişim Karşısında Ebeveyn Roller ve Yeni Aile Profili", "Küresel Tehditler Karşısında Toplumsal Yapı ve Demografi" ve "Toplumsal Cinsiyet İdeolojisi" gibi oturumlar yürütmüşlerdir. Konferansın açılış konuşmasını yapan İstanbul Aile Vakfı yönetim kurulu başkanı Ali Rıza Arslan şunları dile getirmektedir:

Son dönemde, küreselleşmenin etkisiyle toplumsal değerlerimiz büyük bir erozyonla karşı karşıyadır. Değerlerimizin yitirilmesi, aile kurumunda bir krize yol açmaktadır. Bu kriz, global bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Avrupa müktesebatına uyum çerçevesinde atılan adımlar, bugün aile yapımızda büyük problemlere kapı açmaktadır. Güçlü aile yapısını tahrip etmeye yönelik saldırılar düzenleyen küresel odaklar, çarpık ve marjinal toplumsal ilişki biçimlerini birçok araç ile dayatmaktadır. Sözde özgürlükçü ve "heteronormatif aile rollerini yıkacağız" hezeyanları ile hareket edenler, insanımızı kimlik krizlerine, toplumumuzu ise çözülmeye sürüklemektedir. Batı hegemonyasının ileri sürdüğü evrensel ilke ve değer iddiaları çökmüştür. Bugün karşı karşıya kaldığımız saldırıları bertaraf etmek ve bir medeniyet hamlesi yapmak için yeni bir insan hakları girişimi gerçekleştirmek gerekmektedir. Bu doğrultuda atılacak adımların temeli ise aileyi ve nesilleri korumakla mümkün olabilir. Sürdürülebilir bir kalkınma ve sürdürülebilir toplum hedefleri ancak sürdürülebilir sağlıklı ve güçlü aile ile mümkün olacaktır. (İstanbul Aile Vakfı, 2023)

Çalıştaydaki diğer konuşma ve atölye oturumlarında, "ailenin yıkılmaya çalışıldığı veya parçalanmak istendiği", "Batı medeniyetinin tahakküm altındaki dünyanın savaşlar, yoksulluk, cinsiyetsizlik gibi sorunlarla karşı karşıya olduğu", "geleneksel ailenin kaybedilmesi, ailenin zayıflaması, bakım sorunu, doğum oranlarının düşmesi ve bunlara bağlı olarak devletin zayıflaması", "ABD ve Avrupa'dan yayılan küresel akımların LGBT propaganda ve dayatmaları ile aile müessesesini tehdit etmesi" gibi toplumsal cinsiyet karşıtı söylemler dikkat çekmektedir (İstanbul Aile Vakfı, 2023).

"Toplumsal cinsiyet ideolojisine" meydan okuyan muhalif güçler oldukça dağınık bir görünüm sergileyebilir. İdeoloji ve örgütsel yapı açısından toplumsal cinsiyet eşitliğine karşı farklı muhalefet dinamiklerine sahip olabilirler. (Ahrens, 2018; Berthet, 2022). Mieke Verloo (2018)'ya göre bu muhalif güçler temel olarak üç alanda kendini göstermektedir. Bu alanlar: resmi siyasi yapılar ve dini organizasyonlar; sivil toplum alanı ve toplumun diğer tüm alanlarıdır. Siyasi rejimin toplumsal cinsiyet karşıtı siyasetin sürükleyicisi olduğu bir bağlamda, toplumsal cinsiyet karşıtı sivil toplum aktörlerinin politik ve ekonomik kazanımlar elde etmek adına devlet aktörleriyle daha fazla etkileşime girmeleri beklenebilir (Krizsán ve Roggeband 2021; Kuhar ve Paternotte 2017). Macaristan ve Polonya örneklerinde toplumsal cinsiyet karşıtı sivil toplum aktörleri ile devlet aktörleri arasında ideolojik/söylemsel ve stratejik/örgütsel olmak üzere iki düzeyde iş birliği olduğu gözlenmiştir. Agnieszka Graff ve Elżbieta Koroleczuk (2021) bu ittifakı "fırsatçı bir birliktelik" olarak adlandırmaktadır. Her iki tarafında yararına çalışan bu fırsatçı birliktelik siyasi ittifaklar, ideolojik yakınlıklar ve

örgütsel bağlar içerebilir. Devlet aktörlerinin "aşağıdan gelen taleplere" kulak vermek gerektiğini iddia ederek eşitlik karşıtı politikalarına meşruiyet kazandırmalarını sağlarken, toplumsal cinsiyet karşıtı sivil toplum aktörlerinin daha geniş kitlelere ulaşmasını mümkün kılar.

Toplumsal cinsiyet karşıtı aktörlerin söylem ve çerçevelerindeki önemli bir fay hattı, "toplumsal cinsiyet ideolojisine" karşı çıkışlarının toplumsal cinsiyet eşitliğinin tamamen reddi anlamına mı geldiği yoksa Ronnee Schreiber'in (2008) feminizm ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağcı kooptasyonu olarak adlandırdığı toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağcı bir çizgide sahiplenilmesini mi gerektirdiğidir. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sorunsallaştırılması bir yandan toplumsal cinsiyet eşitliğinin tümüyle reddedilmesi şeklinde katı bir pozisyona dönüşebilir. Petra Ahrens (2018) ile Johanna Kantola ve Emanuela Lombardo (2021) bu pozisyona sahip aktörlerin toplumsal cinsiyet karşıtı faaliyetlerini, toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarına "doğrudan müdahaleler" olarak tanımlamaktadır. Eşitlikçi çerçeveyi tamamen reddetmeleri nedeniyle, toplumsal cinsiyet eşitliğine doğrudan muhalefet biçimleri; sivil haklar, siyasi doğruluk, kapsayıcılık ve rasyonellik gibi liberal siyasi kültürel normların sürekli olarak olumsuzlanmasına dayanan bir siyasi tarzla karakterize edilmektedir.

Öte yandan kimi sivil toplum örgütleri cinsiyetlerin doğal farklılıklarını savunurken, aynı zamanda hiyerarşik cinsiyet rollerine karşı çıkan, görünüşte ilerici bir dil kullanarak dağınık ve siyasi açıdan muğlak çerçeveler benimsemeyi seçmektedir (Schreiber 2008). Toplumsal cinsiyet eşitliğine doğrudan karşı çıkmak yerine, toplumsal cinsiyet eşitliğinin kadın ve erkek arasında aynılık anlamına gelmemesi gerektiğini öne süren "toplumsal cinsiyet tamamlayıcılığı" modeline atıfta bulunarak, onu yeniden tanımlamayı tercih etmektedirler. Toplumsal cinsiyet tamamlayıcılığı modeline göre, eşitlik fikri biyolojik farklılıklara elverişli olacak şekilde revize edilmelidir (Ün, 2019). Gelenekselci eşitlikçi bu model, "toplumsal cinsiyet eşitliği" yerine "toplumsal cinsiyet adaleti" kavramını kullanarak, eşitliği içeren ama aynı zamanda farklı cinsiyetleri karakterize eden sözde doğuştan gelen eğilimleri de kabul eden daha üstün bir kavram olarak sunmaktadır. Feminizmin bu muhafazakâr yeniden

sahiplenilmesi, mevcut kavram ve terminolojilerin kasıtlı olarak kaydırılması, bükülmesi veya taklit edilmesini içerir. Bunun sonucunda da baskın anlamlarının ve ideolojik temellerinin değişirir. Tessa Lewin (2021) bu olguyu "söylem ele geçirme" olarak tanımlamaktadır.

Türkiye’de toplumsal cinsiyet karşıtlığı, sivil toplumda toplumsal cinsiyet eşitliğine bir ideoloji, bir politika vizyonu ve bir toplumsal hareket olarak karşı çıkan muhalif çerçevelerin kamusal görünürlüğünün artması ile birlikte, hükümet düzeyinde yaygınlaşmış ve kurumsallaşmıştır (Eslen-Ziya 2020). Son on yılda, sosyo-politik kaygıların popülist bir ben-öteki çatışmasına dönüştürülmesi, Türkiye'deki siyasi alanda ana akım haline gelmiştir. Bu durum intikam, nefret ve korku gibi olumsuz duyguları sürekli kılan antagonistik iletişim tarzları üretmiştir (Öktem ve Akkoyunlu 2016; Tansel 2018). Duygu siyaseti, "toplumsal cinsiyet ideolojisine" karşı seferberliklerde ve epistemolojik mücadelelerde önemli bir rol oynamakta ve toplumsal cinsiyet etrafında artan kutuplaşmayı beslemektedir (Sauer, 2020). Toplumsal cinsiyet karşıtı seferberliklerin duygusal atmosferi korku, nefret, öfke ve kızgınlık gibi olumsuz duygularla yüklüdür ve maskülinist kimlik politikalarına ve onun "hakikat sonrası" epistemolojisine meşruiyet kazandırmak için zemin sağlamaktadır (Budgeon, 2021). Bu olumsuz duygu siyasetine ek olarak, entelektüalizm karşıtlığı ve bilim karşıtı eğilimler Türkiye'deki popülist dönemin temel unsurlarıdır (Balta, Kaltwasser ve Yagci, 2022; Gençoğlu 2018).

David Paternotte ve Mieke Verloo (2021), sağ popülist aktörlerin liberal akademiye yönelik saldırılarının, mevcut bilgi üretim kurumlarını parçalamayı ve özellikle toplumsal cinsiyet politikası alanında alternatif bir "bilgi politikası" üretmeyi amaçladığına işaret etmektedir. Son on yılda toplumsal cinsiyet, popülist siyasetin hem ideoloji hem de strateji düzeyinde kurucu bir ayağı olarak işlevselleştirilmiş ve "yozlaşmış" elitlere karşı "milli irade" ikiliği üzerine kurulu yeni bir bilgi siyasetinin geliştirilmesinde kilit bir alan haline gelmiştir (Arat 2022; Cindoğlu ve Ünal 2017; Kandiyoti 2016; Unal, 2023). Türkiye’deki illiberal rejim ile yükselen toplumsal cinsiyet karşıtı seferberlik arasındaki "fırsatçı birliktelik", yeni bir toplumsal cinsiyet

rejiminin kurulmasında ve toplumsal cinsiyete dair "alternatif" bilginin üretilmesinde etkili olmuştur (Arat, 2022). Bununla birlikte hükümet ile toplumsal cinsiyet karşıtı aktörlerin özellikle 2019 sonrası dönemdeki iş birliği, marjinalleştirme ve kooptasyon, yani yeni amaçlar yüklemek için devralma süreçlerinin ötesine geçmektedir. Her iki taraf da gündem belirleme, politika uygulama ve meşruiyet açısından stratejik olarak tanımlanmış, karşılıklı olarak kurucu bir ortaklığın özelliklerini sergilemektedir (Özkazanç, 2019; Unal, 2021).

2.2.1. Toplumsal Cinsiyet Karşıtı Strateji Çerçevesinde İstanbul Sözleşmesi'nin Hedef Haline Getirilmesi

2019 sonrası dönemde toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları 'iyi' ve 'kötü' güçler arasında bir mücadeleye dönüştürülmüştür. Biyolojik cinsiyetten bağımsız olarak cinsiyet tanımlamasına izin verdiği, eşcinselliğe ve transgenderizme yasal statü tanıdığı ve ideal aile yapısını parçaladığı gibi gerekçelerle, 'toplumsal cinsiyet ideolojisi'nin bir ürünü olduğu düşünülen İstanbul Sözleşmesi etrafında ahlaki bir panik üretilmiştir. 20 Mart 2021'de ise meclis karar alma mekanizmalarından çıkarılarak ve rasyonel müzakere süreçleri bloke edilerek bir Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Sözleşme feshedilmiştir. Bu iptal kararı liberal demokrasinin ve kamusal müzakerenin altını oymaya yönelik daha geniş bir eğilimin kurucu bir parçası olarak görülebilir (Unal, 2023). Bu gelişme siyasi çalkantılara yol açmış, kadın hareketini ve hükümetin muhafazakâr toplumsal cinsiyet politikalarından zaten rahatsız olan muhalif güçleri tedirgin etmiştir. Feminist aktivistler, ana muhalefet partileri, barolar ve hukuk uzmanları, bu geri çekilmenin kadın haklarına karşı büyük bir geri adım olduğu ve yalnızca istismarcıları, tecavüzcüleri ve katilleri güçlendireceği konusunda uyarıda bulundu (DW, 2021). Bununla birlikte sözleşmenin feshi demokratik gerilemenin ve anti-feminist siyasetin güçlenmesinin ötesinde, toplumsal cinsiyet karşıtlığının Türkiye'de kurumsallaştığını gösteren önemli bir gelişmedir.

Türkiye, 2011 yılında İstanbul Sözleşmesi'ni başlatan ve imzalayan ilk ülkelerden biri

olmuş ve sözleşme 2012 yılında parlamentodaki tüm siyasi partilerin desteğiyle onaylamıştır. Ağustos 2014'te yürürlüğe giren İstanbul Sözleşmesi, Türkiye'yi toplumsal cinsiyet, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine dayalı her türlü şiddeti önlemekle yükümlü kılmıştır. Ancak, anaakım siyasette 2019'dan bu yana giderek artan bir şekilde sözleşmenin feminist terminolojisinin 'tehlikeleri' üzerine bir söylem benimsenmiş ve politika gündeminde toplumsal cinsiyet karşıtı aktörlerin sözleşmenin iptali için yükselen taleplerine yer verilmiştir (Kocabay-Şener vd., 2022). Örneğin Umran Dergisi isimli bir yayının "Bir İfsad Hareketi: "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği" Projesi"adlı Mayıs 2019 sayısı toplumsal cinsiyet karşıtı bir perspektifle yazılan metinlerden oluşmaktadır ve derginin önsözünde İstanbul Sözleşmesi'nin acil olarak feshedilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Toplumsal cinsiyetin kargaşa ve düzen bozma ile tanımlandığı dergide, "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği" Projesi "Dünya Nüfusunun 500 Milyonun Altında Tutulması" Projesinin Bir Alt Projesidir", "Tuğyana Entelektüel Kılıf: Feminizm, Bio-Politika ve Toplumsal Cinsiyet", "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve LGBT+ Politikalarının Kıskaçında Türkiye", "Kimliğimi Sordular Yaramı Gösterdim: Feminizmin Savaş Meydanı" başlıklı yazılar yer almaktadır (Umran Dergisi, 2019).

İstanbul Sözleşmesi'ne yönelik muhalefet sadece Türkiye'ye özgü değildir. Ancak Türkiye'de toplumsal cinsiyet karşıtı bir söylemin ve stratejinin ilk kez kamuoyunda geniş yankı uyandıracak bir biçimde ortaya çıkışını işaret etmesi bakımından önemlidir. Son yıllarda İstanbul Sözleşmesi, Avrupa'daki birçok ülkede toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda merkezi bir tartışma alanı haline gelmiştir (Darakchi 2019; Graff ve Korolczuk 2018; Roggeband ve Krizsán, 2021). Örneğin Bulgaristan'daki İstanbul Sözleşmesi karşıtı kampanyaların yayımladığı metinlerin içeriğinin analiz edildiği bir çalışmada sözleşme karşıtlarının kullandıkları temel argümanlar şu şekilde belirlenmiştir: Toplumsal cinsiyet bir bilimsel gerçeklik değil bir ideolojidir ve bu ideoloji gizli bir ajandaya sahiptir; toplumsal cinsiyet ideolojisi geleneksel aile değerlerini, kadın ve erkekten oluşan doğal aile formunu ve ebeveyn haklarını tehdit etmektedir; toplumsal cinsiyet üçüncü cinsiyeti yasallaştırarak cinsiyetsiz bir toplumun yaratılmasını amaçlamaktadır; sözleşmedeki toplumsal cinsiyet tanımı

tanrının yarattığı düzene aykırıdır, zira tanrı insanı kadın ve erkek olarak yaratmıştır ve kadın ve erkek yaratılış itibarıyla farklı özellikler taşımaktadır; sözleşme ulusal egemenliği tehdit etmektedir; anayasaya aykırıdır ve bir Avrupa müdahalesidir; sözleşmede yer alan Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddete Karşı Eylem Uzman Grubu (GREVIO) yetkilendirilerek polis görevini üstlenmektedir. Muhafazakâr sivil toplum kuruluşları, Bulgaristan Ortodoks Kilisesi ve muhafazakâr/milliyetçi politikacılar bu görüşlerde uzlaşmaktadırlar. (Squire, 2018, s. 32)

Muhafazakâr ve dindar sivil toplum aktörleri ve sağ popülist partiler, İstanbul Sözleşmesi'ne karşı artan bir toplumsal cinsiyet karşıtlığı etrafında harekete geçmiştir. Geniş bir yelpazedeki feminist fikirlere, ilkelere ve sosyo-politik reformlara karşı çıkmak için kullandıkları bir terim olan 'toplumsal cinsiyet ideolojisini' kınayan talepleri, sözleşmeyi de hedef alan bir biçimde dile getirmişlerdir (Garbagnoli, 2017; Graff ve Korolczuk, 2018; Kováts, 2017). Türkiye'de 2019 sonrası dönemde eşitlik karşıtı ve otoriter siyasi gündemi güçlendirmek için toplumsal cinsiyet karşıtı muhalefet çeşitli düzeylerde stratejik olarak işlevsel hale getirilmiştir. Politika düzeyinde, yürürlükteki toplumsal cinsiyete duyarlı politikaların tasfiyesi, meşruiyetlerinin ve uygulamalarının aşındırılması için sistematik olarak çalışılmıştır. Strateji düzeyinde ise toplumsal cinsiyet eşitliği karşıtı kampanyaları örgütlemek ve desteklemek, geniş kitleleri harekete geçirerek siyasi destek toplamak ve toplumsal cinsiyetçilik karşıtlığı etrafında yeni siyasi ittifaklar kurmak için popülist bir araç olarak kullanılmaktadır (Unal, 2023).

2019 sonrası süreçte toplumsal cinsiyet karşıtı güvenlikleştirme perspektifi kullanılarak, kadına yönelik şiddet gibi temel toplumsal cinsiyet meseleleri yeniden çerçevelendirilmiş; kaygılar, siyasi temsiller ve politika alanı bu perspektif üzerinden tanımlanmaya başlanmıştır. İstanbul Sözleşmesi etrafında dönen tartışmalarla birlikte toplumsal cinsiyet karşıtı güvenlikleştirme mantığı kristalize olmuş, toplumsal cinsiyet etrafında tehdit algıları oluşturulmuş ve 'saf halk' ile 'ahlaksız, yozlaşmış elitler' ve medeniyetin 'ötekilerini' yan yana getiren antagonizmalar şiddetlenmiştir (Eslen-Ziya 2020; Özkazanç 2019; Unal 2021). Toplumsal cinsiyet karşıtı söylem ulusal düzeyde,

‘saf’ ulusu ‘toplumsal cinsiyet ideolojisinin’ ‘yıkıcı’ etkilerinden korumak ve feministler, LGBTİ+’lar ve muhalif toplumsal güçlerden homojen bir düşman inşa etmek için işlevselleştirilmektedir. Ulusötesi düzeyde ise Batı’nın ‘toplumsal cinsiyet ideolojisini’ ulusa yabancı, ahlaki saflık addedilen geleneksel toplumsal cinsiyet rejimini ise yerli ve milli ilan edilir. Böylece otantik ahlak dokunun sınır işaretleri belirlenir ve milli kimlik yeniden konsolide edilmeye çalışılır (Unal, 2023).

'Toplumsal cinsiyet ideolojisi' bir güvenlik meselesi haline getiren yeni söylemsel koşulların artan hakimiyetinin etkileri, Türkiye'de toplumsal cinsiyet politikalarının oluşturulması ve toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı demokrasinin geleceği açısından ciddi sonuçlar doğurmaktadır. Kültürleştirilmiş ve güvenlikleştirilmiş toplumsal cinsiyet anlatıları, toplumsal cinsiyet etrafında toplumsal kutuplaşmayı ve 'kültür savaşlarını' şiddetlendirerek çoğulcu kamusal müzakere ihtimallerini zayıflatmaktadır. Türkiye'deki illiberal popülist rejimde siyasi sınırların, karşıtlıkların ve tehdit algılarının inşasında toplumsal cinsiyet karşıtı söylemler ve güvenlikleştirme perspektifleri merkezi bir rol oynamaktadır (Unal, 2023).

2.2.2. İstanbul Sözleşmesi Karşıtı Retorikte Kullanılan Popülist Söylem Stratejileri

Kocabay-Şener, N., Çoban-Keneş, H., Çelik, N. B., ve Fahrioğlu-Akın, F. (2022) İstanbul Sözleşmesi'nin kaldırılmasına giden süreçte, sözleşmenin kaldırılmasının meşruiyetini inşa eden söylemsel stratejiler aşırı muhafazakâr medyada yayınlanan haberler takip ederek ortaya koymuştur. Araştırma çerçevesinde yapılan söylem analizine göre sözleşmeyi sakıncalı hale getiren tartışmalar iki hat üzerinden şekillenmektedir. Bunlardan ilki toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının "aileyi yok edeceği", çocukları/öğrencileri "cinsiyetsizleştireceği", "Batı projesi" olduğu, "değerlerimize yönelik bilinçli bir saldırı" olduğu gibi iddiaları barındırmakta; ikinci olarak da sözleşmenin içeriği ile LGBTİ+’lar ilişkilendirilmesini içermektedir. İstanbul Sözleşmesi karşıtlığı söyleminin inşa ettiği özne konumları temelde Sözleşme karşıtlığı/yanlılığı ikiliği üzerinden kurulmakla birlikte; LGBTİ+’lara yönelik "yerli

ve milli toplumsal değerler" çerçevesinde işleyen bir düşmanlaştırma söz konusudur. Haberler üzerinden yapılan analizde İslami-Türk, yerli, milli hayat tarzı, aile için normal ilişkiler, cinsiyet, fitrat, İstanbul Sözleşmesi karşıtlığı üzerinden "biz"i kuran eşdeğerlikler olarak belirlenmiştir. Söylem düzeyindeki dışlayıcı stratejilere bakıldığında ise "biz"in dışında kalanların İstanbul Sözleşmesi savunucuları olduğu görülmüştür. "Biz"in dışında bırakılan öncelikli gruplar ise LGBTİ+'lar, kadın dernekleri, hak odaklı çalışmalar yapan STK'lar, sol politikaları benimseyen siyasi partiler olarak izlenmiştir. Sözleşmenin taraftarı olan özneler genel olarak "Batıcı veya emperyalist değerleri, aileyi hedef alan norm dışı ilişkileri, toplumsal cinsiyet eşitliğini ve cinsel yönelim özgürlüğünü savunan "düşman, şeytani, sapkın""Öteki"ler olarak damgalanmaktadır (Kocabay-Şener vd., 2022).

İstanbul Sözleşmesi karşıtı retorikte "toplumsal cinsiyet" ve "cinsel yönelim" kavramları, kutsallık atfedilerek dokunulmaz kılınmak istenen geleneksel Türk aile yapısını tehdit eden unsurlar olarak konumlandırılmaktadır. Bu kavramlar esasen daha büyük bir "şeytani insansızlaştırma" planının araçları olarak gösterilmekte ve muhafazakâr hayat tarzı ile Batıcı hayat tarzı arasındaki varsayılan bir karşıtlığın sınır çizgisi olarak işlev görmektedir. Bu karşıtlık hayat tarzı, değerler, ailenin dokunulmazlığı, cinsiyetler arasındaki fitrat farkı gibi vurgular üzerinden merkezileştirilmekte ve bunun üzerinden bir mücadele hattı oluşturulması hedeflenmektedir. Geleneksel ailenin korunması gerekliliği ve sözleşmenin Türk aile yapısına özgü olduğu iddia edilen değerlere aykırı olduğu vurgusu üzerinden örülen söylemsel hat ile tartışma normatif bir düzleme çekilmektedir. Böylece "normal/norm olan"ın karşısına "anormal/norm dışı" kabul edilen her tür yönelim, farklılık veya ilişki konularak düşmanlaştırılmaktadır. Bu stratejinin önemli bir sonucu toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları temelinde kurulabilecek olası eklemlenmelerin, ittifakların oluşması engellenerek politik mücadele hattının daraltılması ve tahrip edilmesidir (Kocabay-Şener vd., 2022).

Raporda İstanbul Sözleşmesi Karşıtlığı söylemin içerdiği ikili karşıtlıklar dört temel başlık altında incelenmiştir. Bunlar: Yerli ve milli hayat tarzı ile aileyi tüketmiş

Batı'nın, yani emperyalist dünyanın dayattığı hayat tarzı arasındaki ayrım; aile içi normal ilişkiler ile aileyi hedef alan norm-dışı ilişkiler ayrımı; cinsiyet/toplumsal cinsiyet ve fitrat/cinsel yönelim ikili karşıtlıkları ve İstanbul Sözleşmesi'nin şiddete çözüm sunduğu söylemine karşıt olarak geliştirilen İstanbul Sözleşmesi'nin şiddeti artırdığı söylemidir. Bunlar dışında karşıt söylemde çeşitli metafor ve metonomilere başvurulduğu ortaya konmuştur. Bu anlamda yapılan en önemli gözlem İstanbul Sözleşmesi adının kendisinin bir metonomi haline gelmesidir. Buna göre bir metin olarak Sözleşme'nin kendiliğini aşarak bütün bir toplumsal cinsiyet eşitliği mücadele alanını imleyecek biçimde genişletilmiştir. Raporda karşıt söylemin stratejik örüntüsünü kavrayabilmek için bu anlam çoğullaşmasının izi sürülmüştür. Buna göre Sözleşme karşıtı söylemin inşasında "yıkım, zulüm, bozulma, yok oluş, paravan, maske, kılıf, lobi faaliyeti, komplo" gibi metaforlar kullanılmıştır. Ayrıca algılanan tehdit vurgusunu arttırmak için "bomba", "dinamit", "terörist" gibi daha korkunç çağrışımları olan metaforlar da kullanılmıştır. Yapılan söylem analizine göre bu tehlike/tehdit metaforlarıyla sözleşme, "İslami değerler ve Müslümanlık; aile ve ailevi değerler ve cinsiyet kimliği, yani fitrat" temel alanlarına tehdit olarak tanımlanmaktadır (Kocabay-Şener vd., 2022).

Unal da (2023) İstanbul Sözleşmesi'ne yönelik toplumsal cinsiyet karşıtı söylemleri, güvenlikleştirme, popülizm ve illiberal dönüşüm bağlamında ele aldığı çalışmasında, bu karşıtlık çerçevesinde kullanılan çeşitli söylem stratejilerini incelemiştir. Buna göre, İstanbul Sözleşmesi'ne karşıtlıkta, 'kültür karşıtlığı söylemi' ve medeniyet çatışmaları, dış grupların şeytanlaştırılması ve güvenlikleştirilmesi, olumsuz öteki sunumu, "biz" ve "onlar" karşıtlığı, hakikat sonrası epistemolojisi, olumlu öz temsil ve hayali başarı anlatıları gibi popülist söylem stratejileri kullanılmaktadır. Kültür karşıtlığı söylemi radikal sağ popülist siyasette kullanılan önemli bir retorik araçtır. Bu söylem, kültürel iddialara dayalı anlam yaratma süreçlerini içerir ve bu süreçler, kültürün somut bir gerçeklik olarak sabitlenmesine yol açar. Bu bağlamda, "biz" kimliği, ötekilerle karşıtlık üzerinden tanımlanarak grup üyeliği oluşturulmakta veya grup aidiyetinin güçlendirilmesi sağlanmaktadır. (Abji vd., 2019). Bu, kültürü çeşitli siyasi gündemler için siyasallaştırarak, belirli kültürlerin "bizim" kültürel

özgünlüğümüzle çatışma içinde olduğu fikrinin somutlaşmasını sağlamaktadır. Dış grupların şeytanlaştırılması ve güvenlikleştirilmesine dayalı "olumsuz öteki sunumu" ise "biz ve onlar" ikiliğini somutlaştırmak ve ulusun iradesinin sembolik sınırlarını çizmek için sıkça kullanılan bir retorik tekniktir (Wodak, 2015a). "Hakikat sonrası epistemolojisi" gerçek ile kurgu arasındaki sınırların bulanıklaşmasını ve kamuoyu algısını şekillendirmede objektif gerçekleri göz ardı eden, uydurulmuş bilgilere dayanan retorik tarzlarının kullanılmasını ifade etmektedir. Bu söylem biçiminde, gerçek bilgiler itibarsızlaştırılır; basitleştirmeler, hayali düşmanlıklar ve manipülatif bilgi kaynaklarının teşviki, günah keçisi yaratma ve karşıtları hedef gösterme gibi söylemsel stratejiler kullanılır (Foroughi vd., 2019).

Toplumsal cinsiyet karşıtı retorikte sıklıkla kullanılan popülist söylem stratejileri, Türkiye'deki aşırı sağcı aktörler tarafından, feminizm ve toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları gibi özgürleştirici projelerin, dini ve milliyetçi "ulusal ahlaki doku" ile doğrudan karşıt olan bir Batı kültürel bütünlüğünü temsil ettiğini savunmak için kullanılmaktadır. Bu temsilin ima ettiği şey, "ulusal" olana yabancı olan Batı modellerinin yerel sorunları çözemeyeceğidir. Sonuç olarak, "feminist" kategorisi kültürel bir unsura dönüştürülerek ulusal bağlamın dışına itilmiştir. İstanbul Sözleşmesi üzerine yapılan tartışmalarda, kültür söylemi büyük ölçüde, İstanbul Sözleşmesi'ni "Batılı" bir feminist ürün olarak ve "ulusal ve yerel" değerleri dini normlarla şekillenen bir yapıya karşı düşman olarak tasarlayan hayali bir medeniyet çatışmasına dayandırılmıştır. Bu, toplumsal cinsiyet ve feminizmi kültürel çerçevelerle ilişkilendirerek ulusal kimliği ifade etmenin yeni yollarını oluşturma girişimi olarak görülebilir. Bu söylem biçimi aynı zamanda, heteronormatiflikle harmanlanmış olup, İstanbul Sözleşmesi'nin cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim temelinde ayrımcılığı reddeden ilkesini kınamak için de kullanılmaktadır (Unal, 2023).

Toplumsal cinsiyet karşıtlığı, LGBTİ+ haklarına karşı kendisini popülist bir dil aracılığıyla konumlandırır ve LGBTİ+ öznellikleri "sapkınlık" veya "halk tarafından kınanan yanlışlar" olarak tanımlar (Özbay ve Öktem, 2021). LGBTİ+ topluluğuna yönelik söylem, genellikle bu topluluğa karşı kolektif bir nefreti harekete geçiren

heteronormatif bir inanç sistemine atıfta bulunarak gerekçelendirilir. Bu söylem, kolektif nefreti, bu topluluğun şeytanlaştırılması, marjinalleştirilmesi ve damgalanması yoluyla mobilize eder ve ayrımcılık suçlamalarını savuşturmak için kullanır. Böylece kültürel normlarla ve geleneksel değerlerle uyumlu "iyi" insanları "kültürel normlardan sapan marjinal, kötü" vatandaşlarla karşı karşıya getirilir (Unal, 2023). LGBTİ+ karşıtlığı üzerinden ifade edilen toplumsal cinsiyet karşıtı söylemler aynı zamanda Doğu ile Batı arasındaki hayali sınır çizgisini güçlendirme ve Batı karşıtlığı üzerinden milli kimliği yeniden inşa etme aracı olarak da kullanılmaktadır. Örneğin "LGBT'nin batı kaynaklı bir olgu olduğu ve bu coğrafyada yeri olmadığı"na dair (bkz. Schick, 2021) yaygın "mitik geçmiş" söylemi ile "Avrupa" cinsel serbestliğin simgesi olarak sunulmakta ve bu "cinsel açıdan serbest kültürel öteki"ye karşı rahatsızlık ve nefret ifade edilmektedir (Savcı 2020).

Kültürel çoğulculuğu ve toplumsal heterojenliği reddeden popülist bir söylem olarak yapılandırılan toplumsal cinsiyet karşıtı söylem, heteronormativite üzerinden tanımlanan yerli, tarihsel olmayan ve tekdüze bir kültürel özgünlük anlayışına ve "biz" ile "onlar" arasındaki homojen düşmanlık kavramına dayanmaktadır (Kandiyoti 2016). Toplumsal cinsiyet karşıtı söylem, ulusal düzeyde, sosyal, kültürel, etnik ve dini heterojenliği dinî-muhafazakârlık ve ikili cinsiyet düzeni üzerine inşa edilen tekdüze bir kültürel blok içinde birleştirerek "biz"i inşa etme çabasına hizmet etmektedir. Ulusötesi düzeyde ise bu söylem, medeniyetler arası ikiliklere dayanarak "Batı"yı "ulusal ahlaki dokuya" zarar veren bir dış düşman olarak çerçeveleyerek toplumsal cinsiyet karşıtlığını, toplumsal cinsiyet üzerinden gerçekleştirdiği iddia edilen sözde medeniyetler çatışmasında milli kimliği konsolide etmeyi sağlayan bir politika çözümü olarak işlev görmektedir (Aydın-Düzgit, 2016; Unal, 2023).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİYANET AİLE DERGİSİNİN ELEŞTİREL SÖYLEM ANALİZİ YAKLAŞIMIYLA İNCELENMESİ

3.1. Araştırma Metodolojisi ve Örneklem

Araştırma çerçevesinde süreç izleme ve eleştirel söylem analizi yöntemleri benimsenmektedir. Süreç izleme yöntemi kullanılarak, toplumsal cinsiyet karşıtı stratejilerin zaman içindeki değişimi ve etkileşimi incelenmiş, bu stratejilerin seyri hakkında kapsamlı bir bakış açısı geliştirilmesi amaçlanmıştır. Eleştirel söylem analizi yöntemiyle, Diyanet Aile Dergisi'nin Ocak 2024'te yayınlanan "Cinsiyetsizleştirme: Fıtratın Tahribatı" başlıklı 61. sayısında yer alan metinler ve görseller, feminist bir perspektifle incelenmiştir. Bu çalışma, dergideki görsellerin, başlıkların ve metinlerin toplumsal cinsiyet karşıtı retorik ve stratejileri nasıl inşa ettiğini ve bu söylemlerin hangi temalara dayandığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, dergideki toplumsal cinsiyet karşıtı anlatıda kullanılan popülist söylem stratejileri, dikotomiler, metaforlar ve metinlerarası göndermeler analiz edilmiştir. Sonuç olarak, özne konumlarının, ailenin ve milli kimliğin nasıl inşa edildiği, "biz" ve "onlar" ikiliğinin ve diğer ikili karşıtlıkların nasıl araçsallaştırıldığı, ötekilerin hangi dışlayıcı stratejilerle inşa edildiği; komplo teorileri, distopik anlatılar ve metaforların nasıl kullanıldığı çözümlenmiştir.

Araştırmamın evrenini, tematik olarak Türkiye'de toplumsal cinsiyet karşıtlığı oluşturmaktadır. Bu bağlamda bu konuda 2021 yılından itibaren takip edilen online gazete haberleri, köşe yazıları, makaleler, konferans ve çalıştay raporları, YouTube yayınları, Instagram ve X (eski Twitter) paylaşımları ve online dergiler araştırma yapılan kaynak evrenini oluşturmaktadır. Bu kaynaklar, toplumsal cinsiyet karşıtı söylemlerin gelişimini, yoğunluğunu ve politik iklimdeki diğer toplumsal, siyasi ve ekonomik gelişmelerle bağlantılarını incelemek amacıyla derlenmiştir. Bu kaynaklar

içerisinden örneklem olarak eleştirel söylem analizi yöntemiyle incelenmek üzere Diyanet Aile Dergisi'nin "Cinsiyetsizleştirme: Fıtratın Tahribatı" başlıklı 61. sayısı seçilmiştir.

Veri toplama sürecinde, toplumsal cinsiyet karşıtı söylemleri içeren online gazete haberleri, köşe yazıları, makaleler ve konferans raporları incelenmiştir. Ayrıca, YouTube yayınlarının belirli kısımları deşifre edilerek veri havuzuna dahil edilmiştir. İstanbul'da gerçekleşen Büyük Aile Yürüyüşü'ne katılarak alınan gözlem notları da araştırma verilerine eklenmiştir. Süreç izleme yöntemi, toplumsal cinsiyet karşıtı stratejilerin çeşitliliği ve bu stratejilerin zaman içinde nasıl geliştiğini anlamamıza olanak tanıyacağı düşünülmüştür. Bu nedenle araştırma sürecinin başladığı 2021 yılından itibaren Türkiye'de gelişmekte olan toplumsal cinsiyet karşıtı hareketle ilişkili gelişmeler takip edilerek kaydedilmiştir. Bu süreçte gündelik olarak yapılan gündem takiplerinin yanında, Google, Youtube, X gibi platformlar üzerinden Türkiye'de genellikle "cinsiyetsizleştirme" olarak anıldığı gözlemlenen "toplumsal cinsiyet karşıtı ideoloji"ye yönelik karşıtlıkları içeren kaynaklara ulaşmak üzere aramalar yapılmıştır. Bu aramalarda "cinsiyetsizleştirme ideolojisi", "cinsiyetsizleştirme operasyonu", "LGBT ideolojisi" anahtar kelimeleri kullanılmıştır. Bu yolla elde edilen veriler süreç izleme yöntemi dahilinde kullanılmıştır. Söylem analizi için odaklanılan örneklem olarak ise yalnızca Diyanet Aile Dergisi'ne yoğunlaşmıştır. Bu dergi, toplumsal cinsiyet karşıtı söylemlerin merkezi bir kaynağı olarak seçilmiştir.

Araştırmada, toplumsal cinsiyet karşıtı söylemlerin literatürde yer alan kavramsal çerçevesine uygun biçimlerinin analize dahil edilmesi amaçlanmıştır. Bu çerçeve, toplumsal cinsiyetin dışarıdan dayatılan bir ideoloji olarak tanımlanması, ulusal güvenliğe ve aileye tehdit olarak gösterilmesi, insan hakları paradigmasının içi boşaltılarak ve tersine çevrilerek kullanılması, komplo teorileri ile korku temelli duygulara hitap edilmesi, kapitalizm ve sömürgecilik karşıtlığı temalarından oluşmaktadır (Kováts ve Pöim, 2015; Corrêa, Kuhar ve Paternotte, 2018; Paternotte ve Kuhar, 2018; Graff ve Korolczuk, 2018; Graff ve Korolczuk, 2022). Bu çerçeve,

Türkiye'deki cinsel politika alanındaki gelişmeler arasında geleneksel feminizm ve LGBTİ+ özgürlük hareketi karşıtı söylem ve politikaları ayırt etmeyi mümkün kılarak, yeni bir söylem biçimi ve yönetim tarzına işaret eden gelişmelerin belirlenmesini sağlamıştır.

Diyanet Aile Dergisi üzerine yapılan analizde, toplumsal güç ilişkilerini, iktidar yapılarını ve ideolojik söylemleri metinler üzerinden incelemeyi amaçlayan eleştirel söylem analizi yaklaşımı benimsenmiştir. Bu yöntem, söylemin iktidar ilişkilerini nasıl yeniden ürettiğini ve toplumsal eşitsizlikleri nasıl meşrulaştırdığını araştırmaya odaklanırken, aynı zamanda belirli söylemlerin nasıl egemen hale getirildiğini ve bu söylemlerin toplumsal normları ve ideolojileri nasıl şekillendirdiğini çözümlemeyi amaçlamaktadır (Van Dijk, 2015; Fairclough, 2013; Wodak, 2015b; Willig ve Rogers, 2017). Analiz dahilinde eklektik bir yöntem benimsenmiş olup, farklı söylem analizi yaklaşımları bir araya getirilmiştir. Bu sayede, metinlerin toplumsal, ideolojik ve güç ilişkileri bağlamında nasıl şekillendirildiği ve bu söylemlerin toplum üzerindeki etkileri daha kapsamlı bir şekilde ele alınması amaçlanmıştır. Analiz sürecinde kullanılan yaklaşımlardan biri, konuyla ilgili gündemin, yazılı ve görsel-işitsel medyanın, sivil toplum ve siyasal hareketlerin sistematik gözlemi sonucunda ortaya çıkan belirli konuların temalar haline getirilmesine dayanan tematik eleştirel söylem analizi yöntemidir (Braun ve Clarke, 2006). Bu yöntem ile, toplumsal cinsiyet karşıtı söylemde sıklıkla tekrar eden temaları belirlenmiştir. Fairclough'un yaklaşımı kullanılarak, bu metinlerin toplumsal yapılar üzerindeki etkisi ve bu yapıları nasıl güçlendirdiği analiz edilmiştir. Özellikle, söylemlerin ideolojik yapılarla nasıl bağlantılı olduğu ve bu ideolojilerin toplumsal cinsiyet normlarını nasıl şekillendirdiği incelenmiştir. Özne konumlarının inşasını ve iktidar ilişkilerinin dinamiğini ortaya çıkarmak adına Foucaultcu söylem analizi yaklaşımından yararlanılmıştır. Bunun yanı sıra, "biz" ve "onlar" karşıtlığı, mağduru faili tersine çevirme, günah keçisi ilan etme, komplo teorilerinin kullanımı gibi popülist söylem stratejilerinin belirlenmesi ve yorumlanmasında Ruth Wodak'ın yaklaşımdan yararlanılmıştır. Araştırma kapsamında örneklem olarak belirlenen Diyanet Aile Dergisi'nde yer alan görseller de

analiz edilmiştir. Görsellerin analizinde ise hermeneutik bir yaklaşım benimsenmiştir. Görseller, dergideki başlıklarda ve metinlerde inşa edilen toplumsal cinsiyet karşıtı anlatının tamamlayıcı unsurları olarak ele alınmış ve bu anlatının bütünlüğü çerçevesinde değerlendirilerek yorumlanmıştır.

3.1.1. Söylem ve Eleştirel Söylem Analizi

Söylem, toplumsal alandaki iktidar ilişkilerinin sürekliliğini ve özne ile iktidar arasındaki ilişkileri, dilin anlamlandırma mücadelesi üzerinden değerlendirilmesini öneren Foucault'nun biyoiktidar kuramının temel kavramlarından biridir. Foucault'nun perspektifinden, söylem, "bilgiyi inşa eden, bu bilginin içerisinde var olan toplumsal pratiği ve güç ilişkilerini ortaya çıkaran yollar" olarak tanımlanır (Çınar, 2013). Başka bir ifadeyle, toplumsal anlamların üretildiği, değiştirildiği ve üzerinde yayıldığı sözü açıklayabilmek için kullanılan bir kavramdır (Weedon, 1987). Söylem, toplumsal özne, grup ya da toplumsal alanda yer alan tüm politik mücadelelerin, taleplerin ve kimliklerin kendilerini var etme sürecinin aracıdır. Bireylere yaşadıkları dünyanın nasıl bir yer olduğunu anlatan ve normal tanımlamaya olanak tanıyan bir yapı sunar (Doğanay, 2018). Foucault'nun söylem teorisine göre, iktidar söylemlerin içinde yer alır ve bu söylemlerden bağımsız düşünülemez (Purvis ve Hunt, 1993). Buna göre bilgi ve güç egemen söylemlere içkindir. Sözen'e göre (1999), "konuşan ve dinleyen bir dünyanın verisi olarak söylem; bir dil pratiğidir, ideoloji, bilgi, diyalog, anlatım, beyan tarzı, müzakere, güç ve gücün mübadelesiyle eyleme dönüşen dil pratiklerine ilişkin süreçlerdir. Söylem konusunda teorik yaklaşımlar söylemi bir metin gibi, pratik yaklaşımlar ise insanların karşılıklı konuşmalarında ortaya çıkan anlam mübadeleleri olarak görmektedir. "Daha geçerli, daha tarafsız, daha objektif ya da evrensel söylemler yoktur; ancak daha güçlü söylemler vardır. Objektivite ya da evrensellik talebi bir güç ya da iktidar talebidir. Mutlak iktidar, mutlak söylemlerin iktidarıdır. Evrensel söylem ise evrensel iktidar demektir"(Sözen, 1999: 17). Söylemler, bir toplumsal düzen içindeki iktidar aracılığıyla üretilir ve bu güç, söylemsel düzen içinde bilgi ve gerçeği meşrulaştırma ölçütlerini tanımlayan belirli kuralları ve kategorileri

belirler (Adams, 2017).

Egemen hale gelen her toplumsal söylem, hegemonyayı inşa eden, meşrulaştıran ve bu hegemonya doğrultusunda toplumsal rızayı üreten bir çerçevedir. Toplumsal olarak yaratılıp egemen hale gelen söylemler, doğru ve yanlış, iyi ve kötüyü toplumsal kavramlar olarak tanımlayan ve bu kavramları ideolojik birer kavram olarak toplumsal normlara dönüştüren bir araçlardır. Modern iktidarın kendini kurma, güçlendirme ve tartışılmaz kılma süreçlerindeki en önemli ve etkili unsurlardan biridir. Akılcı ve politik bir süreç sonucunda, merkeze yerleşen her ideoloji, söylemler bütünü olarak tüm toplumsal kategorileri kendi değerleriyle donatır. Bu da normalin ideolojik bir çerçevede kesin ve tartışmasız bir şekilde tanımlanmasına ve egemenliğin sürdürülmesi için inşa edilen normların çeşitli yöntemlerle savunulmasına yol açar. Bu bağlamda, ideoloji, bir grubun üyeleri tarafından paylaşılan ve bu üyeler tarafından çeşitli toplumsal pratikleri gerçekleştirmek amacıyla kullanılan toplumsal temsilleri ifade etmektedir (Billig vd., 1998; Van Dijk, 1998; akt. Çınar, 2013).

Eleştirel söylem analizi, 1980'lerin sonlarında Norman Fairclough, Ruth Wodak, Teun van Dijk ve diğerlerinin öncülük ettiği Avrupa söylem çalışmaları alanında yeni ve sistematik bir ilerleme olarak ortaya çıkmıştır. O zamandan beri, söylem analizinin etkili ve görünür dallarından biri haline gelmiştir (Blommaert ve Bulcaen, 2000). Eleştirel söylem analizi, dili bir söylem olarak inceleyen ve bu söylemsel pratiklerin toplumsal ve kültürel yapılarla nasıl ilişkili olduğunu araştıran disiplinler arası bir araştırma metodolojisidir. Norman Fairclough ve Phil Graham (2015), eleştirel söylem analizinin metinleri toplumsal yaşamın yeniden üretimi ve maddi üretimin bir parçası olarak ele aldığını ifade etmektedirler. Fairclough'ya (2013) göre, söylem analizinin temel amacı, mevcut gerçekliklerin belirli yapıların, mekanizmaların ve güçlerin sonucu olduğunu ortaya koymaktır. Başka bir ifadeyle, dil kullanımında ortaya çıkan toplumsal uzlaşılar aracılığıyla eşitsiz iktidar ilişkilerinin ideolojik işleyişini ifşa etmek ve sosyal gerçekliğin kavramsal olarak nasıl şekillendirildiğini araştırmaktır. Bu yaklaşım, sosyal olayların temsil, kavramlaştırma ve yorumlama süreçleri olmadan var olamayacağı kabulüne dayanır (akt. Doğanay, 2018).

Van Dijk'e göre (2015), eleştirel söylem analizi, toplumsal ve politik bağlamda güç ilişkilerinin ve eşitsizliğin metin ve konuşmalar aracılığıyla nasıl gerçekleştirildiğini, yeniden üretildiğini, meşrulaştırıldığını ve bunlara nasıl direnildiğini inceleyen bir araştırma yaklaşımıdır. B analiz, aynı zamanda eşitsizliği anlamak, açığa çıkarmak ve nihayetinde buna meydan okumayı olanaklı kılar, bu yönüyle toplumsal eşitsizliğe karşı muhalif bir duruşu yansıtır. Van Dijk, eleştirel söylem analizini, söylemi analiz etmeye yönelik disiplinler arası bir yaklaşım olarak tanımlamakta ve söylemin iktidar ve sosyal eşitsizliğin yeniden üretilmesindeki rolünü vurgulamaktadır. Ona göre, eleştirel söylem analizi yalnızca bir yöntem değil, aynı zamanda söylemin toplumsal yapıları, güç ilişkilerini ve ideolojileri nasıl şekillendirdiğini ve bu yapıların söylem tarafından nasıl biçimlendirildiğini araştıran bir eleştirel yaklaşımdır. Van Dijk, söylemin içinde bulunduğu geniş sosyopolitik bağlamı dikkate almanın önemine vurgu yapar ve söylemin güç dinamiklerini hem sürdürme hem de onlara meydan okuma potansiyeline dikkat çeker (Van Dijk, 2015).

Van Dijk ayrıca ideolojilerin, söylem ve güç arasındaki bağlantıyı anlamada kritik bir öneme sahip olduğunu belirtir. Ona göre, ideolojiler toplumsal grupların bakış açılarını ve eylemlerini destekleyen, toplumsal olarak paylaşılan inanç sistemleridir. Bu sistemler, bir grubun kimliğini, çıkarlarını ve hedeflerini belirlerken, aynı zamanda o grubun dünya görüşünü de şekillendirir. Van Dijk, ideolojilerin insanların gerçeklik algısını, toplumsal olayları yorumlama biçimlerini ve diğer gruplarla olan ilişkilerini etkileyen güçlü toplumsal yapılar olduğunu vurgular. Söylem aracılığıyla yeniden üretilen ideolojiler, eleştirel söylem analizinin temel inceleme alanını oluşturur. Bu bağlamda eleştirel söylem analizi, ideolojik yapıların dile nasıl yerleştiğini ve toplumsal hakimiyete veya direnişe nasıl katkıda bulunduğunu açığa çıkarmayı amaçlamaktadır. Van Dijk, güç ve tahakkümün söylem aracılığıyla toplumda nasıl yürürlüğe konduğu ve yeniden üretildiğine odaklanmaktadır. Özellikle siyasal iktidarların egemenliklerini sürdürmek için söylemi nasıl kullandıkları ve bunun egemenlik altına alınanlar tarafından nasıl kabul edilip içselleştirildiği üzerinde durur. Dilbilim, psikoloji, sosyoloji ve iletişim çalışmaları gibi farklı disiplinlerden gelen

içgörülerini birleştirerek, eleştirel söylem analizine multidisipliner bir yaklaşımı savunan Van Dijk, toplumdaki söylemin karmaşık toplumsal sistemler içinde nasıl işlediğini tam olarak anlamak için bu farklı perspektiflerin bütünleştirilmesi gerektiğini savunmaktadır (Van Dijk, 2015).

Eleştirel söylem analizi, sosyal analizin eleştirel geleneğini dil çalışmalarıyla bütünleştiren bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım, söylem ile iktidar, ideoloji, kurumlar ve kimlikler gibi toplumsal unsurlar arasındaki ilişkiyi inceler. Fairclough (2013), eleştirel söylem analizinin hem normatif hem de açıklayıcı olduğunu, yalnızca sosyal gerçeklikleri tanımlamayı değil, aynı zamanda bunları değerlendirmeyi ve açıklamayı, genellikle sosyal eşitsizlikleri ele almayı ve sosyal değişime katkıda bulunmayı amaçladığını vurgulamaktadır. Eleştirel söylem analizi, disiplinler arası bir yaklaşımdır ve sosyal yaşamın maddi ve semiyotik yönlerini birbirine bağlayarak, söylem yapılarının toplumdaki güç ilişkilerinin yeniden üretimine veya dönüşümüne nasıl katkıda bulunduğunu analiz eder. Fairclough'un eleştirel söylem analizine yaklaşımı, Marksizm, eleştirel teori ve dilbilimsel teori gibi alanlardan yararlanarak, dil analizinin daha geniş bir sosyal teori ile bütünleştirilmesine dayanmaktadır. Fairclough, dilin toplumdaki güç ilişkilerini sürdürmek ve bunlara meydan okumak için nasıl kullanıldığına odaklanır. O, söylemin yalnızca toplumsal gerçekliğin bir yansıması olmadığını, aynı zamanda toplumsal yapıları hem şekillendiren hem de bu yapılar tarafından şekillendirilen bir sosyal pratik olduğunu savunur. Bu bağlamda, söylemin toplumdaki güç ilişkilerini üretme, sürdürme veya dönüştürme kapasitesine sahip olduğunu ileri sürer. Fairclough'un önemli katkılarından biri, metinlerin diğer metinlerden etkilenme ve onlara atıfta bulunma biçimini ifade eden metinlerarasılığa odaklanmasıdır. Bu kavram, söylemlerin farklı bağlamlarda nasıl birbiriyle nasıl ilişkilendirildiğini ve sosyal pratiklerin sürekliliğine veya değişimine nasıl katkıda bulunduğunu anlamaya yardımcı olur (Fairclough, 2013).

Fairclough söylem analizi yaklaşımında üç boyutlu bir çerçeve önermektedir. İlk boyut, metin analizi olup, bir metnin dilbilgisi ve cümle yapısı gibi dilsel özelliklerinin ayrıntılı bir şekilde incelenmesini içerir. İkinci boyut olan söylemsel uygulama,

metinlerin üretimi, dağıtımı ve tüketimi süreçlerini ele alır; bu süreçlerin toplumsal yapılar tarafından nasıl etkilendiğini ve bu yapıları nasıl şekillendirdiğini inceler. Üçüncü boyut ise söylemsel uygulamaların güç ilişkileri, ideolojiler ve daha geniş toplumsal ve kültürel süreçlerle nasıl bağlantılı olduğunu anlamaya odaklanır. Bu çerçevede, metinlerin dilsel özelliklerinden başlayarak, toplumsal ve kültürel bağlamlarla ilişkilerine kadar kapsamlı bir analiz sunmaktadır. Fairclough, ideolojinin söyleme içkin olduğunu ve egemen ideolojilerin dil yoluyla hegemonya süreçleri aracılığıyla nasıl 'sağduyu' olarak kabul edildiğini araştırır. Bu bağlamda, eleştirel söylem analizi, ideolojinin söylem içerisindeki görünümünü açığa çıkarmayı ve söylem yoluyla sürdürülen güç ilişkilerine meydan okumayı mümkün kılan bir yöntem olarak öne çıkar (Fairclough, 2013).

Ruth Wodak'ın eleştirel söylem analizi yaklaşımı, söylem-tarihsel yaklaşım olarak bilinir ve özellikle popülist söylemlerin analizinde yaygın olarak kullanılır. Wodak'ın yaklaşımı, ırkçılık, ulusal kimlik ve sağ popülizmle ilgili söylemlerin analizine odaklanır. Bu yaklaşım, eleştirel teori geleneğine dayanmakta olup, özellikle Frankfurt Okulu ve Jürgen Habermas'ın çalışmalarından etkilenmiştir. Wodak, söylemin hem güç ilişkilerinin kurulmasında hem de bu ilişkilere meydan okunmasındaki rolünü vurgulamakta ve çalışmalarında genellikle egemen ideolojilerin altında yatan varsayımları ve destekledikleri güç yapılarını açığa çıkararak bu ideolojilerin karmaşık yapılarının çözülmesi amaçlanmaktadır. Bu yaklaşım, söylemin tarihsel bağlamına, söylemlerarasılığa, yani söylemlerin zaman içinde ve farklı bağlamlarda nasıl şekillendiğine ve birbiriyle ilişkilendiğine ve araştırma metodolojisinde üçgenlemenin önemine yaptığı vurguyla öne çıkan bir yaklaşımdır (Wodak, 2014, 2015b).

Wodak'a göre (2015) eleştirel söylem analizi doğası gereği disiplinlerarasıdır ve dilbilimsel analizi tarih, sosyoloji ve diğer ilgili alanlardan gelen içgörülerle birleştirir. Wodak, söylemi tam olarak anlamının, sosyal olguların karmaşıklığını açıklamak için çeşitli perspektifleri bütünleştirmeyi gerektirdiğini savunmaktadır. Söylem tarihsel yaklaşım ırkçılık, anti-Semitizm veya ayrımcılık gibi belirli sosyal sorunları ele almak

üzere tasarlanmıştır. Yaklaşım gerçek dünya sorunlarına dayanır ve bu sorunların söylemsel olarak nasıl inşa edildiğini ve zaman içinde nasıl sürdürüldüğünü keşfetmeyi amaçlar (Wodak, 2015b).

Wodak'ın yaklaşımının temel ilkelerinden biri, daha kapsamlı ve güvenilir bir analiz sağlamak için birden fazla veri kaynağı, yöntem ve teorik perspektif kullanmayı içeren üçgenlemedir. Bu yöntem analizin öznelliğini azaltır ve söylemin daha incelikli bir şekilde anlaşılmasını sağlar. Söz konusu yaklaşım söylemi anlamada tarihsel bağlamın önemini vurgular. Söylemlerin zaman içinde nasıl geliştiğine, farklı ortamlarda nasıl yeniden bağlamsallaştırıldığına ve tarihsel olayların belirli söylemlerin inşa edilme ve anlaşılma biçimini nasıl şekillendirdiğine bakar. Söylem tarihsel yaklaşımın önemli bir odak noktası, söylem unsurlarının orijinal bağlamlarından çıkarılıp yeni bağlamlara yerleştirildiği ve böylece yeni anlamlar kazandığı süreç olan yeniden bağlamsallaştırmadır. Bu süreç, söylemin farklı sosyal, siyasi veya kültürel koşullara nasıl uyum sağladığını ve değiştiğini anlamak açısından kritik önem taşır. Eleştirel söylem analizi geleneği içindeki diğer yaklaşımlar gibi söylem tarihsel yaklaşım da doğası gereği eleştireldir ve söylemin içine gömülü güç ilişkilerini ve ideolojileri ortaya çıkarmayı ve bunlara meydan okumayı amaçlar (Wodak, 2015b).

3.1.2. Araştırma Soruları

Araştırmamın temel sorusu, "toplumsal cinsiyet karşıtı söylemin hangi kavram ve gerekçelerle çerçevelenerek siyasal/yönetişimsel bir meşruiyet aracı olarak" ortaya çıktığının ortaya konulmasıdır. Bu soruyu açığa çıkarmak üzere alt sorular ise şunlardır:

1. Türkiye'deki toplumsal cinsiyet karşıtı hareketin küresel hareketle benzerlik ve farklılıkları nelerdir?
2. Toplumsal cinsiyet karşıtı söylemler din, sermaye ve heteronormatif aile anlayışı ile nasıl iç içe geçmektedir?
3. Diyanet Aile Dergisi'nde toplumsal cinsiyet karşıtı söylemin temaları nelerdir?

Bu temalar nasıl çerçevlenmektedir?

4. Diyanet Aile Dergisi'nde toplumsal cinsiyet karşıtı perspektifin güçlendirilmesi için hangi söylemsel stratejiler kullanılmaktadır?
5. Diyanet Aile Dergisi'nde, aile, evlilik, cinsellik, toplumsal bütünlük, eşitlik, özgürlük, fitrat, toplumsal cinsiyet ve bunun gibi temalar nasıl yer almaktadır?
6. Diyanet Aile Dergisi'nde ötekileştirme pratikleri nasıl işlemektedir ve bu pratikler milli kimlik inşasında nasıl kullanılmaktadır?
7. Diyanet Aile Dergisi'nde, toplumsal cinsiyet karşıtı perspektif milli kimliğin konsolide edilmesinde nasıl stratejik bir araç olarak kullanılmaktadır?
8. Diyanet Aile Dergisi'nde toplumsal cinsiyet karşıtı söylem, neoliberal ve neo-muhafazakâr ideolojilerle nasıl harmanlanmaktadır?
9. Diyanet Aile Dergisi'nde toplumsal cinsiyet karşıtı söylemler, dini argümanlar ve bilimsel söylemlerle nasıl bir arada sunuluyor?

Diyanet Aile Dergisi'nde toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesinin düşmanlaştırılması için hangi argümanlar kullanılarak bir meşruiyet zemini inşa edilmektedir?

3.2. Diyanet Aile Dergisi: Fıtratın Tahribatı Cinsiyetsizleştirme

Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından 2019 yılından itibaren aylık olarak yayımlanan Diyanet Aile Dergisi, ailenin korunması, aile içi ilişkilerin güçlendirilmesi ve İslam dini perspektifinden aile hayatına dair rehberlik sağlamayı amaçlayan bir yayındır. Ocak 2024'te derginin 61. sayısı, Fıtratın Tahribatı Cinsiyetsizleştirme başlığıyla yayımlanmıştır. Bu sayıda, başlığından da anlaşılacağı üzere "cinsiyetsizleştirme" olarak adlandırılan ve Avrupa'daki örneklerinde genellikle "toplumsal cinsiyet ideolojisi" olarak anılan konuya odaklanılmaktadır. Derginin "Cinsiyetsizleştirme İdeolojisi" başlıklı takdim bölümü Dr. Lamia Levent Abul tarafından kaleme alınmıştır. Bu sayıda yer alan toplumsal cinsiyet karşıtı bir perspektifle yazılmış diğer metinler ise üroloji uzmanı Prof. Dr. Zeki Bayraktar'ın "Fıtratın Tahribatı:

Cinsiyetsizleştirme"; Bursa Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü Felsefe Tarihi Anabilim Dalı'ndan Doç. Dr. Ahmet Dağ'ın "Dehümanizasyon Bir Kesişme Dijitalleşme ve Cinsiyetsizleşme" ve Dr. Hüseyin Arı'nın "Fıtratın ve Aile Yapısının Tahribatı: Cinsiyetsizleştirme İdeolojisi" başlıklı makaleleridir. Bu araştırma kapsamında, söz konusu dört metin ve bu metinlerin yer aldığı bölümlerdeki ilgili görseller, eleştirel söylem analizi yöntemiyle çözümlenmiştir.

Görsel 1

Derginin kapağında yer alan görselde¹, silüeti belli belirsiz bir insan portresi bulunmaktadır. Bu portrede, özellikle yüz ifadesinin bulunduğu bölge belirgin bir şekilde zarar görmüş, bu bölgeden kopan parçalar etrafa saçılmıştır. Derginin ismiyle bağlantılı olarak değerlendirildiğinde, bu görsel kompozisyon fiziksel bir zarardan öte,

¹ Diyanet Aile Dergisi. "Fıtratın Tahribatı: Cinsiyetsizleştirme." *Diyanet Aile Dergisi*, 61. Ocak 2024, kapak sayfası, Diyanet İşleri Başkanlığı.

benlikteki dağılmayı ve kimlikteki çözülmeyi simgelemektedir. Portredeki bu tahribat bireyin kimliğinde ve varoluşunda yaşadığı derin çatışmalara ve içsel parçalanmaya işaret etmektedir. Parçaların etrafa saçılması ise, bireyin bütünlüğünü kaybettiğini, içsel bir dağılma ve kimlik krizi içerisinde olduğunu göstermektedir. Görselin kaotik doğası, bireyin kendisiyle, dünyayla ve toplumla olan bağlarının kopmasını, yabancılaşmayı ve yalnızlığı çağrıştırmakta, böylece okuyucuda kaygı ve korku duygularını tetiklemektedir. Görsel, "Fıtratın Tahribatı: Cinsiyetsizleştirme" başlığıyla bütünlendiğinde, insan doğasının (fıtratın), cinsiyetsizleştirme ideolojisinin tehdidi altında olduğunu, bu ideolojinin bireyin kimliği ve bütünlüğü ile toplumsal düzen üzerinde yıkıcı etkiler yaratabileceği algısı uyandırılmaktadır. Parçalanan yüz ile, bu ideolojinin bireyin doğuştan gelen cinsiyet kimliğini bozarak ve onları köklerinden kopartarak, benliğinde onarılması zor zararlar meydana getireceği ima edilmekte, böylece doğal cinsiyet rollerinin ve insan fıtratının korunması gerektiği mesajını iletilmektedir. Yüz ifadesinin bozulmuş olması aynı zamanda, cinsiyetin doğuştan gelen ve değişmez bir özellik olduğu, bu özelliğin değiştirilmesinin bireyin Tanrı tarafından belirlenen özüne zarar vereceği düşüncesini yansıtmaktadır. Diyanet'in perspektifine göre, bu tür ideoloji bireyin doğal cinsiyet kimliğini ve geleneksel aile yapısını tehdit etmekte, toplumda geri dönülemez tahribatlar yaratmaktadır. Bu bağlamda, okuyucuya cinsiyetsizleştirme projesinin tehlikelerine karşı dikkatli olunması gerektiği mesajı iletilmektedir.

3.2.1. Cinsiyetsizleştirme İdeolojisi

Allahu Teâlâ kadın ve erkeği aynı özden yaratmış, farklı özellikler donatarak birbirine eş kılmıştır. Böylece insanoğluna aile olma ve neslini devam ettirme nimetini bahşetmiştir. Kadın ve erkeğin fitraten sahip olduğu fiziki ve biyolojik özellikleri korumalarını emrederken fitrata müdahaleyi de yasaklamıştır. ... Her iki cinsin arasında sınırlar koyan ve bu sınırları aşmayı yasaklayan Yüce Allah, ancak meşru bir nikâhla kadın ve erkeğin evlenmelerine izin vermiştir. Günümüzde maalesef, dış kaynaklı ve dış destekli birtakım çevreler fitratta var olan biyolojik cinsiyeti inkâr etmekte ve bu amacı gerçekleştirmek için cinsiyetsizleştirme ideolojisini çeşitli araçlarla toplumda yaymaya çalışmaktadır. Özellikle bazı yabancı müzik grupları, ikonik karakterler, diziler, sosyal medya fenomenleri üzerinden gençlerin dimağlarına özgürlük adı altında sapkın fikirler empoze

edilmektedir. Non-binary (ne erkek ne de kadın gibi davranma ve yaşama), agender, nongendered, genderfree (cinsiyetten bağımsız), genderfluid (akışkan cinsiyet) gibi terimleri gündeme getiren bu ideoloji, aile kurumunu ortadan kaldırmayı hedeflerken insan neslinin devamı açısından da büyük bir tehlike arz etmektedir.

Metinde, "fitrat" kavramı, Allah tarafından kadın ve erkeğin aynı özden yaratıldığı, ancak farklı özelliklerle donatılarak birbirine eş kılındığı ikili cinsiyet düzenini ifade etmektedir. Kadın ve erkeğin farklı, ancak tamamlayıcı rollerle yaratıldığı, bu farklılıkların insanın doğasına içkin olduğu ve korunması gerektiği vurgulanmaktadır. Fitrat, burada hem fiziki hem de biyolojik özelliklerin değişmezliği ve bu özelliklerin korunmasının ilahi bir emir olduğu düşüncesiyle ilişkilendirilmiştir. Cinsiyetler arasındaki sınırların belirlenmiş olduğu ve bu sınırların aşılmasının Tanrı tarafından yasaklandığı ifade edilerek, cinsiyet rollerinin kesin çizgilerle ayrıldığına dikkat çekilmektedir. Aile olma ve neslin devam ettirilmesi, tanımlanan bu ilahi düzenin önemli bir parçası olarak sunulmaktadır. Kadın ve erkeğin, fitratlarına uygun olarak birbirlerini tamamlayan varlıklar olduğu ve bu birlikteliğin yalnızca meşru bir nikâh ile gerçekleşmesi gerektiği belirtilmektedir. Bu bağlamda, aile kurumu, insan neslinin devamı için ilahi bir lütuf ve gereklilik olarak tanımlanmaktadır. Metinde ayrıca, "dış kaynaklı ve dış destekli birtakım çevreler" olarak tanımlanan grupların, fitratta var olan biyolojik cinsiyeti inkâr ettiği ve cinsiyetsizleştirme ideolojisini çeşitli araçlarla yaymaya çalıştığı ifade edilmektedir. Bu grupların, özellikle gençlerin zihinlerine sapkın fikirler empoze ettiği ve bu fikirlerin özgürlük adı altında sunulduğu belirtilmektedir. Bu bağlamda, cinsiyetsizleştirme ideolojisi, toplumsal yapıyı tehdit eden bir unsur olarak ele alınmaktadır. Bu ideolojinin, non-binary, agender, genderfluid gibi terimlerle gündeme getirilen ve cinsiyeti esnek veya belirsiz bir kavram olarak sunan yaklaşımları teşvik ettiği vurgulanmaktadır. Metne göre, bu ideolojinin nihai hedefi, aile kurumunu ortadan kaldırmak ve insan neslinin devamını tehlikeye atmaktır. Aile kurumunun zayıflatılması, toplumsal düzenin ve insan neslinin devamlılığı açısından büyük bir tehdit olarak sunulmaktadır. Sonuç olarak, metin, cinsiyetsizleştirme ideolojisinin, toplumun temellerine ve insanın doğasına (fitrata) karşı bir tehdit olduğu argümanını savunmaktadır. Bu ideolojinin, biyolojik cinsiyeti

ve aile kurumunu ortadan kaldırarak, toplumsal düzeni ve insan neslinin devamını tehlikeye atacağı mesajını vermektedir. Derginin önsözü niteliğindeki takdim bölümünden alıntılanan bu ifadeler, dergi boyunca inşa edilen toplumsal cinsiyet karşıtı anlatının ana hatlarını oluşturmakta ve temel argümanlarını içermektedir. Dergideki diğer yazılar, bu anlatı etrafında şekillenmekte ve farklı boyutlarda ele alınarak söylem ve argümanlar genişletilmektedir. İlerleyen bölümlerde bu anlatıda kullanılan söylemsel stratejiler, inşa edilen özne konumları, ikili karşıtlıklar, metaforlar ve metinlerarası göndermeler ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

3.2.2. Fıtratın Tahribatı: Cinsiyetsizleştirme

Görsel 2

Yazının başlığının ve ilk bölümünün yer aldığı 4. ve 5. sayfalardaki görseller²

² Diyanet Aile Dergisi. "Fıtratın Tahribatı: Cinsiyetsizleştirme." *Diyanet Aile Dergisi*, 61. Ocak 2024, s.4-5. Diyanet İşleri Başkanlığı.

birbiriyle bütünlük sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. İlk sayfadaki görselde, yüzü olmayan, takım elbise giymiş bir insan silüeti yer almaktadır. Bu figürün bir eli cebinde diğer eli ise bir şey anlatırken ifadeyi güçlendirecek şekilde yukarıya kaldırılmıştır.

Görsel 3

Bir sonraki sayfada ise olasılıkla bu kişinin kaybettiği veya düşürdüğü yüzü olan, korku ve şaşkınlık ifadesine sahip bir tiyatro maskesi bulunmaktadır. Bu maskenin, yüzü olmayan insan silüetinin kaybettiği varoluşunu temsil ettiği düşünülebilir. Maskenin bir ipe bağlı olması ve bu ipe yukarıdan aşağıya sarkıtılmış bir pozisyonda olması, maskenin 4. sayfadaki figürle bağlantılı olduğu izlenimini yaratmaktadır. Ancak görseldeki figürün bir elinin cebinde diğer elinin ise bir şeyler anlatırcasına havada olduğu göz önünde bulundurulduğunda, varoluşunu ifade eden maskenin ipinin kendi kontrolünde olmadığı anlaşılmaktadır. Metnin bütünlüğü içerisinde değerlendirildiğinde bu ipin kontrolünün "lobilerin" veya "lobilerin etkisi altındaki psikiyatrların" elinde olduğunun ima edildiği düşünülebilir. Bu bağlamda ip kişinin iradesini simgelemektedir ve iradesinin kontrolünü kaybetmiştir. Aslında "bir rıza

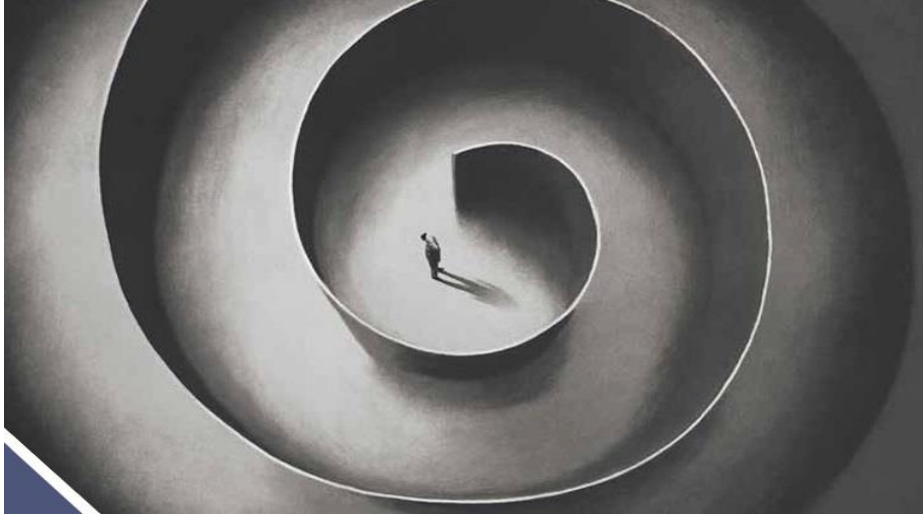
mühendisliği" projesi çerçevesinde iradesi ipotek altına alınmıştır. Yazının başlığı ile birlikte ele alındığında ise, bütünlüğünü kaybetmiş bu figür ve maske kişinin tahrip edilmiş fitratını veya doğal varoluşunu yansıtmaktadır. Maskenin yüzündeki şaşkınlık ifadesi ve maskenin boşlukta sallanıyor oluşu fitratı tahrip edilen bir insanın kaybolmuşluğunu ifade etmektedir.

Görselin arka planında yukarıdan gelen hafif bir ışıkla aydınlatılmış siyah ve kahverengi tonların hâkim olduğu loş bir ortam bulunmaktadır. Barok dönemi ışığının kullanıldığı, yarı karanlık bu ortam kişinin kaybolmuşluğu anlatısını tamamlar niteliktedir. Işığın bir mum ışığı veya bir aydınlatıcı şeklinde etrafa yayılır şekilde değil, yukarıdan geliyor oluşu, bu ışığın tanrısal bir ışık olduğunu hissettirmektedir. Görselin alt kısımları ise neredeyse karanlık bir arka planla resmedilmiştir. Bu karanlık bölge ise yeraltını, karanlık güçleri ifade etmektedir. İpin ucundaki maskenin bu karanlığa doğru sarkıtılıyor oluşu "fitratın tahribatı" anlatısını güçlendirmektedir. Figürün bulunduğu yarı aydınlık alan ise figürün "iyi" ile "kötü" arasında bir arafta olduğunu hissinin uyandırmaktadır. Kişinin boş olarak resmedilmiş yüzünün hafifçe yukarıya doğru yönelmiş olması ve ortamın yukarıdan gelen bu ışıkla hafifçe aydınlatılmış olması, kişinin kaybettiği iradesini ve fitratını yeniden elde etmesine dair bir umut olduğunu, bu umudun ise yukarıda, yani ilahi yasada olduğu ima edilmektedir. Kimliksiz ya da kimliğini kaybetmiş bir özne olarak resmedilen bu figür, görselin tümüyle birleştiğinde, insanın varoluşsal mücadelesini ve kimlik arayışını yansıtmaktadır.

“Fıtratın Tahribatı: Cinsiyetsizleştirme” başlıklı yazının ilk bölümünde transseksüalite ve cinsiyet hoşnutsuzluğu kavramları literatüre bağlı kalınarak açıklanmaktadır. "Cinsiyet Ameliyatla Değiştirilebilir mi?" olarak adlandırılan alt bölümde ise yazar, hormonal tedavilerle ve çeşitli ameliyatlara ancak ikincil cinsiyet özelliklerinin değiştirilebileceği, birincil cinsiyet özelliklerinin değişmez ve değiştirilemez olduğu görüşünü savunmaktadır. Ayrıca, literatürde yaygın olarak kullanılan "cinsiyet değiştirme ameliyatı" kullanımını eleştirerek, bu ameliyatların biyolojik olarak cinsiyeti değiştirmediğini, aslında cinsiyetin iptali veya kısırlaştırma

operasyonları olduğunu ileri sürmektedir. Yazar, bunun yanı sıra, hormonal tedavilerin olası yan etkilerine de dikkat çekmektedir.

Bu noktaya kadar, yazarın transseksüelite ve cinsiyet disforisi olgularının varlığını kabul ettiğini, ancak uygulanan tedavi yöntemlerinin etkisizliğini savunduğunu görmekteyiz. Yazar, tıbbi müdahalelerin yalnızca ikincil cinsiyet özelliklerinde belirli değişikliklere yol açabileceğini, bu değişikliklerin ise "gerçek" olmadığı ve biyolojik birincil cinsiyetin değiştirilemeyeceği tezini desteklemektedir. Ayrıca, tıbbi müdahalelerin sakıncalarını vurgulamak amacıyla bu müdahalelerin olası yan etkilerine de yer verilmektedir.

Görsel 4

Bölümdeki görselde³ dairesel bir labirentte kaybolmuş ve gökyüzüne bakan bir insan silüeti yer almaktadır. Kişinin bulunduğu dairesel labirent bir girdabı çağrıştırmakta ve kişi bu labirentin sonuna ulaşmış gibi görünmektedir. Ancak labirentin sonunda bir çıkış bulunmaması kişinin içinden çıkılmaz, sonu olmayan bir girdapta kaybolduğunu ifade etmektedir. İkinci görselde olduğu gibi bu görselde de ortam yukarıdan gelen tanrısal bir ışıkla aydınlatılmıştır. Bu ışığın "iyiyi, doğruyu ve tanrısal, doğal doğal

³ Diyanet Aile Dergisi. "Fıtratın Tahribatı: Cinsiyetsizleştirme." *Diyanet Aile Dergisi*, 61. sayı, Ocak 2024, s. 8. Diyanet İşleri Başkanlığı.

düzeni" simgelediği düşünülebilir. Kişinin labirentin sonunda, çıkışsız bir yerde olduğu göz önüne alındığında, tek kurtuluşun bu ışığa yönelmek olduğu görülmektedir. Zira kişi yüzünü bu ışığa doğru yöneltmiştir. Bu duruş, izleyiciye, ışığa yönelindiğinde çıkışı olmayan labirentten kurtulmaya yönelik bir umudun olduğunu düşündürmektedir.

Görsel kompozisyon hem varoluşsal bir arayışı hem de kurtuluşun ilahi bir kaynaktan gelebileceği düşüncesini yansıtmaktadır. Dairesel labirent, nautilus kabuğunu andırarak, yaratımın tek bir noktadan başladığı ve sonsuzluğa uzandığı fikrini çağrıştırmaktadır. Altın oranla ilişkili bu imge, kâinatın ve tanrısallığın sonsuzluğunu anlattığı gibi, aynı zamanda bu sonsuzluğun içinde kaybolmuş bir varlığın kendini bulmaya çalışmasını da simgelemektedir. Bu görsel, yaratımın başlangıcından itibaren sonsuzluğa doğru bir yolculuğun, tanrısal bir rehberlikle anlam kazanabileceğini ima etmektedir. Bunun yanında kişinin kaybolmuşluğu onun bir ailesinin olmaması veya ailesinden kopmuş olmasıyla ilişkilendirilebilir. Bu bağlamda, anlatıdaki ilahi vurgu ile aynı zamanda ailenin kutsallığına dikkat çekilmekte ve bu sistemin dışında kalmanın kişiyi "fitratından" kopararak kaybolmuşluğa sürükleyeceği mesajı verilmektedir.

Görseldeki labirent içinde kaybolmuş insan imgesi, daha önce de 2012 yılında, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın bir kamu spotunda da kullanılmıştır. Bu kamu spotunda, bir labirentin karanlık koridorlarında kaybolmuş ve birbirinden kopmuş bir aile tasvir edilmektedir. Labirentin duvarlarında ise bir araya gelmiş, mutlu ve geniş bir aile vizyonunu yansıtan klipler görüntüler yer almakta ve klibin sonunda "kimsenin kaybolmasına izin vermeyiz, hepimiz kocaman bir aileyiz" sloganı belirmektedir (Öztaş, 2013).

Transeksüel ameliyatlara için ileri sürülen temel gerekçe doğumsal veya anatomik bir bozukluk/hastalık değil (ki böyle bir bozukluk yoktur), translardaki yoğun psikolojik sorunlardır. Translar yoğun ruhsal problemler yaşarlar ve bu problemlerin ameliyatsız cinsiyetlerini değiştirince (!) biteceğine inanırlar. İleri sürülen ve beklenen (hatta dayatılan) gerekçe hep bu olur; ruhsal sağlığın iyileşmesi. (Turan, 2015)

"Transseksüeller Hangi Beklentilerle Ameliyat Oluyorlar?" başlığı altında kaleme

alınan bu bölümde litaratüre dayanan, akademik bir dil yerine daha spekülâtif ve alaycı bir dil benimsenmiştir. "Transların yaşadığı ruhsal problemlerin ameliyatla cinsiyetlerini değiştirince" ifadesinden sonra TDK tarafından "bir söze alay, kinaye veya küçümseme anlamı kazandırılmak için kullanılan yay ayaç içindeki ünlem işareti' olan "(!)"sembolü kullanılmıştır. Böylece daha önceki bölümde akademik referanslarla güçlendirilmeye çalışılan, cinsiyet uyum operasyonlarının etkili, işlevsel ve "gerçek" olmadığı görüşü bu kez kinayeli, alaycı ve küçümseyici bir tonla vurgulanmaktadır.

"Transların ruhsal problemlerinin, cinsiyetlerini değiştirince (!) biteceğine inanırlar" ifadesi transların tümünün "cinsiyet disforisine" sahip olduğuna ilişkin genelleyici ve temellendirilmemiş bir yargı içermektedir. Ayrıca transların bu inancının delüzyonel veya gerçek dışı olduğuna dair bir ima barındırmaktadır. "İleri sürülen ve beklenen (hatta dayatılan) gerekçe hep bu olur; ruhsal sağlığın iyileşmesi." cümlesinde ise, transların ruh sağlığının iyileşmesinin, ameliyatla cinsiyetlerinin değiştirilmesine bağlı olduğu düşüncesinin onlara "dayatılan" bir düşünce olduğu belirtilmektedir. Ancak, bu düşüncenin kim veya kimler tarafından dayatıldığı henüz açıklanmamakta ve bu söylemde, popülist yaklaşımlarda sıkça görülen şekilde, "fail" belirsiz bırakılmaktadır.

Ruhsal sorunların iyileştirilmesi için cerrahi tedavi! Tıbbın hiçbir alanında ve hiçbir hastalık için önerilmeyen bu yöntem (ruhsal sorunlar için cerrahi tedavi) translar için öneriliyor. Niye?

Bu cümlede "ruhsal sorunların iyileştirilmesi için cerrahi tedavi" ifadesinden sonra ünlem (!) işareti kullanılarak, bunun olağanüstü bir durum olduğu vurgulanmakta ve bu tedavi yöntemine duyulan tepki dile getirilmektedir. Ardından "tıbbın hiçbir alanında ve hiçbir hastalık için önerilmeyen bu yöntem"in, yani "ruhsal sorunların iyileştirilmesi için cerrahi tedavi"nin neden translar için önerildiği sorgulanmakta ve verilen cevapla birlikte "fail" de açıklanmaktadır: "Çünkü lobinin etkisindeki psikiyatri bunu dikte ediyor."

Yoğun ruhsal sorunlar yaşayan transseksüeller de buna inandırılmış olduklarından sabırsızlıkla bu ameliyatları talep ediyorlar. Çünkü bu ameliyatlardan sonra tüm sıkıntıları bitecektir! Öyle inandırılmışlardır.

Bu cümlede transseksüellerin yoğun ruhsal sorunlar yaşamaları nedeniyle, sağlam bir yargılamada bulunma yetisine veya bilişsel yeterliliğe sahip olmadıkları ima edilmektedir. Bu nedenle onlara, "lobinin etkisi altındaki psikiyatri' tarafından dikte edilen" ameliyat olarak tüm sıkıntılarının biteceği" düşüncesine inandırıldıkları ifade edilmektedir. Anlatının devamında ise bu ima güçlendirilmektedir: "Yani "rıza mühendisliği" işletilir ve bu bireyler kendi talepleri ve rızaları ile ameliyat olmuş olurlar." Bu ifadede, kişilerin her ne kadar kendi rızalarıyla ameliyat oluyormuş gibi görünse de "rıza mühendisliği" yoluyla iradelerinin etki altına alınarak bu kararı vermelerinin sağlandığı belirtilmektedir. Bu şekilde, translar patolojikleştirilmekte, değerlendirme ve karar alma yetilerine sahip olmadıkları ima edilmekte ve böylece kendi bedenleriyle ilgili aldıkları kararların meşruiyeti sorgulanmaktadır.

Anlatının devamında İsveç'te ve Danimarka'da yürütülen iki çalışma (Dhejne vd., 2011; Erlangsen vd., 2023) örnek gösterilerek; cinsiyet uyum operasyonu geçiren transların ruhsal sorunlarının ömür boyu devam ettiği savunulmaktadır. Böylece cinsiyet uyum operasyonlarının etkili ve geçerli bir tedavi yöntemi olmadığı önermesi güçlendirilmeye çalışılmaktadır

İsveç'te yürütülen çalışma (Dhejne ve ark., 2011), cinsiyet uyum ameliyatı geçiren transların uzun vadeli sağlık ve sosyal durumlarını incelemektedir. Bu çalışmada, örnekleme yer alan cinsiyet uyum ameliyatı geçiren transların genel popülasyona kıyasla intihar, kalp-damar hastalıkları ve psikiyatrik tedavi gerektiren durumlar açısından daha yüksek bir risk taşıdığı bulgulanmıştır. Ayrıca, bu bireylerin ameliyat sonrasında da ruhsal sağlık sorunları yaşamaya devam ettikleri, depresyon, anksiyete ve madde bağımlılığı gibi durumların bu grupta daha sık görüldüğü rapor edilmiştir. Ancak, makale, cinsiyet uyum ameliyatı sonrası karşılaşılan bu sağlık sorunlarının, doğrudan ameliyatın kendisinden mi yoksa toplumsal dışlanma, damgalanma ve marjinalleşme gibi dış faktörlerden mi kaynaklandığına dair bir bakış açısı

sunmamaktadır. Çalışma, transların ameliyat sonrası karşılaştıkları zorlukların altında yatan sosyo-ekonomik ve kültürel faktörleri yeterince ele almamaktadır. Toplumsal kabul, işsizlik ve aile desteği eksikliği gibi faktörlerin, bireylerin ruh sağlığı üzerindeki etkisi göz ardı edilmiştir. Bu çalışma, spesifik bir coğrafi ve kültürel bağlamda gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle, sonuçların başka ülkelerde veya farklı sosyo-kültürel ortamlarda yaşayan trans bireyler için geçerli olup olmadığı belirsizdir. Sonuçta, bu makale, trans bireylerin ameliyat sonrası karşılaştıkları zorluklara dikkat çekmekle birlikte elde edilen bulguların yorumlanmasında bazı önemli eksiklikler ve belirsizlikler bulunmaktadır. Dolayısıyla, transların toplumsal statüleri sosyo-ekonomik ve kültürel bağlamlarda tartışılmadan, yalnızca istatistiksel bazı veriler üzerinden cinsiyet uyum ameliyatları ve elde edilen bulgular arasında doğrudan bir nedenselliğin kurulması oldukça sorunlu ve tartışmalı görünmektedir. Ayrıca İsveç'te yürütülen çalışmada cinsiyet uyum sürecinin etkili bir tedavi olup olmadığına yönelik bir tartışma yürütülmemekte, cinsiyet uyum ameliyatı geçiren bireylerin uzun vadede psikososyal destek ihtiyacını vurgulamaktadır.

Yazıda atıf yapılan diğer çalışma (Erlangsen ve ark., 2023), Danimarka'da yaşayan translar arasında intihar girişimleri ve ölüm oranlarına odaklanmaktadır. Bu çalışma, transların intihar girişimleri ve ölüm oranlarını genel nüfusla karşılaştırarak, bu grubun karşılaştığı riskleri daha iyi anlamayı amaçlamaktadır. Bulgulara göre, translar arasında intihar girişimlerinin genel nüfusa kıyasla önemli ölçüde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Çalışma, intihar girişimlerinin ve ölüm oranlarının yüksekliğinin altında yatan potansiyel nedenleri araştırmakta ve bu nedenlerin toplumsal dışlanma, damgalanma ve psikososyal stres faktörleri gibi etkenlerle bağlantılı olabileceğini vurgulamaktadır. Ancak, bu durumların doğrudan transgender kimliğinden mi yoksa toplumsal faktörlerden mi kaynaklandığı konusunda net bir nedensel bağ kurulamamaktadır. Metinde, bu makaledeki bulgular abartılarak, bağlamından koparılarak ve transların karşılaştıkları güçlüklerin cinsiyet uyum operasyonlarından kaynaklandığına dair yanlış bir nedensellik öne sürülerek, "Transseksüellerde Ömür 25-28 Yıl Kısıyor" başlığıyla sunulmuş, böylece okuyucuda korku ve endişe

uyandırmaya yönelik bir söylem inşa edilmiştir.

Görsel 5

11. sayfadaki görselde⁴ bir masanın üzerinde bulunan büyüteçli bir ayna ve iki satranç taşı bulunmaktadır. Satranç taşlarının piyon olarak resmedilmesi, onların bir oyun kurucu tarafından yönlendirilen sıradan bireyler olduğunu simgelemektedir. Satranç oyununun yapısı ve kuralları düşünüldüğünde, taşlar her ne kadar belirli bir ölçüde hareket edebilme özelliğine sahip olsalar da oyunun kurallarına bağlı olarak belirli sınırlılıkları ve rolleri vardır. Bu sınırlılık, taşların belli rolleri olduğunu ve oyunun kuralları dışına çıkamadıklarını ifade eder. Satranç oyunu oyunun kurallarla yönetilen, belirli bir düzen ve nizama sahip bir evreni temsil eder. Bu doğal düzen oyunun kurucusu tarafından işletilir ve taşlar oyunun kurucusunun belirlediği strateji dahilinde oyunun kurallarına uygun olarak hareket edebilir. Bu kuralların dışına çıkıldığı durumlarda ise oyun bozulur veya geçersiz hale gelir, yani kaos olur. Bu bağlamda,

⁴ Diyanet Aile Dergisi. "Fıtratın Tahribatı: Cinsiyetsizleştirme." *Diyanet Aile Dergisi*, 61. Ocak 2024, s.11. Diyanet İşleri Başkanlığı.

satranç oyununun doğal düzeni ilahi bir yasayı veya toplumsal düzeni; oyun kurucusu yöneticileri veya devleti, taşlar ise bireyleri simgelemektedir.

Bireylerin piyon olarak resmedilişi, onların iradelerinin sınırlı olduğu, ancak bir oyun kurucu tarafından, oyunun kurallarına göre hareket edebilen sınırlı varlıklar olduğunu ifade eder. Bu aynı zamanda, kişilerin iradelerinin başka kötücül güçler tarafından da manipüle edilebileceği imasını taşır. Bu perspektiften bakıldığında, piyona düşen kendine biçilen roller dahilinde, doğal düzenin kurallarına uygun hareket etmektir. Piyonların zıt renklerde olması, cinsiyetler arasındaki biyolojik "fark"a dikkat çekmektedir. Bu karşıtlık, aynı zamanda iyi-kötü, kadın-erkek gibi dikotomik düşünceleri de yansıtmakta ve yaşamın bu tür ikilikler üzerine inşa edildiği ima edilmektedir. Görseldeki beyaz piyon büyüteçli ayna üzerinden suretine bakmaktadır. Ancak aynada görülen sureti siyah bir piyonla resmedilmiştir. Görseldeki anlatı dergide yer alan, Doç. Dr. Ahmet Dağ'ın kaleme aldığı "Dehümanizasyon Bir Kesişme Dijitalleşme ve Cinsiyetsizleşme" başlıklı yazıdaki paragrafla birlikte ele alındığında daha iyi anlaşılmaktadır:

Ekini bozma teşebbüsünün (Bakara, 2/205) bedeli, çok ağır olacak görünüyor. Zira insan doğasını yitirdiği zaman, aynada görüntüsünü kaybeden veya göremeyen kişinin durumunu yaşayacaktır. Kendi görüntüsünü kaybeden insanın durumu trajiktir. Burada mevzu, erkeğin veya kadının nesneleştirilerek onlara olduğundan farklı bir cinsiyet tayin edilebileceğini ifade etmek, kadının veya erkeğin nesneleştirmektir.

Paragrafla birlikte değerlendirildiğinde beyaz piyonun aynada kendini siyah renkte ve olduğundan daha büyük görmesi, onun "gerçek doğasını yitirmesini" ve bir yanılsama içinde olduğunu simgelemektedir. Bu anlatı ile cinsiyetler arasındaki "fark" vurgu yapılmakta olup, bu farkın nötrlenmesinin veya doğumda atanan cinsiyetle uyumlu olmayan varoluş biçimlerinin "fıtratı" bozduğu mesajı verilmektedir. Bu da Tanrı'ya bir başkaldırı olarak değerlendirilmekte ve "bedelinin çok ağır olacağı ifade edilerek inançlı okuyucuda korku duygusunun harekete geçirilmesi amaçlanmaktadır.

3.2.3. Dehümanizasyon Bir Kesişme Dijitalleşme ve Cinsiyetsizleşme

İnsanın biyolojik ve doğal yönünün en büyük göstergesi, kadın-erkek biçiminde ayrılmış bir cinsiyete sahip olmasıdır. Bu ikicil durum; zaman-mekân, gök-yer, iyi-kötü

vs. kadar hakikidir. Kadın-erkek birlikteliğine çocuğun dâhil olması, aileyi oluşturur. Aile; dindarlığın, geleneğin ve terbiyenin öğrenildiği bir düzen olarak sağlıklı fertleri dolayısıyla cemiyeti oluşturur.

Yazının giriş paragrafında "insanın biyolojik ve doğal yönünün en büyük göstergesi" olarak tanımlanan cinsiyet ikili karşıtlıklar çerçevesinde ele alınmaktadır. Erkek ve kadın cinsiyetlerinin farklılığı, hatta zıtlığı "zaman-mekân, gök-yer, iyi-kötü" gibi diğer dikotomilerle benzeştirilerek ikili karşıtlık üzerine kurulu cinsiyet rejimi, değişmez bir hakikat olarak inşa edilmektedir. Örnek verilen ikili karşıtlıklar bağlamında, birincil kategoride yer alan erkek, "zaman, gök, iyi" ile özdeşleştirilirken, tarihsel olarak ona tabi tutularak ikincil konuma yerleştirilen kadın ise "mekân, yer, kötü" ile ilişkilendirilmektedir. Kadının "yer"le ve "mekan"la ilişkilendirilmesi, tarihsel olarak patriyarkal toplumlarda kadını doğa, toprak ve özel alanla özdeşleştiren anlayışla (Sennett, 1994) devamlılık göstermektedir. Scott (1986) da toplumsal cinsiyeti kavramsallaştırırken ilk olarak "aydınlık-karanlık, arınma-kirlilik, masumiyet-yozlaşma" gibi değişmez olarak kabul edilen, ikili karşıtlıklar üzerine kurulu normatif kavramlar olan kültürel simgelere dikkat çeker. Bu normatif kavramlar, toplumsal yaşama ve siyaset-iktidar alanına tesir ederek sürekli olarak yeniden üretilir. Böylece cinsiyetler arasındaki farklılıkların eşitsiz ve hiyerarşik bir biçimde kurulduğu bir toplumsal cinsiyet sistemi, kimlikleri inşa eder ve toplumsal yaşamın tüm katmanlarına nüfuz eder (Scott, 1986). Bu düzlemde, kadının ev ve özel alanla özdeşleştirilmesi onun ücretsiz bakım veren olarak yeniden üretim işlevine sabitlenmesine işaret etmektedir. Bu inşada kamusal alana yerleştirilen erkek, üretimde yer alan ve eve ekmek getiren kişi olarak konumlandırılmaktadır. Bu bağlamda değerlendirildiğinde aslında cinsiyetler arasındaki hiyerarşiye ve cinsiyete dayalı iş bölümüne dayalı hetero-patriyarkal ailenin tanımı yapılmaktadır.

Anlatıda bireyin içine doğduğu ve geleneksel değerlere uygun olarak yetiştirildiği aile, toplumsal yaşamın merkezine oturtulmaktadır. Dördüncü cümlede "dindarlığın, geleneğin ve terbiyenin öğrenildiği" ve "sağlıklı fertlerin yetiştirildiği" yer olarak tarif edilen ailenin, ideolojik yeniden üretim işlevine dikkat çekilmektedir. Buna göre emek gücünün ilk disipline edildiği yer olan aile, sisteme eklemlenmeye uygun bireylerin

yetiştirildiği yerdir. Ailede aynı zamanda dini ve ahlaki değerlerin temel ilkelerinin içselleştirilmesi de sağlanır (Yıldırım, 2013). Böylece toplumu meydana getiren "sağlıklı fertler" yetiştirilir. Heteroseksüel matrise (Butler, 1990) dayalı bu anlatı, muhafazakâr ve patriyarkal hegemonyanın kuruluşunun temel mantığını açıklar niteliktedir.

"Kapitalizmin aşındırıcı yapısı, sadece aile ve cemiyeti çözümü aynı zamanda cinsiyetleri de aşındırmak istiyor. Başta TV ve internet olmak üzere kitle iletişim araçları (dergi, gazete vs.), cinselliği kışkırtıcı bir karaktere sahip. Cinselliği daha da radikal bir sürece taşıyan enformasyon teknolojileri ve alanları (TV, internet, müzik, dizi, sinema vb.), cinsiyetin dönüştürülmesi ve sapkın ilişkilerin teşvik edilmesi yönünde kışkırtıcı, ayartıcı ve propagandist bir düzlemde seyretmektedir."

Metnin bu bölümünde "kapitalizmin aşındırıcı yapısı"na dikkat çekilmekte ve bunun aileyi ve toplumu "çözdüğü" tespit edilmektedir. Bu çözümlenin nedeni ise kapitalizmin zararlı etkilerine, yani onun "aşındırıcı yapısı"na bağlanmaktadır. Cümlelerin devamında kapitalizmin aynı zamanda "cinsiyetleri" de "aşındırmak" istediği belirtilmektedir. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet karşıtı söylemin anti-kapitalist bir çerçeveye oturtulduğu görülmektedir. Kapitalizmin bir şeyi "istediği" ifadesinin gösterdiği üzere burada kapitalizmle ilgili bir özneleştirme söz konusudur. Toplumsal cinsiyet karşıtı retoriğin ana hatları çerçevesinde düşünüldüğüne, metinde sözü edilen "kapitalizm" ile kastedilenin olasılıkla, "Batı, büyük devletler veya emperyalist güçler, çok uluslu şirketler" ve "onların değerler sistemi" olduğu anlaşılmaktadır. Yazının devamında "aile, toplum ve cinsiyet"e tehdit olarak gösterilen failin, yani "kapitalizm"ın "tv ve internet" gibi kitle iletişim araçları yoluyla "cinselliği kışkırttığı" ve "daha da radikal bir sürece taşıdığı" belirtilmektedir. Failin kullandığı araçlar "TV, internet, müzik, dizi, sinema" gibi "enformasyon teknolojileri ve alanları" olarak tanımlanmıştır. Bu araçların, "cinsiyetlerin dönüştürülmesi ve sapkın ilişkilerin teşvik edilmesi" yönünde "kışkırtıcı, ayartıcı ve propagandist bir düzlemde seyrettiği" ifade edilmektedir. Başka bir ifadeyle "toplumsal cinsiyet ideolojisi"nin kaynağı ve taşıyıcısı olan "kapitalizm", kendi değerler sistemini iletişim araçları ve enformasyon teknolojileri aracılığıyla topluma empoze ederek aileyi ve toplumu parçalamayı amaçlamaktadır. Metinde kullanılan "kışkırtıcı, ayartıcı ve propagandist" sözcükleri,

metnin devamında da ismi geçen Jean Baudrillard'ın simülasyon kuramındaki "ayartma" kavramından (Baudrillard, 1991) ödünç alınmış gibi görünmektedir. Baudrillard'a göre "ayartma", toplumsal düzenin sabit anlamlarını, doğrularını ve gerçekliklerini altüst eden, baştan çıkarıcı bir stratejidir ve gerçekliğin maskelenmesi ya da yok edilmesi üzerinden işler. Anlamın baştan çıkarılmasıyla, gerçeklik daha cazip ve çekici hale gelir. Tüketim kültüründe "ayartma", insanları nesnelerle ve görüntülerle baştan çıkararak, gerçek ihtiyaçlar yerine imajlarla tatmin olmalarını sağlar. Bu süreç, anlamın kaybolduğu ve simülakrların hâkim olduğu bir dünya yaratır. "Simülakr" ise bir şeyin ya da gerçekliğin temsili olmayan, aksine gerçekliğin yerini almış bir taklit, kopya veya illüzyondur. Baudrillard'a göre, simülakrlar, gerçek ile bağını yitirmiş görüntüler, semboller ve işaretlerdir. Gerçekliğin bu kopyaları, aslına sadık kalmayan, bağımsız varlıklar haline gelmiştir. Baudrillard'ın dört aşamalı sürecinin sonunda, gerçek ile simülakr arasında fark kalmaz; gerçek, simülakrların kurguladığı hipergerçeklik içinde kaybolur. Baudrillard, modern toplumlarda bu durumu, medya, reklamcılık, tüketim ve popüler kültür aracılığıyla örneklendirmektedir. Sonuç olarak, insanlar gerçek ile simülasyonu ayırt edemez hale gelir ve gerçeklikten kopuk, görüntülerin ve kopyaların hüküm sürdüğü bir tüketim toplumunda yaşarlar (Baudrillard, 1991, 2013). "Kapitalizmin" dayatmak istediği değerler sistemi "radikal bir cinsellik anlayışı, cinsiyetlerin dönüştürülmesi ve sapkınlık" olarak tanımlanmaktadır. Kapitalizmin kitle iletişim araçları yoluyla LGBTİ+ öznelliklerin ve cinsel özgürlüğün "propogandası"nı yaptığı iddia edilmektedir. Böylece LGBTİ+ hareket ve kimlikler, feminizm ve cinsel özgürlük; geleneksel cinsiyet rollerinin, ailenin ve toplumun karşısına yerleştirilerek, bu unsurları aşındıran, çözen tehditler olarak düşmanlaştırılmaktadır. Son olarak metinde "biz"i kuran unsurlar olarak doğal cinsiyet rolleri, sağlıklı fertler, kutsal aile ve cemiyet gibi kavramlar öne çıkarılırken, "onlar" ise kapitalizm, kitle iletişim araçları, enformasyon teknolojileri, cinsellik, cinsel özgürlük, dönüşen cinsiyetler, sapkın ilişkiler ile ilişkilendirilmektedir. Aynı zamanda "onlar"a "aşındırıcı, çözücü kışkırtıcı, ayartıcı, propogandist" gibi sıfatlar yüklenmektedir. İnşa edilen özne konumlarına yakından bakıldığında ve metinde onlara yüklenen anlamlar bir araya getirildiğinde,

"biz" inşa edilen bu anlatıda, "onlar"ın zararlı etkileri karşısında çaresiz ve kolaylıkla incinebilir konuma yerleştirilmektedir. "Onlar" ise "biz"e saldıran, onları parçalamak ve yok etmek isteyen, kötücül güçler olarak tasvir edilmektedir. İkili karşıtlıklara dayalı söylemler üzerinden sembolik düzeyde inşa edilen bu çatışmalı alan, Kuby'nin (2015) de dikkat çektiği kültürel savaşın bir parçası olarak yorumlanabilir.

Baudrillard'ın ifade ettiği gibi cinsel bakımından "özgürleştirilerek" radikal uçlara savrulan insan kadın-erkek cinselliğinden kurtulmaya çalışarak ilişki biçimini trans, lezbiyen, gey, nonbinary, queer cinsiyet tipleri arasında sapkın ilişki biçimine dönüştürmektedir.

Metnin devamında bu defa özgürlük kavramını eleştirel bir perspektiften değerlendiren ve modern toplumlarda özgürlüğün bir yanılsamaya dönüştüğünü ifade eden Baudrillard'ın kuramına atıfta bulunmaktadır. Ancak cinselliğin metalaştırılarak bir tüketim nesnesi haline getirildiğini savunan Baudrillard'ın (Baudrillard, 2013) düşüncelerinin önemli ölçüde saptırıldığı görülmektedir. Zira Baudrillard LGBTİ+ öznelliklerle ilgili özel olarak bir görüş bildirmemiş ve bu kimliklerle ilgili "sapkın" ifadesini kullanmamıştır. Burada metni kaleme alan kişinin öznel düşüncelerini, Baudrillard'a yaslanarak, ondan ödünç aldığı kavramları büküp, onlara yeni bir anlamlar yükleyerek kullandığı, böylece kendi argümanlarını güçlendirmeye çalıştığı görülmektedir. Bu durum, toplumsal cinsiyet karşıtı aktörlerin sıklıkla kullandıkları bir söylem stratejisi olan "kooptasyon", yani "söylem ele geçirmenin" bir örneğini oluşturmaktadır. Lewin (2021)'e göre bu strateji; mevcut kavram ve termonojilerin kasıtlı olarak bükülmesi, kaydırılması veya taklit edilmesi yoluyla baskın anlamların ve ideolojik temellerin değiştirilmesini içermektedir.

"Sapkın" olarak nitelendirilen "trans, lezbiyen, gey, nonbinary ve queer" öznellikler, daha önce aileyi ve toplumu tehdit eden ötekiler olarak "biz"in karşısında konumlandırılmaktadır. Ancak bu öznellikler sıralanırken yanlış bir kavramsallaştırmanın yapıldığı görülmektedir. Zira "trans ve non-binary" cinsiyet kimliğini ifade eden kavramlarken, "lezbiyen ve gey" cinsel yönelimi ifade eden kavramlardır. "Queer" ise belirli bir cinsel yönelimi veya cinsiyet kimliğini ifade etmemekte; normların dışında kalan kimlikleri ve deneyimleri kapsayan şemsiye bir

kavram olarak kullanılmaktadır. Ancak metinde, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine ilişkin kavramlar yanlış bir şekilde "cinsiyet tipleri" olarak adlandırılmıştır.

"Özellikle internet algoritmasına dayalı reklam ve içeriklerde sonrasında dizi ve filmlerde kadın-erkek ilişki biçimine değil partnerliğe (kadın-kadın, erkek-erkek) üzerine dayalı cinsel tercihlerin görünürlüğü artmıştır.

Bu ifadede, sosyal medya, reklamlar, diziler ve filmlerde lezbiyen, gey ve biseksüel temsillerinin arttığına dair bir tespitte bulunmaktadır. Bunun yanında, bu yönelimlerin heteroseksüel ilişki biçimlerinin karşısına yerleştirilerek metin boyunca inşa edilen ikili karşıtlıkların tekrarlandığı görülmektedir. Ayrıca bu yönelimlerin artan görünürlüğü "kadın-erkek" ilişkisine alternatif oluşturduğu veya "normalleştirildiği" imasıyla heteroseksüel ilişki biçimlerine bir tehdit olarak konumlandırılmaktadır. Söylem aynı zamanda medyada heteroseksüel temsillerin yer almadığı veya daha az yer aldığı, bu temsillerin yerini eşcinsel ilişkilerin aldığına dair bir ima da barındırmaktadır. Böylece heteroseksüelliğin yerinden edildiği veya marjinalize edildiği algısını yaratmaya yönelik bir strateji olarak değerlendirilebilir. Lezbiyen, gey ve biseksüel temsillerinin artışı, sanki heteroseksüel ilişkilerin yerini almakta ve onları tehdit etmekteymiş gibi sunulurken yerinden etme ve mağduriyet oluşturma gibi söylem stratejileri kullanılmaktadır. Toplumda dezavantajlı konumda olan lezbiyen, gey ve biseksüellerin görünürlüğünü arttırmak için yapılan girişimler, heteroseksüel ilişkilere karşı bir saldırı olarak kodlanmaktadır. Böylece, lezbiyen, gey ve biseksüel haksız bir avantaj sağlandığı yönünde bir mağduriyet söylemi geliştirilmektedir.

Çevrimiçi algoritmalar kullanıcıların çevrimiçi deneyimlerini kişiselleştirmek ve içerikleri optimize etmek için kullanılan süreçlerdir. Bu süreçlerde kullanıcı davranışlarından ve tercihlerinden elde edilen veriler işlenerek ve analiz edilerek, kullanıcı için en uygun sonuçların sunulması sağlanmaktadır. Başka bir ifadeyle, çevrimiçi algoritmalar kişilerin ilgi alanlarına ve deneyimlerine uygun içerikleri belirleyerek kişiselleştirilmiş içerik önerilerini kullanıcılara sunar (Helberger, Karppinen ve D'acunto, 2018). Bu bağlamda, "internet algoritmalarının" belirli ilişki biçimlerini kullanıcının ilgi alanı olmadığı halde sunulduğu iddiası, bu içeriklerin

"dayatıldığı veya empoze edildiği" imasını taşımaktadır. Bu tür bir söylem, gerçekliği çarpıtarak alternatif bir gerçeklik inşa etmeye çalışmakta ve komplo teorisi özelliği göstermektedir. Algı yönetimi stratejisiyle, lezbiyen gey ve biseksüel temsillerinin artışı, normal bir çeşitlilik ve kapsayıcılık çabası olarak değil, sanki topluma zorla kabul ettirilen bir gündem olarak sunulmaktadır. Bu şekilde, hedef kitlenin algıları manipüle edilerek, korku ve endişe üzerinden mobilize edilmesi amaçlanmaktadır.

"Başta futbol olmak üzere uluslararası organizasyonlarda bu ilişki biçimlerinin propagandisti ve örgütü olan LGBTQ hareketine tanınan imtiyazlar, bunların küresel şirketler tarafından finanse edilmesi, cinsiyetsizleşmenin politik ekonomik yönü olduğunu gösterir. Zira cinsiyetsizleşme veya ailesizleşme, tasarrufun yerine sınırsız tüketimi sağlamaya müsait bir zemine sahiptir. Ailede bir veya iki kişinin çalışmasıyla 5-6 kişilik ailenin geçinmesi mümkünken partner (kadın-kadın, erkekerkek) ilişkisine dayalı birliktelikler, iki kişinin de çalıştığı birbirini geçindirdiği birliktelik türüdür."

Metnin devamında "başta futbol olmak üzere uluslararası organizasyonlarda "LGBTQ hareketine çeşitli imtiyazlar tanındığı iddia edilmektedir. Geleneksel olarak futbol hipermaskülenlikle ilişkilendirilen ve homofobinin yaygın bir sorun olduğu, cinsiyetlendirilmiş bir alan olarak kabul edilmiştir. Ancak 2000'li yıllardan itibaren futbolun daha kapsayıcı bir alan olmasını amaçlayan çeşitli ayrımcılık karşıtı kampanyalar yürütülmeye başlanmıştır. Bu da futbol dünyasında LGBTİ+'lara yönelik kabulün ve farkındalığın belirli bir ölçüde artmasını sağlamış, böylece geçmişte yönelimlerini gizlemek zorunda kalan bazı futbolcular kimliklerini daha açık ifade edebilme olanağı bulmuştur. Bu gelişmeler futbol dünyasında bir tabu olan homofobinin kırılmasına yardımcı olmakta, aynı zamanda taraftarların homofobiye karşı tutumlarında da değişim yaratmaktadır. Futbol gibi maskülinist ve geniş yığınlara hitap eden bir spor alanının dahi LGBTİ+'lar için belirli bir ölçüde daha kapsayıcı bir hale getirilebilmesi, LGBTİ+ özgürlük mücadelesinin ne kadar güçlendiğini göstermektedir. Bu görünürlüğün ve kapsayıcılığın artması, bazı muhafazakâr çevreler ve taraftar grupları tarafından dirençle karşılanmış ve çeşitli tepkilere neden olmuştur (Cleland, 2018).

Futbolu daha kapsayıcı bir alan haline getirmeye yönelik girişimler "LGBTQ hareketine" imtiyazlar tanınması şeklinde yorumlanarak toplumsal cinsiyet karşıtı bir

çerçeveye oturtulmaktadır. Bu söylemde, önyargı ve ayrımcılığın önüne geçerek eşitliği sağlamaya yönelik atılan pozitif adımların "imtiyazlar tanınması" şeklinde gösterilmesi gerçekliğin manipüle edilerek alternatif bir gerçeklik yaratma stratejisinin bir örneği olarak yorumlanabilir. Söylem yapılandırılırken birçok spor dalı arasından özellikle futbol örneğinin seçilmesi başlangıçta tuhaf görünse de bu seçimin bilinçli olarak yapıldığı düşünülebilir. Zira futbol gibi maskülinist ve geniş yığınlara hitap eden bir spor alanının dahi LGBTİ+'lar için belirli bir ölçüde daha kapsayıcı bir hale getirilebilmesi LGBTİ+ özgürlük mücadelesinin gücünü göstermektedir. Bununla birlikte karşı tarafın gücü abartılarak ve "LGBTİ+'lara imtiyazlar tanındığı" şeklinde yansıtılarak moral panik yaratılmakta, bu da okuyucuları bu projeye karşı harekete geçmeye teşvik etmektedir. Böylece muhafazakâr okuyucuların, algılanan bu tehdit karşısında mobilize edilmesi amaçlanmaktadır.

"LGBTQ hareketi", "partnerliğe dayalı ilişki biçimlerinin" propogandasını yapan bir "örgüt" olarak tanımlanmaktadır. Yazara göre bu örgüt "küresel şirketler" tarafından finanse edilmektedir. Bu kurgu genellikle "cinsiyetsizleştirme" olarak adlandırılan ve "aileye ve topluma" tehdit olarak gösterilen bir "proje veya operasyon" tasarımının ana hatlarını sunmaktadır. Böylece bireylerin cinsiyetlerini ve aileyi ortadan kaldırmayı amaçlayan güçler küresel şirketler ve LGBTQ hareketi olarak belirlenmektedir. Futbol ve uluslararası organizasyonlar da bu amacı gerçekleştirmek veya yaymak için kullanılan araçlar olarak sunulmaktadır. "Cinsiyetsizleştirme projesi"nin küresel şirketler tarafından kurgulandığı ve finanse edildiği önermesi, daha önce ana hatları oluşturulan anti-kapitalist çerçeveyi güçlendirmektedir. Zira yazar bu projenin "politik ekonomik yönü" olduğuna işaret etmektedir. Bu bağlamda "cinsiyetsizleşme" veya "ailesizleşme", kapitalizmle ve tüketim kültürüyle ilişkilendirilmekte, böylece "cinsiyetsizleştirme projesi"nin "planlı bir proje" olduğu veya "büyük bir oyunun parçası" olduğu söylemi maddi bir temele oturtulmaktadır. Bu söylemde, aile "tasarrufla", cinsiyetsizleşme ise olumsuz anlamlar atfedilen "tüketimle" eşleştirilmektedir. Böylece metin boyunca inşa edilen "biz" ve "onlar" karşıtlığında; "biz"e "tasarruf eden", "onlar"a ise "sınırsızca tüketen" sıfatları yüklenmektedir. "5-6

kişilik aile" vurgusu ile neoliberal ve neo-muhafazakâr rejimin tahayyül ettiği "3 veya 4 çocuklu" aile modeline göndermede bulunmaktadır. "Bir veya iki kişinin çalıştığı ve birbirini geçindirdiği" söylemi ise, aslında bir kişinin çalışmasının dahi bu büyük aileyi geçindirebileceği savını içermektedir. Buna göre erkeğin üretimde çalışarak aileyi geçindirdiği, kadının ise bakım ve yeniden üretim işlerini üstlendiği geleneksel aile örüntüsü ideal bir model olarak sunulmaktadır. İki kişinin çalışarak birbirlerini geçindirdiği bir örüntü ise bu modelin karşısına yerleştirilerek yerilmektedir.

"Cinsiyetsizleşmenin veya queer hareketlerinin taraftarı olan kesimler veya yapılar, yine nesillerin çoğalmasını, geleneğin ve dinin aktarılmasını sağlayan ailenin gereksizliğini hatta daha ötesi insanlık için zararlı olduğunu dahi iddia etmektedir. İlk olarak yaşanan mekânın-coğrafyanın, gıdanın, suyun, havanın/iklimin artık insanlara yetmediği dolayısıyla ailenin insan nüfusunu artırıcı bir faktör olarak var olan durumu daha da kötüye götürdüğü söylenmektedir. Cinsiyetsizleşme veya LGBTQ hareketlerinin savunucuları, "eskimiş" olarak gördükleri dinin ve geleneğin; ilerlemenin, özgürlüklerin ve cinsel tercihlerin önünde bir engel olduğu söyleminde bulunurlar. İlerlemenin önünde "engel" olan ailenin yerine partnerliğe dayanan özgürlüğü ve güya ilerlemeciliği sağlayan birlikteliklerin daha doğru olduğu iddia edilir."

Paragrafta aileyi ortadan kaldırmayı amaçlayan failler "cinsiyetsizleşmenin veya queer hareketin taraftarı olan kimseler" olarak tanımlanmıştır. Yazara göre "nesillerin çoğalmasının, geleneğin ve dinin aktarılmasının" sağlayıcısı olarak görülen aile, bu faillerin tehdidi altında gösterilmektedir. Yapılmaya çalışılan çözümlemeye göre bu kimseler "ailenin gereksizliğini ve insanlık için zararlı olduğunu iddia etmektedir." Bunun nedeni olarak ise, bu kimselerin ekolojik sistemin dünya nüfusunu taşıyamadığına karar vermiş olmaları gösterilmektedir. Bu söylem, 1960'lı ve 70'li yılların aile planlaması politikalarına ve 1980'lerin nüfus artış hızının düşürülmesi hedeflerine yönelik kamuoyunda da yaşanan tartışmalara bir gönderme niteliği taşımakta olup, geçmişte izlenen bu politikalara yönelik tepkinin izlerini taşımaktadır (Öztan, 2014).

Söylem aynı zamanda dünya nüfusunun azaltılmak istendiğine yönelik komplo teorileriyle de de metinlerarası bir ilişki kurmaktadır. Örneğin Prof. Dr. Burhanettin Can, Umran Dergisi'nde kaleme aldığı yazısında (bkznz. Can, 2019) "toplumsal cinsiyet eşitliği projesi"nin "dünya nüfusunun 500 milyonun altında tutulması"

projesinin bir alt projesi olduğunu savunmaktadır. Can'ın (2019) anlatımına göre:

"Seçkinler(!)" diye tabir edilen bu kesim, kendisinin "efendi", geri kalanlarının ise "kimliksiz köle" olduğu bir dünya (Yeni Dünya Düzeni) tasavvur etmektedir. O nedenle mevcut dünya nüfusunun fazla olduğunu ileri sürerek "dünya nüfusunun 500 milyon civarına" indirilmesi gerektiğini ileri sürmektedirler. ABD'nin Georgia eyaletinde Elbert kasabasında, "Yeni Dünya Düzeni İçin 10 Emir" in yer aldığı ve "dünya nüfusunun 500 milyona indirilmesi" gerektiğinin belirtildiği "Georgia Rehber Taşı Anıtı"nın varlığı bu açıdan dikkat çekicidir. Yapımına 1979 yılında başlanan anıt, 1980 yılında tamamlanmıştır: Anıt üzerinde yer alan ve 8 farklı dilde yazılan "Yeni Dünya Düzeni İçin 10 Emir" aşağıda verilmiştir.

Bahsi edilen on emirde insan nüfusunun beş yüz milyonun altında tutulmasına ve doğanın korunmasına yönelik maddeler bulunmaktadır. Dağ (2024)'ın sözünü ettiği; doğal kaynakların artık insanlara yetmemesi nedeniyle dünya nüfusunun artmasını sağlayan ailenin ortadan kaldırılması gerektiği, bunun için de cinsiyetsizleştirme projesinin hayata geçirilmesinin amaçlandığına dair sav da çok benzer bir formülasyona sahiptir. Yazının devamında Rockefeller, Gates ve Kissenger'in dünya nüfusunun kontrolü için özel projeler geliştirdikleri savunulmaktadır.

"Kendilerine "küresel elitler", "seçkinler", "insanüstü ırk" adını veren grup, "nüfusun azaltılması" için dünya çapında bir operasyon başlatmıştır."

Bu operasyon dahilinde geliştirilen projeler: kısırlaştırıcı ve hastalık yapıcı aşılar; kürtaj; genetiği değiştirilmiş besinler; insan genom projesi; nüfus fazlalığının küresel ısınmaya sebebiyet verdiği projesi; pandemiler meydana getirmek; uyuşturucuların yaygınlaştırılması; 3. Dünya Savaşı'nın çıkarılması, yerel savaşların tüm dünyaya yaygınlaştırılması, kaosu sürekli kılınması ve "toplumsal cinsiyet eşitliği küresel projesi/çocuksuz aile modelleri(!), "ailesiz toplum": queer teorisinin uygulanması" şeklinde sıralanmaktadır. Bu formülasyon dünyadaki çeşitli krizlere, savaşlara, pandemilere ve anlaşılması güç, oldukça karmaşık fenomenlere oldukça basit ve anlaşılabilir bir açıklama getirerek hitap ettiği kitle tarafından bu karmaşık süreçlerin anlamlandırılmasını sağlamaktadır (Tangün ve Parlak, 2020: 5). Aynı zamanda kriz, savaş, pandemi gibi olağanüstü durumlar karşısında hissedilen korku, endişe, çaresizlik gibi duyguları, kolayca anlaşılabilir bir anlamlandırma çerçevesi sunarak sağaltmakta ve ortaya çıkan öfke duygusunu toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesine,

dolayısıyla feministlere ve LGBTİ+ öznelerine yansıtmaktadır.

Bu komplo teorisinin toplumsal cinsiyet karşıtı bir çerçeveye oturtularak kullanılış biçiminin Alman yazar ve toplumsal cinsiyet karşıtı ideolog Gabriele Kubly (2015)'nin öne sürdüğü tezlerle gösterdiği tutarlılık dikkat çekicidir. Bu benzerlik Türkiye'deki toplumsal cinsiyet karşıtı yazarların, Avrupa'daki ideologları sıkı bir şekilde takip ettiğinin ve onların düşüncelerinden etkilendiğinin bir göstergesi olarak görülebilir.

"Enformasyon teknolojisine ilaveten biyoteknoloji, moleküler biyoloji ve genetik alanında yapılan çalışmalar da ailesizleşmeye ve cinsiyetsizleşmeye destek verici bilimsel arayışlar vardır. Başta klonlama çalışmaları olmak üzere yapay rahim vb. cinsel uzuvlar üretilmeye çalışılması, cinsiyet farklılıklarına son verme çabasını içermektedir. Eşeyli canlıların farklılaşmasını teknolojilerle radikal sürece taşınmak istenmesi, "cinsel özgürleşme" adına kadın-erkek gerçekliğine son vermek anlamına gelen taleptir. Daha yararlı olduğu zannıyla yapılmak istenen şeyler -Baudrillard'ın ifadesiyle- "sapkın karşı etkileriyle öylesine iç içe girdi ki artık işin içinden çıkmak da imkânsızlaşmaktadır."

Anlatının bu bölümünde "cinsiyetsizleştirme projesi"ni yaygınlaştırılmasında kullanılan araçlar; enformasyon teknolojilerine ek olarak "biyoteknoloji, moleküler biyoloji ve genetik alanında yapılan çalışmalar" olarak belirlenmektedir. Bu alanlar, aile yapısını bozma ve cinsiyet rollerini dönüştürme potansiyelleri nedeniyle tehdit olarak resmedilmekte ve "ailesizleşme" ve "cinsiyetsizleşme" süreçlerine destek veren araçlar olarak sunulmaktadır. Bu teknolojiler doğal cinsiyet rollerine müdahale, aile yapısının bozulması, toplumsal ve ahlaki çöküş gibi olgularla eşleştirilerek bu alanların etkilerine yönelik derin endişeler dile getirilmektedir. Bu bağlamda, modern biyoteknoloji ve genetik biliminin gelişimleri, geleneksel cinsiyet rollerini ve aile yapısını tehdit eden unsurlar olarak kodlanmakta, böylece toplumsal cinsiyet eşitliği ve bireylerin üreme haklarına yönelik bir karşıtlık inşa edilmektedir. Bu söylemde, bu teknolojilerin kullanımı, sadece bilimsel ilerlemeler olarak değil, aynı zamanda toplumsal düzeni ve ahlaki yapıyı hedef alan kasıtlı müdahaleler olarak sunulmaktadır. Böylece, bilimsel gelişmeler üzerinden bir korku söylemi yaratılmakta ve bu teknolojiler, toplumun temel değerlerine yönelik bir tehdit olarak çerçevelenmektedir. Metinde kullanılan bu söylem stratejisi, bilimsel ve teknolojik ilerlemeleri, toplumsal yapıya yönelik bir tehdit olarak sunarken, özellikle geleneksel aile yapısının ve

cinsiyet rollerinin korunmasına yönelik bir savunma hattı oluşturmaktadır. Bu tür bir söylemde, bilimsel yenilikler, toplumun doğal düzenine karşı bir saldırı olarak resmedilmekte ve bu yenilikler üzerinden bir komplo teorisi inşa edilmektedir. Bu bağlamda, toplumsal cinsiyet eşitliğine karşı çıkanların, biyoteknoloji ve genetik bilimindeki gelişmeleri de kendi görüşlerine karşı bir tehdit olarak görmeleri, modern bilim ve teknolojiye duyulan güvensizliğin ve toplumsal değişime karşı direnişin bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Ayrıca, Baudrillard'ın kuramına yaslanılarak, bu teknolojilerin yaygınlaşması karşısında "sıradan insanların" endişeleri ve çaresizliği dile getirilmektedir. Bu noktada, teknolojik gelişmelerin hızla ilerlediği ve sıradan insanların bu gelişmeler karşısında kontrolü kaybettiği bir dünya tasviri yapılmaktadır. Baudrillard'ın simülasyon kuramı, gerçekliğin yerini alacak bir hiper-gerçeklik yaratma sürecini anlatırken, bu metinde yeni teknolojilerin toplumsal gerçeklik üzerinde bir tür hakimiyet kurarak sıradan bireyleri çaresiz ve savunmasız bırakacağı fikri öne sürülmektedir. Böylece, teknolojinin bireyler üzerinde bir kontrol aracı olarak kullanıldığı ve toplumsal yapıyı altüst edecek bir güce sahip olduğu yönünde bir algı yaratılmaktadır. Sonuç olarak, metin, biyoteknoloji ve enformasyon teknolojilerinin kullanımına yönelik korkulara hitap ederek, bu teknolojilerin geleneksel cinsiyet rolleri, aile yapısı ve ahlaki değerler üzerindeki etkilerini sorgulamakta ve bu etkileri birer tehdit olarak sunmaktadır. Bu tür bir yaklaşımla, geleneksel değerlerin korunması adına, modern bilim ve teknolojiye karşı bir savunma hattı inşa edilmektedir.

Özellikle filmlerde, dizilerde ve müzik gruplarında (K-pop) "erkeklerin cinsiyetsizleştirilmesi" veya "erkek cinsiyetinin tüketilmesi/ azaltılması" söz konusudur. Söz konusu bu platformlarda 14-25 yaşları arasında narin, ince ve güzel görünümlü bir bedene sahip erkekler kadınımsı bir yapıda sunulmaktadır. Zira cinsiyetsizleşme politikalarının bir yansıması olarak dizi, film ve müzik gruplarında cinsiyetsizleştirmenin propaganda aracı olarak kullanılmasının en büyük saiklerinden biri; imajın, popülerliğin ve tüketimin daha da kışkırtılmasıdır.

Metinde filmler, diziler ve müzik grupları (K-pop) aracılığıyla "erkeklerin cinsiyetsizleştirilmesi" veya "erkek cinsiyetinin tüketilmesi/azaltılması" üzerine bir kaygı dile getirilmektedir. Yazar, bu platformlarda 14-25 yaşları arasında narin, ince ve güzel görünümlü erkeklerin "kadınımsı" bir yapıda sunulmasının, cinsiyetsizleşme

politikalarının bir yansıması olarak değerlendirmektedir. Bu değerlendirme, söz konusu cinsiyet ifadelerinin, imajın, popülerliğin ve tüketimin daha da kışkırtılmasına yönelik bir propaganda aracı olarak kullanıldığı yönünde bir iddiayı da beraberinde getirmektedir. Burada, medyada geleneksel cinsiyet normlarına uygun olmayan performanslara ve yazar tarafından "idrak edilemeyen" (Butler, 1990) cinsiyet ifadelerine sahip kişilerin görünürlüğünün artmasına dair bir korku ve endişe dile getirilmektedir. Yazarın özellikle "erkekliğin hedef alındığı" ve hatta "erkekliğin tüketildiği/azaltıldığına" yönelik kaygısı, değişen dünya karşısında kadınların ve LGBTİ+ bireylerin kamusal görünürlüğüne ve insan haklarına karşı duyulan bir tepkiyi yansıtmaktadır. Bu tepki, cinsiyetçilik, heteroseksizm ve büyük ölçüde kadın düşmanlığı içeren aşırı sağcı bir erkek üstünlükçü bakış açısını ortaya koymaktadır (Özkazanç, 2020). Yazarın geleneksel erkeklik normlarının zayıfladığına dair kaygısı, aslında toplumsal cinsiyet normlarının dönüşümü karşısında duyulan bir direnci temsil etmektedir. Bu endişe, cinsiyetçi ve heteronormatif yapıları koruma amacı güderken, aynı zamanda LGBTİ+'ların artan kabul ve görünürlüğüne karşı bir tepki olarak da değerlendirilebilir. Yazarın "erkekliğin tüketilmesi" ve "azaltılması" gibi ifadeleri, erkekliğin bir kriz içinde olduğuna dikkat çeken ve bu kriz üzerinden bir mağduriyet söylemi yaratan bir strateji olarak okunabilir. Bu strateji, aynı zamanda aşırı sağcı ideolojilerin kadın düşmanlığı ve LGBTİ+ bireylere yönelik düşmanlığı nasıl beslediğini ve bu grupların hak taleplerine karşı nasıl bir direniş geliştirdiğini de gözler önüne sermektedir. Bu bağlamda, metindeki ifadeler, değişen toplumsal dinamiklere karşı bir direncin yansıması olarak görülebilir.

"Tek cinsiyet talebi, tek toplum veya tek devlet talebiyle eş değerdir. İnsanlığın cinsiyetten "kurtulması"nın onu daha "mutlu" ve "ileri" kılacağını düşünen transgenderist, postgenderist ve queer hareketler, başta insan olmak üzere tüm canlıların durumunu değiştirmek istemektedir. Söz konusu bu teşebbüs; fitri ve doğal olan canlılık, hayat ve cemiyet düzlemine zarar verecek dejenerasyondur. Böylesi öngörülen "evrimleştirme" ve "farklılaştırma" çabası, neslin ve hayat biçiminin fesadını doğuracak insanlığın parçalanma durumudur. Kadın-erkek ikilemi yani başkalık ve farklılık, bir zenginlik olup evrenin ve hayatın gerçeklikleri olan diğer dualiteleri gibi (yer-gök, zaman-mekân, dünya-ahiret vb.) birbirlerinin tamamlayıcısıdır. Zira kadın-erkek düzlemi; fiziksel, bilişsel ve psikik bakımdan çiftleri zenginleştiren bir düzlemdir. Her şeyi dönüştürmeye çalışan bir çağın ruhu ile karşı karşıyayız. Yalnızca insanı değil

insanın dışında olan -başta hayvanlar ve bitkileri- her şeyi dönüştürme güdüsü ve ihtirası içinde olan bir uygarlık (!) durumu söz konusu. Bir cinsiyetin başka bir cinsiyete dönüştürme isteği bile belli başlı sorundur. Zira bu müdahaleler insanlığın geri dönemeyeceği bir boyuta girilmesine yol açabilir."

Metinde "insanlığın cinsiyetten kurtulmasını"nı amaçlayan "transgenderist, postgenderist ve queer" hareketlerin insanlığın ve tüm canlıların "durumunu değiştirerek" dünyanın sonunu getireceğine dair bir komplo teorisinin ana hatları örülmektedir. Buna göre bu hareketler öncelikle "fitri ve doğal olan canlılık, hayat ve cemiyet düzlemine zarar vererek" dejenere edecek ve "insanlığı parçalayacaktır." Böylesi büyük bir felaketin karşısında "başkalık ve farklılık" üzerine kurulu, doğallık atfedilen cinsiyet rollerinin muhafazası, sihirli bir anahtar gibi sunulmaktadır. Bu anlayışa göre hayat ikili karşıtlıklar üzerine kuruludur, melez kimlikler veya gri alanlar mevcut değildir. İkilikler üzerine kurulu bu düşünce, toplumsal düzenin ancak bu karşıtlıklar sayesinde var olabileceğini ve bu düzenin bozulmasının felaketle sonuçlanacağını ima etmektedir. Yazar "transgenderist, postgenderist ve queer" hareketleri birer fail olarak konumlandırmakta, bu hareketlere mensup bireyleri "doğal düzeni" tehdit eden unsurlar olarak sunmaktadır. Bu özne konumları, toplumun dışında kalan, tehlikeli ve dönüştürücü bir güç olarak resmedilmektedir. Diğer tarafta ise "biz" olarak tanımlanan, doğal ve fitri düzeni savunan kişiler ve topluluklar yer almaktadır. Bu ikilik, "biz" ve "onlar" karşıtlığı üzerinden bir çatışma alanı inşa etmektedir. "Biz", doğallığı ve geleneği koruyan, "onlar" ise bu doğal düzeni bozmaya çalışan ötekiler olarak tanımlanmaktadır. Toplumsal cinsiyet normlarını dönüştürmeyi amaçlayan her türlü girişim, insanlığın varlığını tehdit eden tehlikeli bir müdahale olarak gösterilmektedir. Böylece, eşitlik mücadelelerine karşı bir direniş ve savunma hattı oluşturularak, geleneksel cinsiyet normlarının korunması gerektiği mesajı verilmektedir. Normların dönüştürülmesi gerektiğini savunanlar ise, topluma ve insanlığa karşı bir tehdit olarak gösterilmektedir. Sonuç olarak, kadınların ve LGBTİ+'ların eşitlik talepleri, insanlığın sonuna dair bir felaket senaryosu ile ilişkilendirilerek, patriyarkal normların muhafazası hayati bir gereklilik olarak sunulmaktadır.

"Uygarlaşma veya hümanistleşme adına mananın, hayatın ve ölümün anlamını dönüştürme isteği yeterli görülmemiştir. Mevcut teknolojilerin gücünden faydalanılarak insanın ve insan-dışının (doğa ve çevre) dönüştürülmesi, bir cinsiyetin başka bir cinsiyete dönüştürülmesi amaçlanmaktadır. Böylesi bir dönüştürme düzleminde iyilik-kötülük, erdem erdemsizlik, adalet-adaletsizlik gibi birçok değer de mevcut doğasını yitirecektir. Erkeğin kadınlaştırılması, kadının erkekleştirilmesi çabaları, insan özü üzerinde olan bir dayatma yani müstebitlik. Nitekim What is a Woman?/Kadın Nedir? adlı belgesel filmde, cinsiyet değiştirenlerin psikolojik acılarının ve nasıl dönülmez bir yola girdiğine de değinilir."

Metinde geleneksel cinsiyet rollerinin değişmesi, yani aslında toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik mücadeleler "müstebitlik", yani zorbalık veya despotluk olarak nitelendirilmektedir. Bu ifade toplumsal cinsiyet karşıtı retorikte var olan, toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesini totaliter rejimlerle özdeşleştirilmesiyle ve bunun bir dayatma olduğu iddiasıyla tutarlıdır (Korolczuk, 2016).

"Toplumsal cinsiyet ideolojisinin" bir dayatma ve zorbalık olduğu iddiası "What is a Woman? (Kadın Nedir?)" belgeseline göndermede bulunularak güçlendirilmektedir. 2022 yayınlanan bu belgesel Amerikalı muhafazakâr siyasi yorumcu ve yazar Matt Walsh tarafından sunulmuş, Justin Folk tarafından yönetilmiş ve Amerikan muhafazakâr haber ve medya platformu The Daily Wire tarafından üretilmiştir. Belgesel, "Kadın nedir?" sorusundan hareketle, trans kadınların 'gerçek' kadın olup olmadıklarına ilişkin görüşleri ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bunun için bir cinsiyet değiştirme cerrahı, terapistler, politikacılar, psikiyatristler, sokaktaki çeşitli insanlar, bir çocuk doktoru, aktivistler, bir cinsiyet ve cinsellik profesörü, Maasai halkı ve öğretmenlerin de bulunduğu bir dizi kişiyle yapılan röportajlar gerçekleştirilmiştir. Cinsiyet ve transgender konularını merkeze alan belgesel, cinsiyet disforisi, yanlış cinsiyetlendirme ve cinsiyet zamirleri, falloplasti ve vajinoplasti ile ilgili konuların yanı sıra sporda trans kadınlar, ergenlik engelleyiciler, çocuklarda cinsiyet değiştirme ve trans kadınların kadın tuvaletlerini ve soyunma odalarını kullanması gibi tartışmalı konulara da değinmektedir (Gorski, 2022).

Belgeselin giriş bölümünde, cinsiyet ve toplumsal cinsiyete ilişkin 'çelişkili' mesajların çocuklarının cinsiyeti ve kimliği üzerindeki etkisine dair endişelerini dile getirilmekte ve toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını yeniden üreten cinsiyetçi klipler

gösterilmektedir. Böylece cinsiyet kimliğini erkek ve kadın cinsiyetleri arasındaki ikili ayrıma dayanan biyolojik 'gerçeklik' ile birleştirerek özcü bir cinsiyet görüşü ortaya koyulmaktadır. Walsh belgesel boyunca gerçekleştirdiği röportajlarda beklediği yanıtı ulaşamamıştır. Zira görüşülen insan grupları ve uzmanlar "Kadın nedir?" sorusuna karşılık büyük ölçüde "kendini kadın olarak tanımlayan kişi" yanıtını vermektedirler. Bu tanım, Walsh tarafından, belgeselin aktarmaya çalıştığı anlatı olan toplumsal cinsiyeti cinsiyetle eş anlamlı kılmadığı için reddedilmektedir. Belgeselin sonunda ise Walsh aynı soruyu eşine yönelttiğinde, eşinden: "kadın, bu kavanozu açmak için kocasının gücüne ihtiyaç duyan yetişkin bir 'dişi'dir" cevabını alır. Walsh'ın memnuniyet ve onay belirten bir sırtışla karşıladığı bu tanım belgeselde verilmek istenen mesajın bir özeti niteliğindedir (Gorski, 2022).

Belgeselin içeriği ve kurgusu translara yönelik nefreti körükleyecek şekilde çizilmiştir. Röportajların yapılış şekli, üstü kapalı küçümseyici tavır, soruların sorulma şekli, kesintiler, ağırlıklı olarak trans hakları savunucularına yöneltilmiş olup, trans toplumuna yönelik karanlık bir alaycılığı açıkça yansıtmaktadır. Kullanılan görseller, belirli deneyim ve görüşleri merkeze alırken diğerlerini dışlayan 'seçici dahil etme' ve röportajların içeriğinin manipülatif bir şekilde sahnelenmesi, belgeselin sağcı yapımcılarının bakış açılarını sürdüren, yalnızca 'tek' bir 'gerçekliği' genişleten sözde 'gerçekleri' mutlak ve evrensel olarak sunarak transfobik bir çizgiyi açıkça sürdürmektedir. Belgeselde translara ve özellikle trans kadınlara karşı dışlayıcı, ötekileştirici bir terminoloji ve onları nesneleştiren bir dil kullanılmıştır. Belgesel, transları hakları savunucuları 'yobaz' ya da 'dinozor' olarak nitelendirirken, translardan 'moda', 'delilik', 'kendi gerçekliğine ve bilime dayanmayan', 'kuruntulu', 'hayalperest', 'kim olduğundan emin olmayan', 'akıl hastası', 'kayıp', 'kafası karışık' ve 'fantezi ile gerçeği ayırt edemeyen' kişiler olarak bahsedilmektedir. Ayrıca transların müttefikleri ve trans çevrimiçi topluluğu topluma bir tür 'sosyal bulaşma' olarak suçlanmakta; trans kadınları, cis kadınların güvenliği ve mahremiyetine 'tehdit' oluşturan 'kötü' bireyler olarak çerçevelemeyi amaçlayan medya platformlarının zarar verici anlatısı genişletilmektedir. Böylesi bir tasvir ve transfobik anlatı insanlıktan çıkarıcıdır ve

transların yaşam ve deneyimlerinin gayrimeşrulaştırılmasına katkıda bulunmaktadır (Abdellatif, 2024).

Sonuçta belgesel, tüm insanların varsayılan olarak cisgender olduğu ve olması gerektiği varsayımı ve beklentisi anlamına gelen cisnormativiteye dayalı katı bir ideolojik mantığı yansıtmakta ve desteklemektedir. Bu yaklaşım, cisgender deneyimleri ayrıcalıklı kılarken, cinsiyet ikiliğine uymayan bireyleri dezavantajlı duruma getirmektedir. Belgesel, medyanın trans topluluğunu sembolik olarak yok etmesine; transların maruz kaldığı susturma, ayrımcılık, taciz ve şiddete ışık tutmak ya da trans topluluğuna hikayelerini anlatabilecekleri, seslerini duyurabilecekleri ve dahil olabilecekleri güvenli ve kapsayıcı bir alan sunmak yerine, transların bırakın kendi gerçekliklerini tanımlamayı ya da kendi zamirlerini seçmeyi, varoluşa erişimlerinin bile engellenmesi gerektiğini açıkça ifade etmektedir. 'Ötekileştirilmiş' bedenlerin deneyimlerini değersizleştirmeyi ve transların temel insan haklarını silmeyi amaçlayan bu tür kusurlu ideolojik varsayımlar cinsel azınlıklarının deneyimlerine zarar vermekte ve kurumsal eşitlik, çeşitlilik ve kapsayıcılık politikaları üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır (Abdellatif, 2024).

Cinsiyetsizleşme ve LGBTQ söylem ve hareketleri, 14-25'li yaşları hedef almaktadır. Bu yaş aralığının hedef kitlesi olmasının nedeni, bu dönemdeki insanların farklı olma ve kendini gerçekleştirme isteğidir. Aristoteles'in dediği gibi bu yaşlarda hazlarının ve duygularının peşinde olan kişilerin yine sonraki süreçlerde neler yaşayacaklarını göz önünde bulundurmayacak durumda olmalarıdır.

"Toplumsal cinsiyet ideolojisi"nin özellikle çocuklar için tehdit edici olduğu iddiası toplumsal cinsiyet karşıtı retorikte oldukça yaygın olarak kullanılan bir söylem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu iddiaya göre, çocukların çok erken yaşlardan itibaren beyinleri yıkanarak, kafalarındaki cinsiyete ilişkin antropolojik referansların bulanıklaştırılması amaçlanmaktadır ve bunun onların gelişimleri üzerinde ağır sonuçlar yaratacağı öne sürülmektedir. "Toplumsal cinsiyet ideolojisi" kimi zaman da çocukların aşırı cinselleştirilmesi ve pedofiliyi teşvik etmekle suçlanmaktadır (Kuhar ve Paternotte, 2017) Metinde toplumsal cinsiyet karşıtı retorikte sıklıkla kullanılan bu tipik söylemin, "cinsiyetsizleşme ve LGBTQ söylem ve hareketleri, 14-25'li yaşları

hedef almaktadır" biçiminde yinelendiği görülmektedir. Böylece çocukların tehlikede olduğuna dair bir moral panik yaratılarak ebeveynler aksiyon almaya çağrılmaktadır. "Avrupa'daki örneklerinde genellikle "toplumsal cinsiyet ideolojisi" olarak anılan (Kuhar ve Paternotte, 2017) toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesinin metin boyunca "cinsiyetsizleştirme" olarak anılması ve "LGBTQ hareketiyle" özdeşleştirilmesi dikkat çekicidir. "Cinsiyetsizleştirme" kullanımının pratik nedenleri olabilir; zira toplumsal cinsiyet kavramı toplumda yaygın olarak kullanılan bir kavram değildir. Ayrıca kavram her ne kadar "eşitlik" yerine "adalet" kavramını önerse de iktidara yakın kadın dernekleri tarafından da sahiplenilmekte ve kullanılmaktadır. Bu nedenle bu kavram üzerinden bir tartışma yürütmekten kaçınılarak, daha kolay kullanılan ve daha olumsuz çağrışımlar içeren "cinsiyetsizleştirme" kavramı tercih ediliyor olabilir. Bununla birlikte, geleneksel olarak homofobi ve transfobinin oldukça yaygın olduğu Türkiye'de, LGBTİ+ları merkeze koyarak ve şeytanlaştırmak daha işlevsel bir strateji gibi görünmektedir. Ancak, bu stratejinin yalnızca cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği eşitliği mücadelesini hedef almakla kalmadığını, aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesini de hedefe koyduğunu unutmamak önemlidir.

"Cinsellik, biyolojik bir durum veya gerçeklik olup mevcut gerçekliği reddederek farklı bir cinsel kimlik edinme çabası fantazyadır. Kişinin iç dünyasında cinsiyetsizliği idealize etmesi veya fantastik bir kurgu peşinde olması, insan için sıkıntı doğuracak bir zemindir. Gerçeklikten koparılmış idealistlik ve fantazyaların kendisine en uygun bulacağı zemin enformasyon teknolojisidir. Reklamlar, diziler, filmler ve internetin diğer içeriklerinde cinsiyetsizleşmenin meşrulaştırıldığı hatta dayatıldığı düzlemde maruz kalınan bir enformasyon karşısında korunma dinamikleri ve siperleri oluşturmak zorundayız. Hele ki bunlara yapay zekânın yani algoritmanın âdeta dayattığı bu tür içeriklerin zemini olan interneti en çok kullanan nesillerin maruz kalması söz konusu riskleri daha da artırmaktadır."

Metinde "toplumsal cinsiyet ideolojisi"nin kişilerin "cinsiyetsizliği idealize etmesine" ve "fantastik bir kurgu peşinde olmasına" yol açtığı ileri sürülmektedir. Kişilerin kendilerini doğumda atanan cinsiyetleri dışında tanımlamaları veya geleneksel toplumsal cinsiyet normlarının dışında özellikler göstermeleri "fantazyâ" olarak nitelendirilmektedir. Bu "gerçeklikten koparılmış idealistlik ve fantazyaların" ise enformasyon teknolojileri ve yapay zekâ algoritmaları tarafından "meşrulaştırıldığı"

ve "dayatıldığı" ifade edilmektedir. Bu tür bir söylem inşası, popülist aktörlerin sıklıkla kullandıkları bir strateji olan "hakikat sonrası epistemolojisi" ile tutarlılık göstermektedir. "Hakikat sonrası epistemolojisi" gerçek ile kurgu arasındaki sınırların bulanıklaştığı, gerçek bilgilerin itibarsızlaştırıldığı ve uydurma bilgilerin kullanıldığı bir iletişim tarzıdır. Bu iletişim tarzında, basitleştirmeler, manipülatif bilgi kaynakları geliştirme, günah keçisi ilan etme ve ikili karşıtlıklar kurma gibi söylemsel stratejiler kullanılır (Foroughi, Gabriel ve Fotaki, 2019). Metinde enformasyon teknolojileri, yapay zekâ algoritmaları, reklamlar, diziler, filmler ve internetin dayattığı "cinsiyetsizleştirme" ideolojisine karşı "korunma dinamikleri ve siperler oluşturma zorunluluğu" ifade edilmektedir. "Siperler oluşturma" ifadesi bir savaşta olduğuna dair metaforik bir anlam taşımaktadır. Bu anlatıda, enformasyon teknolojileri ve internet algoritmalarını silah olarak kullanan ve "cinsiyetsizleştirmeyi" karşı tarafa dayatmak isteyen güçlerle bir kültürel savaş (Kuby, 2015) içinde olduğu vurgulanmakta, okuyucunun duygularına hitap edilerek mücadeleye çağrılmaktadır.

Egsiztanyalist/varoluşçu felsefenin "İnsan kendi özünü belirler." ifadesini âdeta mottalaştıran queer teori ve LGBT savunucuları, insanın doğuştan biyolojik cinsiyetinin olmadığını kendi cinsiyetini kendisinin belirleyebileceğini ifade etmektedirler. Biyolojik cinsiyetin dayatma olduğunu söyleyerek onun yerine tercih ve özgürlüğe dayalı bir cinsiyet kabulünü teklife açarak yeni nesillerdeki "özgürlük" ve "iradilik" söylemlerinden istifade etmek istemektedirler. Özgürlük adına "marjinal" ve "haz" içeren şeylerin peşinde olmak, cinsel farklılıklarının eritilmesi yani yapay fitrata mahkûm olmaktır.

Metinde bireyin özgürlüğüne ve sorumluluğuna dikkat çekerek, onun özünü kendi yaratma gücüne sahip olduğu düşüncesini barındıran, bu açıdan da fitrat düşüncesiyle çelişen varoluşçu felsefe "queer teori ve LGBT savunucuları" ile ilişkilendirilerek eleştirilmekte ve yerilmektedir. Böylece, metin boyunca inşa edilen ikili karşıtlıklar çerçevesinde varoluşçu düşünce "onlar" kategorisine yerleştirilmekte ve bu şekilde karşıt bir pozisyonda konumlandırılmaktadır. Özgürlük kavramı ise marjinallik ve hazla ilişkilendirilerek, bu arayışların "cinsiyetlerin eritilmesi"ne yol açacağı belirtilmektedir.

İnsanın metafizik düşünüş biçiminden kopuşuyla birlikte mekanik düşünüş biçiminin tek gerçeklik olduğu tezi, insanı dogmatikliğe itti. Önce makineleşme, daha sonra yeni teknolojiler ve sibernetik uygulamalar, yeni ve marjinal bir antropolojik yaklaşımın ortaya çıkmasını sağladı. Sibernetik, nano-teknolojik ve enformatik teknolojilerin sınırsızlık ve belirsizlik içeren yapısı, cinsel belirsizliği yani androjenliği (erkek mi-kadın mı) doğurdu. Söz konusu bu androjenlik, toplumsal belirsizlikleri ve anomiyi ortaya çıkardı.

Paragrafta ifade edilen görüş, "metafizik düşünüş biçiminden koparak" "mekanik düşünüş biçimine geçtiği" iddiasını ortaya koymaktadır. Bu geçiş Avrupa'da ortaya çıkan Aydınlanma düşüncesi ve pozitivist düşünce geleneğiyle ilişkilendirilmekte ve olumsuz bir anlam yüklenerek eleştirilmektedir. "Mekanik düşünüş biçimi" olarak tanımlanan bu düşünce biçiminin "tek gerçeklik" haline geldiği ve "insanı dogmatikliğe ittiği" ileri sürülmektedir. Bu bağlamda, söz konusu düşünce geleneklerinin "makineleşme, yeni teknolojiler, sibernetik uygulamalar, yeni ve marjinal antropolojik yaklaşımlar, nano-teknolojik ve enformatik teknolojiler" gibi gelişmelere yol açtığı belirtilmektedir. Bu unsurların birleşimi, okuyucunun zihninde distopik bir tablo oluşturarak, Avrupa tarihine ve burada gelişen düşünsel geleneklere karşı olumsuz çağrışımlar yaratmaktadır. Paragrafta, "nano-teknoloji ve enformatik teknolojiler" olarak adlandırılan bu gelişmelerin "belirsizlik ve sınırsızlık" içeren yapılarının "cinsel belirsizliği, yani androjenliği" doğurduğu öne sürülmektedir. Böylece "cinsiyetsizleştirme ideolojisi"nin kökenlerini ve bu ideolojinin nerede ve nasıl geliştiğini açıklamaya yönelik bir formülasyon geliştirilmektedir. "Belirsizlik ve sınırsızlık" sonucunda ortaya çıkan "androjenlik" ise "toplumsal belirsizlikler ve anomi" ile ilişkilendirilmektedir. "Anomi" ifadesi ile, Fransız sosyolog Émile Durkheim'ın (1893, 1897) geliştirdiği "anomi" kavramına atıfta bulunarak, toplumsal normların zayıfladığı, belirsizleştiği veya tamamen ortadan kalktığı durumlarda insanların rehberlikten yoksun kalarak yönlerini kaybetmesine ve bunun sonucunda sosyal bağların zayıflamasıyla toplumsal çözümlere yol açmasına dikkat çekilmektedir. Durkheim, bu durumu "anomik intihar" olarak nitelendirir; bireylerin yaşadığı anlamsızlık, yönsüzlük ve belirsizlik duygularının intihar olgularının artmasına neden olduğunu ileri sürer (Tolan, 1981). Durkheim'a yapılan bu göndermeyle, bahsi geçen teknolojik gelişmelerin toplumsal cinsiyet normlarının

dönüşmesine, yani 'cinsel belirsizliğe veya androjenliğe' yol açtığı ve bunun da "toplumsal belirsizlik ve anomiyi" doğurduğu ileri sürülmektedir. Böylece toplumsal cinsiyet eşitliği ile "toplumsal belirsizlik, anomi, intihar" gibi olgular ilişkilendirilerek toplumsal cinsiyet karşıtı bir söylem inşa edilmektedir. Sonuçta inanç ve gerçeklik arasında bir ayrıma gidilmekte ve bu iki alan birbirine karşıtlık içerisinde ele alınmaktadır. Bu ikili karşıtlık çerçevesinde cinsiyet ve doğal cinsiyet rolleri inanç alanı içerisine yerleştirilmektedir. "İnsanın metafizik düşünüş biçiminden kopuşu" olarak tarif edilen inanç alanından uzaklaşılmasının ise toplumsal cinsiyet normlarının dönüşümünü beraberinde getirdiği yani "cinsiyetsizleşme"yi doğurduğu ileri sürülmektedir.

Sanallaşmanın meydana getirdiği yabancılaşma, yeni teknolojilerle daha radikal biçimde uç seviyeye taşınmaktadır. İnsanımsı varlık (cyborg, android ve humanoid) arayışı kendine dair tuhaf bir memnuniyetsizliği ifade ederken insan aklı karşısında yapay aklın başarısına ümit bağlamak, insanın kendi aklına karşı yetersizlik duygusu içerisinde olduğunu gösterir. İnsanlığın kendi zekâsının yetersiz olduğunu ve organik bedenine yerine protez veya biyonomik beden düşünmesi düzlemi, cinsellik modelinin de cinsiyetsiz olması düzlemiyle eş değerdir. Nitekim Baudrillard, böylesi bir modeli biyolojik süreç olarak olmasa da simgesel olarak transseksüellik olarak görür. Yapay ve dezonformatif bir yazgıyı talep etmek, insanın kötü bir eşiğe doğru savrulmasıdır.

Anlatıya göre, yeni teknolojiler ve sanallaşma, insanı daha derin bir yabancılaşmaya sürükleyerek bu durumu uç seviyeye taşıyacaktı. Bu gelişmeler, "insanın kendine dair memnuniyetsizliği" ve "kendi aklına karşı yetersizlik duygularını" artıracak ve insanları "yapay zekaya bel bağlamaya" yönlendirecektir. Bu durum, "cyborg, android, humanoid" gibi insanımsı varlık arayışlarını doğuracaktır. Bu arayışlar ise "organik beden yerine protez veya biyonomik beden" düşüncesini teşvik ederken, "cinsiyetsiz bir cinsellik modeline" de zemin hazırlamaktadır. Anlatı ile cinsiyetsizliğin "yapay ve dezonformatif bir yazgıyı talep etmek" anlamına geldiği ve bu sürecin "insanlığı kötü bir eşiğe doğru savuracağı"na dair bir formülasyon geliştirilmektedir. Bu formülasyon, yeni teknolojilerin insanlığın sonunu getireceğine dair komplo teorileriyle paralellikler taşımaktadır. Ayrıca teknolojinin insan deneyimi üzerindeki etkilerini ele alan ve toplumsal cinsiyet, kimlik ve beden politikalarına ilişkin radikal bir bakış açısı geliştiren Haraway'in (1985) "Cyborg Manifestosu"na gönderme niteliği taşıdığı

düşünülebilir. Bu söylemsel hat, Donna Haraway'in önerdiği daha radikal ve özgürleştirici perspektifleri çarpıtarak ve bağlamından kopararak, teknolojiye dair endişeleri komplo teorilerine dönüştürmektedir. Haraway'in "ikiliklerin reddi" ve "melezlik" gibi kavramları, toplumsal cinsiyet ve kimlik konularında esnek, dinamik ve özgürlükçü bir bakış açısını temsil ederken, burada bu kavramlar, insanlığın sonunu getirecek unsurlar olarak sunulmaktadır. Bu tür bir çerçeveleme, teknolojinin potansiyel özgürleştirici gücünü reddeden, cinsiyetin ve kimliğin esnekliğini tehdit olarak algılayan bir ideolojik duruşu yansıtmaktadır. Bu şekilde ortalama okuyucunun korkularına hitap edilmekte ve çeşitli komplo teorileri ile distopik anlatıların harmanlandığı toplumsal cinsiyet karşıtı bir söylem inşa edilmektedir.

Böylesi bir savrulma içerisine girilmiş olan düzlemde başta yazılı ve görsel medya olarak internet, dizi, film ve müziklerde yüksek düzeyde transgenderizm, postgenderizm, cinsiyetsizleşme veya queer propagandaları söz konusudur. Bu propagandaların olduğu düzlemde özgürlüğün, tercih veya irade olmayıp hazzın, tüketimin, insan neslini azaltmanın esas amacı olarak görüldüğünün farkında olmalıyız. Böylesi bir düzlemin içinde olduğunun farkında olmak insanlığı cinsiyetsizlik girdabından kurtarabilir.

Paragrafın devamında daha önce tarif edilen "savrulma içerisine girilmiş olan düzlemde", yazılı ve görsel medya aracılığıyla "transgenderizm, postgenderizm, cinsiyetsizleşme ve queer propagandası" yapıldığı iddia edilmektedir. Bu propagandanın araçlarının ise "internet, dizi, film, müzik" sektörleri olduğu iddia edilmektedir. Queer teorideki özgürlük düşüncesi ise "haz, tüketim ve insan neslini azaltma" ile eşitlenerek eleştirilmektedir. İnsanın bu "cinsiyetsizlik girdabından" kurtulmasının koşulunun ise bu düzlemin farkında olmakla mümkün olduğu savunulmaktadır. Butler'a göre (2010, s. 19) "içinde bulunduğumuz dil, kültür, tarih, içinde yer aldığımız toplumsal mücadeleler, psikolojik ve tarihsel güçler" bizi şekillendirir. Toplumsal cinsiyet de belirli normlar ve beklentiler doğrultusunda gerçekleştirilen sürekli bir performans olarak tanımlanır. Bu performans, bireylerin toplum tarafından dayatılan cinsiyet rollerini ve kimliklerini tekrarlayan eylemleri aracılığıyla sürekli olarak yeniden üretilir. Ona göre toplumsal cinsiyet veya cinsellik yalnızca bir kimlik değil, aynı zamanda "bir özgürlük deneyimi"dir. Bu özgürlük

deneyimi, bireylerin kendilerini toplumsal normların ötesinde tanımlama ve ifade etme imkanını barındırmaktadır (Butler, 1990, 2010). Ancak metinde "transgenderizm, postgenderizm, cinsiyetsizleşme" olarak adlandırılan bu düşünce "haz ve tüketimle" ilişkilendirilerek eleştirilmektedir. Ayrıca, insan neslini azaltma amacı olan bir projenin yansıması olarak sunulmaktadır.

"Cinsel özgürleşme veya tercih" söylemleri, kendisine uygun ortam olarak dijital ortamı bulmaktadır. Zira dijital ortamın "sanal", "belirsiz", "ölçsüz" ve "sınırsız" bir yapısının olması cinsiyetsizleşmenin bu ortamda varlık bulmasını sağlamaktadır. Hem imgelemde hem dijital zeminlerde - ekseriyetle erkeğin kadınlaştırıldığı, cinsiyetlerin birbirine dönüştürülmenin normal ve gerekli olduğu bir düzlem bulunmaktadır. Dijital zeminler veya internet vazgeçilmez bir zemin hâline gelmiştir. Cinsiyetsizleşmeye dair anlatımlar kendisine dijital zeminlerde yer bulmaktadır. Dijitalleşme ile cinsiyetsizleşmenin kesiştiği bir durumda bize düşen görev; hem doğal cinsiyetlerin hem de hakiki hayat biçiminin varlığını devam ettirmemiz gerektiği üzerinde düşünmek ve bu konuda öneriler sunmak olmalıdır.

Metinde cinsel özgürleşme veya tercih söylemleri, "cinsiyetsizleşme" olarak adlandırılmakta ve bu durum, dijital ortama atfedilen sanallık, belirsizlik, ölçsüzsüzlük, sınırsızlık gibi özelliklerle ilişkilendirilmektedir. Bu bağlamda, dijital ortamın cinsiyetsizleşmenin yaygınlaştırılması için uygun bir alan olduğu ileri sürülmektedir. "Cinsiyetsizleşme" ise "erkeğin kadınlaştırıldığı, cinsiyetlerin birbirine dönüştürülmenin normal ve gerekli olduğu bir düzlem" bağlamında değerlendirilmektedir. Bu anlatı erkeklik sorunuyla (Özkazanç, 2022) ilişkilendirilerek çözümlenebilir. Anlatıda, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve geleneksel normların dönüşmesi erkekliğin birincil konumunu kaybetmesine yönelik bir tehdit olarak gösterilmektedir. Bu da doğal toplumsal cinsiyet rollerinin istikrarsızlaştığı iddiası etrafındaki ahlaki panikleri, nüfusun azalmasına ilişkin kaygıları ve ataerkilliğin ve erkek iktidarının sonuna dair korkuları yansıtmaktadır (Korolzcuk ve Graff, 2018). Toplumsal cinsiyet normlarının dönüşmesinin bir tehlike olarak sunulması, aynı zamanda kadınların ve LGBTİ+'ların özgürleşmesine, yönelik maskülinist bir tepkiyi yansıtmaktadır. Burada söz konusu olan erkeklerin toplumsal statüsünün ve babanın aile içindeki rolünün (Gökarıksel, Neubert ve Smith, 2019) kaybedilmesine dair, metinde "erkeğin kadınlaştırılması" olarak ifade edilen endişedir.

Bu da toplumsal cinsiyet karşıtlığının, ikincil konuma düşürüldüğü iddia edilen erkeklerin otoritesini yeniden tesis etme çabası olan maskülinist bir kimlik politikası olarak yorumlanabileceğini (Sauer, 2020) göstermektedir.

3.2.4. Fıtratın ve Aile Yapısının Tahribatı: Cinsiyetsizleştirme İdeolojisi

Yazıda fıtrat kavramından yola çıkılarak insanların Allah tarafından kadın ve erkek olarak yaratıldıkları ifade edilmektedir. Fıtrat düşüncesi aynı zamanda biyolojik verilere dayandırılarak güçlendirilmektedir. Buna göre bireylerin cinsiyetleri, bu cinsiyetlerin sahip olduğu özellikler doğuştan belirlenmiştir ve değiştirilemez. Cinsiyetin veya cinsiyet özelliklerinin değiştirilmesi ise "Allah'ın lanetlediği şeytanın işi" ve "ağır bir sapma" olarak değerlendirilmektedir. Cinsiyetin ve ona atfedilen özelliklerin değiştirilmesinin sakıncalı olduğu düşüncesi İslam'daki "canı korumak, bedene zarar vermemek, psikolojik sağlığın muhafaza edilmesi" ilkelere dayandırılmaktadır.

Günümüzde maalesef, inancımıza, geleneğimize, töremize ait olmayan dış kaynaklı ve dış destekli birtakım çevreler biyolojik cinsiyeti inkâr etmekte ve bu amacı gerçekleştirmek için cinsiyetsizleştirme ideolojisini çeşitli araçlarla toplumda yaymaya çalışmaktadır. Bu ideoloji, özellikle bazı yabancı müzik grupları, ikonik karakterler, diziler, sosyal medya fenomenleri üzerinden gençlerin dimağlarına pompalanmaktadır. Bu ideolojinin dünyada yapmak istediği şey, biyolojik cinsiyetin önemsizleştirildiği, tamamen kişinin kendini tanımladığı cinsiyete göre yaşadığı bir toplum inşa etmektir.

Bu paragrafta, toplumsal cinsiyet karşıtı söylemin ana hatları ve temel temaları ortaya koyan bir söylemsel hat inşa edilmektedir. Bu söyleme göre, "inanca, geleneğe, töreye ait olmayan", yani "biz"den olmayan "birtakım çevrelerin" biyolojik cinsiyeti yok etme amacını taşıdığı ve böylece otantik kültüre tehdit oluşturduğu ifade edilmektedir. Ayrıca, bu "çevrelerin" "dış kaynaklı ve dış destekli" olduğu belirtilerek, "toplumsal cinsiyet"in dışarıdan gelen, dışarıdan dayatılan bir "ideoloji" olduğu vurgulanmaktadır. "Toplumsal cinsiyet ideolojisini" toplumda yaygınlaştırmak için "yabancı müzik grupları, ikonik karakterler, diziler, sosyal medya fenomenleri" gibi araçların kullanıldığı düşünülmektedir. Bu ideolojinin, sözü edilen araçlar aracılığıyla gençlerin zihinlerine "pompalandığı" iddia edilmektedir. Son olarak, bu ideolojinin

amacının "biyolojik cinsiyetin önemsizleştirildiği ve tamamen kişinin kendini tanımladığı cinsiyete göre yaşadığı bir toplum inşa etmek" olduğu vurgulanmaktadır. Anlatıdaki söylemsel öğeler dünyadaki toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin sıklıkla kullandıkları temalarla büyük benzerlikler göstermektedir. Bu söylemsel temalar toplumsal cinsiyetin dışarıdan dayatılan bir ideoloji olduğu, geleneksel dini ve kültürel değerlerin korunması, çocukların ve gençlerin korunması, nüfus azalması ve ulusal güvenlik olarak sıralanabilir.

Toplumsal cinsiyet karşıtı hareketler genellikle toplumsal cinsiyet kavramını ve LGBTİ+ haklarını, dışarıdan gelen, yabancı kültürlerin veya küresel elitlerin topluma dayattığı bir ideoloji olarak tanımlamaktadırlar. Böylece toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesi yerel kültürel değerlerle bağdaşmayan bir tehdit olarak sunulmaktadır. Örneğin Macaristan'da ve Polonya'da aşırı sağcı aktörler "toplumsal cinsiyet ideolojisi'nin Batı'dan gelen bir tehdit olduğunu ve ulusal kimliğe zarar verdiği iddia edilmektedir (Kovács ve Peto, 2017; Korolczuk ve Graff, 2018; Grzebalska ve Petö). Ayrıca Rusya'da toplumsal cinsiyet eşitliği ve LGBTİ+ hakları, Batı'nın etkisi olarak damgalanmıştır. Batı'nın ahlaki çöküşünü temsil ettiği düşünülen bu mücadele alanlarına yönelik karşıt söylemler genellikle devlet ve Rus Ortodoks Kilisesi tarafından desteklenmektedir. Ayrıca ülkede geleneksel değerleri koruma ve çocukları koruma adı altında LGBTİ+ haklarını hedef alan çok sert yasalar çıkarılmıştır (Moss, 2017).

Toplumsal cinsiyet karşıtları, genellikle geleneksel veya "doğal" olarak tanımladıkları cinsiyet rollerini, aile yapısını ve sosyo-kültürel değerleri koruma iddiasıyla toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik politikalara ve eşitlik mücadelelerine karşı çıkmaktadırlar. Metinde "fıtrat" olarak tarif edilen bu geleneksel cinsiyet rolleri, toplumsal cinsiyet eşitliği söylemleri karşısında korunması gereken temel değerler olarak sunulmaktadır. Bu bağlamda, toplumsal cinsiyet eşitliği, verili kabul edilen bu geleneksel değerlere yönelik bir tehdit olarak gösterilmektedir. Örneğin, ABD'deki çeşitli muhafazakâr gruplar, toplumsal cinsiyet eşitliği çalışmalarını ve LGBTİ+ haklarını, "aile değerlerine" ve "doğal cinsiyet rollerine" yönelik bir tehdit olarak nitelendirmekte ve

bu hakların geri alınmasına yönelik kampanyalar yürütmektedirler. Bu gruplar, toplumsal cinsiyet eşitliğini, geleneksel aile yapısının ve toplumsal düzenin istikrarını zedeleyen bir unsur olarak çerçeveleyerek, bu haklara karşı güçlü bir direniş sergilemektedirler (McEwen ve Narayanaswamy, 2023). Benzer şekilde, Brezilya'da Jair Bolsonaro ve aşırı sağcı aktörler, siyasi söylemlerini "geleneksel aile değerlerini" koruma üzerine inşa etmişlerdir. Bu aktörler, toplumsal cinsiyet eşitliğini, geleneksel cinsiyet rolleri ve aile yapısına yönelik bir tehdit olarak gösterilmesine dayalı bir toplumsal cinsiyet karşıtı söylem stratejisi kullanmaktadırlar (Lopes Gomes Pinto Ferreira, 2021).

Toplumsal cinsiyet karşıtı hareketler, toplumsal cinsiyet eşitliği ve cinsellik eğitimlerine çocukların zihinsel ve ahlaki gelişimlerine zarar verdiği gerekçesiyle karşı çıkarlar. Sıklıkla bu eğitimler ve medya aracılığıyla onların zihinlerine yanlış fikirlerin yerleştirildiği, geleneksel ve meşru cinsiyet rollerinden uzaklaştırıldığı ve "doğal" gelişimlerine zarar verildiği iddia edilir. Paragrafta da ifade edildiği gibi "toplumsal cinsiyet ideolojisi yabancı müzik grupları, ikonik karakterler, diziler, sosyal medya fenomenleri üzerinden gençlerin zihinlerine "pompalanmaktadır." Polonya, Hırvatistan, Slovenya ve Almanya gibi ülkelerde de buna benzer söylemler kullanılmakta ve bu tür eğitimlerin müfredattan çıkarılması veya kısıtlanmasına yönelik kampanyalar yürütülmektedir. Ailelerin çocuklarını kendi ahlaki ve dini inançlarına göre yetiştirme hakkı, ifade özgürlüğü ve din ve inanç özgürlüğü gibi gerekçeler öne sürülerek eğitim müfredatlarına etki edilmesi hedeflenmektedir (Kuhar ve Zobec, 2017).

Metinde de "toplumsal cinsiyet ideolojisini" yaygınlaştırmayı amaçlayanlar "dış kaynaklı ve dış destekli birtakım çevreler" olarak tanımlanmaktadır. Toplumsal cinsiyet karşıtları toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarını, İstanbul Sözleşmesi gibi kadına yönelik şiddetin önüne geçmeyi amaçlayan uluslararası sözleşmeleri ve insan hakları alanında faaliyet yürüten sivil toplum örgütlerini ulusal güvenliğe tehdit olarak gösterirler (Unal, 2022; Wæver, 2016). Bu yaklaşım, toplumsal cinsiyet eşitliği ve insan hakları savunucularını yalnızca kültürel ve ahlaki değerlere değil, aynı zamanda

devletin egemenliğine ve ulusal güvenliğine karşı bir tehdit olarak çerçevelemeyi amaçlayan bir stratejiye dayanmaktadır. Böylece feministler, LGBTİ+ aktivistleri, insan hakları savunucuları yabancıların çıkarlarına hizmet eden ve ulusal menfaatleri tehdit eden ajanlar olarak damgalanır (Grzebalska ve Petö, 2018). Toplumsal cinsiyet karşıtı hareketler, toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarını, yalnızca yerli kültürel değerleri zayıflatan bir tehdit olarak değil, aynı zamanda ulusal kimliği, aile yapısını ve nüfus dinamiklerini doğrudan hedef alan bir saldırı olarak tanımlarlar. Bu hareketler, toplumsal cinsiyet eşitliğinin Batı'nın veya yabancı güçlerin bir "dayatması" olduğunu iddia ederken, bu politikaların geleneksel aile yapısını yok etmeye yönelik bir girişim olduğunu savunurlar. Aile, bu söylemde toplumun temel taşı olarak görülür ve aileye yönelik her türlü "saldırı", ulusun geleceğini tehdit eden unsurlar olarak çerçevelenir.

Bu düşüncede olanlara göre inanç ilkeleri, gelenek görenekler, kültürler insana dayatma ve baskı olarak nitelendirilir. Kişi hangi cinsiyette doğarsa doğsun cinsiyet seçiminin, insanın kendisine bırakılması gerektiği savunulur. Bu nedenle çocukların biyolojik cinsiyetlerine göre yetiştirilmesi yanlış görülür. Bu ideoloji sayesinde toplumdaki kadın-erkek eşitsizliğinin ortadan kalkacağı iddia edilir.

Metinde, "inanç ilkeleri, gelenek görenekler, kültürler" ile toplumsal cinsiyet eşitliği arasında belirgin bir karşıtlık kurulmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliği savunucularının bu değerleri "dayatma ve baskı" olarak nitelendirdiği ve insanın kendi cinsiyetini seçmesi gerektiğini savunduğu; çocukların ise biyolojik cinsiyetlerine göre yetiştirilmesinin yanlış görüldüğü iddia edilmektedir. Ancak, bu yaklaşım, toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesinin gerçek hedef ve amaçlarını bağlamından kopararak çarpıtmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliği savunucuları, bu çerçevede geleneksel değerleri tehdit eden, toplumsal düzeni bozan ve aile yapısını zayıflatan bir ideolojiyi benimseyen kişiler olarak tanıtılmaktadır. Oysa toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesi, cinsiyetler arasındaki hiyerarşileri ve eşitsizlikleri sorgulayan ve bu eşitsizlikler üzerine kurulu toplumsal normları dönüştürmeyi amaçlayan bir harekettir. Ancak, metindeki bu tür bir çerçeveleme, toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesini muhafazakâr değerler sistemine yönelik bir tehdit olarak gösterme stratejisidir. Bu

strateji, toplumsal cinsiyet eşitliği savunucularının aslında kültürel ve ahlaki normları ortadan kaldırmaya çalıştığı iddiasıyla, bu değerlerin korunması gerektiğini vurgulamaktadır. Böylece, toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesinin özü çarpıtılarak, eşitlik ve özgürlük taleplerinin meşruiyeti sorgulanmakta ve bu taleplerin yerine muhafazakâr değerlerin hakimiyeti pekiştirilmeye çalışılmaktadır. Sonuçta, toplumsal cinsiyet eşitliğinin gerçek amacı ve önemi bilinçli olarak çarpıtılarak, bu mücadelenin haklı talepleri itibarsızlaştırılmakta ve toplumsal değişime karşı bir direnç oluşturulmaktadır.

Hâlbuki geçmişte yapılan yanlışlar daha büyük yanlışlar yapılarak telafi edilemez. Batı, Orta Çağ'da kadınları şeytani varlıklar olarak görerek ikinci sınıf insan muamelesi yapmasının diyetini bugün sözde özgürlük ve eşitlik sloganıyla fitratı bozma ve kadının fizyolojik özelliklerini inkar etme gibi daha büyük yanlışlar yaparak ödemeye çalışmaktadır.

Burada, "Batı"nın Orta Çağ'daki kadın düşmanlığı gündeme getirilerek, bugünkü toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesi geçmiş hataların telafisi olarak sunulmaktadır. Böylece "Batı"nın tarihinin olumsuz yanları vurgulanarak ikili karşıtlıklar çerçevesinde ulusal kimliğe olumlu anlamlar yüklenmekte ve Doğu ile Batı arasındaki sembolik sınır çizgisi güçlendirilerek, bizim tarihimizde bu tür olumsuzlukların yaşanmadığı ima edilmektedir. Aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesi "Batı"nın kendi tarihindeki olumsuzlukların "diyetini" ödeme bağlamına indirgenerek küçümsenmektedir. Böylelikle, bu mücadelenin yalnızca Batı'yı ilgilendirdiği ve Batı'dan gelen, bize ait olmayan bir olgu olarak sunulmaktadır. Feminist ve sol mücadelelerin eşitlik ve özgürlük sloganları da "sözde" olarak nitelendirilerek küçümsenmekte ve bu kavramların aslında başka gizli hedefler barındırdığı ima edilmektedir. Bu gizli amaçlar "fitratı bozma ve kadının fizyolojik özelliklerini inkâr etme" gibi yanlışlar olarak ifade edilmektedir. "Fıtrat" kavramına ve "fizyolojik" özelliklere yapılan vurgu, toplumsal cinsiyet karşıtı söylemlerde sıklıkla kullanılan bir stratejidir. Bu vurgu cinsiyet rollerinin doğal ve değişmez olduğu iddiasını güçlendirmek için kullanılır. Bu söylem ile, toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları "doğal düzene aykırı", "kültüre yabancı" ve "tahrip edici" olarak tanımlanarak bu

politikaların meşruiyeti sorgulanmaktadır.

Bu ideoloji birçok yeni terimi gündeme sokmuştur. Nonbinary (ne erkek ne de kadın gibi davranma ve yaşama), agender, nongendered, genderfree (cinsiyetten bağımsız), genderfluid (akışkan cinsiyet) terimleri bunlardan bazılarıdır. Bunların hepsi temelde biyolojik cinsiyeti inkâr etme ve cinsellik konusunda kadın-erkek ayrımı yapmama temeline dayanır. Böyle bir düşünce ve yaklaşım, sınırları olmayan, inanca dayalı değerlerin ve ahlaki ilkelerin yok sayıldığı bir toplum oluşturma amacına matuftur. Burada özellikle şu hususa dikkat çekmek gerekir ki bu yaklaşımların hedef aldığı kurumların başında aile gelmektedir. Çünkü bu tür bir hayat tarzını benimseyen kişilerin sağlıklı bir aile hayatı sürdürmesi mümkün değildir. Dolayısıyla toplumda bu tür sapkın akımları yaygınlaştırmak aslında toplumun çekirdeği olan aile kurumunu çökertmeye yöneliktir.

Metinde toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesi ikili cinsiyet sisteminin ve onun normlarının dışındaki deneyimleri tarif eden "nonbinary, agender, nongendered, genderfree, genderfluid" gibi kavramlarla özdeşleştirilerek bağlamından kopartılarak çarpıtılmaktadır. Böylece toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesini, cinsiyet kimliği tanımlarından bağımsız olarak cinsiyetler arasındaki güç eşitsizliklerini ve hiyerarşiyi ortadan kaldırmayı amaçlayan politikaları teşvik eden bir hareket olmaktan çıkarıp, toplumun temel değerlerine tehdit oluşturan bir ideoloji olarak sunulmaktadır. Metinde sözü edilen kuir kavramlar, ikili cinsiyet sistemi dışında var olan cinsiyet kimliklerini ve deneyimlerini tanımlayan terimlerdir. Metinde bu terimler, toplumsal cinsiyet eşitliğinin toplumun "doğal" ve "geleneksel" yapısını, özellikle de aileyi tehdit ettiği iddiasını desteklemek için stratejik olarak kullanılmıştır. Bu strateji ile toplumsal cinsiyet eşitliği ve kuir deneyimleri, aile yapısına yönelik bir saldırı olarak çerçeveleyerek, bu iki kavram arasında bir ikili karşıtlık yaratılmaktadır. Ayrıca kuir deneyimler "sapkın akımlar" olarak nitelendirilerek, bu deneyimler aşağılanmakta ve damgalanmaktadır. Bu deneyimler marjinalize edilerek toplumda heteronormatif ve patriarkal yapının korunması gerektiği mesajı verilmektedir. Ancak bunu yaparken kuir bireylerin toplumdan dışlanması ve bu bireylere yönelik ayrımcılık meşrulaştırılmaktadır. Aile kurumunun yüceltilmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin bu yapıya yönelik bir tehdit olarak sunulması, toplumsal cinsiyet karşıtı söylemlerde sıkça rastlanan bir stratejidir. Bu söylem, heteronormatif ve patriarkal aile yapısını toplumun çekirdeği olarak tanımlar ve bu yapının dışında kalan her türlü cinsiyet

kimliği veya cinsel yönelim deneyimini "anormal" ve "tehlikeli" olarak damgalar. Böylelikle, bu deneyimlerin düşmanlaştırılması ve toplumda dezavantajlı durumda olan bireylere yönelik ayrımcılık meşrulaştırılır. Bu strateji mağduru faili tersine çevirme olarak okunabilir. Zira Türkiye toplumunda norm olan geleneksel aile ve heteroseksüel ilişkilerdir, dolayısıyla kuir bireyler zaten marjinalize edilen gruplardır. Ancak bu söylem, sanki aile kurumu ve heteronormatif düzen mağdur konumdaymış gibi bir algı yaratmaktadır. Bu, güç ilişkilerinin gerçek doğasını gizleyerek, marjinalize edilen grupları daha da zayıflatmayı ve toplumsal değişim taleplerini bastırmayı amaçlayan bir stratejidir.

Dinimizin bu konuya bakışı nettir: Allah insanı erkek ve kadın olarak yaratmış ve yaratıldığı biyolojik cinsiyetine göre yaşamasını istemiştir. Kadın-erkek ilişkilerinde sınırlar koymuş ve bu sınırları aşmayı yasaklamış; cinsellik konusunda erkeğin kadınlı, kadının da erkekle cinsel ilişkisine ancak meşru bir nikâhla izin vermiştir. Kişinin hemcinsiyle cinsel ilişki yaşaması ise sapkınlık ve büyük günah sayılmıştır. Allah'ın koyduğu tüm emir ve yasaklar, kişinin fitratıyla uyumlu olduğu için fitratı bozmaya yönelik girişimler, kötülüklerin ve günahların kapısını aralamak olarak tanımlanmıştır.

Bu paragrafta, cinsiyete ve cinsel yönelimlere dair dinin belirli bir yorumu mutlak ve değişmez bir gerçeklik olarak sunulmakta, böylece patriyarkal ve heteroseksist sistem etrafında dokunulmaz bir zırh inşa edilmektedir. Ayrıca, Tanrı'nın kadın ve erkeğe belirli roller yüklediği ve cinsiyetler arasındaki hiyerarşinin ilahi bir yasaya dayandığı iddia edilerek, mevcut sistem içinde barındırdığı eşitsizliklerle birlikte sabit ve değişmez bir gerçeklik olarak konumlandırılmaktadır. Paragrafta aynı zamanda heteroseksüel ilişkileri norm olarak belirlerken, eşcinsel birliktelikler "sapkınlık" ve "büyük günah" olarak damgalanmaktadır. Fıtrata aykırı olduğu öne sürülen deneyimler "kötülüklerin ve günahların kapısını aralamak" olarak tanımlanarak, bireylerin cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği konusundaki farklı deneyimlerini ahlaki açıdan olumsuz bir çerçeveye yerleştirilmektedir. Bu yaklaşımla farklılıklar tehdit olarak gösterilmekte; LGBTİ+ öznellikler ve evlilik dışı birliktelik yaşayanlar suçlu ve günahkâr olarak damgalanmaktadır. Böylece heteronormativite ve patriyarka yüceltilirken; LGBTİ+'ların marjinalize edilmesine, toplumdan dışlanmasına ve ayrımcılığa maruz kalmasına zemin hazırlanmaktadır. Sonuç olarak cinsiyet ile

cinsellik inanç alanına yerleştirilerek bu konuların ancak inanç alanının belirli bir yorumu çerçevesinde tanımlanabileceği; bu yorumun ise mutlak ve değişmez olduğu öne sürülmektedir. Böylece belirli cinsiyet ve cinsellik deneyimleri ve bunun dışında kalan deneyimler arasında bir ikilik inşa edilmekte ve dini argümanlar kullanılarak bu karşıtlık güçlendirilmektedir.

Serlevha yaptığımız ayetten hareketle bu vahim meseleye baktığımızda verilmesi gereken en önemli mesaj, insanın fitratını muhafaza etmesi ve onu bozacak sosyal ortamlardan ve ideolojik çevrelerden uzak durmasıdır. Fıtratı tahrip edilmiş, genetik kodlarıyla oynanmış, psikolojisi bozulmuş bir insanın Hakk'ın hakikatini duyması ve ona yönelmesi mümkün değildir. Belki de bu yüzden İslam'ı en büyük tehdit olarak gören kötücül çevreler, fıtratı tahrip etmeyi en büyük ödev bilmekte ve fıtrata aykırı sapkın yönelimleri yayma gayreti içinde olmaktadır. Bu çevreler aslında hem insanın biyolojik varlığına hem de o varlığı yaratan Yüce Allah'a savaş açmaktadır. Ancak şu bilinmelidir ki Allah'a karşı girişilen savaştan galip çıkılmaz.

Metnin son paragrafında, "fıtrat" kavramı mutlaklaştırılarak, inanç ile fıtrat birbirine sıkı sıkıya bağlı bir şekilde kullanılmaktadır. Bu bağlamda, dini inancın korunabilmesi için fıtratın da korunması gerektiği mesajı verilmektedir. Fıtrata atfedilen en önemli özelliklerin ikili cinsiyet sistemi ve heteroseksizm olduğu düşünüldüğünde, bu sisteme aykırı görülen her tür mücadele ve deneyim, dini inanca yönelik bir tehdit olarak sunulmaktadır. "Sapkın yönelimler" ve "fıtrata aykırı" gibi ifadelerle, LGBTİ+ cinsel yönelimler ve cinsiyet kimlikleri ideolojik olarak karşıt bir konuma yerleştirilmekte, bu stratejiyle heteronormatif ve patriyarkal değerlerin pekiştirilmesi hedeflenmektedir. Ayrıca, "kötücül çevreler" gibi düşmanlaştırıcı ifadeler kullanılarak, inanç alanının tehdit altında olduğu iddia edilmekte ve toplumsal ile ideolojik farklılıklar düşmanlaştırılmaktadır. Savaş metaforu kullanılarak toplumsal cinsiyet ve cinsel yönelim eşitliği mücadeleleri Tanrı'ya açılmış bir savaş olarak kodlanmaktadır. Bu çerçevede bu mücadeleler büyük birer tehdit olarak gösterilmekte ve inançlı okuyuculara bu mücadelelere karşı durmaları gerektiği mesajı verilmektedir. Böylesi bir formülasyonla, toplumsal eşitsizlikleri ve hiyerarşiyi ortadan kaldırmaya yönelik her türlü girişimin engellenmesini ve baskı altına alınmasını mümkün kılan, kadınlara ve LGBTİ+'lara yönelik şiddeti normalleştiren bir meşruiyet zemini inşa edilmektedir.

3.3. Bulgular ve Tartışma: Diyanet Dergisinde İnşa Edilen Toplumsal Cinsiyet Karşıtı Anlatının Genel Değerlendirmesi

3.3.1. "Fıtrat" Kavramı Üzerinden Öznenin ve Ailenin İnşası

Diyanet aile dergisinde yapılan özne tanımının merkezinde "fitrat" kavramı yer almaktadır. Bu anlayışa göre, insan her şeyden önce belirli kadınlık ve erkeklik tahayyüllerine dayalı olarak cinsiyetlendirilmiş bir varlık olarak tanımlanmaktadır. "Fıtrat" kavramı üzerinden tarif edilen ikili cinsiyet sisteminde kadın ve erkek arasında yaratılışları itibariyle belirgin farklılıklar ve net sınırlar bulunmaktadır. Bu sınırların yaratıcı tarafından belirlendiği ve aşılmasının kesin olarak yasaklandığı ifade edilmektedir.

Bu anlayışla şekillendirilen cinsiyet tamamlayıcılığı modelinde, kadın ve erkeğin farklı fakat birbirini tamamlayan roller üstlenmesi gerektiğini savunulmaktadır. Bu modelde, erkek koruyucu ve sağlayıcı, kadın ise bakım verici ve destekleyici olarak konumlandırılmaktadır. Cinsiyet tamamlayıcılığı, dini argümanlarla desteklenmekte ve aynı zamanda biyolojik ve anatomik özelliklere vurgu yapılarak güçlendirilmektedir. Bu yaklaşımla, kadın ve erkeğin doğal olarak birbirine zıt ama tamamlayıcı roller üstlendikleri, bu rollerin de toplumsal düzenin sağlanması için gerekli olduğu normatif bir düzen tanımlanmaktadır.

Böylece, kadın erkek ikili karşıtlığına dayanan cinsel fark sistemi doğal, meşru, gerçek ve değiştirilemez olarak kabul edilmektedir. Sonuçta, dini ve biyolojik determinist argümanlara dayalı geleneksel cinsiyet rollerine ve cinsiyetler arasındaki hiyerarşiye dayalı bir ikili cinsiyet rejimi tanımlanmaktadır. Makbul kadınlık erkekliklere dayalı bu toplumsal cinsiyet rejimi özelliğin inşasını, cinselliğin denetimini ve özel ve kamusal alandaki güç ilişkilerinin regüle edilmesini sağlayan tek geçerli norm olarak kabul edilmektedir.

Dergide çocuklar ve gençler genellikle savunmasız, kolaylıkla manipüle edilebilen ve korunmaya muhtaç bireyler olarak inşa edilmektedir. Çocuk ve gençlerin farklı olma

ve kendilerini gerçekleştirme isteklerinin, onları "cinsiyetsizleştirme ideolojisi" gibi zararlı etkilere açık hale getirdiği varsayılmaktadır. Ayrıca, özellikle ergenler ve genç yetişkinlerin hazların ve duyguların peşinde oldukları, bu nedenle de yaşamlarının geri kalanında karşılaşacakları sonuçları yeterince değerlendiremeyecek durumda oldukları ifade edilmektedir. Bu bağlamda, ailenin çocuklar ve gençler için koruyucu ve kontrol edici bir rol üstlenmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Diyanet Aile Dergisi'nde aile, ilahi bir lütuf olarak tanımlanmakta ve insan neslinin devamı için merkezi bir kurum olarak görülmektedir. Kadın ve erkeğin fitratlarına uygun olarak birbirlerini tamamlamaları gerektiği, bu birlikteliğin ise yalnızca meşru bir nikâh ile gerçekleşebileceği belirtilmektedir. Aile, toplumsal yapının temel taşı olarak görülmekte ve neslin devamlılığı için vazgeçilmez bir unsur olarak kabul edilmektedir. Bu anlamda aile piyasaya eklemelenmeye hazır işgücünün yetiştirildiği bir birim olarak işlev göstermektedir.

Aile, nüfusun yeniden üretim işlevinin yanı sıra dindarlık, gelenek ve terbiyenin öğrenildiği bir düzen olarak tanımlanmaktadır. Ailenin ideolojik yeniden üretim işlevi, merkezi fonksiyonlarından biri olarak kabul edilmekte ve bu, siyasal iktidarın neoliberal ve neo-muhafazakâr değerlerinin aile içinde yeniden üretilip içselleştirildiğini göstermektedir. Bu bağlamda aile, ahlaki, manevi ve dini değerlerin ideolojik meşruiyeti açısından hayati bir öneme sahiptir. Aynı zamanda, aile, neoliberal muhafazakâr hegemonyanın inşasında önemli bir metafor ve işlevsel bir zemin olarak öne çıkmaktadır. Bu çerçevede aile, devletin belirli ideolojik hedeflerini ve politikalarını topluma benimsetme ve uygulama işlevini yerine getiren bir birim olarak konumlandırılmaktadır. Böylece aile, devletin sosyal politika hedeflerini hayata geçiren, muhafazakâr ideolojinin yerleşmesini sağlayan ve muhafazakâr değerlere dayalı toplumsal düzenin devamlılığını sürdüren bir araç olarak görülmektedir.

Dergide, bir veya iki kişinin çalıştığı beş veya altı kişilik bir aile modeli normatif aile modeli olarak sunulmaktadır. Bu noktada, siyasal iktidarın 3 veya 4 çocuklu aile tahayyülü kutsallık atfedilerek ve normatif bir model olarak sunulmakta; bu anlamda

dergi, hegemonik bir işlev göstermektedir. Bu geleneksel aile modeli, erkeğin çalıştığı ve eve ekmek getirdiği, kadının ise bakım ve yeniden üretim işlerinden sorumlu olduğu toplumsal cinsiyete dayalı işbölümü ile şekillenmektedir. Sonuç olarak, Diyanet Aile Dergisi'nde kutsallık atfedilen, nüfusun yeniden üretimi ve ideolojik yeniden üretim işlevlerini yerine getiren; heteroseksist, patriyarkal ve toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümüne dayalı bir aile tanımı yapılmaktadır.

Vatikan, özellikle 1994 Kahire BM Nüfus ve Kalkınma Konferansı ile 1995 Pekin Kadın Konferansı'nda toplumsal cinsiyet kavramının kullanımına itiraz etmiş ve cinsiyetlerin toplumsal ve ideolojik olarak inşa edilen kategoriler olduğu düşüncesine karşı çıkmıştır. Diyanet Aile Dergisi'nde formüle edilen "fitrat" kavramında olduğu gibi Vatikan da, "cinsiyet tamamlayıcılığı" düşüncesi ile cinsiyetler arasındaki farklılığı vurgulamakta, kadınlık ve erkekliğin tanrı tarafından belirlenen doğal ve meşru cinsiyetler olduğunu belirtmektedir (Buss ve Herman 2003; Case, 2011; 2016; Garbagnoli, 2016; Paternotte ve Kuhar, 2017). Vatikan aynı zamanda "cinsiyet tamamlayıcılığı" düşüncesini biyolojik argümanları kullanarak güçlendirmeye çalışmaktadır. Biyolojik cinsiyetin insan kimliği ve aile ilişkileri açısından merkezi bir rol oynadığı; cinsiyet farklılıklarının doğaya dayandığı ve bilimsel olarak kanıtlanabilir olduğu öne sürülmektedir (Dupré, 2021) Bu anlamda, Diyanet'le benzer bir şekilde biyolojik determinist bir bakış açısına sahiptir. Diyanet'in "fitrat" kavramı ve Vatikan'ın "cinsiyet tamamlayıcılığı" düşüncesi arasındaki paralellik, her iki kurumun da cinsiyet kavrayışının özcü, dini ve biyolojik determinist bakış açılarıyla şekillendiğini göstermektedir. Bu da, toplumsal cinsiyet eşitliğine karşı çıkmalarında ortak bir düşünsel zeminin varlığına işaret etmektedir.

Benzer şekilde toplumsal cinsiyet karşıtı hareketin gelişiminde önemli bir rol üstlenmiş olan Dale O'Leary de, kadın ile erkek arasında belirgin farklılıklar olduğunu savunmakta ve toplumsal cinsiyet kavramına karşı çıkmaktadır. O'Leary, cinsiyetlerin biyolojik temelli olduğunu ve cinsiyetler arasındaki farklılıkların Tanrı tarafından belirlenmiş doğal gerçeklikler olduğunu savunmaktadır. Dale O'Leary, toplumsal cinsiyet farklılıkları konusunda biyolojik argümanları sıklıkla kullanmakla birlikte,

ona göre bu farklılıklar aynı zamanda ilahi bir düzenin yansımasıdır. O'Leary, özellikle biyolojik cinsiyetin iki sabit kategori (erkek ve kadın) olarak kabul edilmesi ve kadın ve erkeğin tamamlayıcı roller üstlenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. O'Leary, cinsiyetin biyolojik gerçekliğini savunurken, toplumsal cinsiyet kavramının ise bu biyolojik temelden koparıldığını ve bu nedenle yanıltıcı olduğunu iddia etmektedir. Onun argümanları, cinsiyetin doğal ve değişmez olduğuna dayalı bir ideolojik duruşla şekillenmekte (O'Leary, 1997; 2011; 2015); bu da Diyanet'in "fitrat" kavramına benzer bir bakış açısını yansıtmaktadır.

Vatikan'ın aileye bakış açısı, aileyi toplumun temel birimi ve Tanrı'nın insanlık için planının bir yansıması olarak gören teolojik ve ahlaki öğretilere dayanmaktadır. Vatikan doktrinine göre aile, toplumun "hayati hücresi" olarak kabul edilir, sosyal düzenin merkezinde yer alır ve inanç, değerler ve kültürün aktarılmasında kritik bir rol oynar. Vatikan, aileyi Tanrı tarafından yaratıldığı şekliyle, bir erkek ve bir kadın arasındaki evlilikle kurulan ilahi bir yapı olarak tanımlamaktadır. Ayrıca, Vatikan, ailelerin ahlaki sorumluluklarına, özellikle inancın beslenmesi ve çocukların ahlaki gelişiminin sağlanması konusundaki yükümlülüklerine vurgu yapmaktadır. Ailenin, toplumun ortak yararına ve ahlaki dokusuna katkıda bulunan kamusal bir rolü olduğunu belirterek, toplumsal yaşam için kritik bir öneme sahip olduğunu vurgulamaktadır (John Paul II., 1981; Congregation for the Doctrine of the Faith, 2006). Vatikan'ın aileye dair düşünceleri ile Diyanet'in aile tanımı ve düşünceleri arasında dikkate değer benzerlikler bulunmaktadır. Her iki kurum da aileyi toplumun temel birimi olarak görmekte ve aileyi Tanrı'nın yaratılış düzeninin bir parçası olarak tanımlamaktadır. Her iki kurum da ailenin ahlaki ve sosyal sorumluluklarının altını çizmekte; ailenin toplumsal düzenin temel taşı olduğunu ve inanç, değerler ile kültürün aktarılmasında kritik bir rol oynadığını savunmaktadır. Hem Vatikan hem de Diyanet, aileyi, toplumun ve dini değerlerin devamlılığı açısından vazgeçilmez bir kurum olarak kabul etmekte ve modern toplumda aile yapısını tehdit eden unsurlara karşı koruma ihtiyacını vurgulamaktadır.

Günümüz Türkiye'sinin ailecilik ideolojisi, heteronormatif ataerkil aile kavramına,

biyolojik determinizme ve cinselliğin disipline edilmesine dayanmaktadır. Cinsellik, üreme ve toplumsal cinsiyet söylemleri, siyasi gücün pekiştirilmesi ve artan otoriter eğilimlerle örtüşmektedir (Öztan, 2013). İlliberal popülist rejimin en önemli ilkelerinden biri de aileciliktir. Ailecilik, geleneksel aileyi ulusun temeli olarak gören; bireysel üreme ve kendi kaderini tayin etme haklarını ulusun yeniden üretiminin normatif talebine tabi kılan bir biyopolitika biçimidir (Kemper, 2016). Aileci politikalar, demografik krize verilen illiberal bir yanıt olarak toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik politikaların yerini almıştır. Dünyanın pek çok başka ülkesinde, aileci politikalara toplumsal cinsiyet ideolojisi söylemi eşlik etmektedir. Bu söylem toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın hakları konularını ölümcül bir tehdit olarak sunmakta, ulusun ahlaki ve biyolojik çürümeye sürüklendiği ve ulusal egemenliğin altının oyulduğu iddia edilmektedir (Kováts & Pöim, 2015). Diyanet Aile Dergisi'nde de çok benzer bir biçimde ulusun temeli olarak görülmekte ve ailenin yeniden üretim işlevine dikkat çekilmektedir. Toplumsal cinsiyet politikaları aileyi ve cemiyeti aşındırdığı iddia edilmekte ve bu politikalar "cinsiyetsizleştirme ideolojisi" olarak adlandırılmaktadır. Bu ideolojinin hedef aldığı kurumların başında ailenin geldiği, sapkın akımları yaygınlaştırarak toplumun çekirdeği olan bu kurumun çökertilmesinin amaçlandığı ileri sürülmektedir. Ayrıca yine benzer bir biçimde söz konusu "ideoloji" etrafında çeşitli söylemsel stratejilerle tehdit algısı oluşturularak toplumsal cinsiyet eşitliği meselesi güvenlikleştirilmektedir. Örneğin ailenin ve doğal cinsiyet rollerinin ortadan kalkmasıyla "insanlığın geri dönülemez bir eşige doğru savrulacağı" belirtilmekte ve toplumsal kaosu oraya çıkacağı ileri sürülmektedir.

Dergideki aileye kutsallık atfeden söylemler, beş altı kişilik geniş aile vizyonu ve onu tehdit altında göstererek korunması gerektiğine yapılan aşırı vurgu, siyasal iktidarın neoliberal ve neo-muhafazakâr paradigmaların uyumlanışına dayalı mahrem politikasının kritik unsurlarını yansıtmaktadır. Bu anlamda, Diyanet Aile Dergisi bu paradigmalara dayalı biyopolitika vizyonunun dini yorumlarla bütünleştirilerek ve kutsallık atfedilerek yeniden üretildiği ve dolaşıma sokulduğu hegemonik bir araç olarak işlev göstermektedir. Bunu biraz açmak gerekirse, Brown'a göre (2006) neo-

muhafazakârlığı "devleti, toplum ve dünya için ahlaki-dini pusulayı belirleme göreviyle özdeşleştiren ahlak temelli bir siyasi rasyonalite" olarak tanımlamıştır. Neo-muhafazakâr rasyonalitenin önemli bir yönünü, sosyo-politik düzenin ilkelerini tanımlanan ahlaki düşüncelerden türetme girişimi oluşturmaktadır. Dinin belirli bir yorumu ahlakın yegâne kaynağı olarak kabul edilmekte ve belirli bir dünya görüşü kamu etiğinin veya bireysel davranışların temeli olarak teşvik edilmektedir. Neo-muhafazakâr paradigma, sosyal-kültürel dokuyu yeniden icat etmek ve yeniden yapılandırmakla ilgilidir. Neo-muhafazakâr rasyonalitenin yönetim zihniyetine sızması ise hem egemen iktidar biçiminin işleyişinin hem de biyoiktidarın ahlakileştirilmesine yol açarak genel olarak siyasetin ahlakileştirilmesiyle sonuçlanmaktadır. Böylece, bireylerin siyasi/ahlaki aktörler tarafından belirlenen ahlakileştirilmiş normlara uyup uymadıklarını denetleyen ve egemen iktidar biçiminin yürütülmesi için inisiyatif alan ahlaki failer olarak öznelerin oluşum süreçlerine etki etmektedir (Altunok, 2016). Neoliberalizm ve muhafazakârlığın uyumlanması ise, toplumsal cinsiyet ilişkileri alanında oldukça kritik sonuçlara yol açmaktadır ve bu uyumlaşmanın temel dayanaklarından biri olan aile politikaları geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini pekiştirmek için güçlü bir söylemsel araç haline gelmiştir (Korkman, 2015; Korkut ve Eslen-Ziya, 2011; Yılmaz, 2015). Bu bağlamda Diyanet Aile Dergisi'nde öznenin kuruluşu ve neoliberal ve neo-muhafazakâr paradigmaların bütünleştirilmesine dayalı bir aile vizyonunu ahlaki bir perspektiften yeniden icat edildiği ve kutsallık atfedilerek normatif olarak sabitlendiği görülmektedir. Belirlenen ahlaki normlara uymayanlar ise, sadece kendi öznelliklerini ve varoluş biçimlerini yaşadıkları için sapkınlıkla suçlanmakta, ailenin, toplumsal değerlerin ve dinin düşmanları olarak nitelendirilmektedir.

Devlet iktidarı, toplumsal cinsiyet rejiminin kuruluşunda tarihsel ve dinamik bir pozisyona sahiptir ve bunu aile, istihdam, nüfus, cinselliğin denetimi gibi politika alanlarını düzenleyerek ve bu alanlara müdahale ederek gerçekleştirir. Sosyal politika ve refah rejimlerinin yükselişi, siyasal rejimlerin mahrem olan alanlara politika düzeyinde nüfuz etmesini beraberinde getirmiştir (Öztan, 2014). Devletin yeniden

Üretim, cinsellik, ebeveynlik ve aile ilişkileri gibi kişisel yaşamın kritik alanlarına nüfuz etmesi biyopolitika kavramıyla açıklanmaktadır (Rose, 2001). Modern vatandaşlığın önemli bir yönünü ise, cinsellik ve toplumsal cinsiyet söylemlerinin kilit rol oynadığı dışlayıcı bir mantık üzerine kurulmuştur. (Yuval-Davis 1997). Nüfusun yeniden üretimi bu sistemin en temel niteliklerinden biridir. Modern devletler açısından üreme siyasi bir görev, aile de yeniden üretiminin sağlandığı siyasi bir yapı olarak işlev görmektedir (Parla, 2001). Neoliberal modelde ise belirli türden refah kavramları ve disiplin işlevleri de aileye devredilmiştir. Bu açıdan yeniden üretim, cinsellik ve beden neoliberal hegemonyanın birincil coğrafyasıdır (ztan, 3013). Cinsellik ve aile politikaları; din ve ahlak, neoliberal öznellik ve piyasa rasyonalitesinin nasıl i içe geçebildiğini ve neoliberal hegemonyanın politikanın farklı ölçeklerine ve beden, aile, cinsellik dahil olmak üzere toplumsal yaşamın her alanına nasıl nüfuz edebildiğini göstermektedir. 2000’li yılların Türkiye’inde neoliberal ve neo-muhafazakâr politikaların eklenmesi yeni bir tür hegemonyaya yol açmıştır. Bu hegemonyanın temel eksenlerinden birini ise ailecilik oluşturmaktadır. Günümüz aileciği, yeniden üretim ve kadın bedeninin denetimi üzerinden özel alana ve gündelik yaşama nüfuz etme kapasitesi barındırmaktadır. Büyük Aile Dergisi rneği bunun nasıl gerçekleştirildiğinin bir yönünü göstermesi açısından önemlidir. Zira dergide fitrat kavramının belirli bir yorumu üzerinden öznenin, cinsiyet rollerinin ve toplumsal yaşamın nasıl olması gerektiğine dair bir anlatı inşa edilmekte ve bu yapılara yönelik bir tehdit algısı şekillendirilerek, toplum var olan yapıların korunması ve sürdürülmesi yönünde mobilize edilmeye çalışılmaktadır. Başta da belirtildiği dergideki anlatıya göre gibi toplumsal yaşamın ve insanlığın geleceğinin kilit unsuru aile olarak görülmekte, aile ise fitrat kavramı üzerinden kadın ve erkek arasındaki farklılığa, yani toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümüne dayalı bir sistem olarak kurgulanmaktadır. Ayrıca, aslen yapısal eşitsizlikler üzerine kurulu cinsiyet tamamlayıcılığı modelinin, insanın özünü veya fitratını oluşturduğu belirtilerek, bu yapıyı dönüştürmeye yönelik girişimler ve norma aykırı olduğu iddia edilen varoluş biçimleri lanetlenmektedir.

Aile içerisindeki ilişkilerin dinamiği, ev işlerinin ve bakım işinin organizasyonu, özel alan ile kamusal alan arasındaki etkileşimin çözülmesi için kritik öneme sahip olgulardır. Buna ek olarak özel alana ait görülen bu olgular ücretli iş ve istihdam ilişkileriyle doğrudan bağlantılıdır (Öztan, 2014). Neoliberal ekonomi modeline geçişle birlikte, sosyal güvenlik sisteminin neoliberal yeniden yapılandırılması, devletin sosyal harcamalardan çekilmesini bir bakım krizinin ortaya çıkmasını beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda aileye yapılan güçlü vurgu, kadınların yaşlı ve/veya çocuk bakımı konusundaki ailevi sorumluluklarının artmasına neden olmaktadır (Coşar ve Yeğenoğlu, 2009, 2012). Aile üzerindeki güçlü vurgu günümüz Türkiye'sinde muhafazakâr değer ve yaşam tarzlarını sürdürmek için ideolojik bir araç olmanın yanında; ekonominin neoliberal yeniden yapılandırılmasının yıkıcı etkilerini hafifletmek için sosyal bakım masrafları devletten aile kaynaklarına kaydırılmasını yansıtmaktadır (Yazıcı, 2012). Bu vurgu, esasen yaşlıların, engellilerin ve çocukların evde bakımını teşvik eden sosyal politikaların bir yansımasıdır (Yazıcı, 2012). Neoliberalizm, dini temelli dayanışma kavramları ve aileciliğin bir sentezinden oluşan sosyal güvenlik sistemi, aileyi sosyal güvenliğin ana sağlayıcısı olarak tanımlamaktadır. Bu sistem içerisinde kadınlar hane halkının bakımını üstlenmesi ve 'ailesel güvenlik sisteminin' devamlılığını sağlaması gereken birincil figürler olarak (Cindoğlu ve Ünal, 2017), emeği sömürülebilir ve erkek tarafından denetlenebilir bir pozisyona yerleştirilmektedir. Bu bağlamda, Diyanet Aile Dergisi'ndeki aileye ve bireylerin cinsiyet rollerinin farklılığına vurgu yapan kutsallık söylemi; din, sermaye ve heteronormatif aile anlayışının nasıl iç içe geçtiğini ve hegemonik bir biçimde aktarıldığını ortaya koymaktadır. Bu söylem, aynı zamanda kadının geleneksel aile sistemi içerisindeki bakım ve yeniden üretim işlerine sabitlenmesini, kişinin fitratına dayandırarak ilahi bir gereklilik olarak gösterilmesini sağlamaktadır.

Günümüz Türkiye'sinin toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümü ve besleyici geniş aile vizyonu, kadınlara en az üç çocuk yapmaları çağrısında bulunulması, ekonomiyi ve ulusun gücünü canlandırmak amacıyla milliyetçi ve dini öğelerle bütünleştirilmiş bir pronatalist nüfus politikasına işaret eden bir stratejidir (Öztan, 2013). 'En az üç çocuk

politikası', ekonomik büyümeyle büyük bir nüfusla sahip olmakla eşleyen bir anlayışı yansıtmakta ve siyasi meşruiyetin yeniden formülasyonunu sağlamaktadır. Aile politikaları, oldukça katı bir biçimde tanımlanmış normatif bir aile tanımına, cinselliğin denetimine ve dini, kültürel ve ahlaki değerlere bağlı olarak şekillendirilmektedir. Devlet eliyle yürütülen çeşitli kampanya ve projeler aracılığıyla, ailelerin sosyal politikaların uygulayıcıları olarak muhafazakâr aileci ideoloji çerçevesinde düzenlenmesine ilişkin adımlar atılmaktadır (Özcan, 2014). Diyanet Aile Dergisi bu stratejinin çok belirgin bir örneğini oluşturmaktadır. Zira dergide evlenmek, çocuk yapmak ilahi bir görev olarak nitelendirilmekte geleneksel geniş aile modeli teşvik edilmektedir. Bu anlamda, Diyanet Aile Dergisi ile siyasal iktidarın pronatalist politikalarının ilahi bir çerçeveye oturtularak teşvik edilmesi için hegemonik bir aygıt olarak araçsallaştırıldığı görülmektedir.

3.3.2. İkili Karşıtlıklar

Dergide yer alan metinlerde cinsiyetler arasındaki varsayılan farklılıklar çeşitli dikotomiler kullanılarak güçlendirilmektedir. Buna göre öncelikli olarak kadın-erkek ikiliğinden yola çıkılarak; zaman-mekân, gök-yer, iyi-kötü, dünya-ahiret gibi ikili karşıtlıklar vurgulanmaktadır. Böylece ikili karşıtlık üzerine kurulu cinsiyet rejimi, kutsallık atfedilen normatif bir düzen ve değişmez bir hakikat olarak inşa edilmektedir. İkili karşıtlıklar bağlamında, erkek "zaman, gök, iyi" gibi birincil kategorilerle özdeşleştirilirken, tarihsel olarak ona tabi tutulan kadın ise "mekân, yer, kötü" gibi ikincil kategorilerle ilişkilendirilmektedir. Bu şekilde, patriyarkal toplumlarda kadının doğa, toprak ve özel alanla özdeşleştirildiği (Sennett, 1994) toplumsal cinsiyet rejimi yeniden üretilmektedir.

Değişmez bir hakikat olarak kabul edilen ikili karşıtlıklar üzerine kurulu bu normatif kavramlar, patriyarkanın eşitsiz ve hiyerarşik yapısını inşasına katkıda bulunan kültürel simgelere işaret etmektedir. Bu normatif kavramlar, toplumsal yaşama ve siyaset-iktidar alanına tesir ederek sürekli olarak yeniden üretilmektedir. Böylece cinsiyetler arasındaki farklılıkların eşitsiz ve hiyerarşik bir biçimde kurulduğu bir

toplumsal cinsiyet sistemi, kimlikleri inşa etmekte ve toplumsal yaşamın tüm katmanlarına nüfuz etmektedir (Scott, 1986). Bu bağlamda, kadının ev ve özel alanla özdeşleştirilmesi onun bakım veren olarak yeniden üretim işlevine sabitlenmesine yol açmaktadır. Bu inşada kamusal alana yerleştirilen erkek ise, üretimde yer alan ve eve ekmek getiren kişi olarak konumlandırılmaktadır. Sonuç olarak, dergide cinsiyetler arasındaki hiyerarşiye ve cinsiyete dayalı iş bölümüne dayalı heteroseksüel aile normatif bir düzleme yerleştirilmekte ve bu yapı sürekli olarak yeniden üretilmektedir.

Metinlerde aynı zamanda; dünya-ahiret, insan-insan dışı, insan-doğa ve çevre, iyilik-kötülük, erdem-erdemsizlik gibi ikili karşıtlıklar kullanılmaktadır. Bu karşıtlıklar, toplumsal düzenin ancak bu zıtlıklar sayesinde var olabileceği ve bu düzenin bozulmasının felaketle sonuçlanacağı şeklinde sunulmaktadır.

Dergi boyunca inşa edilen temel dikotomilerden biri de "biz" ve "onlar" ikiliğidir. Genel anlamda "biz" geleneksel değerleri koruyanlar, "onlar" ise bu değerleri yıkmaya çalışanlar olarak tanımlanmaktadır. Bu karşıtlığı güçlendirmek için; tasarruf - sınırsızca tüketim, din ve gelenek - ilerleme ve özgürlük, doğal ve meşru ilişkiler - sapkın ilişkiler, aile - partnerlik gibi dikotomiler kullanılmaktadır. Bu çerçevede "biz"e her defasında olumlu anlamlar, "onlar"a ise olumsuz anlamlar yüklenmektedir.

Dergide özgürlük, cinsel özgürlük, varoluşçuluk, hümanizm, uygarlaşma, kapitalizm gibi kavramlar birbiriyle ilişkilendirilmekte ve bu kavramlara sürekli olarak olumsuz anlamlar yüklenmektedir. Ayrıca bu kavramlar fitratın, geleneksel ve manevi değerlerin, ailenin, doğal ve meşru cinsiyet rollerinin karşısına yerleştirilmektedir. Örneğin özgürlük kavramı, haz, tüketim ve metalaşma ile ilişkilendirilmekte ve özgürlüğün bir yanılsama olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca özgürlük kavramı, cinsel özgürlükle eşitlenmekte, bunun cinselliğin radikal uçlara savrulmasına yol açtığı ve kadın erkek gerçekliğine son vermek anlamına geldiği ifade edilmektedir. Varoluşçu felsefi gelenek fitrat düşüncesine tehdit oluşturduğu için eleştirilmekte ve bu kavramın karşısına yerleştirilmektedir. Kapitalizm is genel olarak haz ve tüketimi teşvik ettiği, uygarlaşma, hümanistleşme veya özgürleşme adına "cinsiyetsizliği" ve "sapkın

ilişkileri" teşvik ettiği ve cinsiyet, aile ve toplumu aşındırdığı gerekçesiyle muhafazakâr dünya görüşünün karşısında konumlandırılmaktadır.

Dergide inanç ile sekülerizm arasında da bir ikili karşıtlık kurulmaktadır. Buna göre insanın metafizik düşünme biçiminden kopmasıyla mekanik ve dogmatik bir düşünme biçimine geçtiği öne sürülmekte ve sekülerizm bu düşünce biçimleriyle özdeşleştirilmektedir. Sekülerizmin, teknolojiler, sibernetik uygulamaları, yeni ve marjinal antropolojik uygulamaları, nano-teknoloji ve enformatik teknolojiler gibi olguları beraberinde getirdiği ve bunun da sınırsızlık ve belirsizliğe yol açtığı ifade edilmektedir. Bu sınırsız ve belirsizliğin, cinsel belirsizliğe yol açtığı, bunun sonucunda ise toplumsal belirsizlik ve kaosu doğduğu ileri sürülmektedir. Böylece, sekülerizm, "toplumsal cinsiyet ideolojisi" ile ilişkilendirilmekte ve tüm bu olumsuz atıflarla seküler bir yaşam tarzının toplumsal düzeni alt üst ettiği gerekçelendirilmektedir. Bu bağlamda, muhafazakâr değer sistemi ve aile yapısının korunması, toplumsal düzenin devamı için acil bir gereklilik olarak gösterilmektedir.

3.3.3. Ötekinin İnşası

Dergide doğal cinsiyetlerin, ailenin ve toplumun karşısına yerleştirilen ötekiler en genel ifadesiyle "cinsiyetsizleştirme" ve "ailesizleştirme" ideolojisinin savunucularıdır. Bu ötekinin tam olarak kim olduğu ise "birtakım çevreler, dış destekli çevreler, dış güçler veya ideolojiler, lobiler" gibi muğlak ifadelerle yer yer belirsiz bırakılmakta ve geniş kapsamlı bir şekilde tanımlanmaktadır. Bu belirsiz tanımlama, "öteki"nin düşman olarak görülen çeşitli ideolojileri, felsefi akımları, cinsel azınlıkları, profesyonel meslek gruplarını veya toplumsal grupları kapsayabilecek şekilde boş bir gösterge olarak kullanılmasına olanak tanımaktadır. Dergide yer alan metinler boyunca "cinsiyetsizleştirme" veya "ailesizleştirme" ideolojisini savunan, yaymaya ve empoze etmeye çalışanlar: lobiler, lobilerin etkisindeki doktorlar, kapitalizm, küresel şirketler, LGBTQ hareketi ve bu hareketin savunucuları, uluslararası organizasyonlar, transgenderist, postgenderist, queer hareketler ve bu hareketlerin taraftarı olan kimseler veya yapılar gibi ifadelerle küresel bir komplonun parçası olan,

birbiriyle ilişkili ve geniş kapsamlı unsurlar olarak tanımlanmaktadır. Bu gruplar veya yapılar geleneksel aile yapısını, doğal cinsiyet rollerini, toplumsal düzeni ve genel olarak tüm insanlığın geleceğini tehdit eden unsurlar olarak gösterilmektedir. Onların amacı, aileyi zayıflatmak, biyolojik cinsiyeti belirsiz hale getirmek ve toplumsal normları yıkmak olarak sunulmaktadır.

Dergide özellikle toplumsal cinsiyet eşitliği ve LGBTİ+ hareketleri "sapkın ilişkilerin propagandisti ve örgütü" olarak tanımlanmakta ve bu hareketlerin "sapkın karşı etkiler" yarattığı vurgulanmaktadır. Bu hareketlerin trans, lezbiyen, gey, nonbinary, queer gibi sapkın ilişki biçimlerini ve partnerliğe dayalı cinsel tercihleri teşvik ettikleri, hatta dayatma ve zorbalık yoluyla bu ilişki biçimlerini topluma empoze etmeye çalıştıkları iddia edilmektedir. Bu hareketlerin kitle iletişim araçları, görsel ve işitsel sanatlar, popüler kültür, bilim ve yeni teknolojiler aracılığıyla özellikle ergen ve genç yetişkinleri hedef aldığı öne sürülmektedir. Gençlerin savunmasızlıklarından yararlanılarak manipüle edildikleri ve bu sapkın fikirlerin onlara aşıladıkları iddia edilmektedir. Buna ek olarak, bu hareketlerin lobilerinin doktorlar, psikiyatrlar gibi profesyonel meslek gruplarını etkileyerek cinsiyet disforisi yaşayan kişileri cinsiyet uyum operasyonu geçirmeye zorladıkları ileri sürülmektedir.

Dergide yer alan metinlerde eşcinsel ve biseksüel ilişkiler, hatta evlilik dışı birliktelikler sıklıkla sapkınlık olarak nitelendirilmekte ve heteroseksüel ilişkilerin ve aile yapısının karşısında konumlandırılmaktadır. Translar ise genellikle patolojikleştirilmekte ve cinsiyetsizleştirme ideolojisinin kurbanları olarak, cinsiyetsizliği idealize eden ve fantastik bir kurgu peşinde olan, fitratından uzaklaşmış ve kimliğini kaybetmiş kişiler olarak resmedilmektedir. Genel olarak LGBTİ+ öznellikler gayrimeşru ve yapay olarak görülmekte; onlara karşı ötekileştirici ve düşmanlaştırıcı bir dil kullanılmaktadır. Ayrıca bu öznellikler doğal cinsiyetlerin, ailenin ve toplumsal düzenin karşısında güçlü bir tehdit olarak gösterilerek, onlara yönelebilecek her türlü ayrımcılık ve şiddete meşru bir zemin kazandırılmaktadır. Bu bulgularla örtüşen bir şekilde Kocabey-Şener ve diğerlerinin (2022) araştırmasında da, İstanbul Sözleşmesi bağlamında, LGBTİ+'lara yönelik "yerli ve milli toplumsal

değerler" çerçevesinde işleyen bir düşmanlaştırmanın söz konusu olduğu belirlenmiştir.

İlliberal siyasi rejimlerde tasavvur edilen bir siyasi "öz"ü tanımlamak ve korumak birincil önemdedir ve siyasi prosedürler, bu "öz"le çatıştığı durumlarda bertaraf edilebilir. Buna göre "saf olmayan" veya bazı "yabancı" kimlik ilkelerini ve onların "düşmanca" çıkarları temsil ettiği iddia edilen siyasi muhaliflerin meşruiyeti reddedilir. İdeolojik tekçilik ise belirli bir ideolojinin topluma empoze edilmesi girişimini ifade etmektedir. Bu genellikle "uygun" görülen ideolojinin teşvik edilmesi ve ideolojik rakiplerin itibarsızlaştırılması biçiminde gerçekleşir (Kubik, 2012). Bu doğrultudan hareketle Diyanet Aile Dergisi'nde, "fıtrat" düşüncesi üzerinden yapılan cinsiyetlendirilmiş özne ve geleneksel aile tanımı aynı zamanda siyasal bir "öz"ü temsil etmektedir. Belirlenen normatif çemberin dışında kalanlar ise "yapay fıtratlı", "dış kaynaklı veya dış destekli", "dejenere", "sapkın" ilan edilerek meşruiyetleri reddedilmektedir. Dergide tarif edilen neo-muhafazakâr değerler üzerine kurulu siyasi inşa, ilahileştirilerek ve tek gerçeklik olarak kabul edilmekte; bu inşanın dışında kalanlar ise toplumun düşmanları olarak damgalanarak ulusal kimliğin sınırları belirginleştirilmektedir.

Toplumsal cinsiyet karşıtı ve popülist kampanyalar, sağ popülist retoriğin gerekli araç seti olarak tanımlanan; mağduru-faili tersine çevirme ve günah keçisi ilan etme gibi söylemsel stratejileri kullanmaktadır (Wodak, 2015a). Dergide de bu söylem stratejileri sıklıkla kullanılmıştır. Özellikle LGBTİ+ öznellikler "sapkınlık" ve "anomali" olarak tanımlanmakta ailenin, toplumun, "doğal" cinsiyet rollerinin, hatta insanlığın geleceğinin karşısındaki en büyük tehditler olarak gösterilmekte ve okuyucuya bu kimliklere yönelik korku aşılanmaktadır. Zira korku siyaseti, kolektif basmakalıp tahayyüllere dayanan tehlikeli "öteki" imgesini temsil eden günah keçileri yaratmak için azınlıkları ya da diğer sosyal grupları araçsallaştırırken, gerçek ya da hayali tehlikelere karşı korku aşılamayı amaçlar (Marzouki, McDonnell ve Roy 2016).

Toplumda dezavantajlı konumda bulunan, sosyal ve medeni hakları tanınmayan ve

daimi olarak ötekileştirilen LGBTİ+'lar büyük bir etkiye ve güce sahip, topumu ve aileyi yıkmaya çalışan failler olarak gösterilerek mağduru-faili tersine çevirme yoluyla günah keçisi ilan edilmektedir. Toplumda norm olan geleneksel cinsiyet, rolleri ve aile, erkeklik ve muhafazakâr değerler tehdit altında gösterilmekte ve bunun üzerinden bir mağduriyet söylemi geliştirilmektedir. Pelinka'nın (2013) belirttiği gibi günah keçisi yaratma yoluyla, bir sosyal grup kurban statüsünden fail statüsüne geçer. Bu, popülistlerin aynı anda hem korku yaratmalarına ve korkuları gidermelerine hem de "halk" ve onun düşmanları arasında bir çatışma ortaya çıkarmalarına ve kendilerini gerçek mağdurlar olarak göstermelerine olanak tanır. Bu bağlamda, boş bir gösterge olarak "toplumsal cinsiyet ideolojisi" bir "tehdit" haline gelir (Pelinka, 2013).

Toplumsal cinsiyet karşıtlığı, LGBTİ+ haklarına karşı kendisini popülist bir dil aracılığıyla konumlandırır ve LGBTİ+ öznellikleri "sapkınlık" veya "halk tarafından kınanan yanlışlar" olarak tanımlar (Özbay ve Öktem 2021). LGBTİ+ topluluğuna yönelik söylem, genellikle bu topluluğa karşı kolektif bir nefreti harekete geçiren heteronormatif bir inanç sistemine atıfta bulunarak gerekçelendirilir. Bu söylem, kolektif nefreti, bu topluluğun şeytanlaştırılması, marjinalleştirilmesi ve damgalanması yoluyla mobilize eder. Böylece kültürel normlarla ve geleneksel değerlerle uyumlu "iyi" insanları "kültürel normlardan sapan marjinal, kötü" vatandaşlarla karşı karşıya getirilir (Unal, 2023).

Türkiye'deki aile birliğine kutsallık atfeden söylem ve politikalar, muhafazakâr bir aile anlayışı temelinde vatandaşlar arasında aile idealinin ahlaki ve siyasi önemine dair güçlü bir bağlılık yaratmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda, günümüz Türkiye'sinin pronatalist ve aileci politikaları belirli bir etnisite, cinsel yönelim ve yaşam tarzını ön plana çıkarırken, diğerlerini dışlamaktadır. Heteroseksüel, Türk, muhafazakâr yaşam tarzına sahip evli çiftlerin yeniden üretimi teşvik edilirken, farklı etnik kökenler, cinsel yönelimler ve birlikte yaşama pratikleri sistematik olarak dışlanmaktadır (Baba, 2011; Erten, 2015). Bu politikalar, neoliberal gerçeklikle neo-muhafazakâr paradigmanın birleşiminden doğmakta olup, farklı yaşam tarzlarının ve bireylerin liberal hak temelli taleplerinin daraltılması ve reddedilmesi sonucunu doğurmaktadır (Kandiyoti, 2016).

Bunun yanı sıra, siyasi söylemlerde iç ve dış düşman vurgusu giderek artmakta, eşitlik, özgürlük ya da alternatif yaşam tarzları marjinalleştirilmektedir (Altunok, 2016). Bu bağlamda, LGBT+'lar, hegemonik aile idealine tehdit olarak görülmekte ve bu nedenle Diyanet Aile Dergisi'nde sapkınlıkla yaftalanmaktadır. LGBTİ+'ların sapkın olarak damgalanması, muhafazakâr aile politikalarının en keskin aracı olarak işlev görmektedir. Zira heteronormatif olmayan her türlü ilişki ve yaşam biçimi "aile birliği"ne tehdit olarak kodlanmakta ve toplum nezdinde gayrimeşru hale getirilmeye çalışılmaktadır. Bu tür söylemler, devletin aile politikalarının yalnızca heteronormatif aile yapısını kutsallaştırmakla kalmadığını, aynı zamanda LGBTİ+'ların toplumsal dışlanmanın merkezine yerleştirme çabasını da yansıtmaktadır. Sonuç olarak, LGBTİ+'ların sapkın olarak damgalanması, mevcut hetero-patriyarkal yapının korunması ve sürdürülmesi adına kullanılan bir dışlama stratejisidir ve aileyi siyasi bir norm haline getiren neo-muhafazakâr paradigmanın temelini oluşturmaktadır.

3.3.6. "Biz" ve "Onlar": Milli Kimliğin İnşası

Milli kimliğin inşası, bir toplumsal grubun kendini belirli değerler, inançlar ve semboller etrafında tanımlama biçimi olarak şekillenmektedir. Diyanet Aile Dergisi'nde yer alan metinlerde milli kimlik, büyük ölçüde "biz" ve "onlar" karşıtlığı üzerinden inşa edilmektedir. Bu bağlamda, "biz" ve "onlar" karşıtlığı, milli kimliğin tanımlanmasında ve pekiştirilmesinde merkezi bir rol oynamaktadır. "Biz", doğal cinsiyet rollerini, geleneksel aile yapısını ve muhafazakâr değerleri savunanlar olarak tanımlanırken, "onlar" ise bu düzeni bozmak isteyen dış güçler ve ideolojiler olarak resmedilmektedir. "Biz", milli kimliğin taşıyıcısı olarak görülmekte ve bu gruba, toplumu ve geleneksel değerleri koruma misyonu yüklenmektedir. "Biz" olgusu, toplumsal birliktelik duygusunu güçlendirmek amacıyla kullanılmakta ve grubun üyeleri, milli kimliği savunmak adına "onlar" grubuna karşı mobilize edilmektedir. "Onlar" grubu ise, milli kimliğe yönelik tehditleri temsil etmekte ve bu tehditler, cinsiyetsizleştirme ideolojisi, Batı'nın ve küresel güçlerin kültürel ve ideolojik etkileri gibi unsurlar üzerinden tanımlanmaktadır. "Onlar" grubunun, toplumun dışından gelen ya da toplum içinde milli kimliği zayıflatmaya çalışan unsurlar olarak resmedilmesi,

milli kimliğin korunması gereken bir değer olarak savunulmasına hizmet etmektedir. Bu söylemle, milli kimlik normatif olarak tanımlanan değerler etrafında konsolide edilmekte ve dış tehditlere karşı korunması gereken bir unsur olarak öne çıkarılmaktadır. Dergide, milli kimlik aynı zamanda muhafazakâr değerler üzerinden tanımlanmakta ve bu değerler, geleneksel aile yapısı ve doğal cinsiyet rolleriyle sıkı sıkıya ilişkilendirilmektedir.

Geleneksel aile yapısı, milli kimliğin inşasında merkezi bir konuma yerleştirilen önemli bir unsurdur. Ailenin, özellikle nüfusun ve emek gücünün yeniden üretimi ve neo-muhafazakâr ideolojinin yeniden üretimi konusundaki rolü ön plana çıkmakta; bu yapının bozulmasının milli kimliğe zarar vereceği vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, milli kimlik aynı zamanda geleneksel aile yapısının korunması ve savunulması üzerine inşa edilmektedir. Doğal cinsiyet rolleri de ailenin temel unsurları olarak değerlendirildiğinden, makbul kadınlık v erkeklikler milli kimliğin önemli bir parçası olarak kabul edilmektedir. Cinsiyet rollerinin doğuştan geldiği ve bunların değiştirilmesine yönelik her türlü girişimin aileye ve milli kimliğe bir saldırı olduğu öne sürülerek toplumsal cinsiyet eşitliği bir güvenlik meselesi haline getirilmektedir. Böylece, milli kimlik cinsiyet rolleriyle sıkı bir bağ içinde inşa edilmekte ve bu rollerin korunması, milli kimliğin korunmasıyla eşdeğer sayılmaktadır.

Dergideki toplumsal cinsiyet karşıtı söylemde, Batı karşıtlığı, milli kimliğin sınırlarını çizen önemli bir söylemsel araç olarak kullanılmıştır. Milli kimlik inşasında "onlar" olarak tanımlanan grup, cinsiyetsizleştirme ideolojisini savunanlar ve Batı'nın etkisi altında kalan kesimler olarak sunulmaktadır. Bu grubun, toplumsal cinsiyet rollerini belirsizleştirerek geleneksel değerleri ve aile yapısını zayıflatmaya çalıştığı öne sürülmekte ve cinsiyetsizleştirme ideolojisi milli kimliğe yönelik bir tehdit olarak gösterilmektedir. Batı'nın kültürel etkisi ve ideolojik baskısı, bu tehditlerin kaynağı olarak tanımlanmakta; bu yolla milli kimliği zayıflatmaya çalışanların dış güçler ve onların işbirlikçileri olduğu vurgulanmaktadır. Batı'nın kültürel ve ideolojik etkilerine karşı bir direniş hattı oluşturulmakta ve milli kimliğin korunmasının önemi vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, milli kimlik Batı karşıtlığı üzerinden

güçlendirilmekte; Batı'nın dayattığı değerlere karşı muhafazakâr değerlerin savunulması, milli kimliğin korunması açısından hayati bir gereklilik olarak sunulmaktadır.

Sonuç olarak, milli kimliğin inşasında "ötekiler" merkezi bir rol oynamaktadır. Ötekileştirilen gruplar, milli kimliğin düşmanları olarak resmedilmekte ve "biz" kategorisinin dışında tutularak dışlanmaktadır. Bu şekilde, "biz" ve "onlar" arasındaki karşıtlık üzerinden milli kimliğin sınırları netleştirilmektedir. Milli kimliğin inşası, Batı karşıtlığı, toplumsal cinsiyet karşıtlığı, muhafazakâr değerler ve geleneksel aile yapısı üzerinden kurgulanan stratejik bir süreçtir. Bu süreçte, milli kimlik hem içsel bir birlik sağlama hem de dış tehditlere karşı bir savunma mekanizması olarak işlev görmektedir. Aile ve cinsiyet rolleri, milli kimliğin korunması için kritik unsurlar olarak öne çıkarken, Batı karşıtlığı ve toplumsal cinsiyet karşıtlığı ise bu kimliği güçlendiren bir direniş çerçevesi sunmaktadır.

Popülizmin temel yapısı, toplumu "saf halk" ve "yozlaşmış elitler" olarak iki homojen ve antagonistik gruba ayırmaya dayanır (Mudde, 2007). Benzer bir strateji izleyen toplumsal cinsiyet karşıtı söylem, Katolik çevrelerin ötesine geçerek küresel bir hareketin paylaştığı ideolojik bir yapının temel retoriği haline gelmiştir. Bu söylemin siyasi düşmanı, baskıcı bir rejimle ilişkilendirilen ve sıradan, "normal" insanların yaşamlarına yönelik bir tehdit olarak sunulan "onlar" şeklinde formüle edilmesiyle bu durum mümkün hale gelmiştir (Gunnarsson Payne, 2019). Avrupa'daki milliyetçi hareketlerde görülen, mazlum halkın düşmanı olarak müesses nizama karşı olanlar şeklinde kurulan ikili karşıtlığa çok benzer bir biçimde, toplumsal cinsiyet karşıtı hareketler de ulusa yönelik tehditler hakkında belirli fanteziler yaratarak kendilerini bir ulusun koruyucuları olarak öne sürmektedirler. "Toplumsal cinsiyetçi", "feminist", "solcu", "LGBT'ci" gibi düşmanlar yaratarak, bu gruplar "toplumumuza kendini sokan ve yaşam biçimimize aykırı alışkanlıklar, söylemler ve davranış biçimleriyle sürekli olarak tehdit eden yabancılar" olarak damgalanmaktadır (Salecl, 1992). Toplumsal cinsiyet karşıtı politikaların sıklıkla başvurduğu bir söylem, toplumsal cinsiyet ideolojisinin dışarıdan (örneğin Batılı ve/veya "küreselci") bir "ithalat" olduğu ve

yukarıdan "dayatıldığı" iddiasıdır. Tehdit algısı genellikle, yok oluşla ilgili duygusal yüklü metaforların kullanılmasıyla pekiştirilmektedir (Graff & Korolczuk, 2017). Bu hegemonik müdahale yoluyla cinsel azınlıklar ve toplumsal cinsiyet eşitliği savunucuları, baskıcı bir rejimin parçası olan failer olarak tanımlanmaktadır (Paternotte ve Kuhar, 2017; Wodak, 2015a).

Diyanet Aile Dergisi'nde yer alan metinlerde de belirli muhafazakâr değerlerin taşıyıcısı olarak görülen "biz" ve bu değerleri yıkmak isteyen "onlar" arasında bir ikilik inşa edilmekte ve bu inşa dergideki toplumsal cinsiyet karşıtı retoriğin merkezi bir unsurunu oluşturmaktadır. Bu anlamda küresel toplumsal cinsiyet karşıtı hareketler ve popülist siyasetle benzer bir strateji izlenerek, hitap edilen kitlenin mobilize edilmesi ve birlik duygusunun güçlendirilmesi amaçlanmaktadır. Avrupa'daki toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerde olduğu gibi dergide de "onlar", LGBTİ+ hareketi ve bu hareketin savunucuları, dış kaynaklı ve dış destekli çevreler gibi ulusal değerlere zarar vermeyi amaçlayan düşmanlar gibi gösterilmektedir. Dergide "toplumsal cinsiyet ideolojisi" veya "cinsiyetsizleştirme ideolojisi", "Batı" kaynaklı ve dışarıdan gelen, doğal cinsiyet rollerini, aileyi ve cemiyeti, dolayısıyla ulusun güvenliğini tehdit eden bir olgu gibi sunulmaktadır. Benzer bir biçimde Polonya'da da "toplumsal cinsiyet ideolojisi" Polonyalıların ulusal bütünlüğüne ve sosyo-ekonomik çıkarlarına yönelik ciddi bir tehdit olarak tasvir edilmektedir (Grzebalska ve Petö, 2018).

Ayrıca Diyanet Aile Dergisi'ndeki toplumsal cinsiyet karşıtı söylemin "Batı"karşıtı bir perspektifle çerçevelendiği görülmektedir. Bu da Graff ve Korolczuk (2018)'in önerdiği "sömürgecilik karşıtı çerçeve" ile uyumludur. Örneğin, Papa Francis birçok konuşmasında "toplumsal cinsiyet ideolojisi"ni zengin Batı ülkelerinden gelişmekte olan ülkelere dayatılan tehlikeli bir şey olarak tanımlamakta; bu ideolojinin 'ideolojik sömürgecilik' olduğunu ve ancak güçlü aileler tarafından yenilebileceğini belirtmektedir (O'Connell, 2015). Doğu Avrupa'daki toplumsal cinsiyet karşıtı aktörler de genellikle kısaca "Brüksel" terimi ile tanımlanan uluslararası güçleri, güçsüz halklara sapkınlıkları dayattıkları için suçlamakta (Chetcuti-Osorovitz ve Teicher, 2018) ve "toplumsal cinsiyet ideolojisi"ifadesini neoliberal elitlerin

ideolojisini ifade edecek biçimde kullanılmaktadırlar. Böylece otantik kültüre dışarıdan dayatılan bir ideoloji olarak algılanan terim feminizm ile eşleştirilmekte ve feminist hareketin eşitlik mücadelesine karşı muhalefet sömürgecilik karşıtlığı ile eş tutularak güçlendirilmektedir (Korolczuk ve Graff, 2018).

Unal'nin (2023) İstanbul Sözleşmesi'ne yönelik toplumsal cinsiyet karşıtı söylemleri, güvenlikleştirme, popülizm ve illiberal dönüşüm bağlamında ele aldığı çalışmasında da feminizm ve toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları gibi özgürleştirici projelerin, dini ve milliyetçi "ulusal ahlaki doku" ile doğrudan karşıt olan bir Batı kültürel bütünlüğünü temsil ettiğini savunmak için kullanılmaktadır. Bu temsilin ima ettiği şey, "ulusal" olana yabancı olan Batı modellerinin yerel sorunları çözemeyeceğidir. Sonuç olarak, "feminist" kategorisi kültürel bir unsura dönüştürülerek ulusal bağlamın dışına itilmiştir. İstanbul Sözleşmesi üzerine yapılan tartışmalarda, kültür söylemi büyük ölçüde, İstanbul Sözleşmesi'ni "Batılı" bir feminist ürün olarak ve "ulusal ve yerel" değerleri dini normlarla şekillenen bir yapıya karşı düşman olarak tasarlayan hayali bir medeniyet çatışmasına dayandırılmıştır. Bu, toplumsal cinsiyet ve feminizmi kültürel çerçevelerle ilişkilendirerek ulusal kimliği ifade etmenin yeni yollarını oluşturma girişimi olarak görülebilir. (Unal, 2023).

Diyanet Aile Dergisi'nde de İstanbul Sözleşmesi karşıtı retorikte olduğu gibi feminizm ve LGBTİ+ kimlikler "Batı" ile ilişkilendirilerek ulusal kültüre yabancı, tehditkâr ve yıkıcı olgular olarak gösterilmekte kültür çatışması ekseninde ulusal bağlamın dışına itilmektedir. Bu yolla aynı zamanda ulusal kimliği oluşturan fitrat, aile, manevi değerler gibi unsurların altı çizilmekte, hayali bir medeniyet çatışması üzerinden bu kimlik güçlendirilmektedir. Diyanet aile dergisinde LGBTİ+'ları hedef alan ve onları milli değerlerin karşısındaki en büyük tehdit olarak gösteren, düşmanlaştırıcı söylemler inşa edilen toplumsal cinsiyet karşıtı anlatının merkezinde yer almaktadır. LGBTİ+ karşıtlığı üzerinden ifade edilen toplumsal cinsiyet karşıtı söylemler aynı zamanda Doğu ile Batı arasındaki hayali sınır çizgisini güçlendirme ve Batı karşıtlığı üzerinden milli kimliği yeniden inşa etme aracı olarak da kullanılmaktadır. Örneğin "LGBT'nin batı kaynaklı bir olgu olduğu ve bu coğrafyada yeri olmadığı"na dair (bnz.

Schick, 2021) yaygın "mitik geçmiş" söylemi ile "Avrupa" cinsel serbestliğin simgesi olarak sunulmakta ve bu "cinsel açıdan serbest kültürel öteki"ye karşı rahatsızlık ve nefret ifade edilmektedir (Savcı, 2020). Toplumsal cinsiyet karşıtı söylem, ulusal düzeyde, sosyal, kültürel, etnik ve dini heterojenliği dinî-muhafazakârlık ve ikili cinsiyet düzeni üzerine inşa edilen tekdüze bir kültürel blok içinde birleştirilerek "biz"i inşa etme çabasına hizmet etmektedir. Ulusötesi düzeyde ise bu söylem, medeniyetler arası ikiliklere dayanarak "Batı"yı "ulusal ahlaki dokuya" zarar veren bir dış düşman olarak çerçeveleyerek toplumsal cinsiyet karşıtlığını, toplumsal cinsiyet üzerinden gerçekleştiği iddia edilen sözde medeniyetler çatışmasında milli kimliği konsolide etmeyi sağlayan bir politika çözümü olarak işlev görmektedir (Aydın-Düzgüt, 2016; Unal, 2023).

Diyanet Aile Deriğis'ndeki bu söylemsel strateji ile "cinsiyetsizleştirme ideolojisi", "Batı" ve onu temsil eden değer sistemleri, feminizm, LGBTİ+ hareketi ve kapitalizmle ilişkilendirilmektedir. Feminizmin Batı'dan gelen bir ideoloji olduğu ve "sözde özgürlük ve eşitlik sloganlarıyla fıtratı bozma ve kadının fizyolojik özelliklerini inkâr etme" anlamına geldiği savunulmaktadır. Böylece küresel harekette olduğu gibi anti-feminist bir duruş "Batı" karşıtlığıyla güçlendirilmekte ve ideolojik sömürgecilik karşıtı bir çerçeveye oturtulmaktadır. Böylece toplumsal cinsiyet karşıtı söylem, Doğu ile Batı arasındaki sınır çizgisinin güçlendirilmesinde merkezi bir rol oynamaktadır (Gunnarson ve Payne, 2019).

Kocabey-Şener ve diğerklerinin (2022) araştırmasında İstanbul Sözleşmesi karşıtlığı özelinde, İslami-Türk, yerli, milli hayat tarzı, aile içi normal ilişkiler, cinsiyet ve fıtrat "biz"i kuran eşdeğerlikler olarak belirlenmiştir. Sözleşmenin taraftarı olan kişiler ise genel olarak "Batıcı veya emperyalist değerleri, aileyi hedef alan norm dışı ilişkileri, toplumsal cinsiyet eşitliğini ve cinsel yönelim özgürlüğünü savunan "düşman, şeytani, sapkın""öteki"ler olarak damgalanmaktadır. Diyanet aile dergisinde de çok benzer bir "biz" ve "onlar" karşıtlığının inşa edildiği; "biz"in fıtrat, aile, sağlıklı fertler, cemiyet, tasarruf, din, gelenek, doğal ile "onlar"ın "sapkın, sapkın fikirler, yapay fıtrat, dezenformatif yazgı, cinsel belirsizlik, doğasını yitirmiş, propogandist, radikal uçlar,

sınırsız tüketim" gibi ifadeler yüklenmektedir. Cinsiyetler arasındaki farklılık ve zıtlıkların bir zenginlik olduğu, kadın ve erkeğin birbirini tamamladığı ifade edilirken, normatif olanın dışında kalan cinsel yönelim ve cinsiyet kimlikleri "sapkınlık" olarak nitelendirilmektedir. Kocabey ve diğerlerinin de (2022) ifade ettiği gibi "normal/norm olan"ın karşısına "anormal/norm dışı" kabul edilen her tür yönelim, farklılık veya ilişki konularak düşmanlaştırıldığını ifade etmektedir.

Yine Kocabey ve diğerlerinin (2022) çalışmasında, İstanbul Sözleşmesi karşıtı retorikte "toplumsal cinsiyet" ve "cinsel yönelim" kavramların, kutsallık atfedilerek dokunulmaz kılınmak istenen geleneksel Türk aile yapısını tehdit eden unsurlar olarak konumlandırıldığı görülmüştür. Bu kavramlar esasen daha büyük bir "şeytani insansızlaştırma" planının araçları olarak gösterilmekte ve muhafazakâr hayat tarzı ile Batıcı hayat tarzı arasındaki varsayılan bir karşıtlığın sınır çizgisi olarak işlev görmektedir. Bu karşıtlık hayat tarzı, değerler, ailenin dokunulmazlığı, cinsiyetler arasındaki fitrat farkı gibi vurgular üzerinden merkezileştirilmekte ve bunun üzerinden bir mücadele hattı oluşturulması hedeflenmektedir. Bu bağlamda aşırı sağcı medya platformlarındaki İstanbul Sözleşmesi karşıtı retorik ile Diyanet Aile Dergisi'ndeki "fitratın tahribatı, cinsiyetsizlik" anlatısının ortak söylem stratejilerine dayandığı görülmektedir.

3.3.4. "Cinsiyetsizleştirme İdeolojisi" Metonomisi

Diyanet Aile Dergisi'nde "cinsiyetsizleştirme ideolojisi," toplumun geleneksel cinsiyet rollerini ve aile yapısını zayıflatmayı hedefleyen tehlikeli bir düşünce sistemi olarak tanımlanmaktadır. Dergide, "cinsiyetsizleştirme ideolojisi"nin, "cinsiyet farklılıklarını yok etmek" ve "kadın-erkek gerçekliğine son vermek" gibi amaçlar güden bir hareket olduğu savunulmaktadır. Bu ideoloji aynı zamanda kapitalizmin bir ürünü olarak görülmekte, küresel şirketler tarafından tasarruf yerine sınırsız tüketimin teşvik edilmesi, imajın ve popülerliğin kışkırtılması amacıyla ortaya konduğu ileri sürülmektedir. Erkeğin kadınlaştırılması ve kadının erkekleştirilmesi çabası olarak görülen "cinsiyetsizleştirme ideolojisi", bireylerin cinsiyet kimliklerini

belirsizleştirmeyi, kadın-erkek ikiliğini, geleneksel cinsiyet rollerini ve aileyi ortadan kaldırmayı, böylece toplumsal düzeni bozmaya yönelik bir hareket olarak tanımlanmaktadır.

Dergide, "cinsiyetsizleştirme" politikaları, insanları fitri ve doğal olan canlılık ve hayat düzleminden uzaklaştırarak, dejenerasyon ve toplumsal çöküşe yol açacak bir tehlike olarak resmedilmektedir. Nihai hedefin, kadın ve erkek arasındaki doğal farklılıkları yok ederek, heteroseksüel ailenin yapısını zayıflatmak ve cinsiyetler arasındaki hiyerarşiyi sona erdirmek olduğu iddia edilmektedir. Bu ideolojinin ayrıca, erkekliği hedef alarak, erkek cinsiyetini tüketmeyi veya azaltmayı, böylece tek cinsiyet talebini yaygınlaştırmayı amaçladığı ileri sürülmektedir.

Bu ideolojinin bir diğer amacı, insanlığı cinsiyet farklılıklarından kurtararak, "evrimleştirme" ve "farklılaştırma" yoluyla insanlığın parçalanmasına yol açacak bir süreç başlatmaktır. "Cinsiyetsizleştirme ideolojisi", toplumun temel değerlerini ve insan doğasını bozmayı amaçlayan bir hareket olarak sunulmaktadır. Tüketim kültürünü kışkırtmak, bireyleri manevi değerlerden uzaklaştırmak ve popüler kültür üzerinden toplumsal normları dönüştürmek gibi amaçlar da bu ideolojiye atfedilmektedir. Sonuç olarak, "cinsiyetsizleştirme ideolojisi", toplumu ve insanlığı derin bir kriz ve parçalanma durumuna sürükleyecek bir tehlike olarak tanımlanmaktadır. Bu tehlike kurgusu, mevcut siyasal rejimin aileci, güvenlikçi ve illiberal popülist yapısını desteklemek ve bu yapı üzerinden toplumda bir hegemonya inşa etmeyi amaçlayan stratejinin bir parçasını oluşturmaktadır. Bu strateji, özellikle neoliberal ve neo-muhafazakâr değerlerin harmanlandığı bir ideolojik çerçevede, tabiiyet ilişkilerini, geleneksel aile yapısını ve toplumsal cinsiyet rollerini korumak adına yürütülmektedir. Dergide, "cinsiyetsizleştirme ideolojisi" etrafında, aileyi, doğal cinsiyet rollerini, muhafazakâr değer sistemlerine dayalı bir toplum ve medeniyet tahayyülünü, hatta tüm insanlığın geleceğini tehdit eden bir algı inşa edilmektedir. Bu tehdit karşısında temkinli olunması gerektiği vurgulanmakta ve hitap edilen muhafazakâr kitle, mevcut siyasal rejim etrafında mobilize edilmeye çalışılmaktadır.

"Cinsiyetsizleştirme ideolojisi"ne yönelik tehdit algısı üzerinden yaratılmaya çalışılan ahlaki panikle siyasal iktidarın inşa etmek istediği neo-muhafazakâr değerlerin güçlendirilmesi ve derinleştirilmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca normatif olarak kabul edilen geleneksel cinsiyet rollerine, aile yapısına ve eşitsizliği meşrulaştıran neo-muhafazakâr ve neo-patriyarkal ideolojiye karşı çıkan, onu dönüştürmeye çalışan hareketler sapkın ve tehlikeli olarak gösterilmekte, böylece norm dışı ilişkiler ve toplumsal cinsiyet eşitliği gibi kavramlar marjinalize edilmektedir.

Bu tür tehdit algılarının yaratılması aynı zamanda, mevcut siyasal rejimi tehdit altında göstererek, rejimin kendi varlığını meşrulaştırmasına ve koruyucu, kurtarıcı bir rol üstlenmesine hizmet etmektedir. Siyasal iktidarın kendini tek alternatif gibi göstererek toplumun bir kısmını mobilize etmesi ve destek tabanını konsolide etmesi, dolayısıyla hegemonya alanını genişletmesine olanaklı hale gelmektedir. Sonuçta, toplumsal cinsiyet karşıtı söylem siyasal iktidarın illiberal popülist karakterini güçlendiren stratejik bir araç olarak işlev görmektedir.

Cinsiyetsizleştirme ideolojisinin bir tehdit olarak sunulması, aynı zamanda toplumsal kutuplaşmayı derinleştirme işlevi görmektedir. Toplumun bir kısmı, bu tehdit karşısında savunmacı bir pozisyon alarak mevcut hegemonik yapının ve yönetim sisteminin varlığını desteklerken, diğer kısmı ise marjinalize edilmekte ve düşmanlaştırılmaktadır. Bu kutuplaşma, siyasi rejimin toplumu kontrol altında tutması ve kendi politikalarının devamlılığını sağlaması için stratejik bir araçtır.

Avrupa'daki toplumsal cinsiyet karşıtı hareketler, toplumsal cinsiyetin, kadın hakları savunusu yapma adı altında eşcinsellik ve kürtaj savunusu yapmak anlamına geldiğini; "doğal" cinsiyete, geleneksel anneliğe ve aileye saldırarak onu istikrarsızlaştırmak için kullanılan bir stratejik araç olduğunu ileri sürmektedir. Bu hareketler, bu kavramı Vatikan'ın tanımladığı şekliyle "toplumsal cinsiyet ideolojisi" olarak kullanmaktadır. Söz konusu hareket toplumsal cinsiyet kavramını 'ahlak yitimi, kürtaj, normatif olmayan cinsellikler ve cinsiyet karmaşası ile eş anlamlı olarak kullanmakla birlikte terimi, küresel neoliberal elitlerin ideolojisini ifade edecek biçimde de kullanmaktadır

(Buss ve Herman 2003; Mayer ve Sauer 2017; Korolczuk ve Graff, 2018; Paternotte ve Kuhar, 2017).

Diyanet aile dergisinde ise toplumsal cinsiyet kavramının kullanımına ilişkin doğrudan bir karşı çıkış olmamakla birlikte, dini ve biyolojik determinist argümanlar kullanılarak geleneksel cinsiyet rollerinin verili olduğu ve değiştirilemeyeceğine yönelik bir anlayış savunulmaktadır. Bu anlamda toplumsal cinsiyetin toplumsal, kültürel ve ideolojik süreçlere bağlı olarak inşa edildiği düşüncesine doğrudan bir karşı duruş söz konusudur. Yine de toplumsal cinsiyet kavramı üzerinden bir tartışma yürütmekten imtina edilerek, stratejik olarak LGBTİ+'lara odaklanılarak bu kimlikler düşmanlaştırılmakta, böylece geleneksel toplumsal cinsiyet rejimindeki eşitsiz ve hiyerarşik yapıyı dönüştürme ve eşitliği sağlamaya yönelik adımlar "cinsiyetsizleştirme" olarak adlandırılmaktadır.

Terminolojideki bu farklılık dışında, Avrupa ve Türkiye'deki toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerde, toplumsal cinsiyetin geleneksel cinsiyet rollerine ve aile yapısına tehdit olarak görülmesi, toplumsal ve ahlaki bir çözülme ile ilişkilendirilmesi, normatif olmayan cinsel yönelimlerle ve cinsiyet kimlikleriyle özdeşleştirilmesi gibi ortak yönler bulunmaktadır. Bunun yanında Avrupa'da üreme hakları veya kürtaj, toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin merkezinde yer alırken, Türkiye'de Diyanet Aile Dergisi örneğinde üreme haklarına veya ilişkin doğrudan bir tartışmanın olmadığı; bunun yerine tartışmaların LGBTİ+'lara yönelik çok yoğun bir düşmanlaştırma ile şekillendiği görülmektedir.

Bracke ve Paternotte'nın (2016) aktarımına göre Fransız rahip ve psikanalist Tony Anatrella "toplumsal cinsiyet karşıtı ideolojinin" geniş bir uluslararası kurumlar ağı tarafından desteklendiğini, baskıcı ve zararlı olduğunu, öznel bir kurtuluş, kişisel özgürlük ve eşitlik adı altında sunulduğunu belirtmektedir. Daha genel olarak toplumsal cinsiyet karşıtı söylem politik doğruculuğa ve yeni "totalitarizm" biçimlerine karşı geliştirildiği iddia edilen popülist bir dile dayanmaktadır. Bu söylem yozlaşmış elitlerin dünyayı alaşağı etmeye ve kendi sapkın ve azınlık değerlerini

empoze etmek için iktidarı ele geçirmeye çalıştıklarına dair bir komplo anlatısıyla şekillenmektedir (Bracke ve Paternotte, 2016).

Diyanet Aile Dergisi'nde yer alan ilgili yazılarda da benzer bir biçimde "cinsiyetsizleştirme ideolojisi" uluslararası organizasyonlar tarafından desteklendiği, özgürlük kılıfına sokularak gençlere pompalandığı, bir dayatma ve zorbalık olduğu argümanlarına dayalı popülist bir dil kullanılmıştır. Ayrıca benzer bir biçimde "insanlığın geri dönülemeyecek bir duruma itilmesi", "yaşamın ve ölümün anlamının değiştirilmesi", "her şeyi dönüştürme çabası" gibi ifadelerle, "cinsiyetsizleştirme" ile dünyanın alaşağı edilmek istendiği ifade edilmektedir. Toplumsal cinsiyet karşıtlarına göre, "toplumsal cinsiyet ideolojisi" özellikle Batı'daki çoğu toplumu tehdit etmekte ve insanlığı tehlikeye atmaktadır (Paternotte ve Kuhar, 2017). Zira Papa Francis (2016) şöyle ifade etmektedir: "Toplumsal cinsiyet antropolojik bir devrime yol açacaktır, zira cinsel farklılıkları ve cinsiyet tamamlayıcılığını yadsıyarak ailenin antropolojik temelini ortadan kaldırmaktadır." Papa Francis'in bu ifadelerine çok benzer bir biçimde dergide de "cinsiyet farklılıklarına son verilmek istendiği, cinsiyetleri aşındırarak ailenin ve cemiyetin çözülmesinin amaçlandığı, hedef alınan kurumların başında aile olduğu" gibi söylemlerle "cinsiyetsizleştirme"nin insanlığı geri dönülemeyecek bir boyuta sürüklediği ifade edilmektedir.

Avrupa'daki toplumsal cinsiyet karşıtı aktörler, "toplumsal cinsiyet ideolojisi"nin gelişimini hedonizm, laiklik görecelilik ve bireyciliğin yayılması ve feminizmin yanlış kavranmasına bağlamaktadır. Jean-Paul II ise bu "ideoloji"yi "ölüm kültürü" olarak adlandırmakta ve e kilisenin teşvik ettiği "yaşam kültürü"nün karşısında konumlandırırmaktadır (Grzebalska ve Soós 2016). Diyanet aile dergisinde de "cinsiyetsizleştirme" hazcılıkla, sınırsızlıkla, ölümün anlamın değiştirilmesiyle ilişkilendirilmekte; Batı'daki feminizm fitratı bozduğu, kadının fizyolojik özelliklerinin reddine dayandığı gerekçesiyle eleştirilmektedir. Bu bağlamda, inancı, geleneksel değerleri ve aile yapısını, fitrata uygun davranmayı teşvik etmekte ve "cinsiyetsizleştirme girdabından" ancak böyle kurtulunabileceği savunulmaktadır.

Avrupa’da toplumsal cinsiyet karşıtı sağ popülistler kitlelerin sahip olduğu yanlış bilinci; değer yüklü ikilikleri, kültürel, sembolik ve yaşam tarzı temelli toplumsal kutuplaşmayı istismar ederek nüfuzlarını güçlendirmektedir. Bu aynı zamanda yaratılan ikiliğin solunda yer alan toplumsal kesimlerin, özellikle de kadınların ve cinsel azınlıkların eşitlik taleplerinin ve doğal haklarının ihtilaflı konular haline getirilmesini sağlamaktadır. Böylece toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesi tartışmaya açılmakta, gerçek politik bağlamından kopararak bireysel veya kimlik temelli meseleler olarak gösterilmesini sağlamaktadır (Grzebalska, Kováts ve Petö, 2017). Diyanet Aile Dergisi’nde makale yazan yazarlar, Avrupa’daki benzer örneklerde olduğu gibi, sıklıkla değer yüklü ikilikleri kullanarak toplumu "biz" ve "onlar" şeklinde ayrıştıran bir söylem stratejisini benimsemektedirler. Bu strateji, kültürel, sembolik ve yaşam tarzı temelli toplumsal kutuplaşmayı güçlendirmektedir. Dergide, sol değerler ve toplumsal cinsiyet eşitliği talepleri, "cinsiyetsizleştirme, ailesizleştirme, sapkınlık, hazcılık, iradilik, radikal cinsel özgürlük" gibi iddia edilen olumsuz olgularla eş tutularak itibarsızlaştırılmakta, feminist hareket ve LGBTİ+’ların hak ve eşitlik talepleri ise "Tanrı’ya savaş açmakla" eşdeğer gösterilerek düşmanlaştırılmaktadır.

Avrupa’daki toplumsal cinsiyet karşıtı siyasi strateji feminizmin ve LGBTİ+ hareketinin eşitlik ve özgürlük mücadelelerini neoliberalizme hizmet ettiği veya bir avuç marjinal azınlığın talepleri olduğu gerekçesiyle itibarsızlaştırılmasını içermektedir. Aynı zamanda mevcut sosyo-ekonomik sistemdeki baskının işleyiş mekanizmalarının ve eşitsizliğin yapısal kaynaklarının görünmez kılınmasına neden olmaktadır. Aslında mevcut durumda farklı toplumsal kesimler neoliberal sistem içerisinde gömülü olan birçok yapısal sorundan olumsuz bir biçimde etkilenmektedir. Ancak toplumsal cinsiyetin sembolik bir yapıstırıcı olarak kullanılarak ulusa ve onun kültürüne bir tehdit olarak gösterilmesi; ekonomik eşitsizlikler, devletin küçülmesi, iş güvencesizliği, bakım hizmetlerinin özelleştirilmesi gibi toplumsal cinsiyete dayalı sonuçları olan sorunların üzerinin örtülmesine olanak tanımaktadır (Kováts ve Pöim, 2015). Korolzcuk ve Graff’e (2018) göre de yalnızca ahlaki konularla ilgili gibi

görünen toplumsal cinsiyet karşıtlığı temelde neoliberal ekonomi modelinin ve liberal demokrasinin zayıflıklarını ortaya çıkaran 2008 ekonomik krizine cevap olarak ortaya çıkan bir harekettir. Toplumsal cinsiyet karşıtı mobilizasyon aslında neoliberalizme karşı bir tepki ve kısmen de bir direniş biçimi olarak işlev göstermektedir (Korolzcuk ve Graff, 2022). Sağ popülizmin güçlü bir müttefiki olan günümüzün toplumsal cinsiyet karşıtı hareketi 1980'ler ve 1990'lardaki neo-muhafazakâr hareketlerin bir devamı olmaktan ziyade, neoliberalizme karşı tepkisel bir muhalefet olarak görülmektedir (Grzebalska 2016; Kováts 2018; Zacharenko 2019).

Diyanet Aile Dergisi'nde, içinde bulunduğumuz dönem; belirsizlik, anomi, cinsiyetlerin, ailenin ve cemiyetin çözülmesi, dejenerasyon, hayatın ve ölümün anlamının değişmesi, savrulma içerisine girilen bir düzlem, hazcılık, tüketim odaklılık ve sınırsızlık gibi olgularla tanımlanmaktadır. Bu tanımlamalar, bir yandan çağın ruhunu oluşturan neoliberal sistemin ekonomik ve toplumsal alanlardaki etkilerini anlamlandırma ve bu sistemin ortaya çıkardığı sonuçları tespit etme çabasını, diğer yandan da bu olgulara karşı bir duruş sergileme ve direnç gösterme teşebbüsünü içermektedir. Zira makalelerde kapitalizm, küresel şirketler ve uluslararası organizasyonlar sıklıkla olumsuz bir şekilde ele alınmakta; bu bağlamda küresel ekonomik sisteme karşı eleştirel bir duruş sergilenmektedir. Bu karşı duruş, genellikle "cinsiyetsizleştirme" olarak adlandırılan olgu merkeze alınarak inşa edilmektedir ve neoliberalizmin ortaya çıkardığı olumsuz sonuçlar, nihayetinde "cinsiyetsizleşme girdabı"na bağlanarak ele alınmaktadır. "Cinsiyetsizleştirme ideolojisi"nin sınırları olmayan, inanca dayalı değerlerin ve ahlaki ilkelerin yok sayıldığı bir toplum oluşturma amacıyla yürütülen bir proje olduğu ileri sürülmektedir. Bu anlamda dergideki toplumsal cinsiyet karşıtı retorik, neoliberalizmin ortaya çıkardığı belirsizliklere ve istikrarsızlıklara tepki göstermenin aracı olarak, yani "sembolik bir yapıştırıcı"(Kováts ve Pöim, 2015) olarak işlev göstermektedir.

Diyanet Aile Dergisi'nde "cinsiyetsizleştirme" ideolojisinin özellikle erkekleri hedef aldığına yönelik bir vurgu mevcuttur. Bu ideolojinin erkekleri cinsiyetsizleştirmeyi hedeflediği, erkekliğini tüketilmesinin veya azaltılmasının söz konusu olduğu

belirlenmektedir. Ayrıca medyada erkeklerin "narin, ince ve güzel görünümlü bir bedene sahip ve kadınımsı bir yapıda" temsil edildiğine dair mizojinist bir tona sahip, maskülinist bir tepki dile getirilmektedir. Bu söylem literatürde "erkeklik krizi"(Korolczuk ve Graff, 2018; Özkazanç, 2020) olarak tanımlanan olguya dikkatimizi çekmektedir. Toplumsal cinsiyet karşıtı hareketler, erkeklerin toplumsal statüsünü ve babanın aile içerisindeki rolünü kaybetmekte olduğu iddialarıyla (de Zavala ve Bierwiazzonek 2020; Gökarıksel vd. 2019; Kimmel 2013) bağlantılı olarak, erkeklerin kaybettikleri otoritelerini yeniden tesis etme çabası olan maskülinist bir kimlik politikası (Sauer, 2020) olarak yorumlanmaktadır. Sauer'e göre (2020) toplumsal cinsiyet karşıtı retorik, "geleneksel toplumsal cinsiyet yapılarının yeniden kurulması ve dolayısıyla toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının ortadan kaldırılması için referans noktaları sunarak erkekliğin kendini onaylamasına katkıda bulunmaktadır."Korolczuk ve Graff (2018) de, doğal toplumsal cinsiyet rollerinin istikrarsızlaştığı iddiası etrafındaki ahlaki paniklerin, nüfusun azalmasına ilişkin kaygılar ve ataerkilliğin ve erkek iktidarının sonuna dair korkularla ilişkili olduğu gözleminde bulunmaktadır. "Erkeklik krizi" ile kastedilen, kadınlar ve LGBTİ+'lar güçlendikçe, ataerkillik bağı veya erkek kardeşlik ittifakı üzerine kurulu liberal demokratik sistem (Pateman, 1993) neoliberalizm tarafından zayıflatıldıkça, toplumsal cinsiyete dayalı güç ilişkilerinin sarsılmasına yönelik yeni eril hoşnutsuzluk biçimleri ve tepkilerdir (Horrocks, 1994).

Türkiye'de İstanbul Sözleşmesi'nin kaldırılmasına giden süreci inceleyen Kocabey ve diğerlerinin (2022) çalışmasına göre sözleşmeyi sakıncalı hale getiren tartışmalar, sözleşmenin "aileyi yok edeceği", çocukları/öğrencileri "cinsiyetsizleştireceği", "Batı projesi" olduğu, "değerlerimize yönelik bilinçli bir saldırı" olduğu gibi iddiaları ve sözleşmenin içeriği ile LGBTİ+'lar ilişkilendirilmesini içermektedir. Diyanet Aile Dergisi'nde de bu tartışmaların tümü yürütülmekte ve toplumsal cinsiyet eşitliği hareketi "cinsiyetsizleştirme" ifadesi ile eşitlenmektedir. Bu ifade, feminist hareketi LGBTİ+ hareketini kapsayacak bir metonimi olarak kullanıma sokulmaktadır.

3.3.5. "Cinsiyetsizleştirme İdeolojisi"nin Kullandığı Öne Sürülen Araçlar

Diyanet Aile Dergisi'nde "cinsiyetsizleştirme ideolojisi"nin, çeşitli medya ve enformasyon teknolojileri aracılığıyla yayılmakta olduğu iddia edilmektedir. Bu ideoloji, toplumsal cinsiyet normlarını yıkmak ve bireyleri geleneksel değerlerden uzaklaştırmak için bilinçli olarak kullanılan çeşitli araçlar üzerinden topluma empoze edilmektedir. Bu araçlar arasında TV, internet, kitle iletişim araçları, biyoteknoloji, moleküler biyoloji, genetik çalışmaları ve popüler kültür ürünleri gibi geniş bir yelpaze yer almaktadır.

Cinsiyetsizleştirme ideolojisini yaygınlaştırmak için kullanıldığı öne sürülen araçlardan ilki medya ve kitle iletişim araçlarıdır. Buna göre televizyon, dergi ve gazete gibi kitle iletişim araçları cinselliği kısıktıcı bir şekilde sunduğu, cinsiyetsizliği teşvik eden içerikler yaydığı iddia edilmektedir. Bu araçlar, geleneksel toplumsal cinsiyet normlarını değiştirmeyi ve sapkın ilişkileri meşrulaştırmayı amaçlayan propaganda araçları olarak tanımlanmaktadır. İnternet algoritmalarının, belirli içerikleri kullanıcıların karşısına çıkararak cinsiyet normlarını dönüştürmeye yönelik bilinçli bir şekilde kullanıldığı öne sürülmektedir. Buna dayalı olarak reklamlar ve internet içerikleri, bireylere cinsiyetsizleşme ideolojisini empoze eden ayartıcı propaganda unsurları olarak görülmektedir.

Dergide, özellikle diziler ve filmler cinsiyetsizleştirme ideolojisinin propaganda araçları olarak tanımlanmaktadır. Bu görsel-işitsel medyanın, bireylerin cinsiyet kimliklerini belirsizleştirmek ve toplumsal normları yıkmak amacıyla kullanıldığı iddia edilmektedir. Popüler müzik gruplarının ve müzik videolarının da bu ideolojinin yayılmasında etkili olduğu öne sürülmektedir. Özellikle gençleri hedef alan bu içerikler, cinsiyet kimliklerini sorgulatan ve onları geleneksel normlardan uzaklaştıran propaganda araçları olarak sunulmaktadır.

Biyoteknoloji, moleküler biyoloji ve genetik alanındaki gelişmeler, cinsiyetsizleştirme ideolojisinin araçları olarak görülmektedir. Özellikle klonlama çalışmaları, yapay rahimlerin ve cinsel uzuvların üretilmesi gibi projeler, kadın-erkek gerçekliğine son

vermek ve cinsiyet farklılıklarını ortadan kaldırmak amacıyla gerçekleştirilen tehlikeli girişimler olarak nitelendirilmektedir. Bu teknolojilerin, cinsiyet farklarının radikal bir şekilde ortadan kaldırılması ve insan üremesinin tamamen teknolojik araçlarla gerçekleştirilmesi için geliştirildiği ileri sürülmektedir. Bu bağlamda, biyoteknolojinin insan doğasını dönüştürmeye yönelik tehditkâr bir unsur olduğu iddia edilmektedir.

Dergide, futbol ve diğer uluslararası spor organizasyonlarının da cinsiyetsizleştirme ideolojisinin yayılmasına katkıda bulunduğu iddia edilmektedir. Bu organizasyonlar, küresel ölçekte toplumsal normları değiştirmeye çalışan birer araç olarak sunulmaktadır.

Tüketim kültürü ve buna bağlı olarak geliştirilen reklam stratejilerinin, bireyleri manevi değerlerden uzaklaştırarak cinsiyetsizleşmeyi teşvik ettiği ileri sürülmektedir. Bu kültürün, bireylerin kimliklerini tüketim pratikleri üzerinden inşa etmelerini teşvik ederek geleneksel değerlerin zayıflatılmasına yol açtığı savunulmaktadır.

Bu kapsamda, Diyanet Aile Dergisi'nde "cinsiyetsizleştirme ideolojisi"nin yayılmasında rol oynadığı iddia edilen araçlar, modern toplumun birçok alanına nüfuz eden geniş bir yelpazeye yayılmıştır. Bu araçların, bireylerin geleneksel cinsiyet rollerinden uzaklaştırılmasına, toplumsal normların radikal bir şekilde dönüştürülmesine ve yabancılaşmaya yol açtığı savunulmaktadır.

Toplumsal cinsiyet karşıtı aktörler destekçilerini harekete geçirmek için sıklıkla "tehlike altındaki çocuk" figürünü kullanmaktadır (Korolczuk, 2015). "'Toplumsal cinsiyet ideolojisinin" çocukları mastürbasyon yapmaya ve kendi cinsiyetlerini seçmeye teşvik ederek'", duygusal ve ahlaki kafa karışıklığına" yol açtığı ve medeniyetin temellerini yok ettiği iddia edilmektedir. (Grzebalska, 2015). Papa Francis yaptığı bir konuşmada toplumsal cinsiyete duyarlı eğitimleri hedef alarak, bu eğitimler aracılığıyla okullarda çocuklara herkesin kendi cinsiyetini seçebileceğinin öğretildiğini ifade etmektedir (Quinlan, 2016). Kendilerini "endişeli ebeveynler" olarak tanımlayan toplumsal cinsiyet karşıtlığı gruplar eğitim müfredatlarındaki cinsellik ve toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimlerine karşı çıkarak 'çocuklarının

cinselleştirilmesini' protesto etmektedirler. Bu projenin özellikle çocuklar için tehdit edici olduğu söylenmektedir. Toplumsal cinsiyet karşıtlarına göre çocukların okullarda çok erken yaşlardan beyinleri yıkanmaktadır. Toplumsal cinsiyet çocukların kafasında cinsiyete ilişkin antropolojik referansları bulanıklaştırarak, onların gelişimleri üzerinde ağır sonuçlar yaratacaktır. Hatta "toplumsal cinsiyet ideolojisi" kimi zaman çocukların aşırı cinselleştirilmesini ve pedofiliyi teşvik etmekle suçlanmaktadır (Fábíán ve Korolczuk 2017; Höjdestrand 2017; Strelnyk 2017).

Diyanet Aile Dergisi'nde "cinsiyetsizleştirme ideolojisi"nin özellikle çocukları ve ergenleri hedef aldığı, sapkın fikirlerin gençlerin zihinlerine "pompalandığı", onların özgürlük ve otonomluk arayışlarından, farklı olma arzularından faydalandığı ifade edilmektedir. Ancak Türkiye örneğinde Avrupa'dakinden farklı olarak genellikle eğitim alanı yerine medya'nın hedef alınmasıdır. Bunun nedeni 2018 yılında bu tartışmaların yoğun bir şekilde yürütülmüş olması ve tüketilmesidir. Zira 2018'de Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Projesi'nin "aileyi yok edeceği", öğrencileri/çocukları "cinsiyetsizleştireceği", "Batı kaynaklı bir proje" olduğu ve "değerlerimize yönelik bilinçli bir saldırı" olduğu gibi iddialar üzerinden yürütülen tartışmalar neticesinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği bir sonraki yılın müfredatından çıkarılmıştır (Kocabay-Şener vd., 2022). Bunun dışında küresel toplumsal cinsiyet karşıtı harekette olduğu gibi Diyanet Aile Dergisi'nde de sıklıkla "tehdit altındaki çocuk" imgesi kullanılmakta, "cinsiyetsizleştirme ideolojisi"nin çeşitli araçlarla gençlerin zihinlerine "pompalandığı" iddia edilmekte ve ebeveynlere bu ideoloji karşısında uyanık olma çağrısı yapılmaktadır.

3.3.7. Komplo Teorileri, Distopik Anlatılar ve Savaş Metaforları

Wodak (2015)'in belirttiği gibi toplumsal cinsiyet karşıtı ve popülist kampanyalar, sağ popülist retoriğin gerekli araç seti olarak komplo teorilerinin inşası söylem stratejisini sıklıkla kullanmaktadır. Dergide komplo teorileri, "cinsiyetsizleştirme ideolojisinin" arkasında kapitalist güçlerin ve LGBTİ+ hareketinin olduğuna dair bir algı oluşturarak, toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesini bir tehdit olarak çerçevelenmesi amacıyla

kullanılmaktadır. Komplo teorileri, distopik anlatılar ve felaket senaryoları harmanlanarak, bu ideolojilerin uygulanması durumunda toplumsal düzenin ve insanlığın sonunun geleceğine dair korku ve kaygı duyguları uyandırılmaya çalışılmaktadır. Komplo teorileri, karmaşık ve anlaşılması güç fenomenlere oldukça basit ve anlaşılabilir bir anlamlandırma çerçevesi sunarak hitap edilen kitle tarafından bu karmaşık süreçlerin anlamlandırılmasını sağlamaktadır. Aynı zamanda, olağanüstü durumlar, ekonomik krizin etkileri ve toplumsal değişim karşısında hissedilen olumsuz duyguların günah keçilerine, çoğu zaman da etnik, dini veya cinsel azınlıklara yansıtılarak sağaltılması ve yaşananlardan onların sorumlu tutulmasını içermektedir (Tangün ve Parlak, 2020).

Diyanet Aile Dergisi örneğinde, kullanılan komplo teorileri genellikle kapitalist güçler, küresel şirketler, LGBTİ+ hareketi ve onun destekçileri ile dış destekli çevreler arasında bir bağ kurmaktadır. Bu gruplar, "cinsiyetsizleştirme projesi" olarak adlandırılan bir projeyi hayata geçirmek amacıyla bir koalisyonun parçası olarak gösterilmekte ve bu projenin topluma çeşitli yollarla empoze edilmeye çalışıldığına dair bir anlatı inşa edilmektedir. Cinsiyetsizleştirme ideolojisinin, internet algoritmaları kullanılarak reklamlar ve içerikler yoluyla empoze edildiği gibi iddialarla gerçeklik bükülerek alternatif bir gerçeklik inşası formüle edilmektedir. Bu sayede, toplumsal değişim, demografik yapıda meydana gelen dönüşümler ve yeni teknolojilerin yarattığı etkiler anlamlandırılmakta ve hitap edilen kitle, belirlenen tehditlere karşı muhafazakâr değerler etrafında mobilize edilmeye çalışılmaktadır. Komplo teorileri, toplumsal değişim, ekonomik eşitsizlikler, savaş, pandemi gibi durumlar karşısında hissedilen tekinsizlik, tehlike, mağduriyet, çaresizlik, korku, endişe ve öfke gibi duygulara hitap etmekte; bu duyguların siyasal iktidar tarafından inşa edilen "öteki"lere yönlendirilmesine ve bu anlamda politize edilmesine olanak tanımaktadır.

Dergide metinlerarası bir göndermeyle işaret edilen ve yeniden üretilen komplo teorilerinden biri "dünya nüfusunun azaltılması" projesidir. Buna göre birtakım küresel güçler doğal kaynakların insanlara yetmediği gerekçesiyle, haz ve tüketimi teşvik

etmek amacıyla dünya nüfusunu azaltmak istemektedirler. Bunun için de aileyi ve doğal cinsiyetlerini hedef almakta, onları ortadan kaldırmak istemektedirler.

Dergide inşa edilen komplo teorilerinden bir diğeri, "cyborg, android, humanoid" gibi insanımsı varlık arayışları'nın "organik beden yerine protez veya biyonik beden düşüncesininin teşvik edilmesi"ni, dolayısıyla "yapay ve dezenformatif bir yazgı" talebini beraberinde getirmesidir. Böylece cinsiyetsiz bir cinsellik modeline zemin hazırlamakta ve bu da insanlığın kötü bir eşiğe doğru savrulmasına neden olacaktır.

Dergideki metinlerde yer alan bir diğerkomplo teorisi ise, birtakım güçlerin "evrimleştirme" ve "farklılaştırma" yoluyla başta insan olmak üzere tüm canlıların durumunu değiştirmek istemektedirler. Bu güçler yalnızca insanı değil hayvanları, bitkileri ve her şeyi dönüştürme güdüsü ve ihtirası içindedirler. Bu durumun yaratılması için öncelikli olarak "cinsiyetsizleştirme" projesinin gerçekleştirilmek istendiği, böylece insanları doğal cinsiyet rollerinden uzaklaştırarak toplumların geleceğinin tehdit edildiği iddia edilmektedir. Bu durum ise insanların geri dönülemeyecek bir boyuta girmesine ve insanlığın parçalanmasına yol açacağı savunulmaktadır.

Savaş metaforu, toplumsal cinsiyet ve cinsiyet kimliği eşitliği mücadelesini, dini inanca ve doğal düzen olarak görülen fitrata açılmış bir savaş olarak tanımlamak için kullanılmaktadır. Savaş metaforları kullanılarak, okuyuculara bu mücadeleye karşı durmaları gerektiği mesajı verilmekte ve kadınların ve LGBTİ+'ların eşitlik mücadelelerine karşı bir direniş hattı inşa edilmektedir. Örneğin, medya, kitle iletişim araçları ve internet yoluyla cinsiyetsizliğin meşrulaştırılmasına ve dayatılmasına karşı "siper oluşturmak" gerekliliği ifade edilmekte, böylece okuyucuda bir kültür savaşı içerisinde olduğu algısı oluşturulmakta ve savaşa hazır olunması gerektiği ima edilmektedir. Dergide yer alan bir başkametinde ise "dini en büyük tehdit olarak gören kötücül çevrelerin" en önemli amaçlarının "fıtrata tahrip etmek" için "fıtrata aykırı sapkın yönelimleri yaymayı" amaçladıkları; bunun ise insanın biyolojik varlığına ve

Allah'a savaş açmak anlamına geldiği ifade edilmektedir. Böylece feminist hareketin ve LGBTİ+'ların her türlü eşitlik talebi, ilahi bir çerçeveye oturtulan eşitsizlik üzerine kurulu toplumsal cinsiyet normlarına ve dolayısıyla Tanrı'ya savaş açmakla suçlanmaktadır.

Toplumsal cinsiyet kavramı üzerinden yürütölen tartışmaların bir "kültür savaşı" bağlamında değeriendirilmesi küresel karşıt harekette sıklıkla kullanılan bir söylem stratejisidir. Toplumsal cinsiyet karşıtları bu savaş metaforunu kullanarak kendilerini toplumsal cinsiyetçilerin sözde şiddetine karşı direnç gösteren, kuşatma altında kalmış barışçıl kimseler olarak göstermelerine olanak tanımaktadır (Korolczuk ve Graff, 2018). Örneğın Gabriele Kuby sürekli olarak "silah", "savaş", "kavga" ve "tehdit" gibi metaforlar kullanarak, insanları "bağımsız, manipöle edilebilir ve kontrol edilebilir bireyler yaratmak için 200 yıldır devam eden kültürel savaşa" direniş göstermeye çağırmaktadır (Kuby, 2015: 17). Dergide de buna paralel bir biçimde toplumsal cinsiyet karşıtı söylem çeşitli biçimlerde bir "kültür savaşı" anlatısı ile çerçevelenmektedir. Ayrıca, "bu ideolojiye karşı siperler oluşturmaliyız" ifadesinde göröldüğü gibi kendilerini barışçıl ve mazlum, karşı tarafı ise saldırgan ve nüfuz eden, kendini dayatan şeklinde göstererek, hitap edilmek istenilen kitleye kurgulanan bu savaşta konum alma ve meşru müdafaa hakkını kullanma çağırısı yapılmaktadır.

Savaş metaforu ve komplo teorileri, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik reformların benimsenmesine karşı çıkmak amacıyla kullanılmakta ve bu reformları farklı türden aktörlere atfederek, bu aktörler arasındaki bağlantıları anlamlandırmaya yönelik yorumlayıcı ve bütünleştirici bir çerçeve sunmaktadır (Paternotte ve Kuhar, 2017). Ayrıca feministler ve LGBTİ+'lar kötücöl güçler olarak tanımlanarak düşmanlaştırılmakta; onların toplumu daha eşitlikçi bir yönde dönüştürme arzuları ve eşitlik mücadeleleri gayrimeşru bir zemine oturtulmaktadır. Aynı zamanda, toplumsal eşitsizlikleri ve hiyerarşiyi ortadan kaldırmaya yönelik her türlü toplumsal hareketi engellenmeyi ve baskı altına almayı mümkün kılan bir meşruiyet zemini inşa edilmektedir.

Amerikan gazeteci ve yazar Dale O’Leary toplumsal cinsiyet kavramını, kadınlarla erkekler arasındaki tüm farklılıkları ortadan kaldırmaya, hedonistik cinsel zevkler lehine tüm cinsel normları çözmeye, "geleneksel aileleri", özellikle de anneliği yok etmeye ve aile planlaması, doğum kontrolü ve kürtaj yoluyla dünya nüfusunu azaltmaya yönelik bir gündem taşıyan bir Truva atı olarak tanımlamaktadır (O’Leary 1997; 2011; 2015).

Alman yazar ve toplumsal cinsiyet karşıtı ideolog Gabriele Kuby ise radikal feminizm, post-Marksizm, Judith Butler’ın queer teorisinden oluşan güçlü bir koalisyona dikkat çekmekte ve toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması, cinsiyet kotaları ve okullarda cinsel eğitim gibi totaliter önlemler gibi toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik politikaları totaliter olarak görmektedir. Kuby’nin toplumsal cinsiyet karşıtı söylemleri bir "Kültür Savaşı" anlatısı ile şekillenmekte ve "toplumsal cinsiyet ideolojisi" dünya nüfusunu azaltmak için geliştirilen bir proje olarak tanımlamaktadır. Bu anlatıya göre "toplumsal cinsiyet ideolojisi"ni geliştirenler Neo-Malthusçular; aileyi, dini ve sınıflı toplumu yok etmeye çalışan komünist devrimciler; feminist hareket; LGBTİ+ hareketi; filozoflar; psikologlar; siyaset kuramcılar ve ABD’deki zengin Anglosakson protestanlar gibi güçlü çıkar gruplarıdır (Kuby 2015: 17). Kuby ayrıca bu "ideoloji"nin Ford Vakfı, iş insanı George Soros tarafından kurulan Açık Toplum Vakfı ve Rockefeller Vakfı gibi kurumlar aracılığıyla küresel sermaye tarafından desteklendiğini ve AB ve BM gibi uluslar üstü organlar tarafından uygulandığını savunmaktadır (Kuby, 2015: 17, 74). Kuby’le benzer bir şekilde Vatikan da "toplumsal cinsiyet ideolojisi" olarak adlandırdığı şeyi küresel bir fikirler savaşı bağlamında değerlendirmekte ve "postmodern toplumsal cinsiyetin" varsayılan kültürel ve politik hegemonyasına karşı çıkmak için çeşitli stratejiler geliştirilmektedir. (Paternotte ve Kuhar, 2017).

O’Leary ve Gabriele Kuby’nin öne sürdükleri komplo teorileri ile Diyanet Aile Dergisi’nde yer alan komplo teorileri arasında belirgin paralellikler bulunmaktadır. Bu benzerlikler, toplumsal cinsiyet kavramını hedef alan ve bu kavramın arkasında küresel bir komplo olduğuna dair bir anlatı inşa eden yaklaşımları içermektedir.

Dergideki komplo teorilerinde de, küresel kapitalist güçlerin, LGBTİ+ hareketi ve onun destekçileri ile dış destekli çevrelerin, "cinsiyetsizleştirme projesi" adı verilen bir projeyi hayata geçirmek amacıyla bir koalisyon oluşturduğu iddia edilmektedir. Ayrıca Kuby ve O'Leary'nin de dikkat çektiği gibi dergideki komplo teorilerinde de benzer şekilde, dünya nüfusunun azaltılması amacıyla küresel güçlerin, doğal cinsiyetler ve aileyi hedef aldığı ileri sürülmektedir. Bu güçlerin, haz ve tüketimi teşvik ederek nüfusu azaltmaya çalıştıkları, bunun için de aile yapısını ve doğal cinsiyet rollerini ortadan kaldırmayı hedefledikleri anlatılmaktadır. Kuby'nin ve Vatikan'ın kültür savaşı anlatısında olduğu gibi dergideki metinler de benzer şekilde, toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesini bir kültür savaşı çerçevesinde ele alınmaktadır. Savaş metaforları kullanılarak, toplumsal cinsiyet ve cinsiyet kimliği eşitliği mücadelesi, dini inanç ve "doğal düzen" olarak görülen fıtrata karşı açılmış bir savaş olarak sunulmaktadır. Bu mücadeleye karşı okuyuculara direniş çağrısı yapılmakta ve feministler ile LGBTİ+ hareketleri, Tanrı'ya savaş açan kötücül güçler olarak betimlenmektedir.

Gabriele Kuby toplumsal cinsiyet anaakımlaştırma politikalarını taktiksel olarak kadın-erkek eşitliği bayrağı altında yürütülen bir savaş, küresel bir sosyal mühendislik projesi olarak görmektedir (Kuby 2016, 42). Kuby totalitarizm olarak gördüğü "toplumsal cinsiyet ideolojisi"nin kendini özgürlük, hoşgörü, adalet, eşitlik, ayrımcılık karşıtlığı ve çeşitlilik gibi çarpıtılmış, tartışmalı terimler ardına gizleyerek yeniden ortaya çıkmaktadır (2016, 12). Kuby, iddia edilen "cinsiyet devriminden" sonra erkek, kadın ve her birinin heteroseksüel, homoseksüel veya biseksüel versiyonu olan en az altı cinsiyet olacağından ve her şeyin doğadan "özgürleştirilmiş" bir insan yaratmakla ilgili olduğundan söz etmektedir (2011). Kuby'nin söylemleri ayrıntılı bir şekilde incelendiğinde Diyanet Aile Dergisi'ndeki metinlerle onun söylemleri arasında çok fazla ortak tema olduğu görülmektedir. Diyanet Aile Dergisi'nde de "cinsiyetsizleştirme ideolojisi" savaşıyla ilişkilendirilmekte ve sosyal mühendislik projesi olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca dergide bu projenin "sözde özgürlük, eşitlik sloganlarını" kullandığı, "hümanizm, ilerleme, uygarlaşma" adı altında kadın ve erkek arasındaki farklılıkları ortadan kaldırarak yapay ve dejenere bir toplum yaratmayı

amaçladığı iddia edilmektedir. Özellikle "özgürlük" kavramı Kuby ile benzer bir biçimde alaycı bir biçimde ele alınmakta ve sapkınlıkla, yozlaşmayla, radikallikle ilişkilendirilerek yerilmektedir. Bir başka ortak nokta da dergide cinsel yönelimlerin ve kuir terminolojinin sık sık kullanılması ve bu kullanımlar art arda İngilizce olarak tekrarlanarak aracılığıyla yaratılmaya çalışılan tehdit algısının güçlendirilmesidir. Kuhar (2015), kavramların yerel çevirilerinin reddedilerek İngilizce olarak kullanılmasının, toplumsal cinsiyetin yukarıdan ve dışarıdan dayatıldığı izlenimini güçlendirmek ve bu kavramı yabancı, tuhaf ve masum insanlara dayatılan bir olgu olarak yansıtmak amacıyla yapıldığını vurgulamaktadır.

Sonuç olarak Kuby ve O'Leary'nin komplo teorileri ile Diyanet Aile Dergisi'nde yer alan komplo teorileri arasında güçlü benzerlikler bulunmaktadır. Her iki durumda da toplumsal cinsiyet kavramı, küresel elitlerin ve LGBTİ+ hareketlerinin manipülasyon aracı olarak görülmekte; bu kavram üzerinden dünya nüfusunu azaltmak, aileyi ve dini yok etmek gibi büyük ölçekli komplolar inşa edilmektedir. Söz konusu söylemlerin tümünde, "toplumsal cinsiyet ideolojisi"nin uygulanması durumunda insanlığın ve toplumsal düzenin sona ereceğine dair distopik senaryolar yaratılmakta ve muhafazakâr değerlerin korunması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu benzerlikler, Türkiye'deki toplumsal cinsiyet karşıtı yazarlar ile küresel toplumsal cinsiyet karşıtı hareketin ideologları arasında söylem düzeyinde stratejik bir ortaklık olduğunu göstermektedir. Ayrıca toplumsal cinsiyet karşıtı söylemlerin ulusötesi bir biçimde dolaşıma girdiğini, farklı coğrafyalarda ve inanç doktrinlerinde dahi ortak bir tehdit algısı ve bu tehdit karşısında direniş retoriği inşa edildiğini ortaya koymaktadır.

Dergide yer alan cinsiyetsizleştirme projesi, dünyanın nüfusunun azaltılması projesi, "cyborg, android, humanoid" insanımsı varlık yaratma projesi, insanlığın sonu gibi komplo teorileri hakikat sonrası epistemolojisi bağlamında değerlendirilebilir. "Hakikat sonrası epistemolojisi" gerçek ile kurgu arasındaki sınırların bulanıklaşmasını ve kamuoyu algısını şekillendirmede objektif gerçekleri göz ardı eden, uydurulmuş bilgilere dayanan retorik tarzlarının kullanılmasını ifade etmektedir. Bu söylem biçiminde, gerçek bilgiler itibarsızlaştırılır; basitleştirmeler, hayali

düşmanlıklar ve manipülatif bilgi kaynaklarının teşviki, günah keçisi yaratma ve karşıtları hedef gösterme gibi söylemsel stratejiler kullanılır (Foroughi vd., 2019).

SONUÇ

Bu araştırmanın temel amacı, Türkiye’de toplumsal cinsiyet karşıtı söylemin hangi kavramlar ve gerekçelerle siyasal/yönetişimsel bir meşruiyet aracı olarak ortaya çıktığını ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda, öncelikle toplumsal cinsiyet kavramının feministler açısından önemi ve neyi ifade ettiği ele alınmış; ardından bu kavrama yönelik ilk tepkilerin nasıl geliştiği ve kimler tarafından ortaya konduğu incelenmiştir. Daha sonra, dini bir strateji olarak ortaya çıkan toplumsal cinsiyet karşıtı söylemin, dini çevreleri aşarak nasıl küresel bir hareketin ortak dili haline geldiği ortaya konulmuştur. Bu bağlamda, toplumsal cinsiyet karşıtı hareketin temel talepleri ve ideolojik yapısı, çeşitli ülke örnekleri üzerinden incelenmiştir. Araştırmanın kavramsal çerçevesini, toplumsal cinsiyetin çeşitli aşırı sağ unsurları bir araya getiren bir "sembolik yapılandırıcı" olduğu, liberal değerlere ve neoliberalizmin yarattığı krizlere ve istikrarsızlıklara tepki vermenin bir aracına dönüştüğü; ailecilik ve güvenlikçiliğin temelde olduğu illiberal popülist siyasi rejimlerin yükselişiyle bağlantılı bir fenomen haline geldiği ve Batı dışı toplumlarda milliyetçilikle bütünleşerek ideolojik sömürgecilğe karşı direnişin bir sembolü haline geldiğine yönelik teorik yaklaşımlar oluşturmuştur. Türkiye bağlamında ise, öncelikle Türkiye’deki otoriter dönüş sürecinde neoliberal ve neo-muhafazakâr paradigmaların toplumsal cinsiyet politikalarını nasıl dönüştürdüğü ve kadınlar ile LGBTİ+ bireyler açısından nasıl kritik sonuçlara yol açtığı ilgili literatür üzerinden değerlendirilmiştir. Bunun ardından, Türkiye’de toplumsal cinsiyet karşıtı hareketin yükselişini inceleyen akademisyenlerin çalışmaları üzerinden, ailecilik ve güvenlikçilik paradigmalarının bu hareketin ortaya çıkışı üzerindeki etkisi ele alınmıştır. Ayrıca, bu hareketin yükselişi siyasi rejimin illiberal dönüşümü bağlamında tartışılmıştır. Son olarak, Türkiye bağlamında İstanbul Sözleşmesi karşıtlığı kapsamında ortaya çıkan toplumsal cinsiyet karşıtı kampanyaları inceleyen çalışmalar derlenmiş ve bu kampanyalarda hangi söylemsel stratejilerin kullanıldığına ilişkin belirlemelere yer verilmiştir.

Araştırmanın temel sorusuna yanıt aramak amacıyla, 2021-2024 yılları arasında toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin gelişimi süreç izleme yöntemiyle takip edilmiştir. Bu süre zarfında, konuya ilişkin gelişmeler kapsamlı bir şekilde izlenmiş ve incelenmiştir. Bu bağlamda, 2021 yılından itibaren online gazete haberleri, köşe yazıları, makaleler, konferans ve çalıştay raporları, YouTube yayınları, Instagram ve X (eski Twitter) paylaşımları ile online dergiler araştırmanın veri kaynağını oluşturmuştur. Bu kaynaklar, toplumsal cinsiyet karşıtı söylemlerin gelişimini, yoğunluğunu ve diğer toplumsal, siyasi ve ekonomik gelişmelerle olan bağlantılarını incelemek amacıyla derlenmiştir. Araştırmada, toplumsal cinsiyet karşıtı söylemler, literatürde yer alan kavramsal çerçeveye uygun olarak analiz edilmiştir. Bu çerçeve; toplumsal cinsiyetin dışarıdan dayatılan bir ideoloji olarak tanımlanması, ulusal güvenliğe ve aileye tehdit olarak gösterilmesi, insan hakları paradigmasının tersine çevrilmesi, komplo teorileri ve korku temelli söylemler, kapitalizm ve sömürgecilik karşıtlığı gibi temalardan oluşmaktadır. Eleştirel söylem analizi yöntemiyle, Diyanet Aile Dergisi'nin Ocak 2024'te yayınlanan "Cinsiyetsizleştirme: Fıtratın Tahribatı" başlıklı 61. sayısında yer alan metinler ve görseller feminist bir perspektifle incelenmiştir. Bu çalışmada, dergideki metinlerin ve görsellerin toplumsal cinsiyet karşıtı retorik ve stratejileri nasıl inşa ettiği ve bu söylemlerin hangi temalara dayandığı ortaya konulmuştur. Analiz sürecinde, dergide kullanılan popülist söylem stratejileri, dikotomiler, metaforlar ve metinlerarası göndermeler detaylı bir şekilde incelenmiştir. Özne konumlarının, ailenin ve milli kimliğin nasıl inşa edildiği, "biz" ve "onlar" ikiliğinin ve diğer ikili karşıtlıkların nasıl araçsallaştırıldığı, ötekilerin hangi dışlayıcı stratejilerle inşa edildiği; komplo teorileri, distopik anlatılar ve metaforların nasıl kullanıldığı çözümlenmiştir. Araştırma, toplumsal güç ilişkilerini, iktidar yapılarını ve ideolojik söylemleri metinler üzerinden inceleyen eleştirel söylem analizi yaklaşımını benimsemiştir. Bu yöntemle, söylemin iktidar ilişkilerini nasıl yeniden ürettiği ve toplumsal eşitsizlikleri nasıl meşrulaştırdığı araştırılmıştır. Farklı söylem analizi yaklaşımları bir araya getirilerek, metinlerin toplumsal, ideolojik ve güç ilişkileri bağlamında nasıl şekillendirildiği daha kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. Özellikle Fairclough'un yaklaşımı, söylemlerin toplumsal yapılar üzerindeki etkisini ve bu

yapıları nasıl güçlendirdiğini analiz etmek için kullanılmıştır. Foucaultcu söylem analizi, özne konumlarının inşası ve iktidar ilişkilerinin dinamiklerini incelemek amacıyla; Wodak'ın yaklaşımı ise popülist söylem stratejilerinin belirlenmesi ve yorumlanması için kullanılmıştır. Görsellerin analizinde ise hermeneutik bir yaklaşım benimsenmiştir.

Eleştirel söylem analizi kapsamında Diyanet Aile Dergisi'nde, toplumsal cinsiyet karşıtı anlatının inşa edilmesi ve güçlendirilmesi için çeşitli söylem stratejilerinin kullanıldığı belirlenmiştir. Bu stratejiler arasında dini referansların hetero-patriyarkal bir çerçeveden yorumlanması, ikili karşıtlıklar, "biz" ve "onlar" ikiliği, dış grupların düşmanlaştırılması, günah keçisi ilan etme, mağdur ile failin yer değiştirilmesi, ideolojik çerçeveleme, medeniyetler çatışması (Doğu-Batı karşıtlığı), hakikat sonrası epistemolojisi, moral panik yaratma, "tehlike altındaki çocuk" imgesi, komplo teorileri, distopik anlatılar ve savaş metaforlarının kullanımı yer almaktadır. Elde edilen bulgular: "fitrat" kavramı üzerinden öznenin ve ailenin inşası; ikili karşıtlıklar; ötekinin inşası; "cinsiyetsizleştirme ideolojisi" metonomisi; "cinsiyetsizleştirme ideolojisinin" kullandığı öne sürülen araçlar; "biz" ve "onlar" milli kimliğin inşası ve komplo teorileri, distopik anlatılar ve savaş metaforları temaları altında incelenmiştir.

Diyanet Aile Dergisi'nde, toplumsal cinsiyet karşıtı anlatının inşasında "fitrat" kavramı merkezde yer almakta ve bu kavram, insanın belirli bir kadınlık ve erkeklik tahayyülü çerçevesinde cinsiyetlendirilmiş bir varlık olarak tanımlanmasında kullanılmaktadır. Fitrat üzerinden tanımlanan ikili cinsiyet sistemi, kadın ve erkek arasında yaratılış itibarıyla belirgin farklılıklar ve sınırlar olduğunu savunmakta ve bu sınırların aşılmasının yasaklandığı ifade edilmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliğine karşı cinsiyet tamamlayıcılığı modeline dayalı bu anlayış; feminist bilgi üretimini ve kadınların ve LGBTİ+'ların eşitlik mücadelesini baltalayan alternatif bir bilgi üretme stratejisi olarak işlev göstermektedir. Bu strateji dahilinde öncelikle dini ve biyolojik determinist argümanlara dayalı olarak makbul kadınlık ve erkeklik öznellikleri inşa edilmektedir. Buna dayalı olarak da cinselliğin, toplumsal yaşamın ve özel alan ile kamusal alandaki güç ilişkilerinin düzenlenmesi amaçlanmaktadır. Kadını emeği

sömürülebilir ve erkek tarafından denetlenebilir kılan, erkeğin ise kaybetme riskiyle karşı karşıya olduğu otoritesini yeniden tesis etmesini amaçlayan bu toplumsal cinsiyet rejimi kutsallaştırılarak, tek geçerli ve meşru düzen olarak kabul edilmektedir.

Aile, dergide ilahi bir lütuf olarak tanımlanmakta ve insan neslinin devamı için merkezi bir kurum olarak görülmektedir. Aileye atfedilen bu büyük önemin arkasında ailenin yeniden üretim ve ideolojik yeniden üretim işlevleri bulunmaktadır. Yeniden üretim işlevi piyasanın ucuz işgücü talebine cevap vermenin yanında, büyük bir nüfusa ve güçlü bir orduya sahip bir devlet vizyonuna işaret etmektedir. “Dindarlığın, geleneğin ve terbiyenin öğrenildiği bir yer” olarak tarif edilen ailenin ideolojik yeniden üretim işlevi ise siyasal iktidarın teşvik ettiği neo-muhafazakâr değerlerin aile içinde içselleştirilmesi ile ilişkilidir. Sonuç olarak ailenin, neoliberal ve neo-muhafazakâr paradigmaların harmanlanmasıyla şekillendirilmek istenen normatif toplumsal yapının yeniden inşa edilmesi, korunması ve sürdürülmesi açısından merkezi bir rol oynadığı görülmektedir. Ayrıca, siyasi rejimin pronatalist ve aileci politikalarının, dini referanslar kullanılarak ve aileye kutsallık atfedilerek güçlendirilmesinin amaçlandığı anlaşılmaktadır. İlliberal popülist rejimlerde ailecilik ideolojisinin toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının yerini aldığı göz önünde bulundurulduğunda, dergide bu ideolojiyi güçlendirecek referansların kullanıldığı ve aynı zamanda bu ideolojiyi tehdit altında göstererek korunması gerektiği algısını inşa etmeye yönelik stratejilerin uygulandığı görülmektedir. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet politikalarının aileyi ve toplumu tehdit ettiği iddia edilmekte ve bu politikalar "cinsiyetsizleştirme ideolojisi" olarak adlandırılmaktadır. Bu ideoloji etrafında oluşturulan tehdit algısı ile toplumsal cinsiyet eşitliği güvenlikleştirilmekte, doğal cinsiyet rollerinin ortadan kalkmasıyla toplumsal kaosu ortaya çıkacağı ve insanlığın geleceğinin tehlikeye gireceği ileri sürülmektedir.

Diyanet Aile Dergisi'nde, toplumsal cinsiyet eşitliği karşıtlığını desteklemek amacıyla çeşitli dikotomiler ve ikili karşıtlıklar kullanılarak bir söylem inşa edilmektedir. Kadın ve erkek arasındaki bu ikili karşıtlık, zaman-mekân, gök-yer, iyi-kötü gibi başka dikotomilerle de desteklenerek, cinsiyetler arasındaki hiyerarşi ve iş bölümüne dayalı

bir toplumsal düzenin doğallaştırılması hedeflenmektedir. İkili karşıtlıklar üzerinden yapılan bu ayırım, cinsiyetler arasındaki eşitsizliği ve hiyerarşiyi pekiştiren patriyarkal bir toplumsal cinsiyet rejiminin meşrulaştırılmasına katkı sunmaktadır. Ayrıca, dünya-ahiret, insan-insan dışı, insan-doğa gibi diğer ikili karşıtlıklar yaşamın değişmez gerçekleri gibi gösterilerek, toplumsal düzenin ancak bu zıtlıklar sayesinde var olabileceği ve bu düzenin bozulmasının felaketle sonuçlanacağına dair bir anlatı inşa edilmektedir. Dergi boyunca inşa edilen temel dikotomilerden biri de "biz" ve "onlar" ikiliğidir. Genel anlamda "biz" geleneksel değerleri koruyanlar, "onlar" ise bu değerleri yıkmaya çalışanlar olarak tanımlanmakta. Bu karşıtlığı güçlendirmek için; tasarruf - sınırsızca tüketim, din ve gelenek - ilerleme ve özgürlük, doğal ve meşru ilişkiler - sapkın ilişkiler, aile - partnerlik gibi dikotomiler kullanılmaktadır. Bu çerçevede "biz"e her defasında olumlu anlamlar, "onlar"a ise olumsuz anlamlar yüklenmektedir. Böylece "biz" ve "onlar" arasında keskin bir ayırım yapılmaktadır.

Özgürlük, cinsel özgürlük, varoluşçuluk, hümanizm, uygarlaşma ve kapitalizm gibi kavramlar olumsuz anlamlarla ilişkilendirilmekte ve bu kavramlar geleneksel, manevi değerlerin ve doğal cinsiyet rollerinin karşısına konulmaktadır. Özgürlük, haz ve tüketimle ilişkilendirilerek bir yanılsama olarak görülmekte; özgürlük ile eşitlenen cinsel özgürlük ise cinselliğin radikal uçlara savrulmasına ve kadın erkek gerçekliğine son verilmesine yol açan bir tehdit olarak ele alınmaktadır. Varoluşçu felsefi gelenek fitrat düşüncesine tehdit olarak görülmekte, kapitalizm ise haz ve tüketimi kışkırttığı, cinsiyet, aile ve toplumu aşındırdığı, "cinsiyetsizliği" ve "sapkınlığı" teşvik ettiği gerekçesiyle muhafazakâr dünya görüşünün karşısında konumlandırılmaktadır. Dergide inanç ile sekülerizm arasında da bir ikili karşıtlık kurulmaktadır. Buna göre metafizik düşünme biçiminden koparak mekanik ve dogmatik bir düşünme biçimine geçildiği, bunun yarattığı bir dizi gelişme sonucunda da sınırsızlık, toplumsal kaos ve cinsel belirsizliğin ortaya çıktığı öne sürülmektedir. Böylece, sekülerizm, "toplumsal cinsiyet ideolojisi" ile ilişkilendirilmekte ve tüm bu olumsuz atıflarla seküler bir yaşam tarzının toplumsal düzeni alt üst ettiği iddia edilmektedir.

Dergide, "cinsiyetsizleştirme" ve "ailesizleştirme" ideolojilerinin savunucuları olarak

tanımlanan ötekiler, belirsiz ifadelerle geniş kapsamlı bir şekilde tanımlanmakta ve bu ötekiler "dış destekli çevreler", "lobiler" gibi muğlak kavramlarla ifade edilmektedir. Bu belirsizlik, "öteki"nin düşman olarak görülen çeşitli ideolojiler, felsefî akımlar, cinsel azınlıklar ve toplumsal grupları kapsayacak şekilde genişletilmesine olanak tanımaktadır. "Fıtrat" düşüncesi üzerinden geliştirilen cinsiyetlendirilmiş özne ve geleneksel aile tanımı aynı zamanda siyasal bir "öz"ü temsil etmektedir. Belirlenen normatif çemberin dışında kalanlar ise "yapay fıtratlı", "dış kaynaklı veya dış destekli", "dejenere", "sapkın" ilan edilerek meşruiyetleri reddedilmektedir. Dergide tarif edilen neo-muhafazakâr değerler üzerine kurulu siyasi inşa, ilahileştirilerek ve tek gerçeklik olarak kabul edilmekte; bu inşanın dışında kalanlar ise toplumun düşmanları olarak damgalanarak ulusal kimliğin sınırları belirginleştirilmektedir.

Dergide, "cinsiyetsizleştirme ideolojisi" olarak adlandırılan şeyin merkezine önemli ölçüde LGBTİ+'ların yerleştirildiği görülmektedir. LGBTİ+ topluluğu ve toplumsal cinsiyet eşitliği hareketleri "sapkınlık" ve "anomali" olarak tanımlanmaktadır. Bu öznellikler, aileyi ve doğal cinsiyet rollerini zayıflatmaya çalışan küresel bir komponun parçası olarak sunulmakta ve LGBTİ+'lara karşı şiddet ve ayrımcılığı meşrulaştıran bir zemin oluşturulmaktadır. LGBTİ+'ların düşmanlaştırılması bağlamında, mağduru-faili tersine çevirme ve günah keçisi ilan etme (Wodak, 2015) söylem stratejileri kullanılmıştır. LGBTİ+ öznellikler ailenin, toplumun, "doğal" cinsiyet rollerinin, hatta insanlığın geleceğinin karşısındaki en büyük tehditler olarak gösterilmekte ve okuyucuya bu kimliklere yönelik korku aşılanmaktadır. Toplumda dezavantajlı konumda bulunan, temel hakları tanınmayan, nefret suçlarına maruz bırakılan ve daimî olarak ötekileştirilen LGBTİ+'lar büyük bir etkiye ve güce sahip, toplumu ve aileyi yıkmaya çalışan failler olarak gösterilerek mağduru-faili tersine çevirme yoluyla günah keçisi ilan edilmektedir. Toplumda norm olan geleneksel cinsiyet, rolleri ve aile, erkeklik ve muhafazakâr değerler sözde 'cinsiyetsizleştirme ideolojisi'nin tehdidi altında gösterilmekte ve bunun üzerinden bir mağduriyet söylemi geliştirilmektedir. Bu söylemler, LGBTİ+ topluluğuna yönelik kolektif bir nefreti harekete geçiren heteronormatif bir inanç sistemine atıfta bulunarak

gerekleştirilmekte bu nefretin, topluluğun şeytanlaştırılması, marjinalleştirilmesi ve damgalanması yoluyla mobilize edilmesi amaçlanmaktadır. Böylece kültürel normlarla ve geleneksel değerlerle uyumlu "iyi" insanları "kültürel normlardan sapan marjinal, kötü"ler karşı karşıya getirilmektedir (Unal, 2023).

LGBTİ+ öznellikler "toplumun düşmanları" olarak damgalarken, "toplumsal cinsiyet ideolojisi" genel anlamda Batı'ya atfedilmekte ve bu "ideoloji"ye dair tanımlanan tüm olumsuzluklar aynı zamanda "Batı"ya yüklenmektedir. Bu süreçte, Batı'nın tüm düşünsel geleneği, felsefi akımları, teknolojik gelişmeleri, iletişim teknolojileri ve görsel ile işitsel sanat alanları, genel olarak tüm bir liberal değerler sistemi toplumsal yozlaşmayı ve dolayısıyla cinsiyetsizliği doğurduğu gerekçesiyle reddedilmektedir. Böylece Batı karşıtlığı ve toplumsal cinsiyet karşıtlığı, inşa edilmek istenen milli kimlik ve ulus vizyonunun sınırlarını belirleyen stratejik söylemsel araçlar olarak işlevselleştirilmektedir.

Diyanet Aile Dergisi'nde "cinsiyetsizleştirme ideolojisi"nin toplumsal cinsiyet normlarını yıkmak ve bireyleri geleneksel değerlerden uzaklaştırmak için bilinçli olarak kullanılan çeşitli araçlarla topluma empoze edilen bir proje olduğu iddia edilmektedir. Bu ideolojinin yaygınlaştırılması için medya, internet, biyoteknoloji, popüler kültür ve spor organizasyonları gibi geniş bir yelpazede araçların kullanıldığı öne sürülmektedir. Medya ve kitle iletişim araçları, özellikle gençleri hedef alan içeriklerle geleneksel toplumsal cinsiyet normlarını değiştirmeyi amaçlayan propaganda araçları olarak tanımlanırken, biyoteknoloji ve genetik alanındaki gelişmeler ise cinsiyet farklarını ortadan kaldırmayı hedefleyen tehlikeli girişimler olarak sunulmaktadır.

Dergide, toplumsal cinsiyet karşıtı söylemler, sıklıkla komplo teorileri ve distopik anlatılarla desteklenmektedir. Komplo teorilerinde genellikle kapitalist güçler, küresel şirketler, LGBTİ+ hareketi ve onun destekçileri ile dış destekli çevreler arasında bir bağ kurmaktadır. Bu gruplar, "cinsiyetsizleştirme projesi" olarak adlandırılan bir projeyi hayata geçirmek amacıyla bir koalisyonun parçası olarak gösterilmekte ve bu

projenin topluma çeşitli yollarla empoze edilmeye çalışıldığına dair bir anlatı inşa edilmekte; böylece toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesini bir tehdit olarak çerçevelenmektedir. Komplo teorileri, distopik anlatılar ve felaket senaryoları harmanlanarak, bu ideolojilerin uygulanması durumunda toplumsal düzenin ve insanlığın sonunun geleceğine dair korku ve kaygı duyguları uyandırılmaya çalışılmaktadır. Komplo teorileri, karmaşık ve anlaşılması güç fenomenlere oldukça basit ve anlaşılabilir bir anlamlandırma çerçevesi sunarak hitap edilen kitle tarafından bu karmaşık süreçlerin anlamlandırılmasını sağlamaktadır. Aynı zamanda, olağanüstü durumlar, ekonomik krizin etkileri ve toplumsal değişim karşısında hissedilen olumsuz duyguların günah keçilerine, çoğu zaman da etnik, dini veya cinsel azınlıklara yansıtılarak sağaltılması ve yaşananlardan onların sorumlu tutulmasını içermektedir (Tangün ve Parlak, 2020).

Cinsiyetsizleştirme ideolojisinin, internet algoritmaları kullanılarak reklamlar ve içerikler yoluyla empoze edildiği gibi iddialarla gerçeklik bükülerek alternatif bir gerçeklik inşası formüle edilmektedir. Bu sayede, toplumsal değişim, demografik yapıda meydana gelen dönüşümler ve yeni teknolojilerin yarattığı etkiler anlamlandırılmakta ve hitap edilen kitle, belirlenen tehditlere karşı muhafazakâr değerler etrafında mobilize edilmeye çalışılmaktadır. Komplo teorileri, toplumsal değişim, ekonomik eşitsizlikler, savaş, pandemi gibi durumlar karşısında hissedilen tekinsizlik, tehlike, mağduriyet, çaresizlik, korku, endişe ve öfke gibi duygulara hitap etmekte; bu duyguların siyasal iktidar tarafından inşa edilen "öteki"lere yönlendirilmesine ve bu anlamda politize edilmesine olanak tanımaktadır. Savaş metaforu, toplumsal cinsiyet ve cinsiyet kimliği eşitliği mücadelesini, dini inanca ve doğal düzen olarak görülen fitrata açılmış bir savaş olarak tanımlamak için kullanılmaktadır. Savaş metaforları kullanılarak, okuyuculara bu mücadeleye karşı durmaları gerektiği mesajı verilmekte ve kadınların ve LGBTİ+'ların eşitlik mücadelelerine karşı bir direniş hattı inşa edilmektedir. Komplo teorileri, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik reformların benimsenmesine karşı çıkmak amacıyla kullanılmakta ve bu reformları farklı türden aktörlere atfederek, bu aktörler

arasındaki bağlantıları anlamlandırmaya yönelik yorumlayıcı ve bütünleştirici bir çerçeve sunmaktadır (Paternotte ve Kuhar, 2017). Ayrıca feministler ve LGBTİ+'lar kötücül güçler olarak tanımlanarak düşmanlaştırılmakta; onların toplumu daha eşitlikçi bir yönde dönüştürme arzuları ve eşitlik mücadeleleri gayrimeşru bir zemine oturtulmaktadır. Aynı zamanda, toplumsal eşitsizlikleri ve hiyerarşiyi ortadan kaldırmaya yönelik her türlü toplumsal hareketi engellenmeyi ve baskı altına almayı mümkün kılan ve erkek şiddetini normalleştiren bir meşruiyet zemini inşa edilmektedir.

Diyanet Aile Dergisi'nde yer alan komplo teori ile küresel toplumsal cinsiyet karşıtı harekette sıklıkla kullanılan söylemler arasında güçlü benzerlikler bulunmaktadır. Her iki durumda da toplumsal cinsiyet kavramı, küresel elitlerin ve LGBTİ+ hareketlerinin manipülasyon aracı olarak görülmekte; bu kavram üzerinden dünya nüfusunu azaltmak, aileyi ve dini yok etmek gibi büyük ölçekli komplolar inşa edilmektedir. Söz konusu söylemlerin tümünde, "toplumsal cinsiyet ideolojisi"nin uygulanması durumunda insanlığın ve toplumsal düzenin sona ereceğine dair distopik senaryolar yaratılmakta ve muhafazakâr değerlerin korunması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu benzerlikler, Türkiye'deki toplumsal cinsiyet karşıtı yazarlar ile küresel toplumsal cinsiyet karşıtı hareketin ideologları arasında söylem düzeyinde stratejik bir ortaklık olduğunu göstermektedir. Ayrıca toplumsal cinsiyet karşıtı söylemlerin ulusötesi bir biçimde dolaşıma girdiğini, farklı coğrafyalarda ve inanç doktrinlerinde dahi ortak bir tehdit algısı ve bu tehdit karşısında direniş retoriği inşa edildiğini ortaya koymaktadır.

Küresel hareketten farklı olarak, Türkiye'de üreme haklarına veya kürtaja yönelik doğrudan bir tepki görülmemekte, bunun yerine LGBTİ+ bireylere yönelik yoğun bir ötekileştirme ve düşmanlaştırma söz konusu olmaktadır. Küresel harekette, toplumsal cinsiyet kavramının kendisine ve bu kavramın kullanımına yönelik tepkiler dile getirilmekte; bu kavram ve onunla ilişkili olarak görülen değerler "toplumsal cinsiyet ideolojisi" olarak tanımlanarak, mobilizasyon bu tanıma karşıtlık üzerinden gelişmektedir. Ancak Türkiye'de, Diyanet Aile Dergisi örneğinde, toplumsal cinsiyet kavramının kendisine yönelik doğrudan bir tartışma yürütülmemektedir. Bunun

yerine, "fitrat" kavramı üzerinden cinsiyetler arasında doğuştan gelen farklılıklar ve sınırların olduğu, bunların ilahi ve mutlak gerçekler olduğu ve asla değiştirilemeyeceği belirtilmektedir. Bu bağlamda, toplumsal cinsiyetin toplumdaki güç ilişkileri neticesinde ideolojik olarak inşa edildiği düşüncesine yönelik dolaylı bir karşı çıkış söz konusudur. Ancak kavramın kendisini doğrudan hedef alıp tartışmaktan kaçınılarak, stratejik olarak "cinsiyetsizleştirme ideolojisi" kavramı kullanılmaktadır.

Bu yaklaşımın birçok pratik ve stratejik nedeni olabilir. İlk olarak, toplumsal cinsiyet kavramının Türkiye’de muhafazakâr kadın dernekleri ve İslamcı feministler tarafından da benimsenmiş ve kurumsallaşmış olması, Diyanet Aile Dergisi gibi bir devlet kurumuna bağlı bir yayının bu konuda içeride bir tartışma veya çatışma yaratmak istememesine yol açmış olabilir. Bu durum Alev Özkazanç’ın (2020) toplumsal cinsiyetin Türkiye’de "sembolik bir yapıştırıcı" olarak sağ popülistlerin hegemonik bir blok oluşturma girişiminin en güçlü yönü olmadığı, aksine onun "Achilles topuğu", yani en zayıf, en kırılgan noktası olduğu yorumunu güçlendirmektedir. Ancak bu noktada "cinsiyetsizleştirme ideolojisi" tanımı imdada yetişerek tartışmanın belirli bir ölçüde daha güvenli bir yerden, yani LGBTİ+’ların düşmanlaştırılması üzerinden yürütüldüğünü göstermektedir. Bununla birlikte "toplumsal cinsiyet ideolojisi" tanımının Türkiye’de hiç kullanılmıyor olduğunu düşünmek yanlış olacaktır. Örneğin 2019’da yayınlanan Ümran Dergisi’nin, "Bir İfsad Hareketi: ‘Toplumsal Cinsiyet Eşitliği’ Projesi" adlı Mayıs, 2019, 297. sayısında ve diğer birçok aşırı muhafazakâr yayında bu ideoloji açıkça "toplumsal cinsiyet ideolojisi" olarak adlandırılmakta ve toplumsal cinsiyet kavramı doğrudan hedef alınarak, karşıtlık bu tanım üzerinden ifade edilmektedir. Ancak Diyanet Aile Dergisi’nin bir devlet kurumuna bağlı olduğu göz önünde bulundurulduğunda kurumsal düzeyde toplumsal cinsiyet üzerinden bir tartışma yürütülmekten imtina edildiği düşünülebilir. Ayrıca siyasi iktidarın temsilcilerinin de "toplumsal cinsiyet ideolojisi" yerine "küresel cinsiyetsizleştirme projesi veya operasyonu" gibi tanımlar kullanması, kurumsal düzeyde en azından şimdilik, "toplumsal cinsiyet" kavramının kendisine saldırmaktan veya bunun üzerinden bir tartışma yürütmekten kaçınıldığı gözlemini güçlendirmektedir.

Bu tartışmayı bir örnek üzerinden genişletmek gerekirse: kadınlara doğrudan "eve dönün" çağrısı yapmak yerine, "kreşlerde çocuklara mini etek giymeyi öğretiyorlar" veya "cinsiyetsizleştirmeyi empoze ediyorlar" gibi söylemler üzerinden moral panik yaratarak, dolaylı yoldan "eğer evde çocuklarınızla ilgilenmezseniz, bu ideolojinin tuzağına düşebilirsiniz" mesajı vermek, kadınların çalışma yaşamından çekilmeye ve özel alanda bakım ile yeniden üretim rollerine sabitlenmeye yönlendiren daha etkili bir strateji gibi görünmektedir. Bu bağlamda, "cinsiyetsizleştirme" üzerinden moral panik yaratmanın amaçlarından biri, istihdam alanındaki kadınların aleyhine olan eşitsizliği sürdürmek, kadını ekonomik olarak bağımlı hale getirmek, dolayısıyla erkeğe tabi kılmak ve ücret patriyarkasını korumaktır. Dergide "bir veya iki kişinin çalışıp beş altı kişilik aileyi rahatlıkla geçindirebileceği"nin iddia edilerek geleneksel aile modelinin yüceltilmesi, "iki kişinin çalışarak birbirini geçindirdiği, partnerliğe dayalı" modelin ise "sapkın ilişki biçimleri" olarak damgalanmasının nedeni de bu yapıların korunmasıdır. Aynı zamanda, toplumsal cinsiyet eşitliği düşüncesine karşı çıkılarak cinsiyet tamamlayıcılığı modeli üzerinden yapılan bir farklılık vurgusu ya da eşitlik yerine adalet gibi kavramları öne çıkarmak, yapısal eşitsizlikleri sürdürmeye ve mevcut neo-patriyarkal yapının devamlılığını sağlamaya hizmet etmektedir.

Söz konusu "ideolojinin" toplumsal cinsiyet yerine "cinsiyetsizleştirme" olarak tanımlanmasının bir diğer nedeni, toplumsal cinsiyet kelimesinin, feminist literatürde sıklıkla kullanılmasına rağmen, günlük dilde yaygın bir şekilde yer almaması ve toplumsal bir çatışmayı besleyecek ya da derinleştirecek güçlü bir olumsuz çağrışım yaratmaması olabilir. Yani kavram henüz "gender" kelimesi kadar güçlü bir metonomi haline gelmemiştir. Kocabey ve diğerlerinin (2022) çalışmasında, İstanbul Sözleşmesi'nin kendisinin belirli bir ideolojiyi tanımlayacak şekilde bir metonomi haline gelmesiyle benzer bir şekilde, Diyanet Aile Dergisi'nde "cinsiyetsizleştirme ideolojisi" tanımını güçlü olumsuz anlamlar barındıran bir metonomi olarak kullanılmaktadır. Bu tanımlama, toplumsal cinsiyet karşıtı aktörler ve politikacılar tarafından sıkça kullanılarak, küresel bir planın parçası olduğu ve dışarıdan dayatıldığı iddia edilmektedir. Bu tanımın toplumda nasıl bir yankı uyandıracacağı ve toplumsal

kutuplaşmayı derinleştirme işlevine ne düzeyde katkıda bulunacağı bilinmemekle birlikte, toplumsal cinsiyet karşıtı aktörler tarafından benimsendiği görülmektedir. Bu tanımın kabul göreceğine olan inançta, toplumda var olan homofobi, transfobi, maskülinist ve mizojinist eğilimlere hitap ederek, kadınların ve LGBTİ+'ların eşitlik mücadelesine karşı mevcut ideoloji lehine bir mobilizasyon yaratma umudunun etkili olduğu düşünülebilir.

Araştırma çerçevesinde eleştirel söylem analizi yöntemiyle incelenen Diyanet Aile Dergisi, "Fıtratın Tahribatı: Cinsiyetsizleştirme" örneği, toplumsal cinsiyet karşıtı aktörlerle siyasal iktidar arasındaki söylemsel ve stratejik düzeylerdeki iş birliğini açıkça ortaya koymaktadır. Bu iş birliği, diğer örneklerle birlikte değerlendirildiğinde, toplumsal cinsiyet karşıtlığının giderek kurumsallaştığını; bu perspektifin siyasal iktidar tarafından benimsendiğini ve toplumsal cinsiyet politikaları ile sosyal politikaların şekillendirilmesinde etkili bir ideolojik çerçeve oluşturduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Diyanet toplumsal cinsiyet karşıtı söylemin meşrulaştırılmasına katkıda bulunan önemli bir stratejik ortak olarak öne çıkmaktadır. Diyanet'in yayınları ise, toplumsal cinsiyet karşıtı söylemin inşa edildiği, yeniden üretildiği ve dolaşıma sokulduğu stratejik bir araç olarak öne çıkmaktadır. Diyanet Aile Dergisi, toplumsal cinsiyet karşıtı bir perspektifin yaygınlaştırılması, ilahi bir çerçeveye oturtularak meşrulaştırılması ve güçlendirilmesi için hegemonik bir araç olarak işlev görmektedir. Bu çalışma, ayrıca illiberal popülist siyasi rejim, aşırı sağcı aktörler ve dini kurumlar arasındaki ittifakı ortaya koyması ve rejimin toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda giderek daha radikal bir yaklaşım benimsemekte olduğunu göstermesi açısından da önem taşımaktadır.

Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Geliştirilmesi Projesi'nin (ETCEP) hedef haline getirilmesi ve akabinde müfredattan kaldırılması; Diyanet'in yayınladığı hutbeler ve yayınlar; İstanbul Sözleşmesi'nin aşırı sağcı aktörler, medya organları ve sivil toplum örgütleri tarafından hedef gösterilmesi ve ardından feshedilmesi; Tarlabası Toplum Merkezi ve Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nun önce medyada hedef gösterilmesi, ardından bu kurumlara kapatma davaları açılması; Büyük Aile

Buluşmaları'nın duyurusunun ve tanıtımının TRT'de yapılması; Kadir Has Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Merkezinin adının Resmi Gazete'de yayımlanan yönetmelikle "Kadın ve Aile Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi" olarak değiştirilmesi; Diyanet Aile Dergisi'nin Ocak 2024'te yayımlanan 61. sayısının temasının "Fıtratın Tahribatı: Cinsiyetsizleştirme" olarak belirlenmesi; TRT World'de "True Colors" (Gerçek Renkler, Cinsiyet İdeolojisinin Karanlık Yüzü) belgeselinin yayınlanması; 16 Mayıs 2024'te yayımlanan Ailenin Korunması ve Güçlendirilmesi Vizyon Belgesi ve Eylem Planı'nda "cinsiyetsizleştirme ideolojisi"ne karşı mücadele edileceğinin ifade edilmesi gibi gelişmeler de, Türkiye'de toplumsal cinsiyet karşıtı aktörler, medya ve sivil toplum örgütleri ile siyasal iktidar arasında söylemsel ve stratejik düzeylerde çok güçlü bir ittifak bulunduğunu göstermektedir.

Neoliberal sistemin ve liberal demokrasinin içinde bulunduğu kriz çeşitli istikrarsızlıkları beraberinde getirmektedir. Demografik gerileme; çalışma yaşamının güvencesizleşmesi, yani prekarite olgusu; bakım krizi; büyük şehirlerdeki barınma krizleri; geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin dönüşmesi ve heteroseksüel çekirdek aile modelinin istikrarsızlaşması gibi gelişmeler içinde yaşadığımız dönemin yeni fay hatlarını oluşturmaktadır. Daimî bir güvencesizlik ve risk altında olma hali toplumsal yaşamı ve siyaseti yeniden şekillendirmektedir. Aynı zamanda insanlarda korku, kaygı, endişe gibi karmaşık duygu örüntüleri yaratmaktadır. Son yıllarda sol siyaset çoğu zaman bu duyguları örgütleyerek insanları mobilize etme, alternatif söylem ve politikalar geliştirme konularında yetersiz kalmıştır (Grzebalska, Kováts ve Petö, 2017). Birçok ülkede sağ popülist partiler güçlenmekte, iktidara gelmekte, ya da en azından iktidarı zorlama eğilimi göstermektedir. Bu dönemde aynı zamanda göçmen karşıtlığı yükselmekte, ulusal sınırlar yeniden önem kazanmakta, aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları aşındırılmaktadır. Sosyal devlet anlayışının ortadan kalkmasıyla birlikte, bir sosyal güvenlik sistemi gibi görülen aileye yapılan atıflarda ve aileci politikalarda olağanüstü bir artış gözlemlenmektedir. Ayrıca ekonomik ve politik faktörlerin toplumsal yaşamda yarattığı bir dizi değişim

sonucunda heteroseksüel çekirdek aile modelinin istikrarsızlaşması muhafazakârlar tarafından dehşetle karşılanmaktadır. Tam da böyle bir zamanda toplumsal cinsiyet eşitliği ve LGBTİ+ eşitlik ve özgürlük mücadeleleri günah keçisi ilan edilerek hedef tahtasına oturtulmuştur. Böylesi bir düzlemde toplumsal cinsiyet karşıtlığı Türkiye’de güçlenen otoriteryanizmin ve rejimin illiberal savruluşunun önemli bir bileşeni; etkili bir mobilizasyon stratejisi ve siyasal/yönetişimsel bir meşruiyet aracı olarak hızla yükselmektedir. Toplumsal cinsiyet karşıtı strateji aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitliği ile tüm ilerici toplumsal dinamiklere ve hareketlere karşı bir hegemonik proje ve alternatif bir bilgi üretme stratejisi olarak işlev görmektedir. Buna ek olarak söz konusu toplumsal cinsiyet karşıtı dalga, kadınların yüz yılı aşan mücadeleleri ve LGBTİ+ hareketinin giderek güçlenerek kitleleri mobilize etme gücüne erişmesi sonucunda elde edilen kazanımları ve toplumsal cinsiyet eşitliği açısından olumlu yönde değişmekte olan toplumsal dinamiklerle birlikte kaybedildiği düşünülen erkek ayrıcalıklarının yeniden tesis etme çabasıyla ilişkili olarak değerlendirilebilir.

Daimî bir güvencesizlik ve risk altında olma halinden doğan endişelerden açıkça beslenen toplumsal cinsiyet karşıtlığı (Korolczuk ve Graff, 2018) günümüzün illiberal popülist dönüşümünün önemli bir bileşeni haline gelmiştir. Toplumsal cinsiyet karşıtı hareketin gelişimi siyasal iktidarın neoliberal ve neo-muhafazakâr politikalarının bir sonucu olduğu gibi; aileci ve güvenlikleştirici dinamiklere dayalı toplumsal cinsiyet karşıtı stratejinin bir devlet politikası haline gelmesi, onun illiberal dönüşümünün önemli bir bileşenini oluşturmaktadır. Toplumsal cinsiyet karşıtlığının iktidar dinamiğiyle birleşerek bir siyasal mobilizasyon ve hegemonya aracı olarak işlev göstermesi süreci Polonya ve Macaristan gibi illiberal polipor devletlerin yönetim mantıklarıyla büyük bir benzerlik göstermektedir. Örneğin; sivil toplumun güvenlikleştirilmesi, pronatalist politikalar ve LGBTİ+ özelliklerin şeytanlaştırılması gibi stratejiler Doğu Avrupa ve Türkiye örneklemelerinde illiberal popülist rejimlerin benimsediği toplumsal cinsiyet karşıtı stratejiler arasındaki benzerlikleri ortaya koymaktadır. Bu bağlamda açıkça eşitsizlik üzerine kurulu ve krizlerden beslenen neoliberal ve neo-patriyarkal sistemin açığa çıkardığı gerçek sorunları doğru bir

şekilde çözümlemek ve asıl failin kim olduğunun ortaya çıkararak, ötekiyi suçlamanın konforundan vazgeçme pahasına tepkiyi doğru bir yere yönlendirmek büyük bir önem taşımaktadır.

Türkiye’de yürütülen toplumsal cinsiyet karşıtı siyasi stratejinin ve bu stratejiyi destekleyen toplumsal cinsiyet karşıtı hareketin toplumda gerçek anlamda nasıl bir karşılık bulduğu ve var olan eşitsiz sistemi devam ettirmek için toplumsal kutuplaşmayı güçlendirme amacını taşıyan bu stratejilerin gerçekten etkili olup olmadığı önemli sorular olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca, bu stratejilerin kadınların ve LGBTİ+ bireylerin hak mücadeleleri ve eşitlik talepleri üzerindeki süregiden etkilerini izlemek ve bu etkilerin ne yönde gelişeceğini anlamak da büyük önem taşımaktadır. Gelecek araştırmalarda Türkiye’deki toplumsal cinsiyet karşıtı hareketin ve stratejilerin sonuçları takip edilebilir, ayrıca literatüre henüz kazandırılmamış olan örnekler üzerinde çalışılabilir. Bunun yanı sıra, bu hareketin hedef aldığı feminist hareket ve LGBTİ+’ların eşitlik mücadelesinin geliştirdiği stratejilerin izlenmesi ve onların sözlerinin literatüre kazandırılması da büyük önem taşımaktadır.

Sonuç olarak, yaşamı herkes için daha güvenli ve insanların potansiyellerini gerçekleştirme imkanlarına eşit derecede erişebildiği daha eşitlikçi bir hale getirmek amacıyla mücadeleden vazgeçilmemelidir. Bu bağlamda, yaratılmaya çalışılan korku ve düşmanlık iklimine kapılmamak; özgürlük ve eşitlik mücadelesini temel demokratik değerler ve insan hakları perspektifiyle sürdürmek, bu değerler etrafında bir araya gelebilmek, ötekine temas etmek ve ittifaklar oluşturmak giderek daha fazla önem kazanmaktadır.

KAYNAKÇA

- Abdellatif, Amal: "Beyond the genitalia: What is a hu-WO-man?." 2024, pp. 846-848.
- Abji, Salina, Anna C. Korteweg, Lawrence H. Williams: "Culture talk and the politics of the new right: Navigating gendered racism in attempts to address violence against women in immigrant communities," **Signs: Journal of Women in Culture and Society**, C.44, No.3, 2019, pp.797-822.
- Acar, Feride, Gülbanu Altunok: "The 'Politics of Intimate' at the Intersection of NeoLiberalism and Neoconservatism in Contemporary Turkey," **Women's Studies International Forum**, C.41, 2013, pp.14-23.
- Adak, Sevgi: "Expansion of the Diyanet and the Politics of Family in Turkey under AKP Rule," **Turkish Studies**, C.22, No.2, 2021, s.200-221.
- Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP): "AK Parti Programı," (Çevrimiçi) <https://www.akparti.org.tr/media/0auje2sn/partiprogrami.pdf>
- Adams, Rachel: "Michel Foucault: Discourse", **Critical Legal Thinking**, 2017.
- Ahrens, Petra: "Indirect opposition: Diffuse barriers to gender+ equality in the European Union", **Varieties of Opposition to Gender Equality in Europe**, Ed. by Mieke Verloo, Routledge, 2018, pp.77-97.
- Akçalı, Emel, Umut Korkut: "Urban transformation in Istanbul and Budapest:

- Neoliberal governmentality in the EU's semiphery and its limits", **Political Geography**, C.46, 2015, s.76-88.
- Akçay, Ümit: "Türkiye'de neoliberal popülizm, otoriterleşme ve kriz", **Toplum ve Bilim**, C.147, 2019, s.46-70.
- Akçay, Ümit, Ali Rıza Güngen: **The Making of Turkey's 2018-2019 Economic Crisis**, Working Paper No.120/2019.
- Akkan, Başak: "The politics of care in Turkey: Sacred familialism in a changing political context", **Social Politics: International Studies in Gender, State & Society**, C.25, No.1, 2018, pp.72-91.
- Akser, Murat, Banu Baybars-Hawk: "Media and democracy in Turkey: Towards a model of neoliberal media autocracy", **Middle East Journal of Culture and Communication**, C.5, 2012, pp.302-321.
- Alkhudary, Taif: "As Iraq backslides on gender equality where are its women MPs?," **Al Jazeera**, September 9, 2023, (Çevrimiçi) <https://www.aljazeera.com/opinions/2023/9/9/as-iraq-backslides-on-gender-equality-where-are-its-women-mps>. 15 Haziran 2024.
- Almazidi, Nour: "Against Our Fetrah: On the Epistemic and Material Implications of Anti-Gender Politics in the Gulf", **Transnational Anti-Gender Politics: Feminist Solidarity in Times of Global Attacks**, (Ed.) Julia Roth, Springer International Publishing, 2024,

pp.203-224.

Altunok, Gülbanu:

"Neo-conservatism, sovereign power and bio-power: Female subjectivity in contemporary Turkey", **Research and Policy on Turkey**, C.1, No.2, 2016, pp.132-146.

Anand, Dibyesh:

"Majoritarianism and the (Im)possibility of Democracy in South Asia", **Kindle Magazine**, May 2, 2014, (Çevrimiçi) <http://kindlemag.in/majoritarianism-impossibility-democracy-south-asia/>. 15 Nisan 2024.

Anatrella, Tony:

"La Théorie du genre comme un cheval de Troie", **Conseil Pontifical pour la Famille, Gender La Controverse**, Paris: Pierre Téqui, 2011, pp.3-26.

Arat, Yeşim:

"Democratic backsliding and the instrumentalization of women's rights in Turkey", **Politics & Gender**, C.18, No.4, 2022, pp. 911-941.

Arseven, Serdar:

"Cinsiyet Eşitliğine Dayalı okul da ne demek?", **Milat Gazetesi**, 4 Ocak 2019, (Çevrimiçi) <https://www.milatgazetesi.com/yazarlar/cinsiyet-esitligine-duyarli-okul-da-ne-191475/>, 10 Haziran 2023.

Atılğan, Sultan:

"Eskiden Beri Gizlice, Yeni Sağ'la Açıkça: Kadınlar Evlerine," Atacan, Fulya, Fuat Ercan, Hatice Kurtuluş ve Mehmet Türkay (Der.), **Mübeccel Kiray için Yazılar**, İstanbul: Bağlam Yayınları,

2000, s. 139-151.

- Aydın-Düzgit, Senem: "De-Europeanisation through discourse: A critical discourse analysis of AKP's election speeches", **South European Society and Politics**, C.21, No.1, 2016, pp.45-58.
- Aydın-Düzgit, Senem, Evren Balta: "When elites polarize over polarization: Framing the polarization debate in Turkey", **New Perspectives on Turkey**, C.59, 2018, pp.109-133.
- Baba, H. Burcu: "The construction of heteropatriarchal family and dissident sexualities in Turkey", **Fe Dergi**, C.3, No.1, 2011, pp.56-64.
- Baden, Sally, Anne Marie Goetz: "Who needs [sex] when you can have [gender]", **Feminist Visions of Development: Gender Analysis and Policy**, Ed. by Cecile Jackson and Ruth Pearson, 1998, pp.19-38.
- Balta, Evren, Cristóbal Rovira Kaltwasser, Ahmet H. Yagci: "Populist attitudes and conspiratorial thinking", **Party Politics**, C.28, No.4, 2022, pp.625-637.
- Balzacq, Thierry: "The three faces of securitization: Political agency, audience and context", **European Journal of International Relations**, C.11, No.2, 2005, pp.171-201.
- Balzacq, Thierry: **Securitization Theory: How Security Problems Emerge and Dissolve**, Routledge, 2011.
- Baser, Bahar, Samim Akgönül, Ahmet E. Öztürk: "Academics for Peace" in Turkey: A case of criminalising dissent and critical thought via

- counterterrorism policy", **Critical Terrorism Studies at Ten**, Routledge, 2020, pp.78-100.
- Baudrillard, Jean: **Simülakrlar ve Simülasyon**, Çev. Oğuz Adanır, Ankara: Doğu Batı Yayınları, 1991.
- Baudrillard, Jean: **Tüketim Toplumu**, Çev. Hasan Deliçaylı and Ferda Keskin, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2013.
- Benedict XVI: "Address of His Holiness Benedict XVI to the Participants in the International Convention on the Theme 'Woman and Man, the Humanum in Its Entirety'", **Vatican**, February 9, 2008, (Çevrimiçi) www.vatican.va/content/benedict-xvi/en/speeches/2008/february/documents/hf_ben-xvi_spe_20080209_donna-uomo.html. 18 Mayıs 2023.
- Benli, Fatma: **A Statistical Examination of the Condition of Women in Turkey and the Impact of the Headscarf on Turkey's Gender Equality Ranking**, Organization for Women's Rights Against Discrimination (AKDER), 2008.
- Berat TV: "Aileni ve Neslini Korum" [Video], **YouTube**, 5 Haziran 2022, (Çevrimiçi) <https://www.youtube.com/watch?v=1b9Wxsycbwo>.
- Berthet, Valentine: "Norm under fire: Support for and opposition to the European Union's ratification of the Istanbul Convention in the European Parliament", **International Feminist Journal of Politics**, C.24,

No.5, 2022, pp.675-698.

Billig, Michael, Susan
Condor, Derek Edwards,
Mike Gane, David Middleton,
Alan Radley:

**Ideological Dilemmas: A Social Psychology of
Everyday Thinking**, Londra: Sage Publications,
1988.

Blommaert, Jan, Chris
Bulcaen:

"Critical discourse analysis", **Annual Review of
Anthropology**, C.29, No.1, 2000, pp.447-466.

Blum, Alice:

"Germany", **Gender as Symbolic Glue: The
Position and Role of Conservative and Far Right
Parties in the Anti-Gender Mobilization in
Europe**, (Eds.) Eszter Kováts & Maari Põim,
Foundation for European Progressive Studies and
Friedrich-Ebert-Stiftung, 2015, pp.40-55.

Bob, Clifford:

**The Global Right Wing and the Clash of World
Politics**, Cambridge University Press, 2012.

Bracke, Sarah, David
Paternotte:

"Unpacking the sin of gender", **Religion & Gender**,
C.6, No.2, 2016, pp.143-154.

Braun, Virginia, Victoria
Clarke:

"Using thematic analysis in psychology",
Qualitative Research in Psychology, C.3, No.2,
2006, pp.77-101.

Brown, Wendy:

"American nightmare: Neoliberalism,
neoconservatism and democratization", **Political**

- Theory**, C.34, No.6, 2006, pp.690-714.
- Budgeon, Shelley: "Making feminist claims in the post-truth era: The authority of personal experience", **Feminist Theory**, C.22, No.2, 2021, pp.248-267.
- Buğra, Ayşe, Budgeon, Shelley: "Making feminist claims in the post-truth era: The authority of personal experience", **Feminist Theory**, C.22, No.2, 2021, s.248-267.
- Buğra, Ayşe, Burcu Yakut-Çakar: "Structural change, social policy environment and female employment: The case of Turkey", **Development and Change**, C.41, No.3, 2010, pp.517-538.
- Buğra, Ayşe, Candaş, Ayşen: "Change and continuity under an eclectic social security regime: The case of Turkey", **Middle Eastern Studies**, C.47, No.3, 2011, pp.515-528.
- Buğra, Ayşe, Keyder, Çağlar: **Yeni Yoksulluk ve Türkiye'nin Değişen Refah Rejimi**, Ankara: UNDP, 2003.
- Buss, Doris: "Robes, Relics and Rights: The Vatican and the Beijing Conference on Women", **Social & Legal Studies**, C.3, 1998, pp.339-363.
- Buss, Doris: **Globalizing Family Values: The Christian Right in International Politics**, Minneapolis: University of Minnesota Press, 2003.
- Butler, Judith: **Cinsiyet Belası: Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi**, Çev. Başak Sayan Şener, İstanbul: Metis

Yayınları, 1990.

"Queer Yoldaşlığı ve Savaş Karşıtı Siyaset,"
Homofobi Kimin Meselesi- Anti-Homofobi Kitabı/2 Uluslararası Homofobi Karşıtı Buluşma,
(Ed.) Aras Erol ve Naz Öztop, Ayrıntı Basımevi,
2010.

"Why is the idea of 'gender' provoking backlash the world over?", **The Guardian**, Ekim 23, 2021,
(Çevrimiçi)
<https://www.theguardian.com/commentisfree/2021/oct/23/gender-backlash>. 12 Eylül 2023.

Buzan, Barry, Ole Wæver,
Jaap de Wilde:

Security: A New Framework for Analysis,
Boulder, CO: Lynne Rienner, 1998.

Büyük Aile Platformu:

"Küresel Tehditlere Karşı Aile çalıştayı", **Büyük Aile Platformu**, 22 Haziran 2024, (Çevrimiçi)
<https://www.buyukaileplatformu.org/kuresel-tehditlere-karsi-aile-calistayi/>. 23 Haziran 2024.

Cabezas, Marta:

"Silencing feminism? Gender and the rise of the nationalist far right in Spain", **Signs: Journal of Women in Culture and Society**, C.47, No.2, 2022, pp. 319-345.

Campbell, Beatrix:

"Neoliberal neopatriarchy: The case for gender revolution", **Open Democracy**, April 9, 2014, (Çevrimiçi)
<https://www.opendemocracy.net/5050/beatrix-campbell/neoliberal-neopatriarchy-case-for-gender-revolution>

[revolution](#), 16 Haziran 2023.

Can, Burhanettin:

"Toplumsal cinsiyet eşitliği: 'Dünya nüfusunun 500 milyonun altında tutulması' projesinin bir alt projesidir", **Ümran Dergisi**, (297), 2019, s.30-40.

Erişim:

<http://www.umrandergisi.com.tr/u/umran/pdf/297-1556800780.pdf>.

Case, Mary Anne:

"After gender the destruction of man— The Vatican's nightmare vision of the gender agenda for law", **Pace Law Review**, C.31, No.3, 2011, pp.802–817.

"The role of the popes in the invention of complementarity and the Vatican's anathematization of gender", **Religion & Gender**, C.6, No.2, 2016, pp.155–172.

Castells, Manuel:

The Rise of the Network Society: The Information Age: Economy, Society and Culture, Oxford, UK: Wiley, 2000.

Çetindamar, Dilek, Vishal K. Gupta, Esra E. Karadeniz, Nilüfer Egrican:

"What the numbers tell: The impact of human, family and financial capital on women and men's entry into entrepreneurship in Turkey", **Entrepreneurship & Regional Development**, C.24, No.1-2, 2012, pp.29-51.

Ćeriman, Jelena, Tamara Vučković Juroš:

"From gender re-traditionalizations to anti-gender mobilizations: Care for Family in Serbia and Croatia", **East European Politics and Societies**,

<https://journals.sagepub.com/home/eep>, 2023.

Chetcuti-Osorovitz, Natacha,
Francesca Teicher:

"New forms of antisemitism, the law, and the politics of gender and sexuality in contemporary France", **Analysis of Current Trends in Antisemitism-ACTA**, C.39, No.1, 2018, pp.1-17.

Cindoğlu, Dilek, Didem
Unal:

"Gender and sexuality in the authoritarian discursive strategies of 'New Turkey'", **European Journal of Women's Studies**, C.24, No.1, 2017, s.39-54.

Ciobanu, Claudia:

"Poland Begins Push in Region to Replace Istanbul Convention with 'Family Rights' Treaty," **Balkan Insight**, October 6, 2020, (Çevrimiçi) <https://balkaninsight.com/2020/10/06/family-rights-treaty/>. 10 Ekim 2023.

CitizenGO:

"Defending Life, Family, and Freedom Across the World", **CitizenGO**, May 5, 2024, (Çevrimiçi) <https://www.citizengo.org/en-us>

Cleland, Jamie:

"Sexuality, masculinity and homophobia in association football: An empirical overview of a changing cultural context", **International Review for the Sociology of Sport**, C.53, No.4, 2018, pp.411-423.

Cleminson, Richard:

"The Emotions of the Market", **Revista Teknokultura**, C.9, No.1, 2012, pp.117-121.

Congregation for the Doctrine
of the Faith:

"Letter to the Bishops of the Catholic Church on the Pastoral Care of Homosexual Persons", **Vatican**, July 7, 2006, (Çevrimiçi)

https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20060707_levada-valencia_en.html. 10 Ekim 2023.

Cooper, Melinda:

Family Values: Between Neoliberalism and the New Social Conservatism, New York: Zone Books, 2017.

Corrêa, Sonia, Roman Kuhar,
David Paternotte:

The Globalization of Anti-Gender Campaigns, Internationale Politik Und Gesellschaft, 2018.

Coşar, Simten, Gülten
Özcan:

"A feminist analysis of security in Turkey: Neoliberal patriarchy, authoritarianism, and package politics," **Journal of World-Systems Research**, C.27, No.1, 2021, pp.35-57.

Coşar, Simten, Metin
Yeğenoğlu:

"The neoliberal restructuring of Turkey's social security system," **Monthly Review**, C.60, No.11, 2009, pp.34-47.

"The AKP and the gender issue: Shuttling between neoliberalism and patriarchy", **Silent Violence: Neoliberalism, Islamist Politics and the AKP Years in Turkey**, Ed. by Simten Coşar and Gamze Yücesan-Özdemir, Ottawa: Red Quill Books, 2012.

Çelebi, Elifcan:

"How do women's GONGOs influence policymaking processes in Turkey?", **Journal of Civil Society**, C.18, No.3, 2022, s.326-348.

Çınar, Mahmut:

"Habercilik ve Nefret Söylemi", **Medya ve Nefret Söylemi**, 2013.

- Çıtak, Zana, Özlem Tür: "Women between tradition and change: The Justice and Development Party experience in Turkey," **Middle Eastern Studies**, C.44, No.3, 2008, pp.455–469.
- Dağı, İ. Duran: **Turkey between Democracy and Militarism: Post-Kemalist Perspectives**, Ankara: Orion, 2008.
- Darakchi, Shaban: "The western feminists want to make us gay: Nationalism, heteronormativity, and violence against women in Bulgaria in times of ‘anti-gender campaigns'," **Sexuality & Culture**, C.23, No.4, 2019, pp.1208-1229.
- Datta, Neil: "Restoring the Natural Order: The Religious Extremists’ Vision to Mobilize European Societies Against Human Rights on Sexuality and Reproduction". Brussels, Belgium, **European Parliamentary Forum on Population & Development**, 2018.
- "Modern-Day Crusaders in Europe: Tradition, Family and Property: Analysis of a Transnational, Ultra-Conservative, Catholic-Inspired Influence Network", **Političke Perspektive**, C.8, No.3, 2019, pp.69–105.
- de Zavala, Agnieszka G., Kinga Bierwiazzonek: "Male, national, and religious collective narcissism predict sexism", **Sex Roles**, C.84, No.11, 2021, pp.680-700.
- Dedeoğlu, Saniye: "Equality, Protection or Discrimination: Gender

- Equality Policies in Turkey", **Social Politics**, C.19, No.2, 2012, pp.269–290.
- Dhejne, Cecilia, Lichtenstein, Paul, Boman, Marcus, Johansson, Anna L. V., Långström, Niklas, Landén, Mikael: "Long-term follow-up of transsexual persons undergoing sex reassignment surgery: cohort study in Sweden", **PloS One**, C.6, No.2, 2011.
- Dietze, Gabriele, Julia Roth: "Right-Wing Populism and Gender: A Preliminary Cartography of an Emergent Research Field", **Right-Wing Populism and Gender. European Perspectives and Beyond**. 2020.
- Diner, Çağla: "Gender politics and GONGOs in Turkey", **Turkish Policy Quarterly**, C.16, No.4, 2018, s.101-108.
- Diyanet Aile Dergisi: "Fıtratın Tahribatı: Cinsiyetsizleştirme", **Diyanet Aile Dergisi**, No.61, Ocak 2024, Diyanet İşleri Başkanlığı, <https://diniyayinlar.diyanet.gov.tr>.
- Doğanay, Ülkü: "Ayrımcı Söylemlerle Mücadele İçin ‘Satır Aralarını’ Okumak", **Uluslararası Ayrımcılık Konferansı**, Eşit Haklar İçin İzleme Derneği, s. 107. Çev. Işıl Demirakın, Sungur Savran, Ergin Kaptan, İstanbul 2018.
- Dupré, John: "Gender and the End of Biological Determinism", **Why Gender?**, Cambridge University Press, 2021.
- Žurinová, Petra: "Slovakia: Gender as Symbolic Glue", **The Position and Role of Conservative and Far Right Parties in the Anti-Gender Mobilizations in Europe**, Budapest: FEPS–Foundation for European

Progressive Studies, 2015, s.104-125.

Durakbaşı, Ayşe:

Kemalism as Identity Politics in Turkey, In: Deconstructing Images of the Turkish Woman, (Ed.) Zillah Eisenstein, New York: St. Martin's Press, 1998.

Dünya Bankası ve T.C.
Başbakanlık Devlet Planlama
Teşkilatı (DPT):

Türkiye’de Kadınların İşgücüne Katılımı: Eğilimler, Belirleyici Faktörler ve Politika Çerçevesi. Rapor No 48508-TR, Beşerî Kalkınma Sektörü, Avrupa ve Orta Asya Bölgesi. Kasım 23, 2009.

DW:

"Turkey: Thousands protest exit from domestic violence treaty", **DW**, 27 Mart 2021, (Çevrimiçi) <https://www.dw.com/en/turkey-thousands-protest-exit-from-domestic-violence-treaty/a-57027554>. 15 Haziran 2023.

Ecevit, Yıldız:

"Feminist sosyal politika bağlamında, Türkiye’de çocuk bakımı ve eğitime iki paradigmadan doğru bakmak", **Geçmişten günümüze Türkiye’de kadın emeği**, 2012, s. 220-265.

Elçi, Ezgi:

"The rise of populism in Turkey: A content analysis". **Southeast European and Black Sea Studies**, 19(3), 2019, 387-408.

Elomäki, Anna:

"The economic case for gender equality in the European Union: Selling gender equality to decision makers and neoliberalism to women's organizations ", **European Journal of Women's Studies**, 22(3),

2015, pp. 288–302.

Erlangsen, Annette, Jacobsen, Anne Lyng, Ranning, Anne, Delamare, Anne L., Nordentoft, Merete, Frisch, Morten:

“Transgender identity and suicide attempts and mortality in Denmark” **JAMA**, 329(24), 2023, pp. 2145-2153.

Erten, Hatice:

"No more than two with caesarean: The c-section at the intersection of pronatalism and ethnicity in Turkey", **Anthropology in Action**, 22(1), 7–16, 2015.

Erol, Ali:

"Aile buluşması adı altında LGBTİ+'lara karşı ayrımcılık ve nefret çağrısı", **Kaos GL**, Eylül 18, 2023. (Çevrimiçi) <https://kaosgl.org/haber/aile-bulusmasi-adi-altinda-lgbti-lara-karsi-ayrimcilik-ve-nefret-cagrisi>. 10 Mayıs 2024.

Esen, Berk, Gümüşçü, Sebnem:

"Rising competitive authoritarianism in Turkey", **Third World Quarterly**, 37(9), 2016, pp. 1581–1606.

Eslen-Ziya, Hande:

"Right-wing populism in New Turkey: Leading to all new grounds for troll science in gender theory", **HTS Teologiese Studies/Theological Studies**, 76(3), 2020.

Evseenko, Pavel:

“Statement by Mr. Pavel Evseenko, Deputy Permanent Representative of the Republic of Belarus to the United Nations on behalf of the Group of Friends of the Family”. Commission for Social Development, Sixty-second session, General

discussion, **Group of Friends of the Family**, New York, February 5, 2024, (Çevrimiçi) https://www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.desa.pd/files/belarus_group-offriend-and-family.pdf, 18 Ağustos, 2024.

Fábián, Katalin, Korolczuk, Elzbieta:

Rebellious Parents: Parental Movements in Central-Eastern Europe and Russia. Bloomington: Indiana University Press, 2017.

Fairclough, Norman:

"Critical discourse analysis", **The Routledge handbook of discourse analysis**. Routledge, 2013, pp. 9-20.

Fairclough, Norman, Graham, Phil:

"Eleştirel Söylem Çözümlemecisi Olarak Marx: Eleştirel Yöntemin Yaratılışı ve Küresel Sermayenin Eleştirisi ile Bağlantısı", Çoban, B., & Özarslan, Z. (Ed.), **Söylem ve İdeoloji**. İstanbul: Su Yayınları, 2015, s. 113-135.

Favier, Anthony:

"Catholics and gender: A Historical Approach ", **Books & Ideas**. March 16, 2015, (Çevrimiçi) <https://booksandideas.net/Catholics-and-gender.html>, 16 Nisan 2023.

Fassin, Éric:

"Same-sex marriage, nation, and race: French political logics and rhetoric", **Contemporary French Civilization**, 39(3), 2014, pp. 281–301.

Feder, Lester J.:

"The rise of Europe's religious right", **BuzzFeed News**, July 28, 2014, (Çevrimiçi) <https://www.buzzfeednews.com/article/lesterfeder/t>

- [he-rise-of-europes-religious-right](#), 20 Mayıs 2023.
- Foroughi, Hamid, Gabriel, Yiannis, Fotaki, Marianna: "Leadership in a post-truth era: A new narrative disorder?" **Leadership**, 15(2), 2019, pp. 135-151.
- Fraser, Nancy: "Feminism, capitalism and the cunning of history", **New Left Review**, 56, 2009, pp. 97–117.
- "How feminism became capitalism's handmaiden — And how to reclaim it", **The Guardian**. October 14, 2013. (Çevrimiçi)
<http://www.theguardian.com/commentisfree/2013/oct/14/feminism-capitalist-handmaiden-neoliberal>.
12 Kasım 2023.
- Gambetti, Zeynep: "İktidarın dönüşen çehresi: Neoliberalizm, şiddet ve kurumsal siyasetin tasfiyesi", **İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, 40, 145-166, 2009.
- "Gezi as the Politics of the Body". Özkırmılı, U. (Ed.), **The Making of a Protest Movement in Turkey: Occupygezi**, Palgrave Pivot, Erişim: <https://link.springer.com/book/10.1057/9781137413789>, 2014, pp. 89–102.
- Gamble, Andrew: "Two faces of neo-liberalism". **The neo-liberal revolution: forging the market state**, 2006, pp. 20-35.
- Garbagnoli, Sara: "Against the heresy of immanence: Vatican's "gender" as a new rhetorical device against the

denaturalisation of the sexual order," **Religion & Gender**, 6(2), 2016, pp. 187–204.

"Italy as a lighthouse: Anti-gender protests between the anthropological question and national identity," Kuhar, R., & Paternotte, D. (Eds.), **Anti-gender campaigns in Europe: Mobilizing against equality**, London: Rowman & Littlefield International, 2017, pp. 151–173.

Gençoğlu, Funda:

"Anti-intellectualism or Populism alla turca", **Contemporary Southeastern Europe**, 5(1), 2018, pp. 10-24.

Gidron, Noam, Bonikowski, Bart:

"Varieties of populism: Literature review and research agenda", **Weatherhead Center for International Affairs, Harvard University**, No. 13-004, Working Paper Series, 2013.

Girard, François:

"Negotiating sexual rights and sexual orientation at the UN ", Parker, R., Petchesky, R., & Sember, R. (Eds.), **Sex politics: Reports from the front lines. Sao Paolo**, Sexuality Policy Watch, 2007, pp. 311–358.

Gorski, David:

"In 'What Is a Woman?', Matt Walsh asks a question, but doesn't like the answers," **Science-Based Medicine**, June 13, 2022, (Çevrimiçi) <https://sciencebasedmedicine.org/in-what-is-a-woman-matt-walsh-asks-a-question/>, 20 Haziran 2024.

- Gökarıksel, Banu, Neubert, Christopher, Smith, Sara: "Demographic fever dreams: Fragile masculinity and population politics in the rise of the global right," **Signs: Journal of Women in Culture and Society**, 44(3), 2019, pp. 561–587.
- Gradskova, Yulia: "Recovering tradition? Women, gender, and the authoritarianism of 'traditional values' in Russia," **The Baltic Worlds**, XIII(1), 2020, pp. 31–36.
- Graff, Agnieszka: "Report from the gender trenches: War against 'genderism' in Poland," **European Journal of Women's Studies**, 21(4), 2014, pp. 431-435.
- Graff, Agnieszka, Kapur, Ratna, Walters, S. Danuta: "Introduction: Gender and the Rise of the Global Right." **Signs: Journal of Women in Culture and Society**, 44(3), 2019, pp. 541-560.
- Graff, Agnieszka, Korolczuk, Elżbieta: **Anti-Gender Politics in the Populist Moment**. Taylor & Francis, 2022.
- Griffon, Lucille, Clough, Laura, Euromed Rights: "Contesting Gender Equality in the MENA Region: Case Studies of Tunisia, Egypt and Turkey." **Power Over Rights**, 64, 2021.
- Grzebalska, Weronika: "Poland." Kováts, Eszter, ve Põim, Maari (Ed.), **Gender as Symbolic Glue: The Position and Role of Conservative and Far Right Parties in the Anti-Gender Mobilizations in Europe**. Budapest: FEPS–FES, 2015, pp. 83-103.
- "Why the War on 'Gender Ideology' Matters—and not just to Feminists. Anti-genderism and the Crisis

- of Neoliberal Democracy." **Visegrad Insight**, Mart 7, 2016.
- Grzebalska, Weronika, Kováts, Eszter, Petö, Andrea: "Gender as symbolic glue: How 'gender' became an umbrella term for the rejection of the (neo)liberal order", 2017.
- Grzebalska, Weronika, Petö, Andrea: "The gendered modus operandi of the illiberal transformation in Hungary and Poland," **Women's Studies International Forum**, 68, 2018, pp. 164-172.
- Grzebalska, Weronika, Soós, Eszter-Petronella: "Conservatives vs. the 'Culture of Death': How progressives handled the war on 'gender'?" **FEPS Young Academics Network**, *Renner Institut*, March, 1, 2016.
- Gunnarsson Payne, Jenny: "Challenging "gender ideology: (Anti-) gender politics in Europe's populist moment," **The New Pretender**, February 10, 2019 (Çevrimiçi) <http://new-pretender.com/2019/02/10/challenging-gender-ideology-anti-gender-politics-in-europes-populist-moment-jenny-gunnarsson-payne/>. 10 Ekim 2023.
- Güneş-Ayata, Ayşe, Doğangün, Gökten: "Gender politics of the AKP: Restoration of a religio-conservative gender climate," **Journal of Balkan and Near Eastern Studies**, 19(6), 2017, pp. 610-627.
- Haraway, Donna: "A cyborg manifesto (1985)," **Cultural theory: An**

- anthology, 454, 2010.
- Harvey, David: "Neo-liberalism as creative destruction," **Geografiska Annaler: Series B, Human Geography**, 88(2), 2006, pp. 145-158.
- Neoliberalizmin kısa tarihi.** İstanbul: Sel Yayıncılık, 2015.
- Helberger, Natali, Karppinen, Kari, D'acunto, Lucia: "Exposure diversity as a design principle for recommender systems," **Information, communication & society**, 21(2), 2018, pp. 191-207.
- Heinrich Böll Stiftung.: "Anti-Gender movements on the Rise? Strategizing for Gender Equality in Central and Eastern Europe," **Publication Series on Democracy**. No. 38, 2017.
- Hodzic, H., Bijelic, Nataša : "Neo-conservative threats to sexual and reproductive health & rights in the European Union". **CESI**, 2014.
- Horrocks, Roger: "Gender and Patriarchy," **Masculinities in Crisis: Myths, Fantasies and Realities**, The Macmillan Press LTD, London, 1994, pp. 49-66.
- Höjdestrand, Tova: "Nationalism and Civicness in Russia: Grassroots Mobilization in Defense of 'Family Values'," **Fábián and Korolczuk**, 2017, pp. 31–60.
- Hülagü, Funda: "Anti-feminism in Turkey: A critical political economy perspective," **Gender. Zeitschrift für Geschlecht, Kultur und Gesellschaft**, (Sonderheft

6), 2021, pp. 25-41.

Irvine, Janice M.:

"Talk about sex: The battles over sex education in the United States," **Univ of California Press**, 2004.

İnal, Kemal, Akkaymak, Güliz (Eds.):

Neoliberal transformation of education in Turkey: Political and ideological analysis of educational reforms in the age of the AKP. Springer, 2012.

İnsel, Ahmet:

"The AKP and normalizing democracy in Turkey", **The South Atlantic Quarterly**, 102(2/3), 2003, pp. 293–308.

İstanbul Aile Vakfı:

"Aile Çalıştay: Küresel Tehditler Karşısında Aile, Sonuç Raporu" (Yayın No: 3). **İstanbul Aile Vakfı Yayınları**, 2023, (Çevrimiçi) <https://istanbulailevakfi.org/uploads/2024/01/601b7b4b5f726a30cbf26708c5adae17.pdf>. 10 Mayıs 2023.

İstanbul Üniversitesi Genç İHH [@iugencihh]:

İstanbul Üniversitesi Genç İHH [@iugencihh]: "Sapkınlığın karşısında fitratın safındayız" [Tweet]. **Twitter**, Haziran 16, 2022. (Çevrimiçi) <https://twitter.com/iugencihh/status/1537367406737342464>. 5 Mayıs 2024.

John Paul II.:

"Familiaris Consortio" [Apostolic Exhortation]. **Vatican**, November 22, 1981, (Çevrimiçi) https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_19811122_familiaris-consortio.html. 12

Kasım 2023.

Juroš, Tanja Vučković,
Dobrotić, Ivana, Flego,
Sunčica :

"The rise of the anti-gender movement in Croatia and the 2013 marriage referendum," **Europe-Asia Studies**, 72(9), 2020, pp. 1523-1553.

Kadioğlu, Ayşe:

"Cinselliğin inkârı: Büyük toplumsal projelerin nesnesi olarak kadınlar," Berkay Hacımiraçoğlu, A. (Ed.), **75 Yılda Kadınlar ve Erkekler**. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 1998, s. 75-91.

Kandiyoti, Deniz:

"The Travails of the Secular: Puzzle and Paradox in Turkey," **Economy and Society**, 41(4), 2012, pp. 513–531.

"Locating the politics of gender: Patriarchy, neo-liberal governance and violence in Turkey," **Research and Policy on Turkey**, 1(2), 2016, pp. 103-118.

Kantola, Johanna, Lombardo,
Emanuela:

"Strategies of right populists in opposing gender equality in a polarized European Parliament," **International Political Science Review**, 42(5), 2021, pp. 565-579.

Kaos GL:

"Cumhuriyet Kadınları Derneği LGBTİ+'ları hedef gösterdi," **Kaos GL**, Eylül 11, 2023. (Çevrimiçi) <https://kaosgl.org/haber/cumhuriyet-kadinlari-dernegi-lgbti-lari-hedef-gosterdi>. 5 Mayıs 2024.

Kavas, Serap, Gunduz-
Hosgor, Ayşe:

"Divorce and family change revisited: Professional women's divorce experience in Turkey,"

- Demográfia English Edition**, 53(5), 2010, pp. 102-126.
- KEİG Platformu: Bilgi Notu. Erişim adresi: https://www.keig.org/wp-content/uploads/2018/11/KEIG_Bilgi_Notu.pdf, 2018.
- Keleş, Dilek: "Toplumsal Cinsiyet Karşıtı Hareketlerin Bir Örneği Olarak "Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu", "**Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi**, 6(2), 2023, s. 517-544.
- Kemper, Andreas: "Foundation of the Nation: How Political Parties and Movements are Radicalising Others in Favour of Conservative Family Values and Against Tolerance, Diversity, and Progressive Gender Politics in Europe." **Friedrich-Ebert-Stiftung**, Forum Politik und Gesellschaft, 2016.
- Keyman, Emin Fuat. (Ed.): **Remaking Turkey: Globalization, Alternative Modernities and Democracy**. Oxford: Lexington Books, 2007.
- Kimmel, Michael S.: "Masculinity as homophobia: Fear, shame, and silence in the construction of gender identity," **Toward a new psychology of gender**. Routledge, 2013, pp. 223-242.
- Kocabay-Şener, Nihal, Çoban-Keneş, Hatice, Çelik, Nur Betül, Fahrioglu-Akın, Ferda: **Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Şeytanlaştırılması: İstanbul Sözleşmesi Karşıtlığı ve Medya**, AĞ-DA, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Dayanışma Ağı, 2022.

- Koch, Timo: "The Action Repertoires of the International Organization for the Family—Transnationalizing Far-Right Family Politics," **Excluding Diversity Through Intersectional Borderings: Politics, Policies and Daily Lives**. Cham: Springer International Publishing, 2024, pp. 73-90.
- Korkman, Zeynep K.: "Politics of Intimacy in Turkey: A Distraction from "Real"Politics?" **Journal of Middle East Women's Studies**, 12(1), 2016, pp. 112-121.
- Korkut, Umut, Eslen-Ziya, Hande: "The impact of conservative discourses in family policies, population politics and gender rights in Poland and Turkey," **Social Politics**, 18(3), 2011, pp. 387–418.
- Korolczuk, Elżbieta: "The War on Gender from a transnational perspective – Lessons for feminist strategising," **Anti-Gender Movements on the Rise? Strategising for G**, 43, 2014.
- "The Vatican and the birth of anti-gender studies," **Religion and Gender**, 6(2), 2016, pp. 293-296.
- Korolczuk, Elżbieta, Graff, Agnieszka : "Worse than communism and nazism put together: War on Gender in Poland," **Anti-gender Campaigns in Europe: Mobilizing Against Equality**, (Ed.) Kuhar, R & D. Paternotte, London and New York: Rowman & Littlefield International, 2017, pp. 175-194
- "Gender as 'Ebola from Brussels': The Anticolonial

- Frame and the Rise of Illiberal Populism," **Signs: Journal of Women in Culture and Society**, 43(4), 2018, pp. 797–821.
- Korolczuk, Elżbieta, Hryciuk, Renata E.: "In the Name of the Family and Nation: Framing Fathers' Activism in Contemporary Poland," **Fábián and Korolczuk** (Eds.), 2017, pp. 113-44.
- Kováts, Eszter (Ed.): **Solidarity in Struggle: Feminist Perspectives on Neoliberalism in East-Central Europe**. Budapest: Friedrich-Ebert-Stiftung, 2016.
- "The emergence of powerful anti-gender movements in Europe and the crisis of liberal democracy," **Gender and far right politics in Europe**, 2017, pp. 175-189.
- "Questioning Consensuses: "Right-Wing Populism, Anti-Populism, and the Threat of 'Gender Ideology'," **Sociological Research Online**, 23(2), 2018, pp. 528–538.
- Kováts, Eszter, Petö, Andrea: "Anti-gender discourse in Hungary: "A discourse without a movement?" Kuhar, R., & Paternotte, D. (Eds.), **Anti-gender campaigns in Europe. Mobilizations against equality**. London: Rowman & Littlefield, 2017, pp. 117–132.
- Kováts, Eszter, Põim, Maari: **Gender as symbolic glue**. Budapest: Foundation for European Progressive Studies, 2015.
- Köttig, Michaela, Bitzan, Renate, Petö, Andrea (Eds.): **Gender and far right politics in Europe**.

Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2017.

Kubik, Jan:

"Illiberal challenge to liberal democracy," **The Taiwan Journal of Democracy**, 8(2), 2012, pp. 79-89.

Kuby, Gabriele:

"Gender mainstreaming - The secret revolution," **Catholic Culture**, November, 2008, (Çevrimiçi) <https://www.catholicculture.org/culture/library/view.cfm?recnum=8555>. 9 Nisan 2024.

"Europe's Cassandra: German Sociologist Gabriele Kuby Discusses Conversion, the Global Sexual Revolution, Freedom, Family, and Faith," **Catholic World Report**, August 14, 2013, (Çevrimiçi) http://www.catholicworldreport.com/Item/2501/europes_cassandra.aspx. 15 Ağustos 2023.

"Genderism—a New Ideology Destroying the Family," **LifeSiteNews**, September 22, 2014, (Çevrimiçi) <https://www.lifesitenews.com/opinion/genderism-a-new-ideology-destroying-the-family>. 16 Ağustos 2023.

The Global Sexual Revolution: Destruction of Freedom in the Name of Freedom. Kettering: Angelico Press, 2015.

Kuhar, Roman:

"Playing with science: Sexual citizenship and the Roman Catholic Church counter-narratives in Slovenia and Croatia," **Women's Studies**

- International Forum**, 49(1), 2015, pp. 84–92.
- "Changing gender several times a day: The anti-gender movement in Slovenia," **Anti-gender campaigns in Europe: Mobilizing against equality**, 2017, pp. 215-232.
- Kuhar, Roman, Paternotte, David (Eds.): **Anti-gender campaigns in Europe: Mobilizing against equality**. Rowman & Littlefield, 2017.
- Kuhar, Roman, Pajnik, Mojka: "Populist mobilizations in re-traditionalized society: Anti-gender campaigning in Slovenia," **Right-Wing Populism and Gender**. Bielefeld: transcript Verlag, 2020, pp. 167-184.
- Kuhar, Roman, Zobec, Aleš : "The anti-gender movement in Europe and the educational process in public schools," **CEPS journal**, 7(2), 2017, 29-46.
- Kütük-Kuriş, Merve: "The rise and fall of support for the Istanbul Convention: Understanding the case of KADEM," **Women's Studies International Forum**, 93, 102601, 2022.
- Laclau, Ernesto: **On Populist Reason**. London: Verso, 2005.
- Lalegül TV: "Aileni ve Neslini Korum: Sapkınlıklara Dur De!"[Video]. **YouTube**, 5 Şubat 2022. (Çevrimiçi) <https://www.youtube.com/watch?v=3efEYBmu7do>.
- Lavizzari, Anna, Prearo, Massimo: "The anti-gender movement in Italy: Catholic participation between electoral and protest politics,"

- European Societies**, 21(3), 2019, 422-442.
- Lavizzari, Anna, Siročić, Zorica: "Contentious gender politics in Italy and Croatia: Diffusion of transnational anti-gender movements to national contexts," **Social Movement Studies**, 22(4), 2023, pp. 475-493.
- Lemke, Thomas: "The Birth of bio-politics — Michel Foucault's lecture at the Collège de France on neo-liberal governmentality," **Economy and Society**, 30(2), 2001, pp. 190–207.
- Levitsky, Steven, Loxton, James: "Populism and competitive authoritarianism: The case of Fujimori's Peru", Mudde, C., & Rovira Kaltwasser, C. (Eds.), **Populism in Europe and the Americas**. Cambridge: Cambridge University Press, 2012, pp. 123-145.
- Lewin, Tessa: "Nothing is as it seems: Discourse capture and backlash politics," **Gender & Development**, 29(2-3), 2021, pp. 253-268.
- Lopes, Steven (Ed.): **Not Just Good, But Beautiful: The Complementary Relationship between Man and Woman**. Walden: Plough, 2015.
- Lopes Gomes Pinto Ferreira, Gisella: "'Once You Say the Word Gender, People Become Afraid': The Consequences of the Gender Backlash in Education in Brasil," **International Journal for Crime, Justice and Social Democracy**, 10(3), 2021, pp. 223-238.

- Marx Ferree, Myra: "The Crisis of Masculinity for Gendered Democracies: Before, During, and After Trump," **Sociological Forum**, 35(S1), 898–917, 2020.
- Marzouki, Nadia, McDonnell, Duncan, Roy, Olivier (Eds.): **Saving the People: How Populists Hijack Religion**. London: Hurst, 2016.
- Mayer, Stefanie, Sauer, Birgit: "Gender ideology in Austria: Coalitions around an empty signifier", Kuhar, R., & Paternotte, D. (Eds.), **Anti-gender campaigns in Europe: Mobilizations against equality**. London: Rowman & Littlefield, 2017, pp. 23–40.
- Mayer, Stefanie, Ajanovic, Edma, Sauer, Birgit: "Man, woman, family: Gender and the limited modernization of right-wing extremism in Austria", **Right-wing populism and gender: European perspectives and beyond**. Bielefeld: transcript Verlag, 2020, pp. 101-116.
- Mbembe, Achille: "The age of humanism is ending," **Mail & Guardian**, December 22, 2016. (Çevrimiçi) <https://mg.co.za/article/2016-12-22-00-the-age-of-humanism-is-ending/>, 16 Haziran 2023.
- McEwen, Haley, Lata Narayanaswamy: "The international anti-gender movement: understanding the rise of anti-gender discourses in the context of development, human rights and social protection," No. 2023-06. **UNRISD Working Paper**, 2023.
- McEwen, Haley: "Anti-Gender Politics in East and Southern Africa: The Transnational 'Stop Comprehensive Sexuality

- Education' Campaign," **Transnational Anti-Gender Politics: Feminist Solidarity in Times of Global Attacks**. Cham: Springer International Publishing, 2024. 99-117.
- Memiş, Emel, Kızılırmak, Burça: "İktisadi Analizde Zaman Cetvellerinin Kullanılması: 2006 Türkiye Zaman Kullanım Anket Verisi Üzerine Bir Değerlendirme," **Mülkiye Dergisi**, 36(4), 2012, s. 127-145.
- Mißler, Heike: "Antifeminism, Anti-genderism, and the (Religious) Right: A Case Study of Antiabortion Activism in Saarbrücken," **Gender and Protest**, 2023, pp. 223-235.
- Moffitt, Benjamin, Tormey, Simon: "Rethinking populism: Politics, mediatisation and political style," **Political Studies**, 62(2), 2014, pp. 381-397.
- Moss, Kevin: "Russia as the saviour of European civilization: Gender and the geopolitics of traditional values." **Anti-gender campaigns in Europe: Mobilizing against equality**, 2017, pp. 195-214.
- Moudouros, Nikos: "The 'harmonization' of Islam with the neoliberal transformation: The case of Turkey." **Globalizations**, 11.6, 2014, pp. 843-857.
- Mouffe, Chantal: "The Populist Moment," **Open Democracy**. November 21, 2016. (Çevrimiçi) <https://www.opendemocracy.net/democraciaabierta/c>

- [hantal-mouffe/populist-moment](#), 31 Mayıs 2024.
- For a Left Populism.** London: Verso, 2018.
- Mudde, Cas: "The Populist Zeitgeist," **Government and Opposition**, 39(4), 2004, s. 541-563.
- Populist Radical Right Parties in Europe.** Cambridge: Cambridge University Press, 2007.
- "Populism in the Twenty-First Century: An Illiberal Democratic Response to Undemocratic Liberalism," **Public Seminar**, 2018, (Çevrimiçi) <https://publicseminar.org/essays/populism-in-the-twenty-first-century/>, 08 Nisan 2022.
- Neil, Datta: "Restoring the Natural Order: The Religious Extremists. Vision to Mobilize European Societies against Human Rights on Sexuality and Reproduction," **European Parliamentary Forum for Sexual & Reproductive Rights**. April 19, 2018, (Çevrimiçi) <https://www.epfweb.org/node/175>, 21 Mart 2023.
- Norocel, Cristian: **Our People – A Tight-Knit Family under the Same Protective Roof: A Critical Study of Gendered Conceptual Metaphors at Work in Radical Right Populism.** PhD diss., University of Helsinki, 2013.
- Norris, Pippa, Inglehart, Ronald: **Cultural Backlash and the Rise of Populism: Trump, Brexit, and Authoritarian Populism.**

Cambridge: Cambridge University Press, 2019.

Oakley, Ann:

Sex, Gender and Society. England: Gower Publishing, 1985.

O'Connell, G.:

"Full Transcript of Pope's Press Conference on Flight from Manila. *America*," **America The Jesuit Review**, January 19, 2015, (Çevrimiçi) <http://americamagazine.org/content/dispatches/full-transcript-popes-press-conference-flight-manila>. 16 Mayıs 2023.

Ok, Kyung Yang:

Family and New Governance. Seoul. Ewha Womans University Press, 2006.

O'Leary, Dale:

The Gender Agenda: Redefining Equality. Vital Issues Press, 1997.

"A Woman's Perspective on Mainstreaming a Gender Perspective," **Pontifical Council for the Laity.** (Çevrimiçi) <http://www.laici.va/content/dam/laici/documenti/donna/culturasocieta/english/woman-perspective-on-mainstreaming-a-gender-perspective.pdf>, 31 Mayıs 2024.

"Christians as Homophobic Bigots: Every Good Fairy Tale Needs a Big Bad Wolf," **Aleteia**, April 15, 2015, (Çevrimiçi) <https://aleteia.org/2015/04/10/christians-as-homophobic-bigots-every-good-fairy-tale-needs-a->

[big-bad-wolf/](#), 31 Mayıs 2024.

Ong, Aihwa:

Neoliberalism as Exception: Mutations in Citizenship and Sovereignty. Durham, NC; London: Duke University Press, 2006.

Ost, D.:

"Grappling with the Hungarian and Polish new right in power," **News of the Association for Slavic, East European, and Eurasian Studies**, 56(4), 1-4, 2016.

Öniş, Ziya:

"The triumph of conservative globalism: The political economy of the AKP era," **Turkish Studies**, 13(2), 2012, pp. 135–152,

Öktem, Kerem, Akkoyunlu, Karabekir:

Exit from democracy: "Illiberal governance in Turkey and beyond," **Southeast European and Black Sea Studies**, 16(4), 2016, pp. 469-480.

Özbay, Cenk, Öktem, Kerem:

"Turkey's queer times," **New Perspectives on Turkey**, 64, 2021, pp. 117-130.

Özbilgin, Mustafa, Healy, Geraldine:

"The gendered nature of career development of university professors: The case of Turkey," **Journal of Vocational Behavior**, 64(2), 2004. pp. 358-371.

Özkazanç, Alev:

"Bilim ve Toplumsal Cinsiyet," **II. Kadın Hekimlik ve Kadın Sağlığı Kongresi Kitabı**, Ankara, 2010, s. 16-22.

Feminizm ve Queer kuram. Ankara: Dipnot Yayınları, 2015.

"Toplumsal cinsiyet eşitliği karşıtlığının

dinamikleri", **Bianet**, Mart 12, 2019. (Çevrimiçi)
<https://bianet.org/yazi/toplumsal-cinsiyet-esitligi-karsitliginin-dinamikleri-206353>, 15 Mayıs 2023.

"Anti-Gender Movements in Europe and the case of Turkey," **Baltic Worlds**, 13(1), 2020.

"Sağ Popülizm ve Toplumsal Cinsiyet Karşıtı Hareketler," **Aramızda**, (Çevrimiçi)
<https://aramizda.org.tr/sag-populizm-ve-toplumsal-cinsiyet-karsiti-hareketler/>, 08 Nisan 2024.

"A Crisis of Masculine Power: The Emergence and Trajectory of the Anti-Gender Movement in Turkey"
Transnational Anti-Gender Politics: Feminist Solidarity in Times of Global Attacks, Cham: Springer International Publishing, 2024, pp. 35-53.

Öztan, Ece:

"Domesticity of neoliberalism: Family, sexuality and gender in Turkey," **Turkey Reframed**, 2013, pp. 174-187.

"Türkiye'de ailecilik, biyosiyaset ve toplumsal cinsiyet rejimi," **Toplum ve Bilim**, (130), 2014, s. 176-188.

Østergaard, Lise (Ed.):

"Gender", **Gender and Development. A Practical Guide**, Londra and Newyork: Routledge, 1992, pp. 1-10.

Pateman, Carol:

"Kardeşler Arası Toplumsal Sözleşme". Çev. Aksu Bora. **Sivil Toplum ve Devlet**, John Keane (Ed.),

İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1993.

Paternotte, David:

"Christian trouble: The Catholic Church and the subversion of gender," **Reviews & Critical Commentary**, 2014.

Paternotte, David, Case, Mary Anne, Bracke, Sarah:

"The sin of turning away from reality: An interview with Father Krzysztof Charamsa," **Religion and Gender**, 6, 2016, pp. 226.

Paternotte, David, Kuhar, Roman:

"'Gender ideology' in movement: Introduction," In Kuhar, R. & Paternotte, D. (Eds.), **Anti-gender campaigns in Europe**, 2017, pp. 1-22.

"Disentangling and locating the "global right": Anti-gender campaigns in Europe," **Politics and Governance**, 6(3), 2018, pp. 6-19.

Paternotte, David, Verloo, Mieke:

"Opposing "gender ideology": The French laboratory," **Opposition to gender equality in Europe**, 2018, pp. 154-173.

"De-democratization and the politics of knowledge: Unpacking the cultural Marxism narrative," **Social Politics: International Studies in Gender, State & Society**, 28(3), 2021, pp. 556-578.

Pappas, Takis S.:

"Populist democracies: Post-authoritarian Greece and post-communist Hungary," **Opposition and Government**, 2013.

Parla, Ayşe:

"The "honor" of the state: Virginity examinations in

- Turkey," **Feminist Studies**, 27(1), 2001. pp. 65-88.
- Pauwels, Teun: "Measuring populism: A quantitative text analysis of party literature in Belgium," **Journal of Elections, Public Opinion and Parties**, 21(1), 2011, pp. 97–119.
- Pedwell, Carolyn: "Affective (self-) transformations: Empathy, neoliberalism and international development," **Feminist Theory**, 13(2), 2012, pp. 163-179.
- Pelinka, Anton: "Right-wing populism: Concept and typology," **Right-wing populism in Europe: Politics and discourse**, 2013, pp. 3-22.
- Perreau, Bruno: **Queer theory: The French response**. Stanford, CA: Stanford University Press, 2016.
- Petö, Andrea: "Anti-gender mobilisational discourse of conservative and far-right parties as a challenge to progressive politics." **Gender as Symbolic Glue: The Position and Role of Conservative and Far Right Parties in the Anti-Gender Mobilizations in Europe**, (Eds.) Eszter Kováts and Maari Põim, FEPS – Foundation of European Progressive Studies, 2015, pp. 126-132.
- "Gender and illiberalism," **Routledge Handbook of Illiberalism**, Routledge, 2021, pp. 313-325.
- Petö, Andrea, Grzebalska, Weronika: "How Hungary and Poland have silenced women and stifled human rights," **The Conversation**, October

- 14, 2016, (Çevrimiçi) <https://theconversation.com/how-hungary-and-poland-have-silenced-women-and-stifled-human-rights-66743>, 12 Mart 2023.
- Piketty, Thomas: Brahmin Left vs Merchant Right: "Rising Inequality and the Changing Structure of Political Conflict," **World Inequality Database Working Paper Series**, No. 2018/7, 180, 2018.
- Pope Francis: "Meeting with the Polish Bishops: Address of His Holiness Pope Francis," **The Holy See**, Kraków, July 27, 2016. (Çevrimiçi) https://w2.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2016/july/documents/papa-francesco_20160727_polonia-vescovi.html, 28 Haziran 2023.
- Purvis, Trevor, Hunt, Alan: "Discourse, Ideology, Discourse, Ideology, Discourse, Ideology..." **The British Journal of Sociology**, 44(3), 1993, pp. 473-499.
- Quinlan, Casey: "Pope calls teaching about gender identity 'ideological colonization'," **ThinkProgress**, August 4, 2016, (Çevrimiçi) <https://thinkprogress.org/pope-calls-teaching-about-gender-identity-ideological-colonization-e2207eaf5784>, 5 Ağustos 2023.
- Ramos, Miquel, Büttner, Frauke: "Women and Gender Ideologies in the Far Right in Spain," **Gender and Far Right Politics in Europe**, 2017, pp. 111-126.

- Rivera, Ellen: **Unraveling the Anti-Choice Supergroup Agenda Europe in Spain.** George Washington University: IERES Occasional Papers, 2019.
- Robcis, Camille: "Catholics, the "theory of gender,"and the turn to the human in France: A new Dreyfus Affair?" **The Journal of Modern History**, 87(4), 2015, pp. 892-923.
- Robins, Asya: "Doğum oranları rekor seviyeye düştü: TÜİK verileri bize ne söylüyor?". **BBC Türkçe**, 16 Mayıs 2024, (Çevrimiçi) <https://www.bbc.com/turkce/articles/c1ejenpdllko>, 1 Eylül 2024.
- Roggeband, Conny, Krizsán, Andrea: "Reversing gender policy progress: Patterns of backsliding in Central and Eastern European new democracies," **European Journal of Politics and Gender**, 1(3), 2018, pp. 367-385.
- Rose, Nikolas: "Governing the enterprising self."P. Morris & P. Heelas (Eds.), **The Values of the Enterprise Culture: The Moral Debate.** London: Routledge, 1992, pp. 142-164.
- Rydgren, Jens: "Radical right-wing populism in Denmark and Sweden,: Explaining party system change and stability," **SAIS Review of International Affairs**, 30(1), 2010, pp. 57-71.

- Salecl, Renata: **The Spoils of Freedom: Psychoanalysis and Feminism After the Fall of Socialism.** London & New York: Routledge, 1992.
- Sauer, Birgit: "Authoritarian right-wing populism as masculinist identity politics: The role of affects," **Right-wing populism and gender: European perspectives and beyond**, 2020, pp. 23-40.
- Savcı, Evren: **Queer in Translation: Sexual Politics under Neoliberal Islam.** Duke University Press, 2020.
- Scala, Jorge: **Ideologia de Gênero: o neototalitarismo e a morte da família.** São Paulo: Katechesis, 2011.
- Schick, Irvin Cemil: "Süleyman Soylu: LGBT ve milli değerlerimiz," **Bianet**, Şubat 3, 2021, (Çevrimiçi) <https://bianet.org/yazi/suleyman-soylu-lgbt-ve-milli-degerlerimiz-238687>, 14 Mayıs 2024.
- Schreiber, Ronnee: **Righting Feminism: Conservative Women and American Politics**, OUP USA, 2008.
- Scott, Joan Wallach: "Gender: A Useful Category of Historical Analysis," **American Historical Review**, 91(5), 1986, pp. 1053-1075.
- Sennett, Richard: **Ten ve Taş**, Çev. T. Birkan. İstanbul: Metis Yayınları, 4. Basım, 2011. (Orijinal eser yayımlandı 1994).
- Sirman, Nükhet: "The Making of Familial Citizenship in Turkey," E. F. Keyman & A. İçduygu (Eds.), **Citizenship in a Global World: European Questions and Turkish**

- Experiences.** London: Routledge, 2005, pp. 147-172.
- Song, Jesook: **South Koreans in the debt crisis: The creation of a neoliberal welfare society.** Duke University Press, 2009.
- Sözen, Edibe: **Söylem: Belirsizlik, Mücadele, Bilgi/Güç ve Refleksivite.** İstanbul: Paradigma Yayınları, 1999.
- Squire, Isobel: **Gender Ideology and the Istanbul Convention in Bulgaria** (Yüksek lisans tezi). Aalborg Universitet, 2018.
- Stambolis-Ruhstorfer, Michael, Tricou, Josselin: "Resisting 'gender theory' in France: A fulcrum for religious action in a secular society," **Anti-gender campaigns in Europe: Mobilizing against equality**, 2017, pp. 79-98.
- Stoller, Robert J.: **Sex and Gender.** London: Hogarth Press, 1968.
- Stratigaki, Maria: "The cooptation of gender concepts in EU policies: The case of 'Reconciliation of Work and Family'," **Social Politics: International Studies in Gender, State & Society**, 11(1), 2004, pp. 30-56.
- Strelnyk, Olena: "Conservative Parents' Mobilization in Ukraine," Fábíán and Korolczuk (Eds.), **Rebellious Parents: Parental Movements in Central-Eastern Europe and Russia**, 2017, pp. 61-90.
- Swiebel, Joke: **Gender and Sexualities at the United Nations.**

Sextant, 31, 2015, pp. 25-41.

Szikra, Dorottya:

"Democracy and welfare in hard times: The social policy of the Orbán government in Hungary between 2010 and 2014," **Journal of European Social Policy**, 24(5), 2014, pp. 486-500.

Tangün, Yağız A., Parlak, İsmet:

"Politik söylemin 'komplo teorisi formu'na özdeş sınırları: Kanaat teknisyeni, habitus ve iktidar stratejileri," **Mülkiye Dergisi**, 44(2), 2020, s. 287-320.

Tansel, Cemal B.:

"Authoritarian neoliberalism and democratic backsliding in Turkey: Beyond the narratives of progress," **South European Society and Politics**, 23(2), 2018, pp. 197-217.

Taş, Hakkı:

"Turkey: From tutelary to delegative democracy," **Third World Quarterly**, 36(4), 2015, pp. 776–791.

TNSA:

Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması, 2008. Hacettepe Üniversitesi, Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye. <http://www.sck.gov.tr/wp-content/uploads/2020/02/Turkiye-Nufus-ve-Sa%C4%9Flik-Arastirmasi-2008.pdf>, 2008.

Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması, 2018. Hacettepe Üniversitesi, Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye. http://www.sck.gov.tr/wp-content/uploads/2020/08/TNSA2018_ana_Rapor.pdf

f, 2018.

Tolan, Barlas:

Çağdaş toplumun bunalımı: Anomi ve yabancılaşıma. AİTİA, Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Yüksek Okulu Basımevi, 1981.

Trappolin, Luca:

"Right-wing sexual politics and "anti-gender" mobilization in Italy: Key features and latest developments," **Paradoxical Right-Wing Sexual Politics in Europe.** 2022, pp. 119-143.

TRT Haber:

"LGBT propagandasına karşı "Büyük Aile Buluşması"," **TRT Haber**, Eylül 18, 2022. (Çevrimiçi)

<https://www.trthaber.com/haber/gundem/lgbt-propagandasina-karsi-buyuk-aile-bulusmasi-794685.html>. 16 Haziran 2024.

Tryczyk, Mirosław:

Nadchodzą wilki [The wolves are coming]. Gazeta Wyborcza, Aralık 6, 2013. (Çevrimiçi) <http://wyborcza.pl/magazyn/>, 10 Temmuz 2024.

Türkiye Cumhuriyeti
Mevzuat Bilgi Sistemi:

1475 sayılı İş Kanunu, Madde 14 ve 4857 sayılı İş Kanunu, Madde 120. (Çevrimiçi) <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=1475&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>. 5 Şubat 2023.

Türkiye İstatistik Kurumu
(TÜİK):

Zaman Kullanım Araştırması 2014-2015. (Çevrimiçi) <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Zaman->

[Kullanim-Arastirmasi-2014-2015-18627](#), 2015.

İstatistiklerle Kadın, 2022. (Çevrimiçi)
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-e-Kadin-2022-49668>, 2022.

İstatistiklerle Aile 2023. (Çevrimiçi)
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-e-Aile-2022-49683>, 2023.

Medeni Durum İstatistikleri. (Çevrimiçi)
<https://nip.tuik.gov.tr/?value=MedeniDurum>, 2023.

Umran Dergisi:

"Bir İfsad Hareketi: "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği"Projesi." **Umran Dergisi**, 297, Mayıs 2019.

Unal, Didem:

"The masculinist restoration project in the rhetoric of anti-gender movements: The case of Turkey", O. Hakola, J. Salminen, J. Turpeinen, & O. Winberg (Eds.), **The culture and politics of populist masculinities**. London: Lexington Books, 2021, pp. 67-89.

"Securitization of gender as a modus operandi of populism: Anti-gender discourses on the Istanbul Convention in the context of AKP's illiberal transformation," **Southeast European and Black Sea Studies**, 2023. pp. 1-21.

UniKuir:

"İstanbul Üniversitesi'nde yapılması planlanan Onur Pikniği, katılımcıların güvenliği için iptal edildi," **UniKuir**, 17 Haziran 2022. (Çevrimiçi)

- <https://www.unikuir.org/haberler/istanbul-universitesi-nde-yapilmasi-planlanan-onur-piknigi-katilimcilarin-guvenligi-icin-iptal-edildi-17-06-2022>. 18 Nisan 2023.
- Ün, Marella Bodur: "Contesting global gender equality norms: The case of Turkey," **Review of International Studies**, 45(5), 828–847, 2019.
- Van Dijk, Teun A.: **Ideology: A Multidisciplinary Approach**. Londra: Sage Publications, 1998.
- "Critical Discourse Analysis," **The Handbook of Discourse Analysis**, 2015, pp. 466-485.
- Verloo, Mieke (Ed.): **Varieties of Opposition to Gender Equality in Europe**. Routledge, 2018.
- Versluis, Arthur: "Antimodernism," **Telos: Critical Theory of the Contemporary**, 2006 (137), 2006, pp. 96–130.
- Villa, Paula-Irene: "'Anti-genderismus': German Angst?" R. Kuhar & D. Paternotte (Eds.), **Anti-gender Campaigns in Europe. Mobilizations Against Equality**, London: Rowman & Littlefield, 2017, pp. 99–116.
- Walby, Sylvia: **Crisis**. Cambridge: John Wiley & Sons, 2015.
- Wæver, Ole: "Securitization and Desecuritization," R. Lipschutz (Ed.), **On Security**. New York: Columbia University Press, 1995, pp. 46–86.
- Weedon, Chris: **Feminist Practice and Post-structuralist Theory**.

- Oxford: Basil Blackwell, 1987.
- Williamson, Vanessa, Skocpol, Theda, Coggin, John: "The Tea Party and the Remaking of Republican Conservatism", **Perspectives on Politics**, 9(1), 2011, pp. 25-43.
- Willig, Carla, Rogers, Wendy Stainton (Ed.): **The SAGE Handbook of Qualitative Research in Psychology**. Sage, 2017.
- Wodak, Ruth: "Critical Discourse Analysis", **The Routledge Companion to English Studies**. Routledge, 2014, pp. 302-316.
- Politics of Fear: What Right-Wing Populist Discourse Mean**. Londra: SAGE, 2015a.
- "Critical Discourse Analysis, Discourse-Historical Approach", **The International Encyclopedia of Language and Social Interaction**. 2015b, pp. 1-14.
- Wojczewski, Thorsten: "'Enemies of the People': Populism and the Politics of (In) Security", **European Journal of International Security**, 5(1), 2020, pp. 5-24.
- World Economic Forum: **Global Gender Gap Report 2013**, (Çevrimiçi) <https://www.weforum.org/publications/global-gender-gap-report-2013>, 2013.
- Global Gender Gap Report 2024**, (Çevrimiçi) https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2024.pdf, 2024.
- Yazıcı, Berna: "The Return to the Family: Welfare, State, and

- Politics of the Family in Turkey", **Anthropological Quarterly**, 85(1), 2012, pp. 103-140.
- Yeni Akit: "Sapkınlığa Dur De, Aileni Korum", **Yeni Akit**. 25 Temmuz 2022, (Çevrimiçi) <https://www.yeniakit.com.tr/haber/sapkinliga-dur-de-aileni-koru-1676654>, 30 Haziran 2024.
- Yıldırım, Ergün: "Toplumsal Cinsiyet Kabilesinin Şaşkınları", **YeniŞafak**, 6 Ocak 2019, (Çevrimiçi) <https://www.yenisafak.com/yazarlar/ergun-yildirim/toplumsal-cinsiyet-kabilesinin-saskinlari-2048798>, 12 Mart 2024.
- Yıldırım, Kansu: "Neo-Liberal Hegemonya ve Patriyarkal Veliahtlar", **Birikim**, Ekim 22, 2013, (Çevrimiçi) <https://birikimdergisi.com/guncel/930/neo-liberal-hegemonya-ve-patriyarkal-veliahtlar>, 28 Mayıs 2024.
- Yılmaz, Zafer: "Strengthening the Family"Policies in Turkey: Managing the Social Question and Armoring Conservative–Neoliberal Populism", **Turkish Studies**, 16(3), 2015, pp. 371-390.
- Yılmaz, İhsan, Demir, Mustafa, Morieson, Nicholas: "Religion in Creating Populist Appeal: Islamist Populism and Civilizationism in the Friday Sermons of Turkey's Diyanet", **Religions**, 12(5), 2021, pp. 359.
- Yuval-Davis, Nira: "Women, Citizenship and Difference", **Feminist**

Review, 57(1), 1997, pp. 4-27.

Zacharenko, Elena:

"The Neoliberal Fuel to the Anti-Gender Movement", **IPS Journal**, September 30, 2019, (Çevrimiçi) www.ips-journal.eu/regions/europe/article/show/the-neoliberal-fuel-to-the-anti-gender-movement-3747/,

30 Nisan 2023.

Zakaria, Fareed:

"The Rise of Illiberal Democracy," **Foreign Affairs**, 1997, pp. 76, 22.

